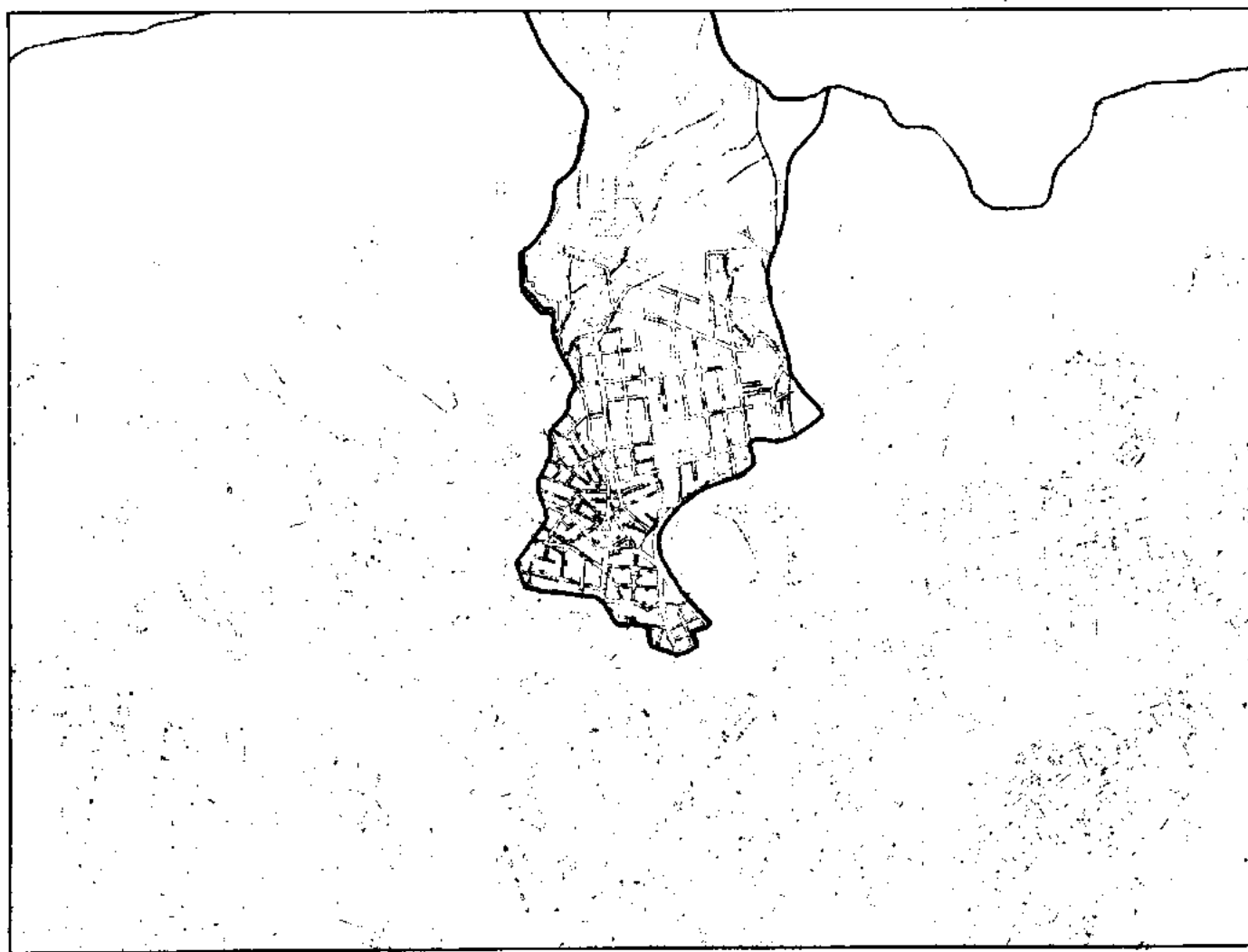
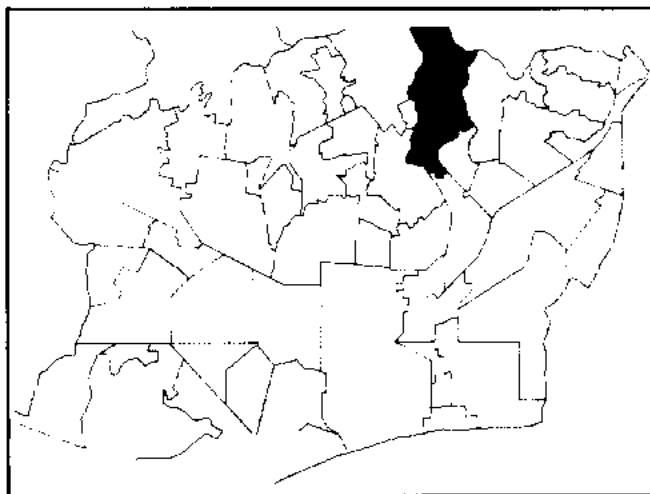

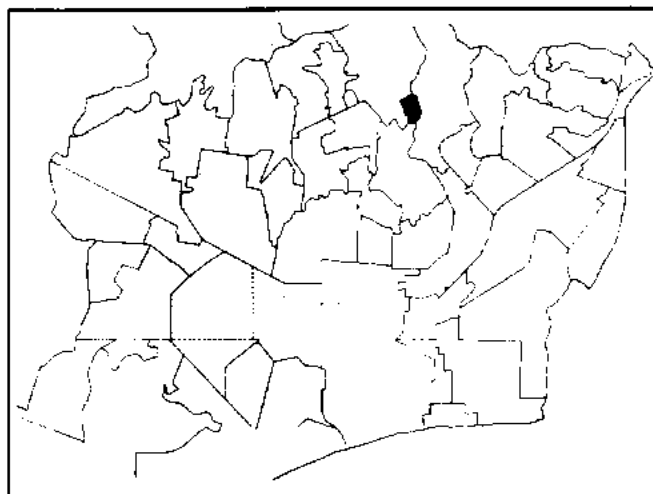
2.19. Horta

El nucli antic segueix una certa isotropia concèntrica, amb carrers que convergeixen a la plaça Eivissa, però el considerable eixampla actuat a la dreta del carrer Campoamor presenta un traçat reticular relativament uniforme. L'estructura urbana va perdent la seva identitat a mesura que s'enfila pels desnivells del turó d'en Gras. Horta dona la sensació d'estar enclotada, potser degut a la riera que la travessa, i també per això orientativament amagada. L'accessibilitat és fàcil, tant pel nord com pel sud. La infraestructura hi és molt deficient, però en canvi les comunicacions són extraordinàriament bones. El casc antic, ben conservat, està conformat per vivendes unifamiliars aïllades i també per entremitgeres en bloc, que és el tipus que van imposant les transformacions més recents. A la part alta d'Horta hi subsisteixen encara vivendes d'autoconstrucció. Els preus del sòl són molt baixos, si els comparem amb la mitjana general de la ciutat.

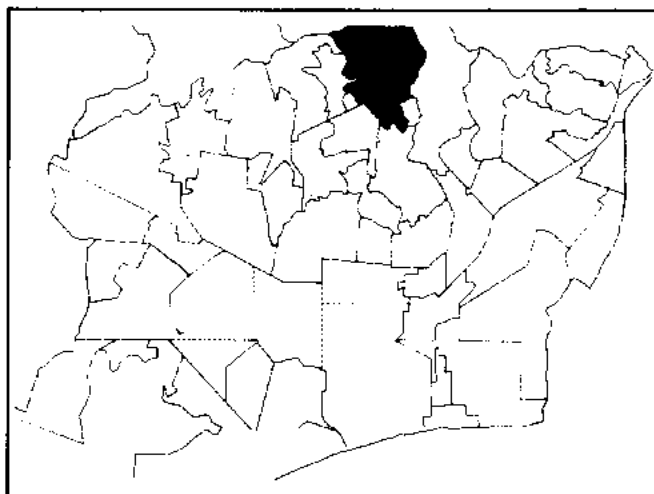
2.20. La Clota

Es tracta d'una illa rural incrustada en el medi urbà, amb camins, desnivells, torrents, camps i masies, amagats i desconeguts a la ciutat que l'envolta. Absolutament mancada d'accessibilitat, d'infraestructura i de comunicacions. La Clota resulta una àrea urbana ignorada, més que marginal. Els preus del sòl són molt baixos. Ha de ser objecte de transformacions radicals, malgrat que no se'n sap exactament l'abast i l'entitat.

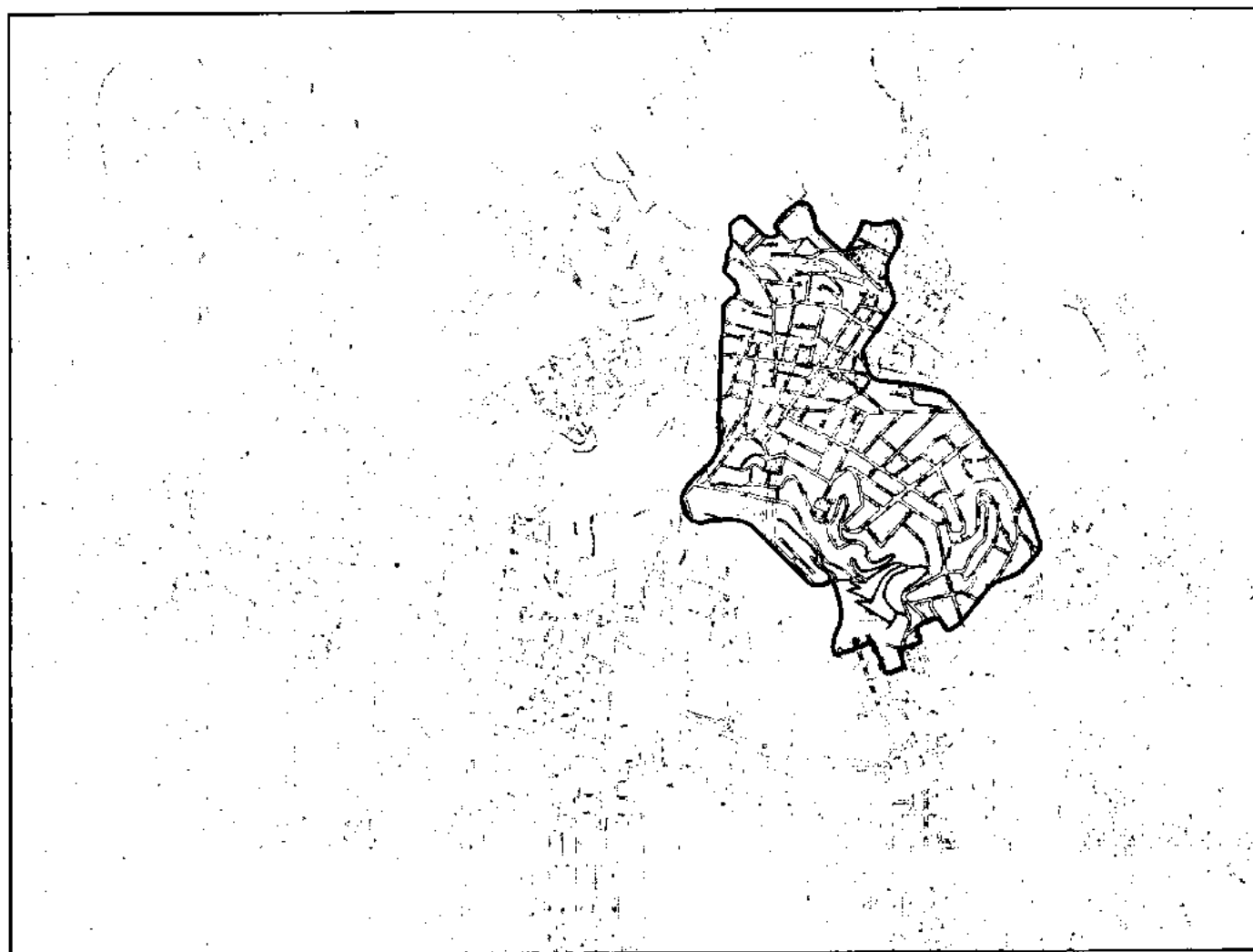
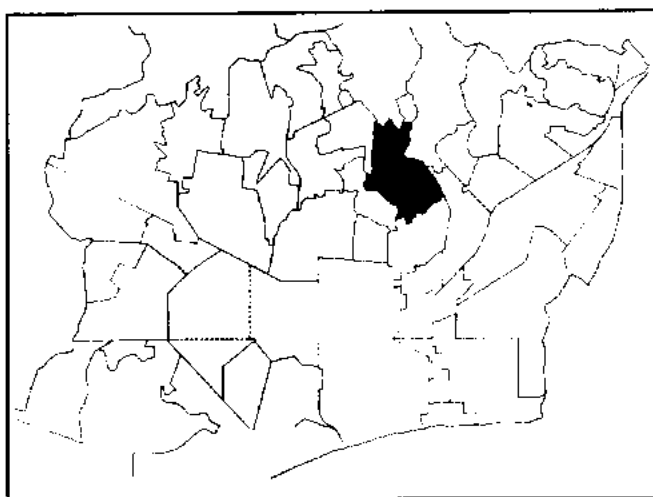
2.21. Vall Hebró, Montbau

Dos polígons (el primer fruit de la iniciativa privada i encara inacabat, i el segon amb 1.977 vivendes construït pel Patronat Municipal de la Vivenda) situats enmig d'equipaments importants: hospitals, escoles i parcs amb instal·lacions esportives. A Montbau, envoltant el carrer Ceràmica, hi ha, a més, un petit apèndix de cases unifamiliars. El pendent del sòl és pronunciat a causa dels turons de Sant Cebrià, Maltall i Valldaura, i els preus, d'altra banda, són relativament baixos. L'accessibilitat és bona, donat el passeig del Vall Hebró, i encara ha de millorar molt quan hagi acabat la construcció del II Cinturó de Ronda. La infraestructura esdevé insuficient, justament per les obres en curs. Cal dir que la qualitat de les comunicacions de la zona potser està més en funció dels equipaments que conté que no pas el nucli habitat.

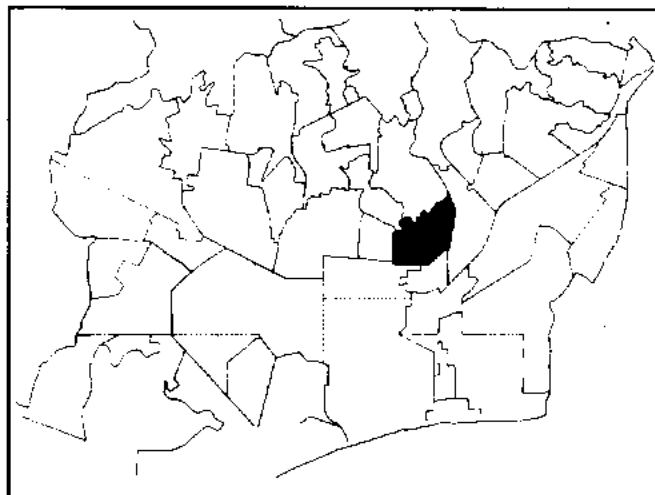
2.22. El Carmel

La trama urbana, condicionada pel turó de la Rovira i la muntanya del Carmel, és irregular, amb desnivells forts i orientada d'esquenes a la ciutat. Excepte les rodalies de la Font d'en Fargues, pròximes al passeig Maragall, l'accessibilitat és deficient. Amb la mateixa excepció, cal dir el mateix de la qualitat de la infraestructura viària, i per això les comunicacions són lentes i dificultoses. Hi predomina la vivenda entremitgera, sovint unifamiliar però a les promocions més recents en blocs de pisos. També en aquest sentit cal exceptuar-ne els voltants de la Font d'en Fargues, sembrats de torretes i blocs plurifamiliars aïllats, que configuren un conjunt enjardinat d'una qualitat considerable.

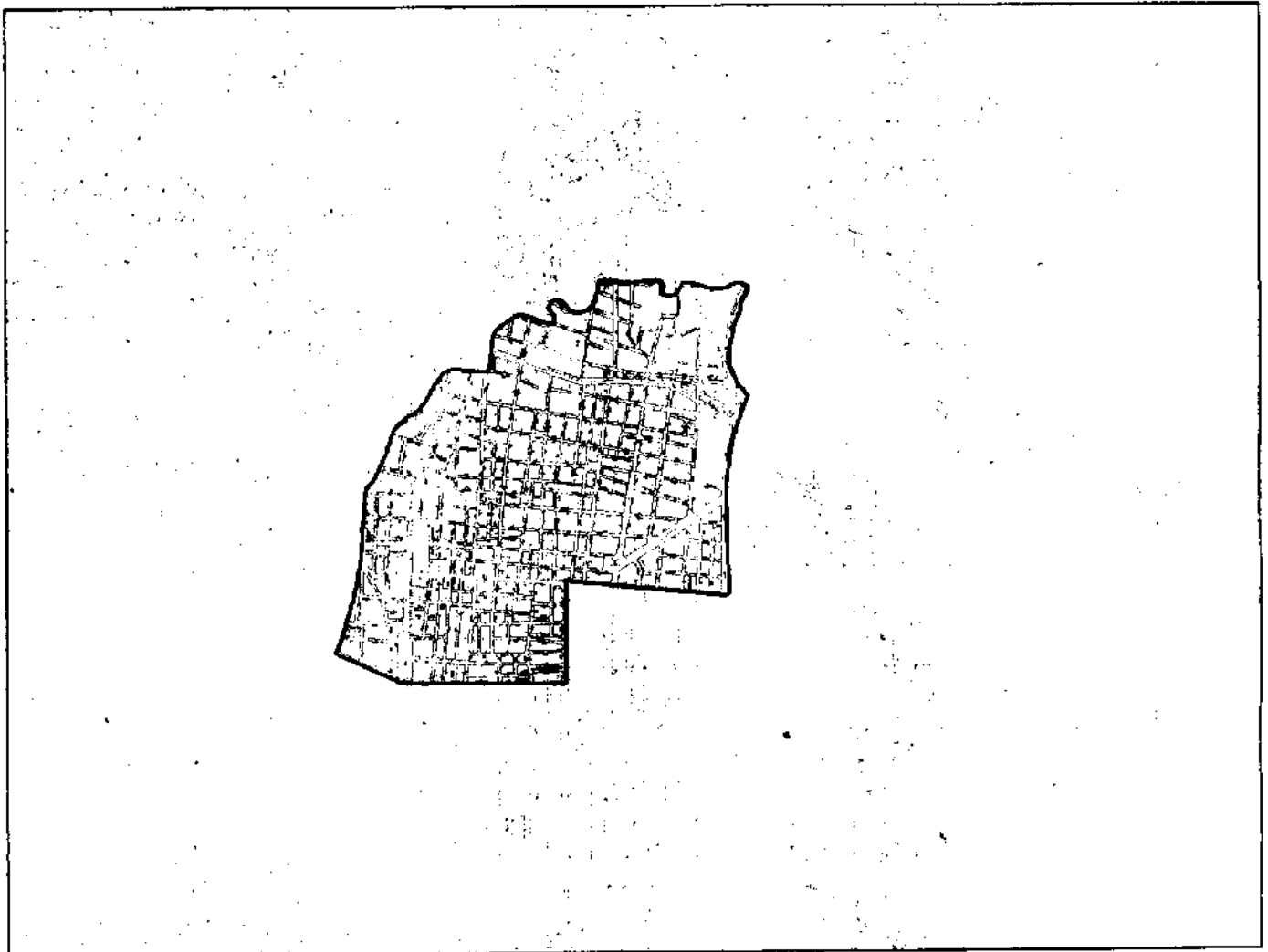
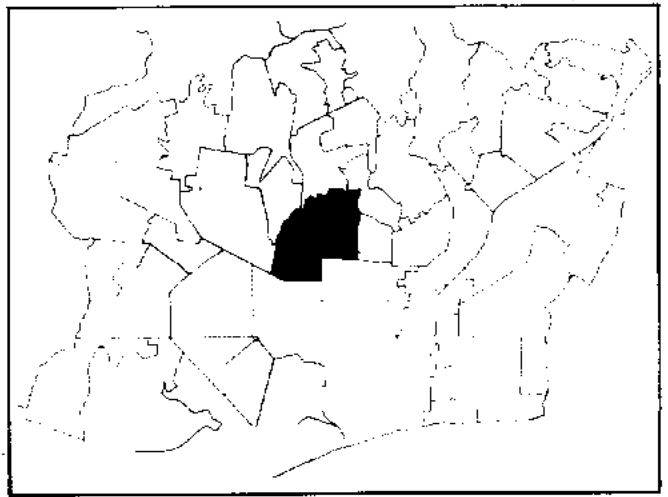
2.23. El Guinardó

El Guinardó, amb un traçat de carrers paral·lels que desembiquen a l'avinguda Verge de Montserrat en una bona part dels baixos de la Muntanya Pelada, es troba immers en un procés de transformació profund. Abans fou el districte Muntanya del municipi de Sant Martí de Provençals, habilitat per a zona d'estiu, i per això mateix ple de torres enjardinades, moltes de les quals encara subsisteixen enmig dels blocs plurifamiliars de nova factura, cada cop més nombrosos. La intensa construcció actual de blocs formant entremitgeres va reconvertint pràcticament tota la fesomia de la zona. És molt accessible al centre de Barcelona, i igualment molt ben comunicada. La infraestructura és també bona i, en tot cas, alguns déficits circumscrits cal atribuir-los fonamentalment als accidents topogràfics. Els preus del sòl són comparativament molt alts, a causa de la viva activitat constructiva.

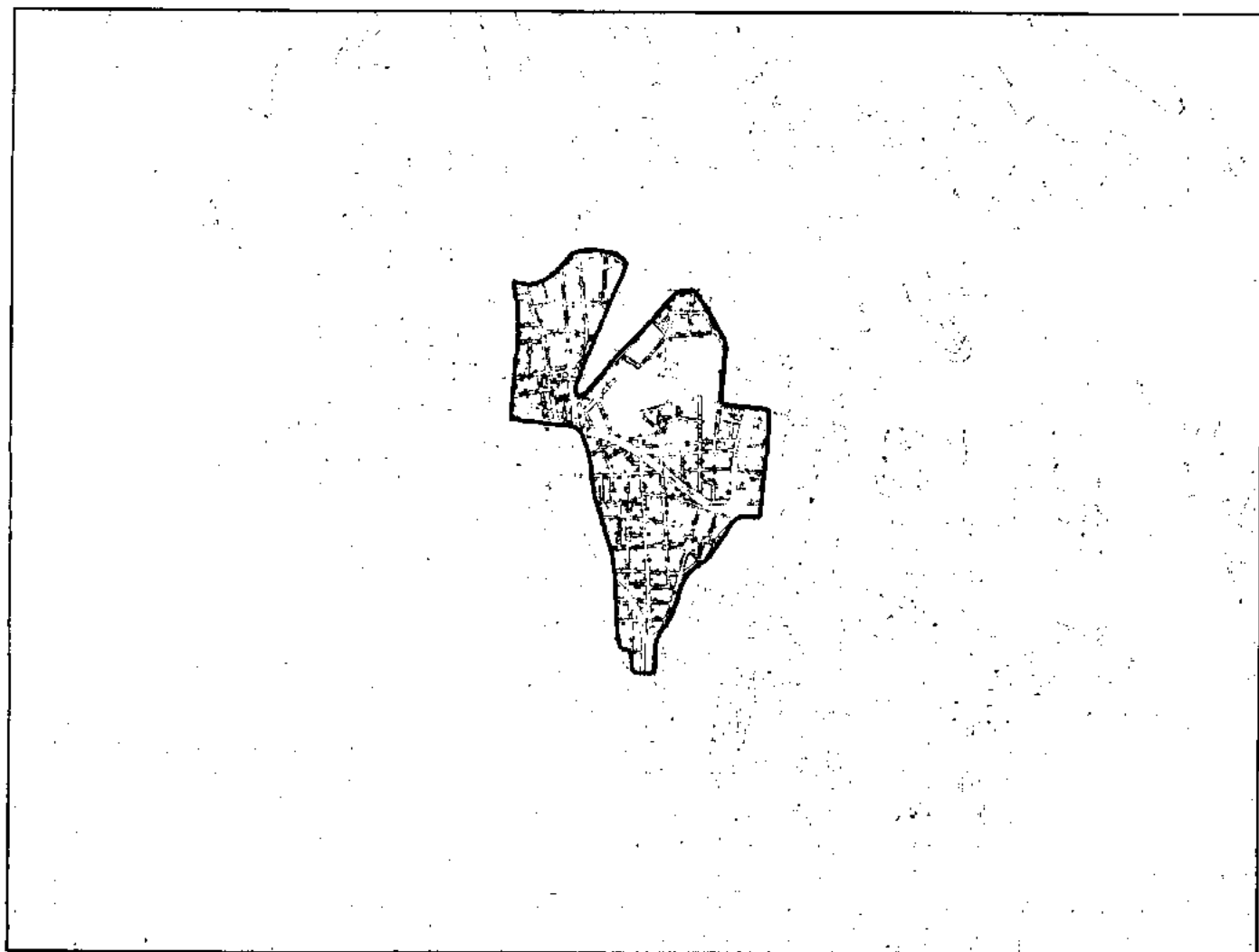
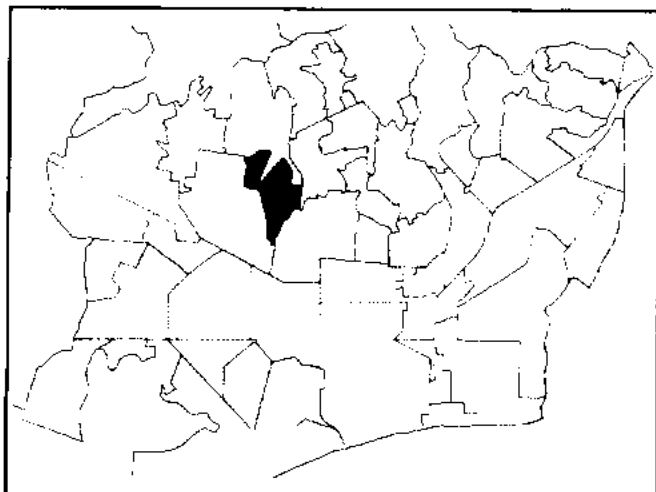
2.24. Gràcia

Conserva l'alineació reticular de l'antiga vila, que encerclava els carrers Major de Gràcia, Menéndez Pelayo i la Travessera i que, malgrat petites i trascurables distorsions, la posterior obertura de vials ha respectat. La zona alta està afectada pels desnivells d'El Carmel i de la Creueta del Coll. Molts vials de la trama urbana secundària l'envolten i, en algun cas, la penetren. La bona accessibilitat que se'n desprèn és complementada per unes òptimes comunicacions, moltes de les quals tenen l'origen a Gràcia mateix. La infraestructura, malgrat déficits menors, es conserva en un relatiu bon estat. El tipus de construcció el defineixen les entremetgeres en blocs, tot i que algunes intervencions radicals posteriors en trenquen la uniformitat, sobretot en casos com el de les 741 vivendes del polígon privat del Camp de l'Europa. Els preus del sòl són lògicament alts. Si les ordenances municipals no ho impedeixen, Gràcia podrà encara conservar l'harmonia de conjunt que la caracteritza.

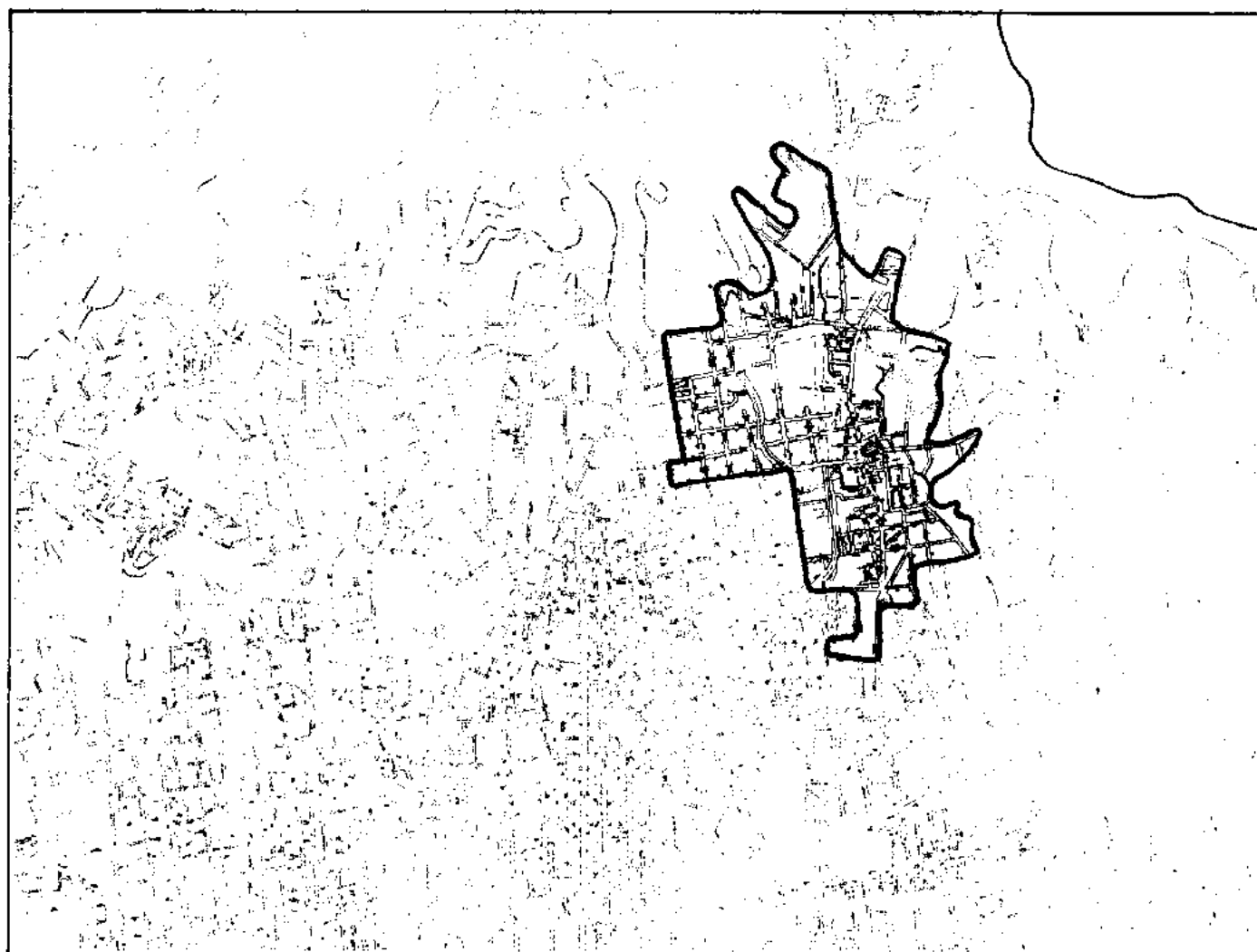
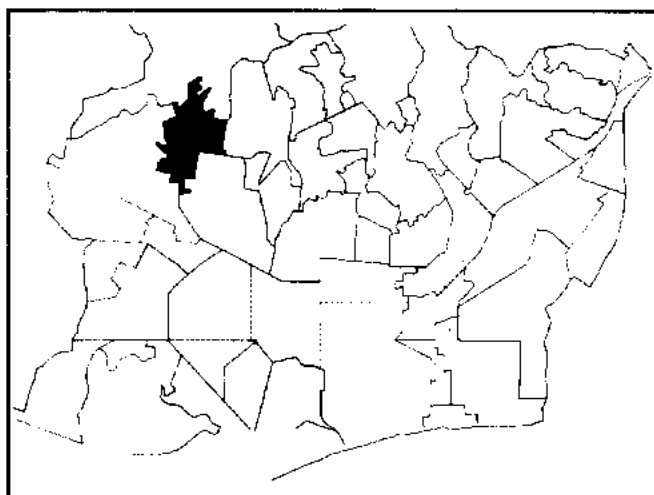
2.25. Sant Gervasi, El Putxet

El primitiu poble de Sant Gervasi, assentat als pendents irregulars del turó d'El Putxet, podria ser assimilable a les altres àrees urbanes que conserven clarament la seva antiga estructura si no fos pels grans vials que actualment la travessen, per la gran reconversió constructiva en curs i, també, per algunes irregularitats molt pronunciades d'El Putxet. L'accessibilitat i les comunicacions són molt bones, i la infraestructura viària molt cuidada. Les entremitgeres unifamiliars, vestigi de l'antic Sant Gervasi, són progressivament substituïdes per immobles de pisos d'una altura sovint considerable en els flancs dels grans vials. És igualment inexorable la desaparició de les poques torres aïllades i enjardinades que s'han conservat fins ara. Les vivendes de nova construcció són d'alta qualitat, potenciada per uns preus del sòl notablement cars.

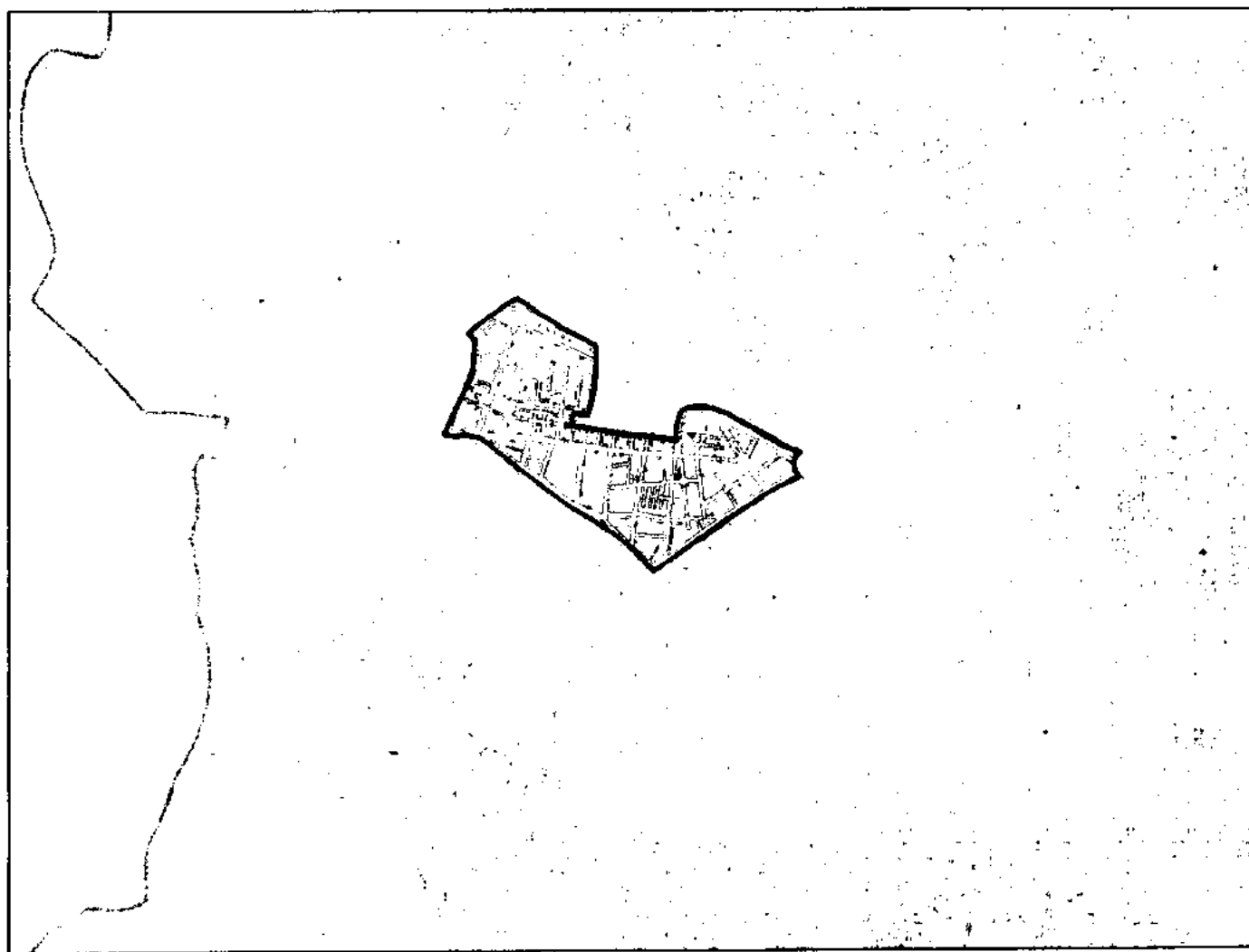
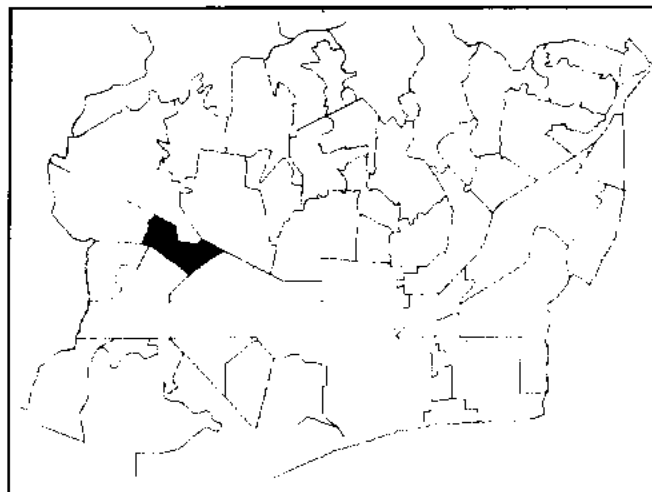
2.26. Sarrià

L'antic poble, ara reduït entorn i tot al llarg del carrer Major de Sarrià, conserva encara la seva trama irregular, malgrat els intents de regularitat dels successius eixamples que ha experimentat. En són la causa, principalment, els pendents de Vallvidrera i el torrent dels Arcs. L'àrea de Sarrià és accessible i ben comunicada, i la seva infraestructura viària és plausible tot i els considerables dèficits generats per les obres de continuació de Via Augusta i de l'estació del tren de Sarrià. Les construccions actuals, en blocs de pisos, sorgeixen entre les residuals vivendes entremetgeres unifamiliars. Igualment, nombroses torres aïllades i enjardinades conviuen entre molts i importants equipaments, sobretot escoles. El preu del sòl és molt alt, i en tot l'àmbit de Sarrià s'hi operen notables transformacions, caracteritzades per la gran qualitat de la construcció.

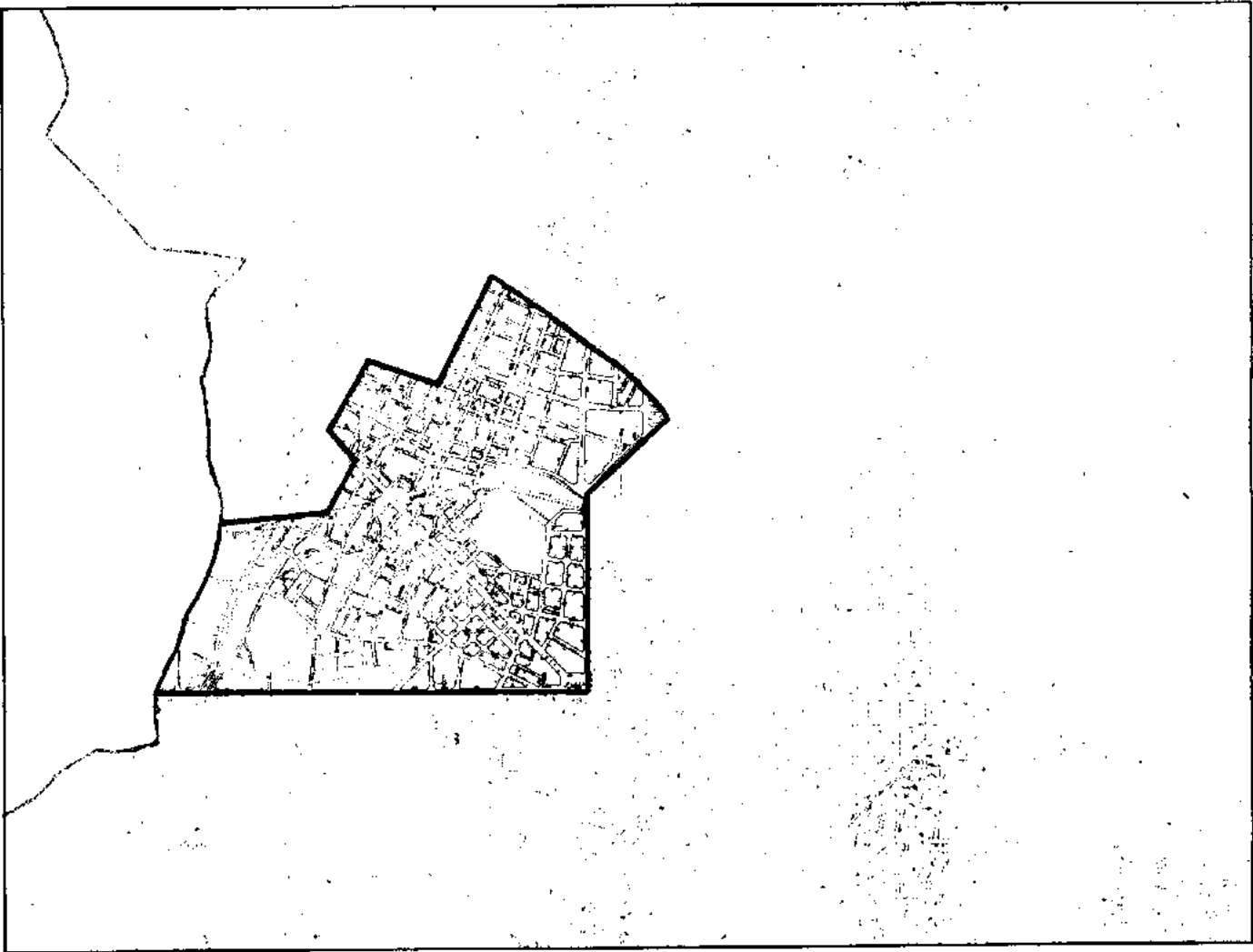
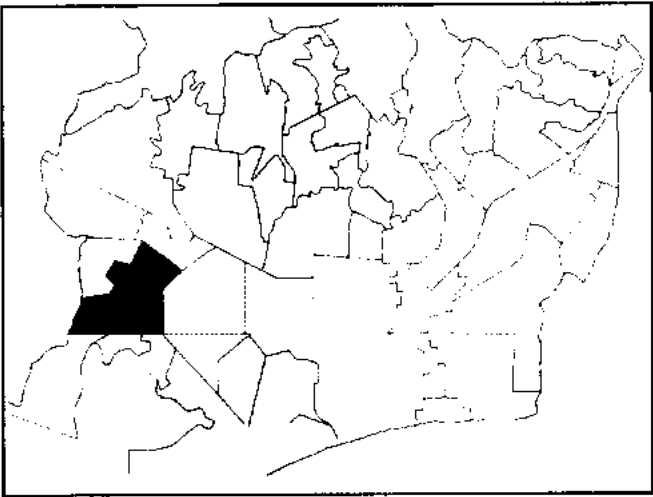
2.27. Les Corts

El poble de Les Corts, àmpliament modificat per successives intervencions urbanístiques i viàries, conserva una certa tipologia de vivendes unifamiliars, tanmateix en procés de canvi i de contínua reconversió en blocs de pisos, el mateix destí que segurament afectarà també les residuals torretes enjardinades. La zona és molt accessible, ben comunicada i d'una plausible i ben cuidada infraestructura viària. El solar de l'antic Hospital de Sant Joan de Déu suposa una important reserva d'espai urbà, i cal pensar, per tant, que les operacions constructives no s'han pas acabat, perquè les possibilitats d'especulació es presenten notables. Els preus del sòl són dels més alts de Barcelona.

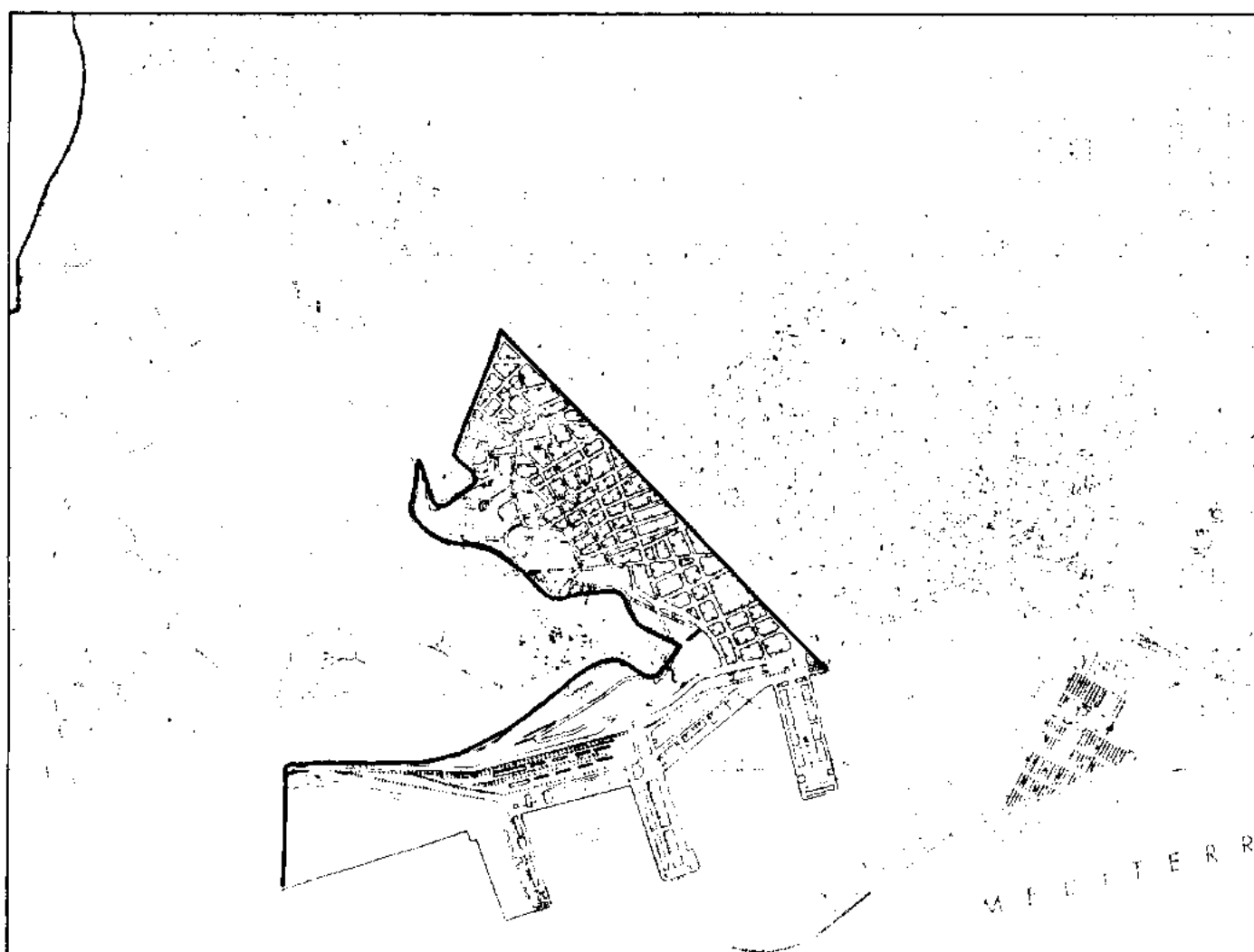
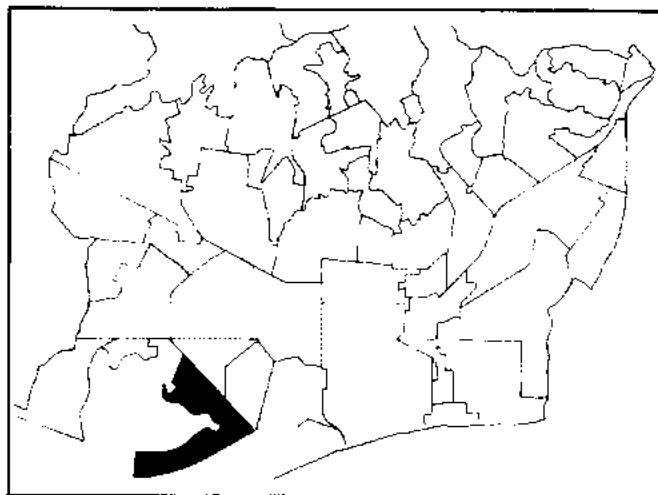
2.28. Sants, Hostafrancs

Conserva bastant la seva primitiva estructura de vivendes entremitgeres uni o bifamiliars, en traçat lineal i regular, sobretot en les zones més pròximes a plaça d'Espanya, en els carrers que desemboquen al carrer de Sants i en algunes places característiques, com les de Fènix, Malaga, Osca i Erennio. Trenquen aquesta relativa homogeneïtat les avui desaparegudes fàbriques Batlló i Espanya Industrial. L'accessibilitat de Sants és fàcil, les comunicacions són bones i l'estructura viària, malgrat uns dèficits ostensibles, es presenta en bon estat. Les vivendes de nova construcció, sobretot a les vores dels grans vials, tenen la forma de grans blocs. Els amplis espais de l'Espanya Industrial, que en la planificació inicial havien d'acollir un important polígon privat previst per a 1.504 vivendes, des de 1970 acullen, únicament, dos blocs al costat de la desapareguda plaça de Teixidors. Els preus del sòl, a Sants, són considerablement cars.

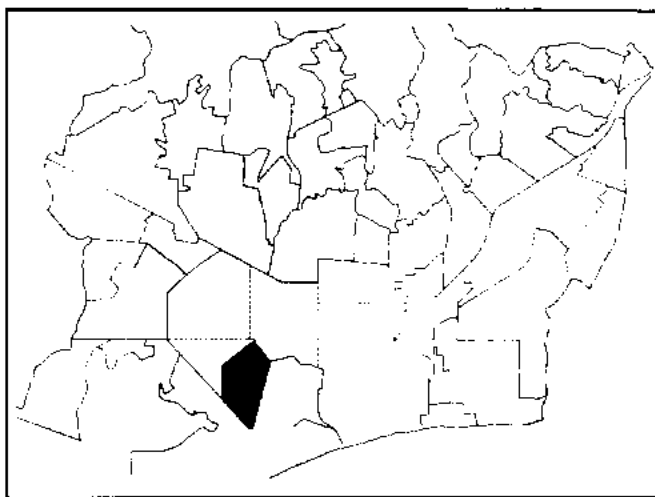
2.29. El Poble Sec

Té un traçat lineal i paral·lel, iniciat a les estribacions muntanyoses de Montjuïc i abocat a l'avinguda del Marquès del Duero. És conformat per vivendes entremetgeres en forma de blocs i algunes casetes unifamiliars en la part alta, però la regularitat de la trama urbana esdevé profundament alterada per dos poderosos centres d'influència: el moll de Barcelona i la plaça d'Espanya. Tant l'accessibilitat com les comunicacions són només regulars, perquè la xarxa viària i els transports, tanmateix abundants, voregen el nucli habitat sense penetrar-lo. La infraestructura és bona, en general, i en tot cas els déficits es concentren a la zona muntanyosa. Els preus del sòl són relativament alts.

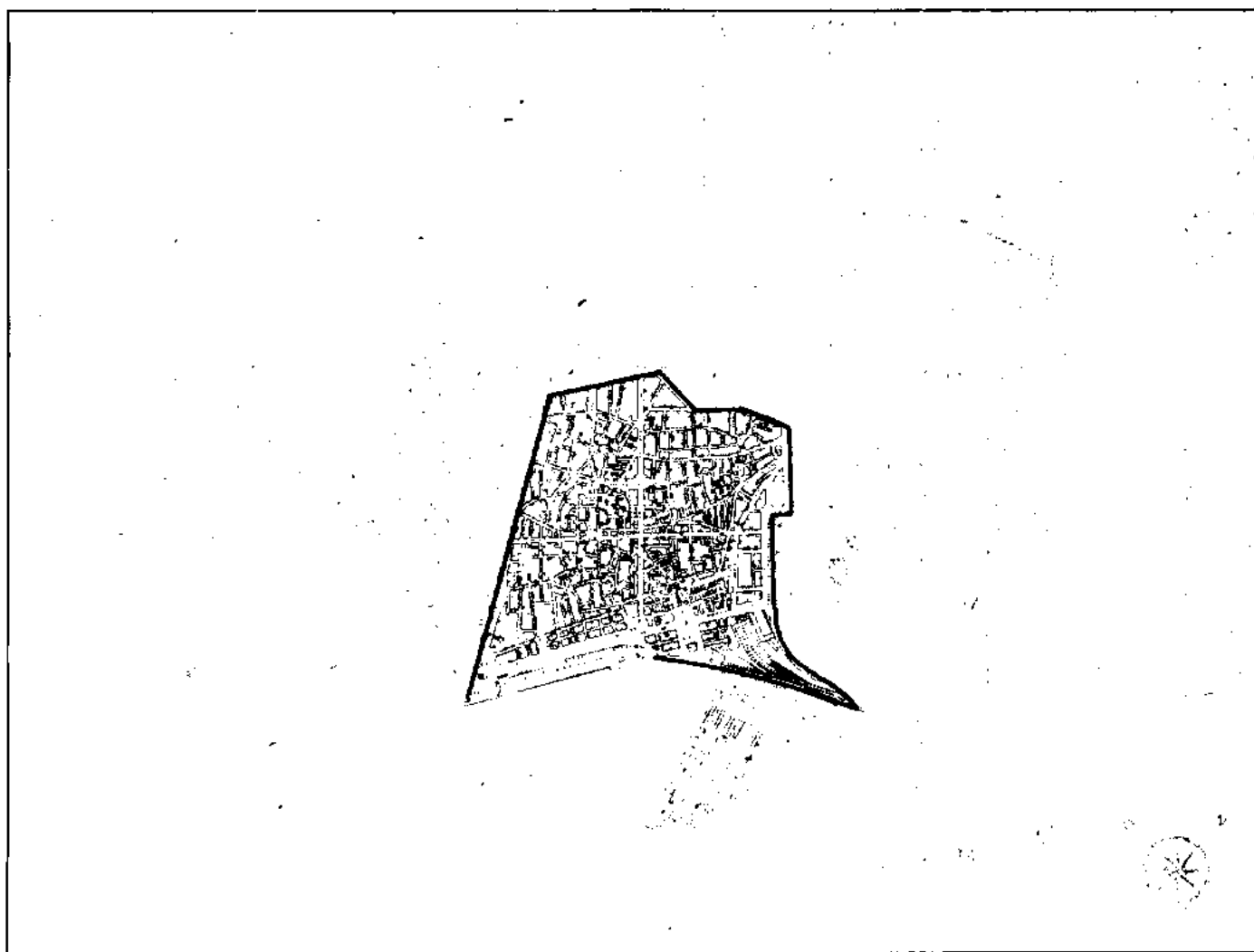
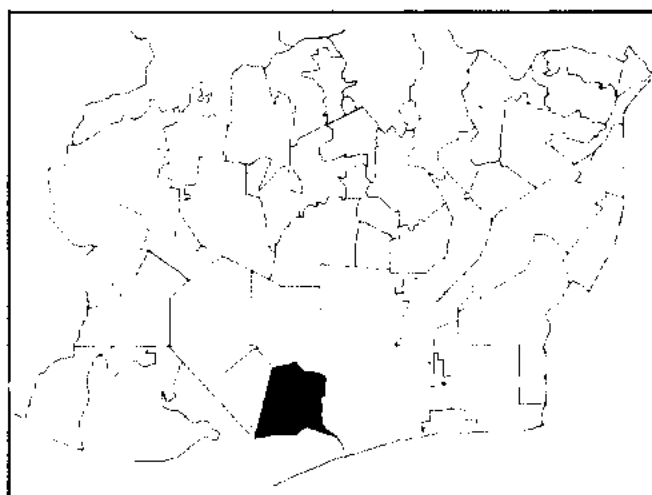
2.30. Casc Antic (Ciutat Nova)

Constitueix la primera expansió de Barcelona, i administrativament correspon al districte Cinquè de la ciutat. Els carrers horitzontals coincideixen amb els que determinaven les antigues portes de les muralles sobre les Rambles, i generen una trama vagament reticulada però molt irregular a causa de l'asimetria de les illes. La zona està envoltada de grans vials i ben connectada a vials secundaris, que li procuren bona accessibilitat. No obstant això, l'estretor dels carrers interiors fa que el trànsit hi sigui difícil. Les comunicacions són igualment bones, però cal també cercar-les fora dels carrers interiors. La infraestructura viària, tanmateix deficient en molts aspectes, es conserva en general en bon estat. Les vivendes, molt vetustes i degradades, presenten la tipologia d'entremetgera plurifamiliar. Únicament les cases abocades als grans vials han restaurat o renovat les façanes, i són molt poques les que han estat reconvertides. Tota la Ciutat Nova està sembrada d'equipaments importants, però més que un servei al nucli habitat hi tenen directament una funció ciutadana general.

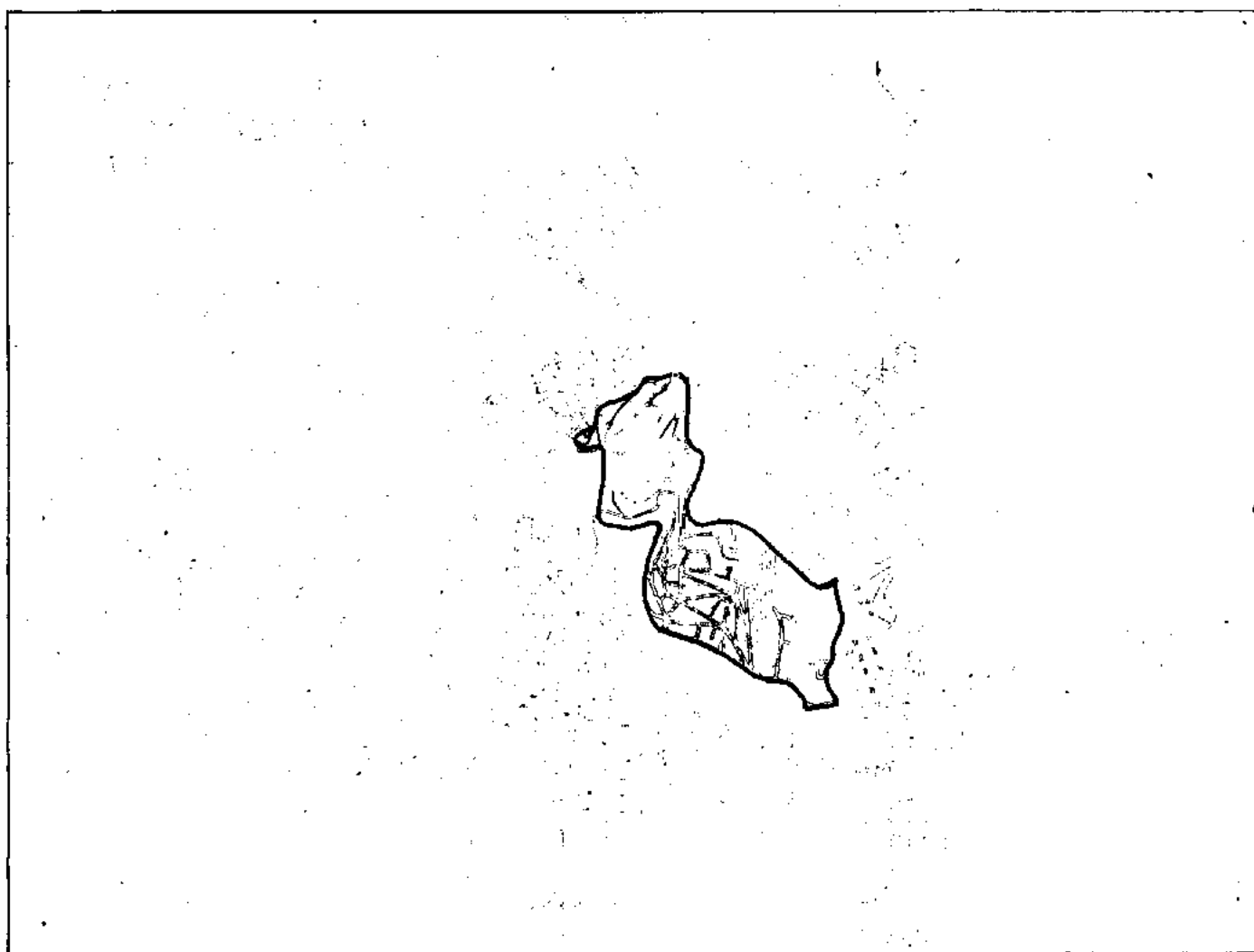
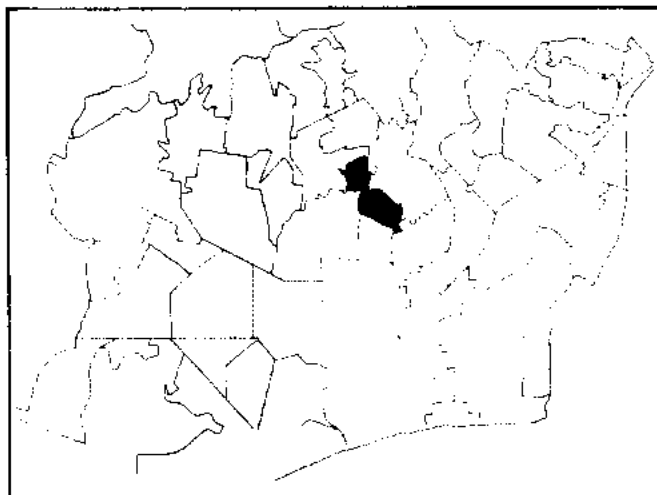
2.31. Casc Antic (Ciutat Vella)

Es el bressol, el nucli primer d'on havia de néixer la ciutat actual. Tant la trama urbana com les illes que l'integren són enormement irregulars i asimètriques, i fins a mitjan segle dinou, quan foren oberts els carrers Princesa i Feïran, no experimentaren correccions d'importància. A començaments de segle, el procés de reestructuració de la Ciutat Vella tingué un altre moment rellevant amb la creació de Via Laietana, la qual procurà una notable accessibilitat al sector, tanmateix poc penetrable en el seu interior. Les comunicacions hi són excel·lents i la infraestructura urbana, d'altra banda vella i erosionada, es manté en un relatiu bon estat. La parcel·lació de la Ciutat Vella ha estat, probablement, molt fragmentada. La vivenda entremitgera plurifamiliar hi conviu amb les esplèndides construccions que li han valgut el nom de Barri Gòtic i amb altres edificis propis d'una zona que és alhora centre de gestió ciutadà. Els preus del sòl són molt alts. A causa de l'aprofitament de l'espai, de la manca de planificació en la parcel·lació i de la mateixa estretor dels carrers, el conjunt dóna la impressió d'una aclaparadora densitat.

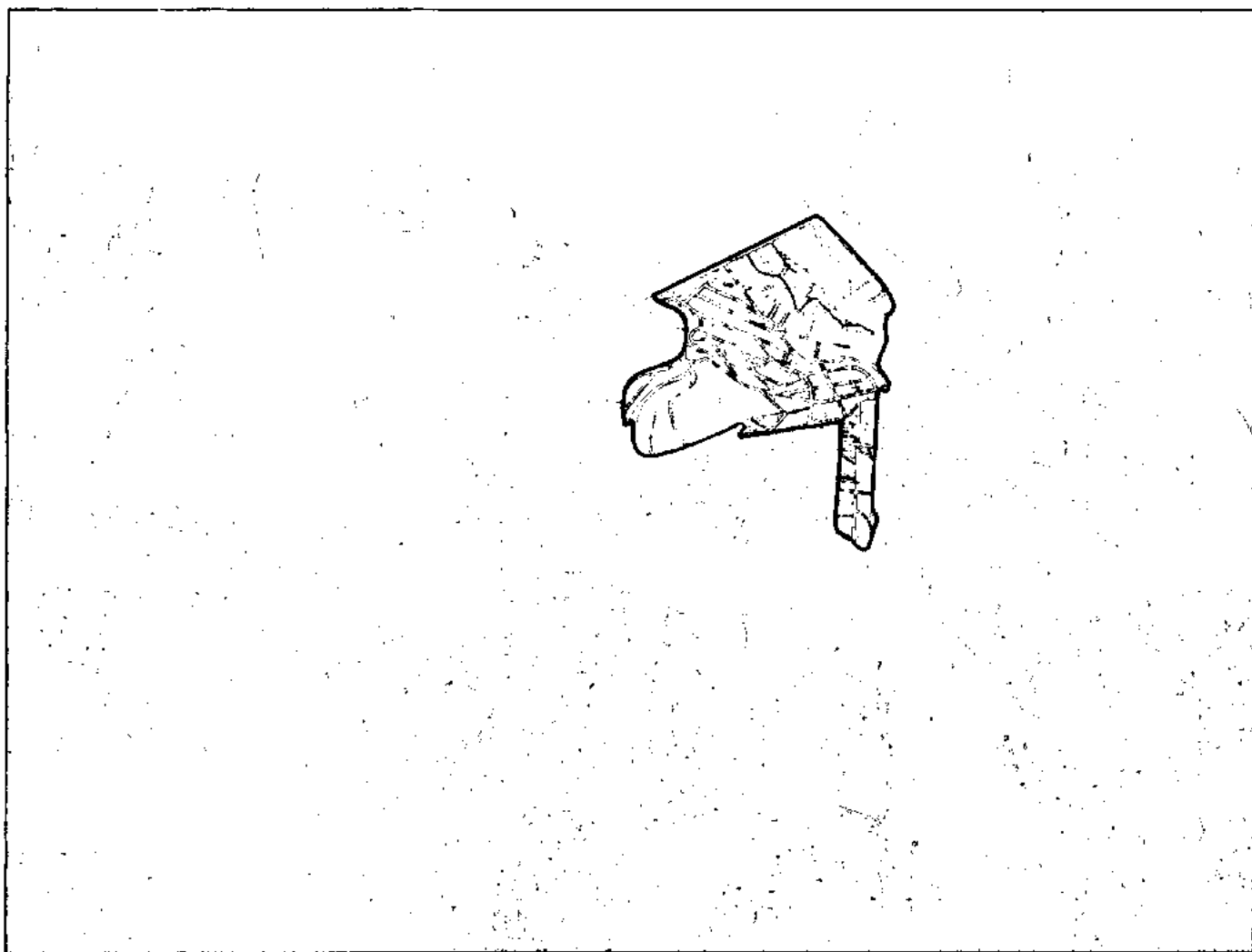
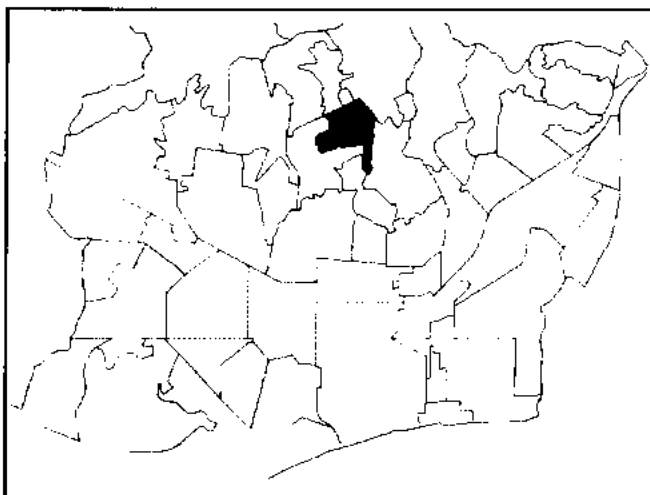
2.32. Can Baró

Conjunt de vivendes aïllades (en alguns casos barraques) i d'entremitgeres tant uni com plurifamiliars situades en el pendent més pronunciat del turó de la Rovira, aplegades en una trama molt irregular i amb un únic element de cohesió urbanística, la plaça de Can Baró, d'altra banda distorsionada pels acusats desnivells. Tant l'accessibilitat com la comunicació, conseqüentment, són mínimes. La infraestructura, al costat de zones més o menys ben pavimentades, és, en bona part de Can Baró, simplement nul·la. Actualment s'hi operen reconversions importants, ja que els preus del sòl, tot i no figurar entre els més alts de Barcelona, són encara estimulants pels inversors.

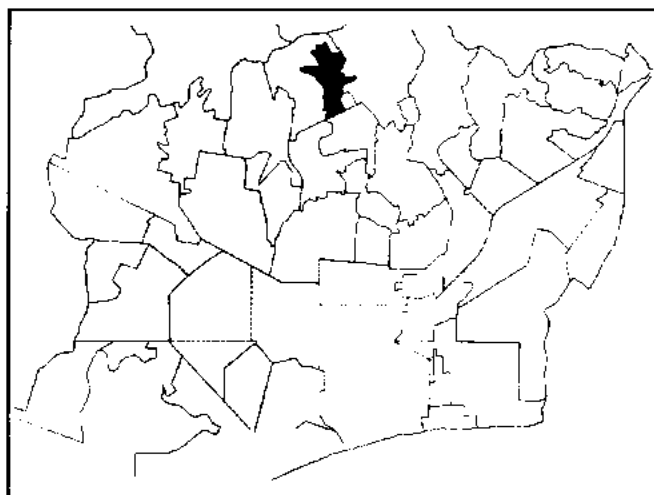
2.33. La Teixonera

Completament amagada de la ciutat de Barcelona, enfilada en el vessant posterior del turó de la Creueta del Coll, La Teixonera conté vivendes de construcció generalment baixa (tres o quatre plantes, com a màxim, i gairebé sempre de tipus entremitgera) excepte en els pendents més pronunciats, on alguns blocs de pisos s'intercalen a cases d'autoconstrucció. El conjunt resulta extremament irregular, sobretot en els desnivells afectats per la riera del Torrent de Sant Genís. Tant els accessos com les comunicacions de La Teixonera són únicament mediats, a través de Vall Hebró. La infraestructura, en canvi, i malgrat els notables déficits, està generalment força cuidada. Els preus del sòl són molt baixos, i això potser explicaria el seu retard en reconversions anàlogues a les experimentades en altres indrets de la ciutat.

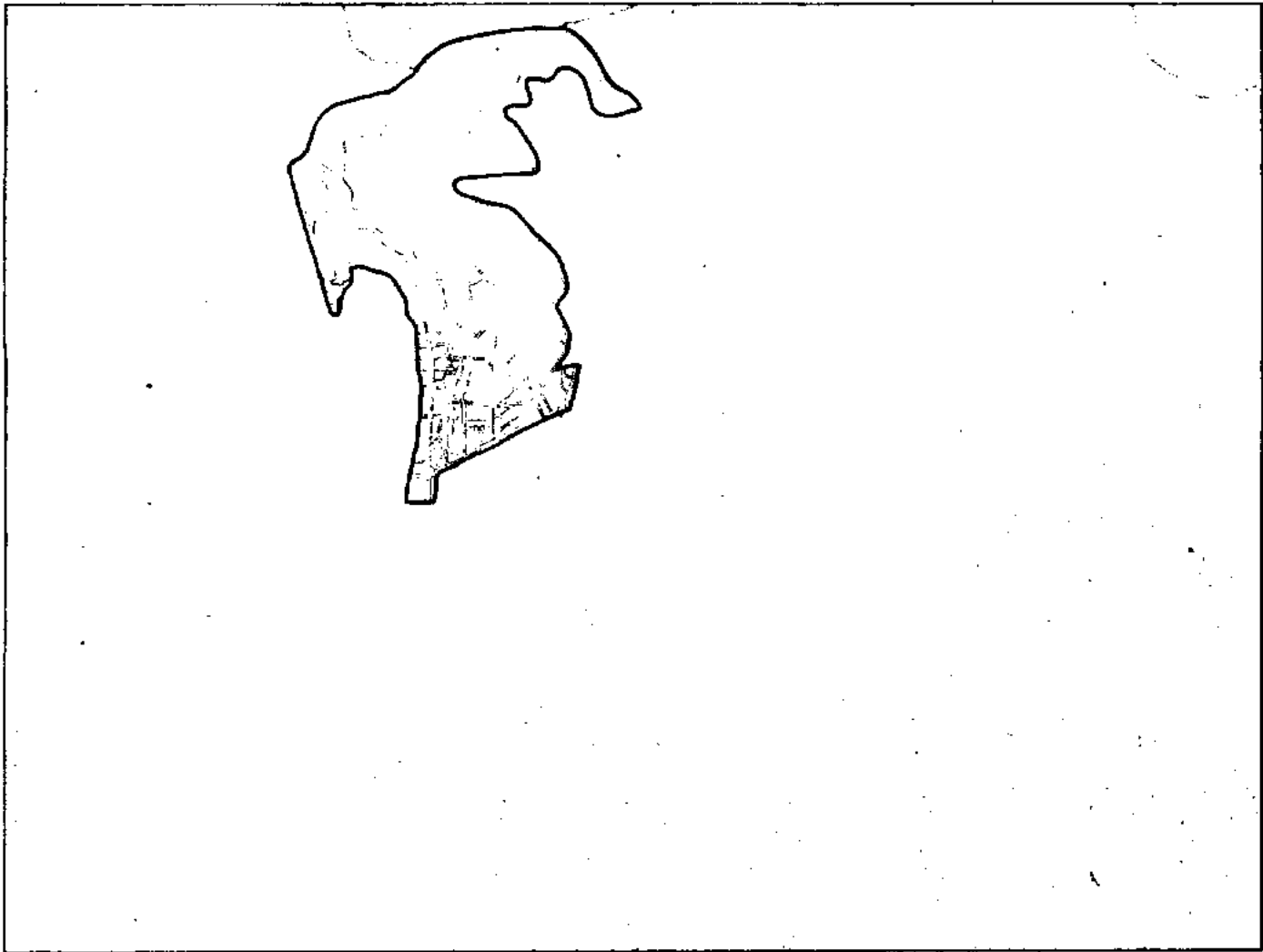
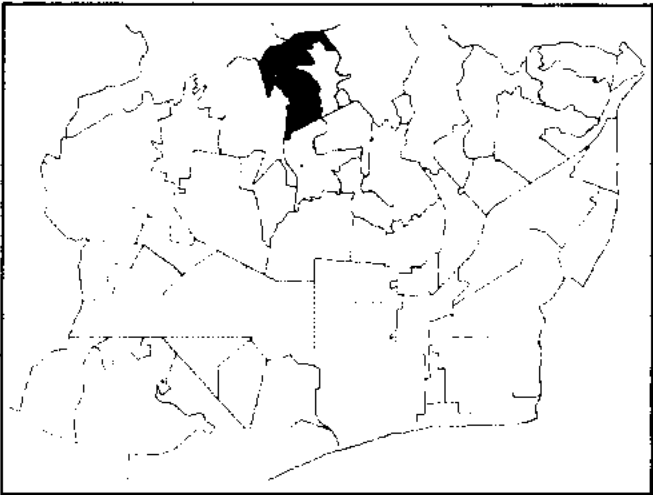
2.34. Sant Genís dels Agudells

Poble estès en els vessants més pronunciats dels turons de Sant Cebrià, la Font Gropa i Torre Baró, que conserva gairebé idèntica l'estructura inicial de cases unifamiliars aïllades, algunes d'autoconstrucció, malgrat alguns blocs també aïllats de construcció recent. Els carrers actuals, derivació dels preexistents camins fressats a la muntanya, són difícilment accessibles i completament desprovistos de qualsevol mena d'infraestructura. Les comunicacions són igualment inexistents. Els preus del sòl són molt baixos, i per tant les perspectives de canvi són molt reduïdes.

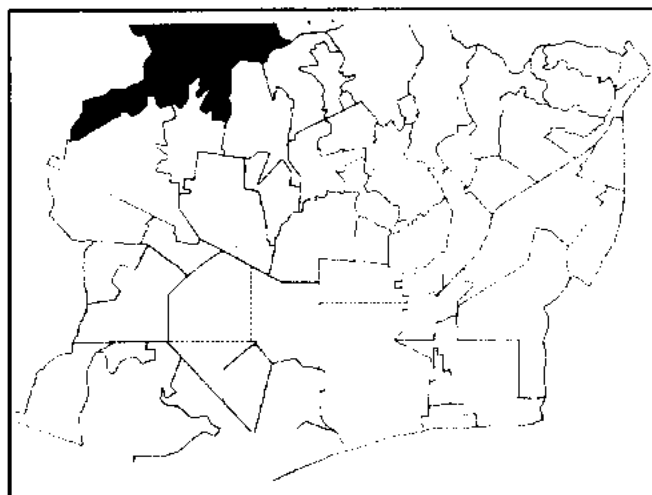
2.35. Els Penitents

Sector urbà enfilat a cada banda del torrent d'Els Penitents, a les estribacions del Tibidabo, i coronat per la urbanització privada Vall-Par. Hi predomina la vivenda unifamiliar aïllada, amb restes d'entremetgeres unifamiliars o de blocs de pisos de construcció relativament vella. Però el conjunt, que no dibuixa cap mena de trama urbana, és només accessible a través de camins de muntanya i completament incomunicat de Barcelona. Excepte a la urbanització esmentada, la infraestructura és inexistent. Amb tot, potser caldria parlar més aviat d'auto-isolament que no pas de marginació. Els preus del sòl són baixos i a les rodalies de la carretera de La Rabassada ja s'hi han actuat algunes intervencions rellevants, i això fa esperar que a llarg termini aquesta zona serà afectada de transformacions radicals.

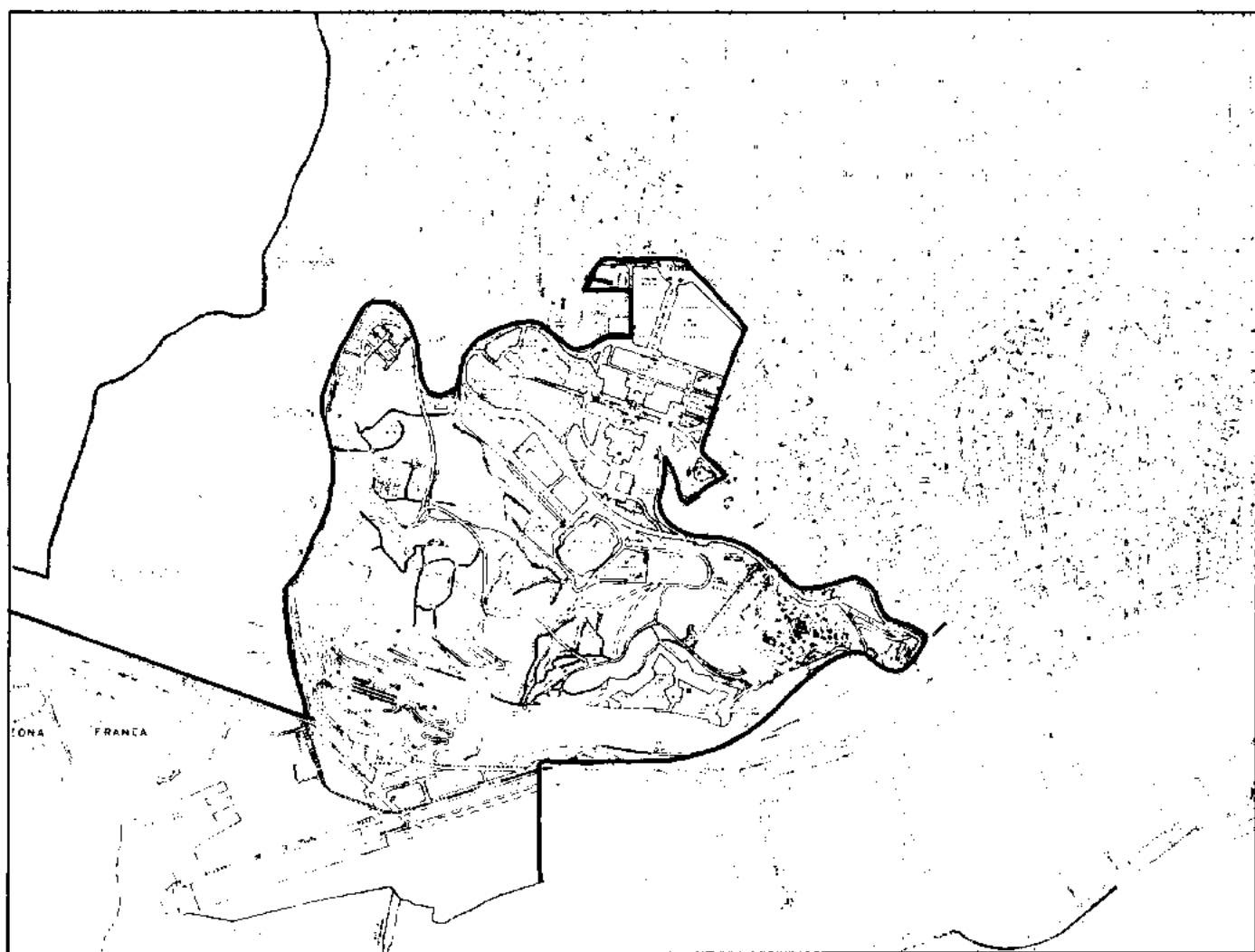
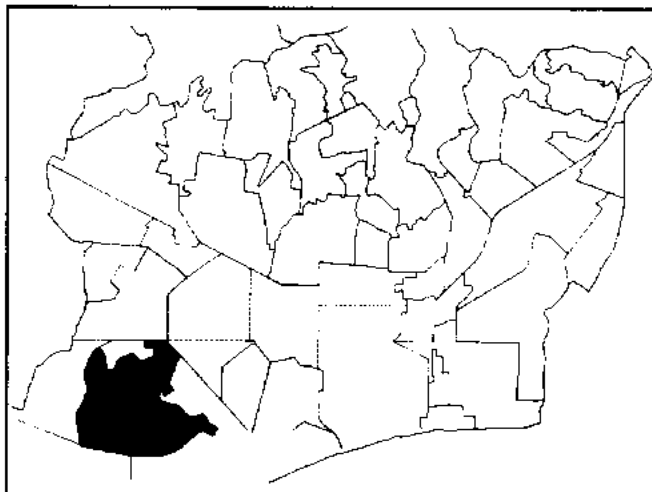
2.36. Vallvidrera

Emplaçat a la vall formada pels turons de Llavallol i de Vilana, el nucli habitat s'enfila a cada banda del Torrent d'en Bach des de les fites de Sarrià fins a dalt de la muntanya, amb pendents molt aguts que són salvats mitjançant el funicular enllaçat a l'estació dels ferrocarrils de Catalunya. Hi predomina la vivenda aïllada, amb bona presència de l'autoconstrucció, però a la part més alta ja s'hi ha iniciat l'edificació de blocs de pisos. Vallvidrera és només accessible per carretera. La infraestructura viària és pèssima, si n'exceptuem el sector més alt, lleugerament pavimentat. En relació a Barcelona, els preus del sòl no són pas alts.

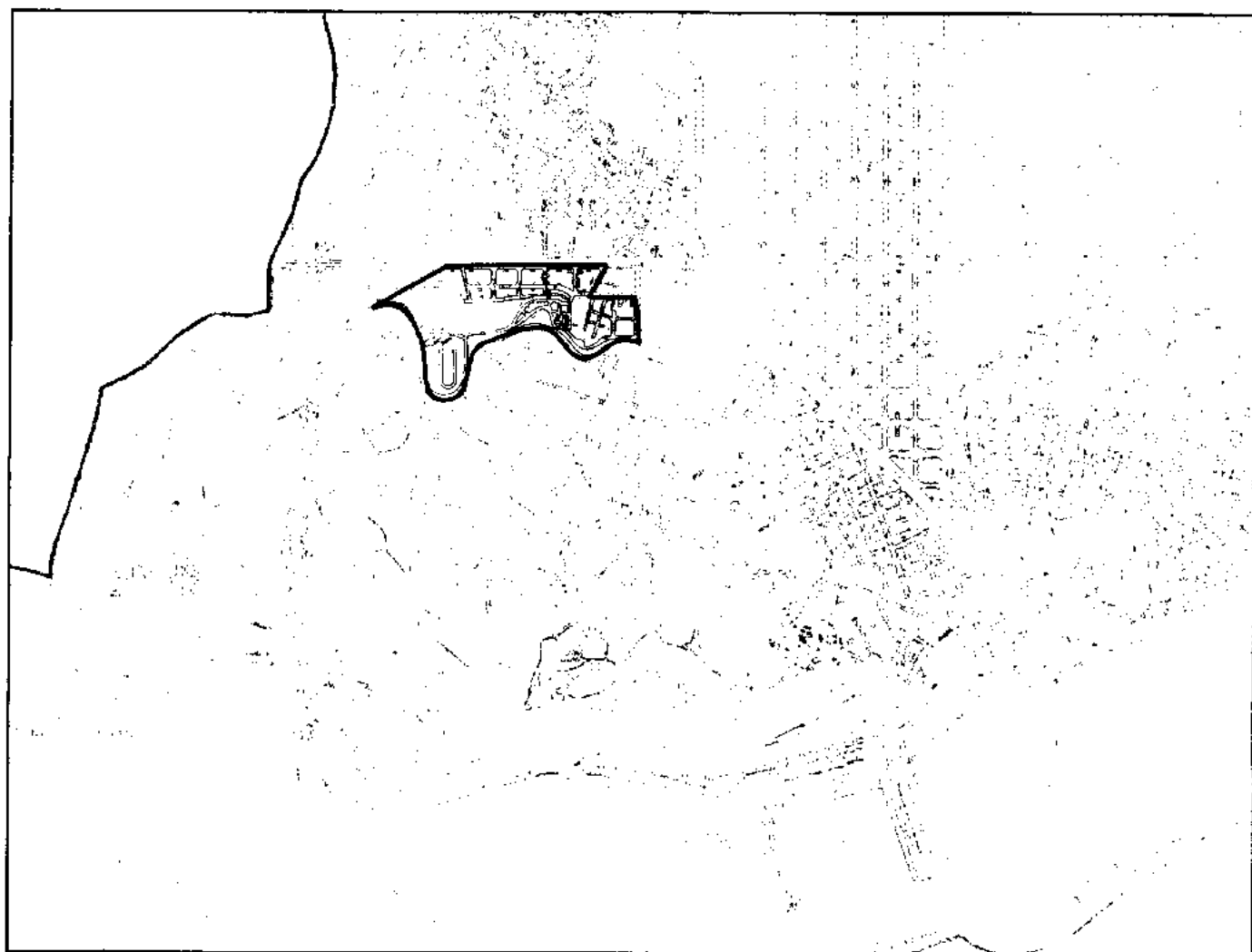
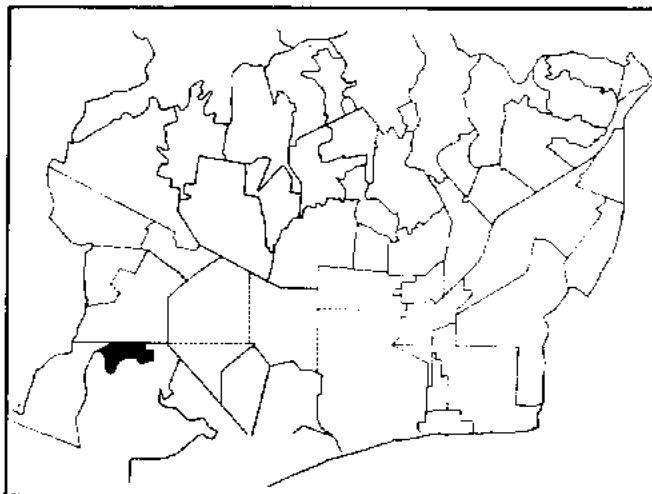
2.37. Montjuïc

Convertida en Parc Municipal, la muntanya comprèn tanmateix alguns polígons o promocions del Patronat Municipal de la Vivenda, l'únic nucli habitat de tot Montjuïc: El Polvorí, Can Clos, La Vinya i Nostra Senyora del Port (1.300 vivendes en total), a més d'una àrea de barraquisme residual, Can Tunis, substituïda per pavellons municipals. Hi predomina la vivenda entremetgera en blocs per a dues o tres famílies, ultra alguns blocs plurifamiliars. Ocupen terrenys marginals, sense configurar cap trama, amb una pèssima infraestructura viària. L'accessibilitat és difícil i les comunicacions molt limitades. Són orientats d'esquenes a la ciutat, i els preus del sòl són relativament baixos. El Parc de Montjuïc acull un gran nombre d'instal·lacions i equipaments d'àmbit ciutadà.

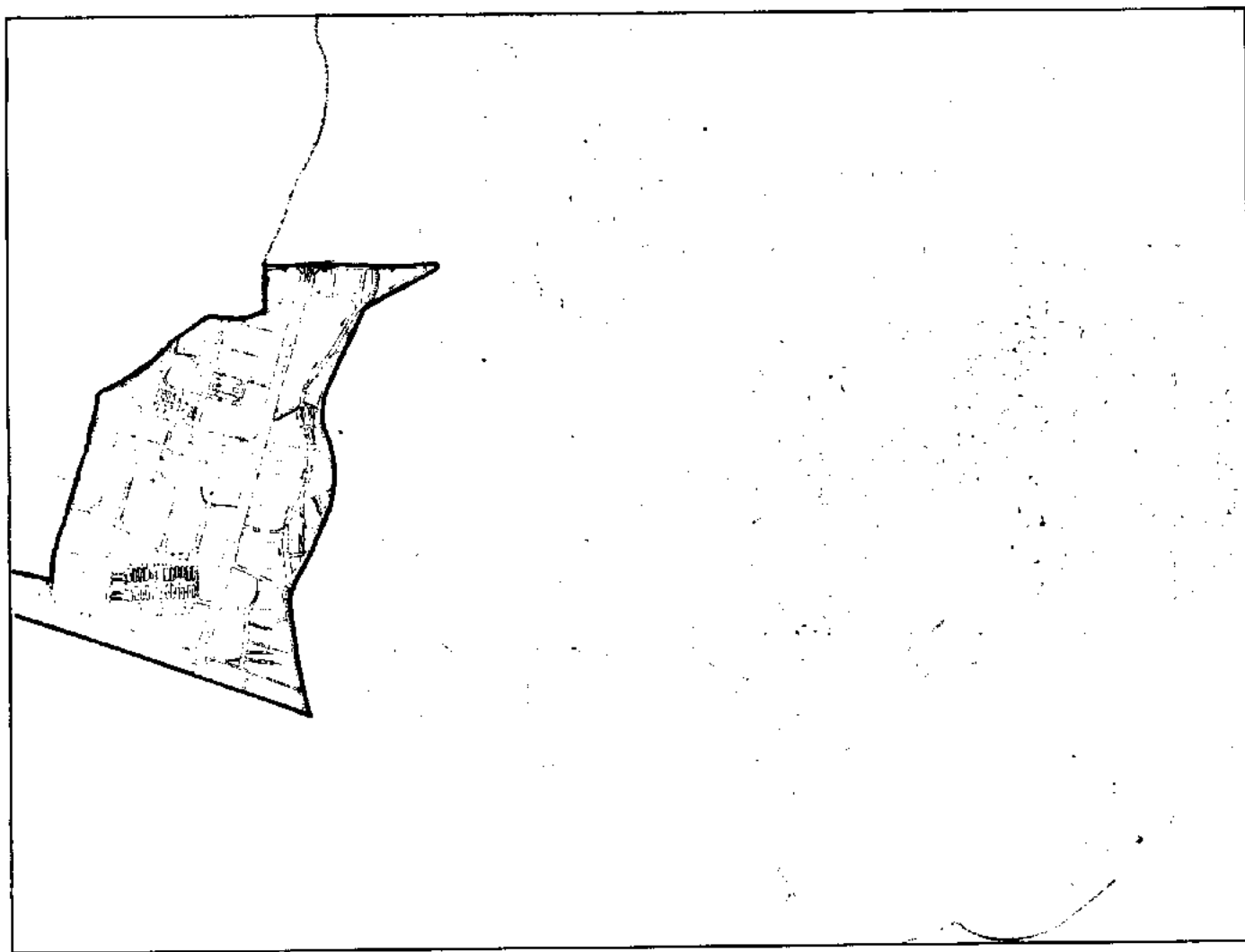
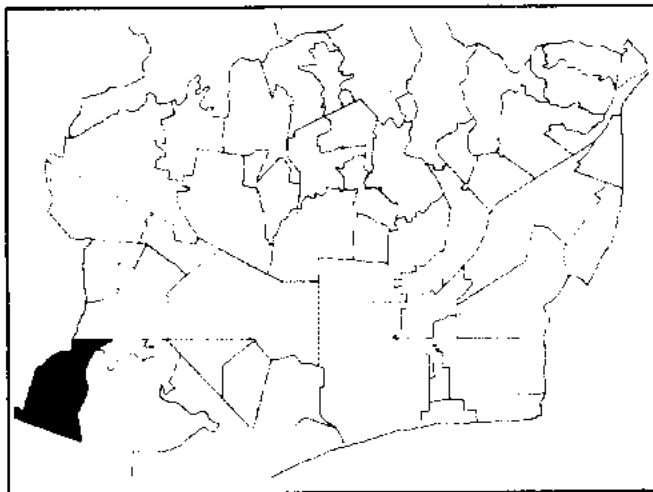
2.38. Ibèria

Unitat urbana que s'enfila ràpidament de la Gran Via als vessants de Montjuïc encarats a muntanya, configurant una trama completament irregular, amb predomini d'entremetgeres plurifamiliars a la part baixa i amb una destacada presència de torretes, algunes enjardinades, en les zones més altes. La promoció més important fou gestionada per una Caixa d'Estalvis i construïda per Fomento de Obras y Construcciones. Orientada d'esquenes a la ciutat, malgrat la proximitat de la Gran Via esdevé un sector difícilment accessible a causa tant dels desnivells com de la irregular alineació dels carrers. La Infraestructura viària, tanmateix cuidada en els trams inferiors, presenta déficits notables en la part alta. Els serveis de transport són abundants, però no penetren a l'interior del nucli habitat. Els preus del sòl no són pas baixos, i això potencia les operacions inversores a curt termini. A Ibèria s'hi pot constatar encara la persistència d'un bon nombre d'instal·lacions industrials.

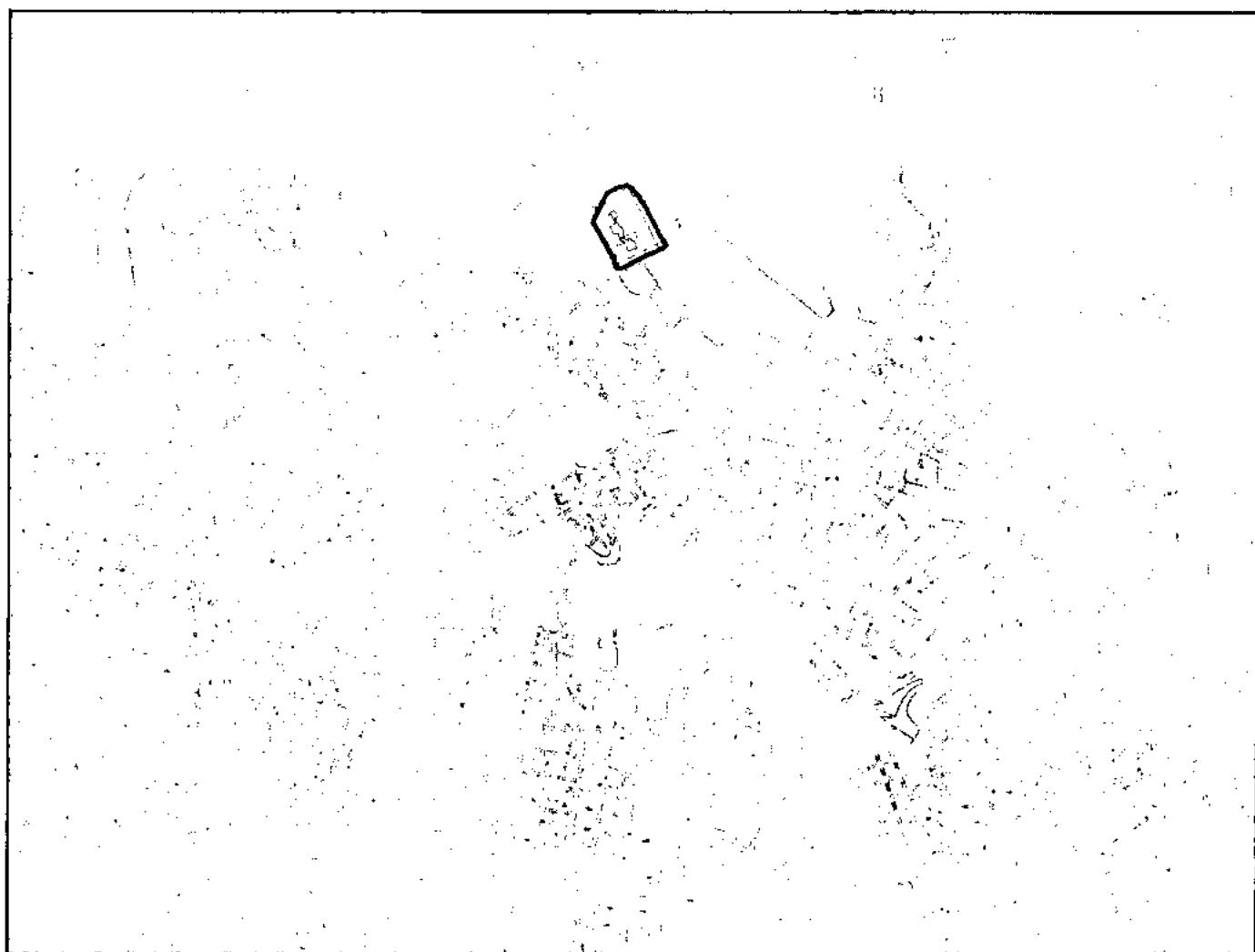
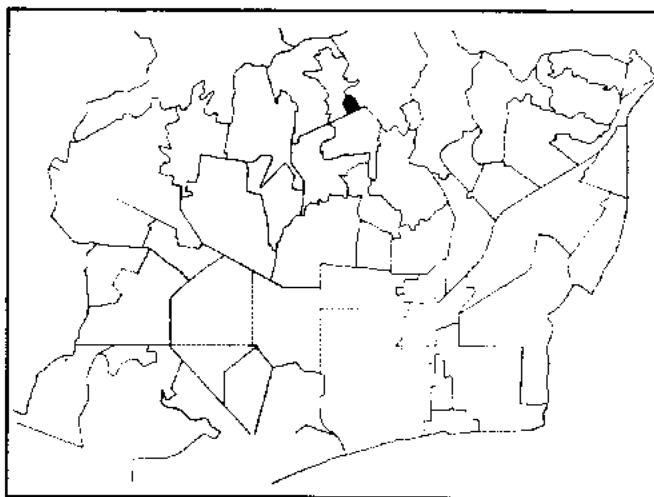
2.39. Zona Franca

Situada darrera la muntanya de Montjuïc i, per tant, orientada totalment d'esquenes a la ciutat, limita amb el polígon industrial més important d'Espanya i comprèn dues promocions considerables (les 533 vivendes d'Eduard Aunós, construïdes el 1929 pel Patronat de l'Habitació, i el grup construït per l'empresa SEAT el 1958), a més d'altres nuclis menors d'entre els quals cal destacar l'ampliació de les Vivendes SEAT anomenada Cooperativa Verge de Núria. No hi ha altra trama urbana que la parcial reticulació dibuixada per cada polígon. L'accessibilitat és fàcil i les comunicacions són abundants, però en canvi la infraestructura viària esdevé pèssima en algunes zones. El grup Eduard Aunós manté la tipologia d'entremitgeres unifamiliars, però les construccions posteriors, excepte alguns petits sectors del port, són entremitgeres en forma de grans blocs. Els preus del sòl són relativament elevats i permeten esperar importants remodelacions a curt termini.

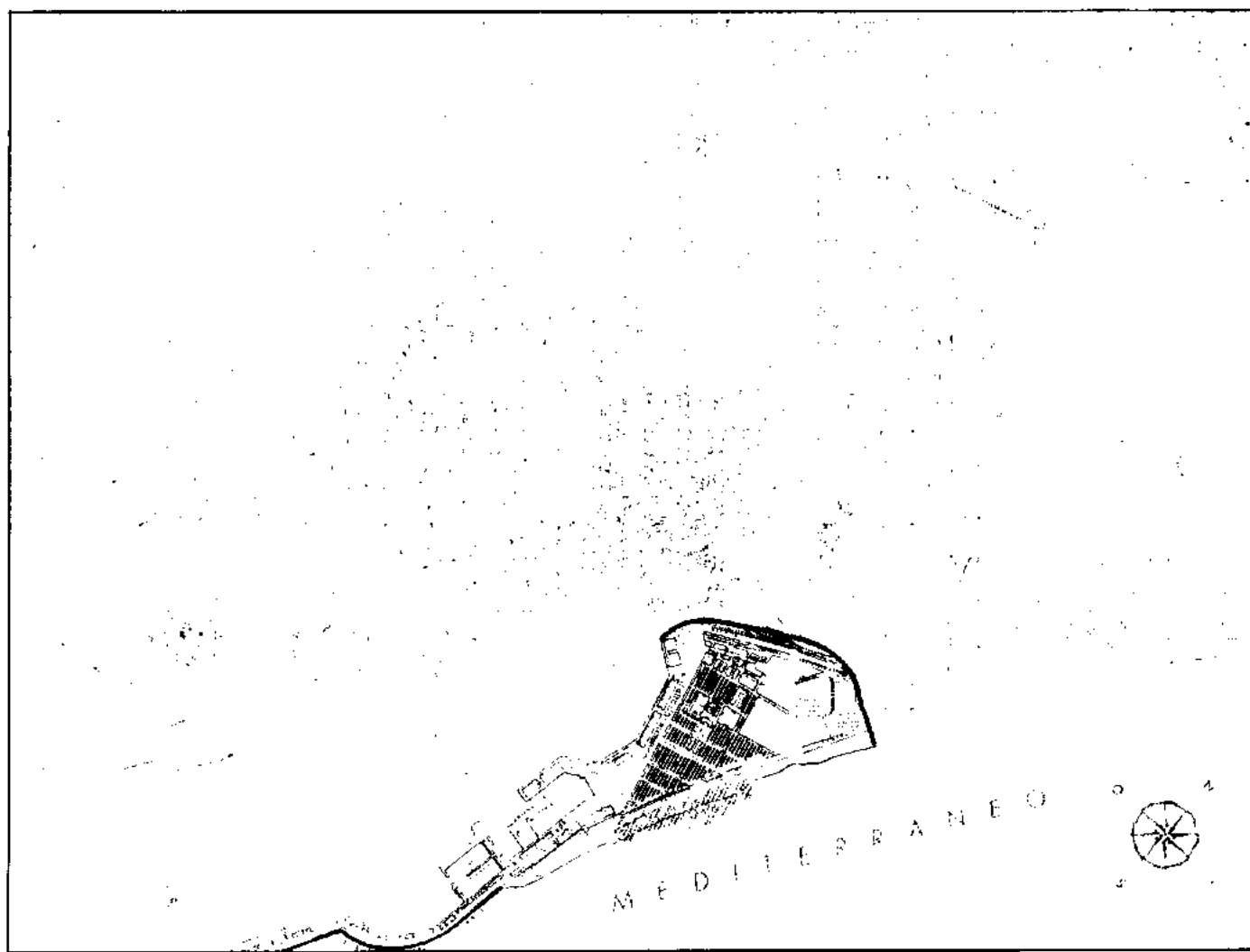
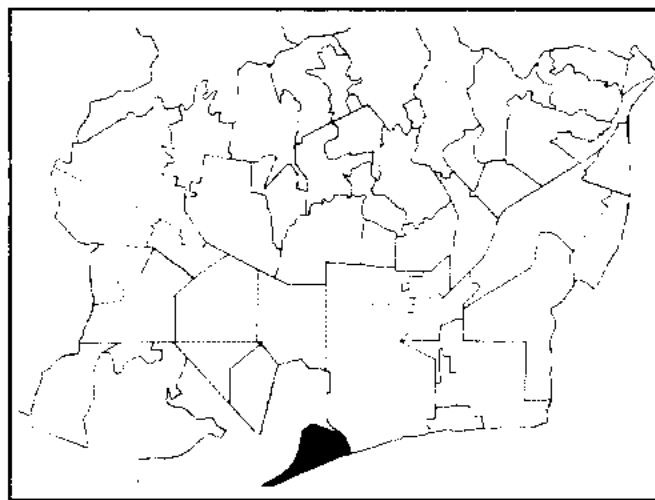
2.40. Can Figuerola

Polígon densament habitat, iniciat el 1968 en terrenys muntanyosos de Sant Martí dels Agudells entorn de la masia de Can Figuerola i previst per a 2.243 vivendes, que en el projecte havien d'incloure també la promoció mai no actuada del Patronat Ribas. Malgrat que la gestió, fruit de la iniciativa privada, fos unitària, la trama dibuixada per les construccions entremetgeres plurifamiliars ressegueix els vells camins de muntanya, irregulars, però tanmateix molt ben adaptats i pavimentats. Els preus del sòl són molt barats. L'únic accés actual és el passeig del Vall Hebró, però ben aviat serà potenciat mitjançant el II Cinturó de Ronda. Els transports públics són pròxims i, malgrat que ara només voregin el nucli habitat, milloraran substancialment quan sigui habilitada la prolongació del Metro des de Lesseps al mateix Vall Hebró.

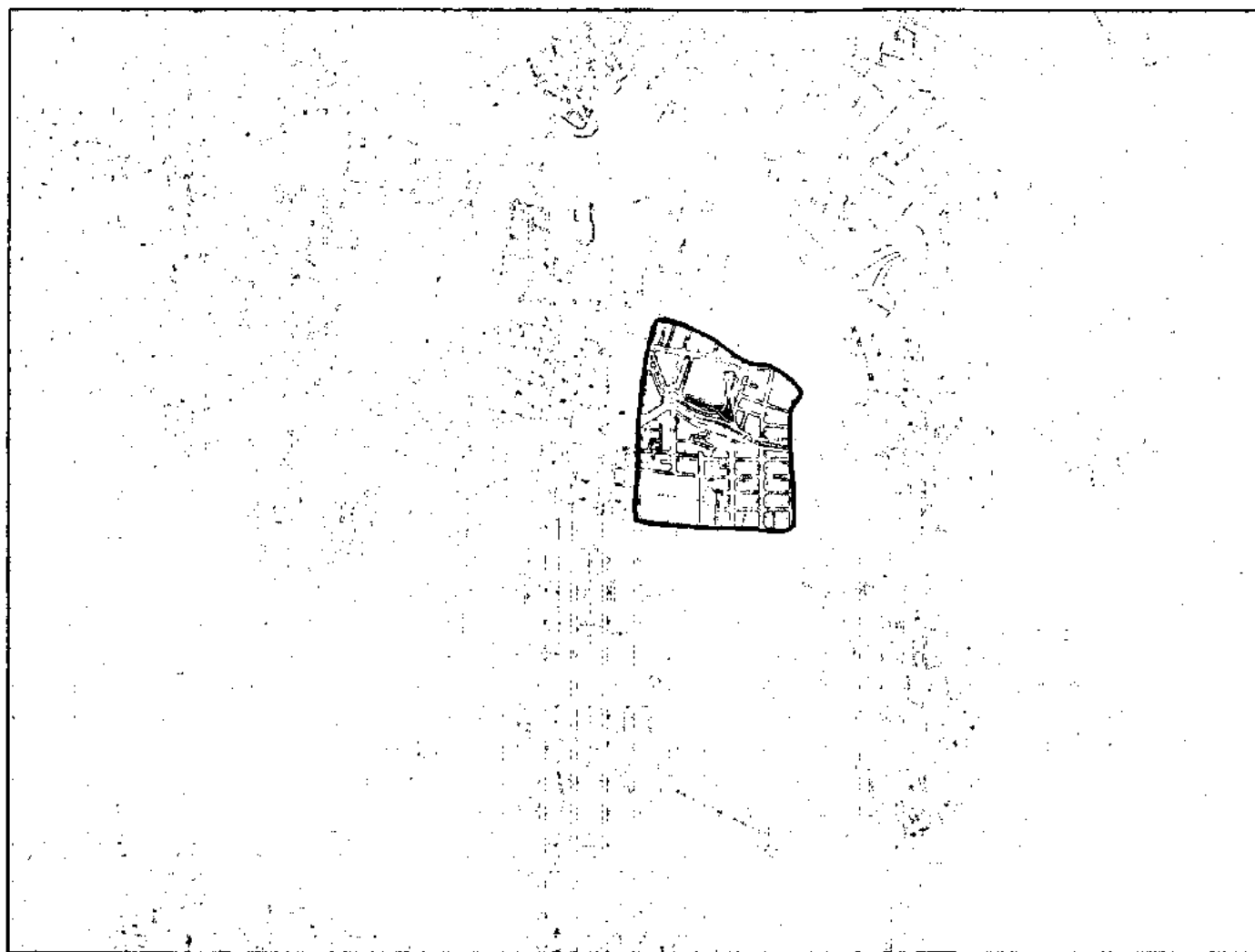
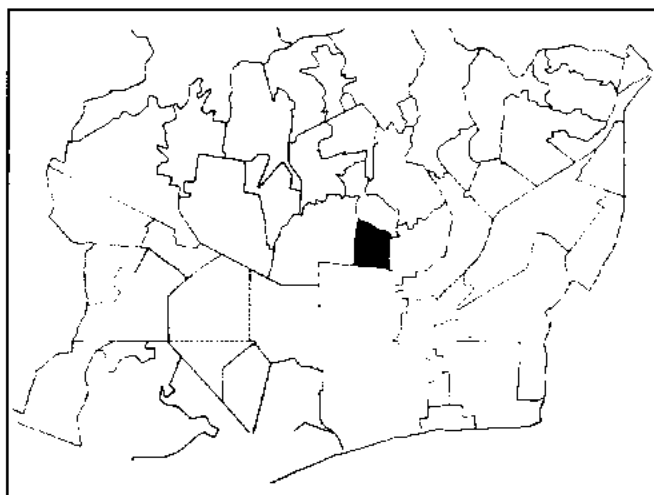
2.41. La Barceloneta

Barri de pescadors construït pel Marquès de la Mina el 1700 en substitució del nucli enderrocat de La Ribera i que, fins avui, ha conservat substancialment els trets característics originaris. El conjunt conforma una àrea triangular de trama reticulada, amb carrers molt estrets i vivendes entremitgeres plurifamiliars. Fou edificat en terrenys marginals de la ciutat, i per això hi té incrustades un bon nombre d'indústries. Les promocions successives, inclosa la de 237 vivendes del Patronat Municipal de la Vivenda, han respectat els plantejaments urbanístics inicials, exemplificables en ambients urbans com la plaça del poeta Boscà. L'accessibilitat al barri és fàcil malgrat que, a causa de l'estretor dels carrers, l'interior resulti poc penetrable. D'altra banda, l'Avinguda Icària (o del Capitán López Varela) li esbatana les portes del llevant de Barcelona. La infraestructura viària és vella i erosionada, però es conserva encara en bon estat. Les possibilitats de comunicació són molt abundants.

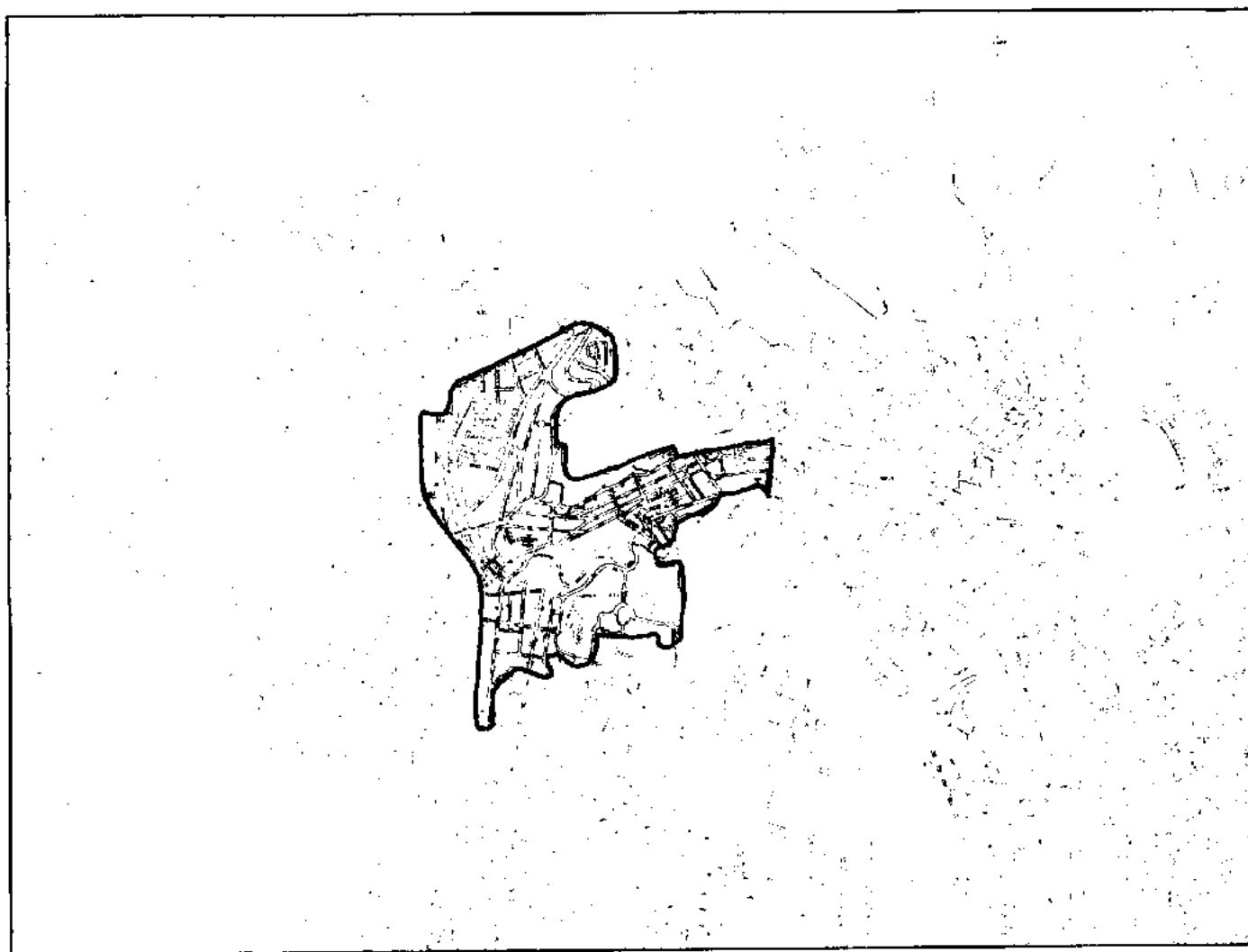
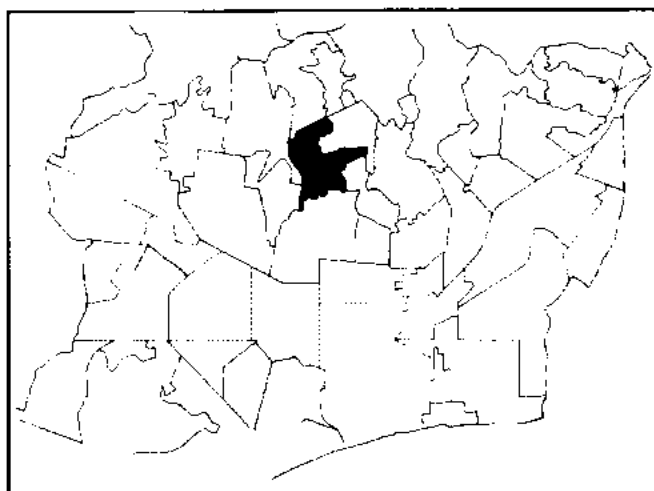
2.42. Parc de les Aigües

Es tracta d'una unitat urbana fragmentada per les grans infraestructures viàries de la xarxa primària, i clarament diferenciada en la seva trama tant respecte de Gràcia com d'El Guinardó (del qual la separa, a més, l'Hospital de Sant Pau). La zona més antiga, a tocar la Travessera de Gràcia, conserva encara una certa reticulació, si bé deformada per l'obertura d'amplis passatges i seccionada pel traçat del I Cinturó de Ronda i per les casernes de Girona. La vivenda predominant és entremitgera en bloc de pisos, sovint de nova construcció donat que es tracta d'una àrea molt remodelada i tothora en procés de transformació, amb preus del sòl elevats. Tant l'accessibilitat com les comunicacions són bones, malgrat que els desnivells del turó de la Rovira l'afecten considerablement. La infraestructura viària, tanmateix en evolució, manifesta grans déficits.

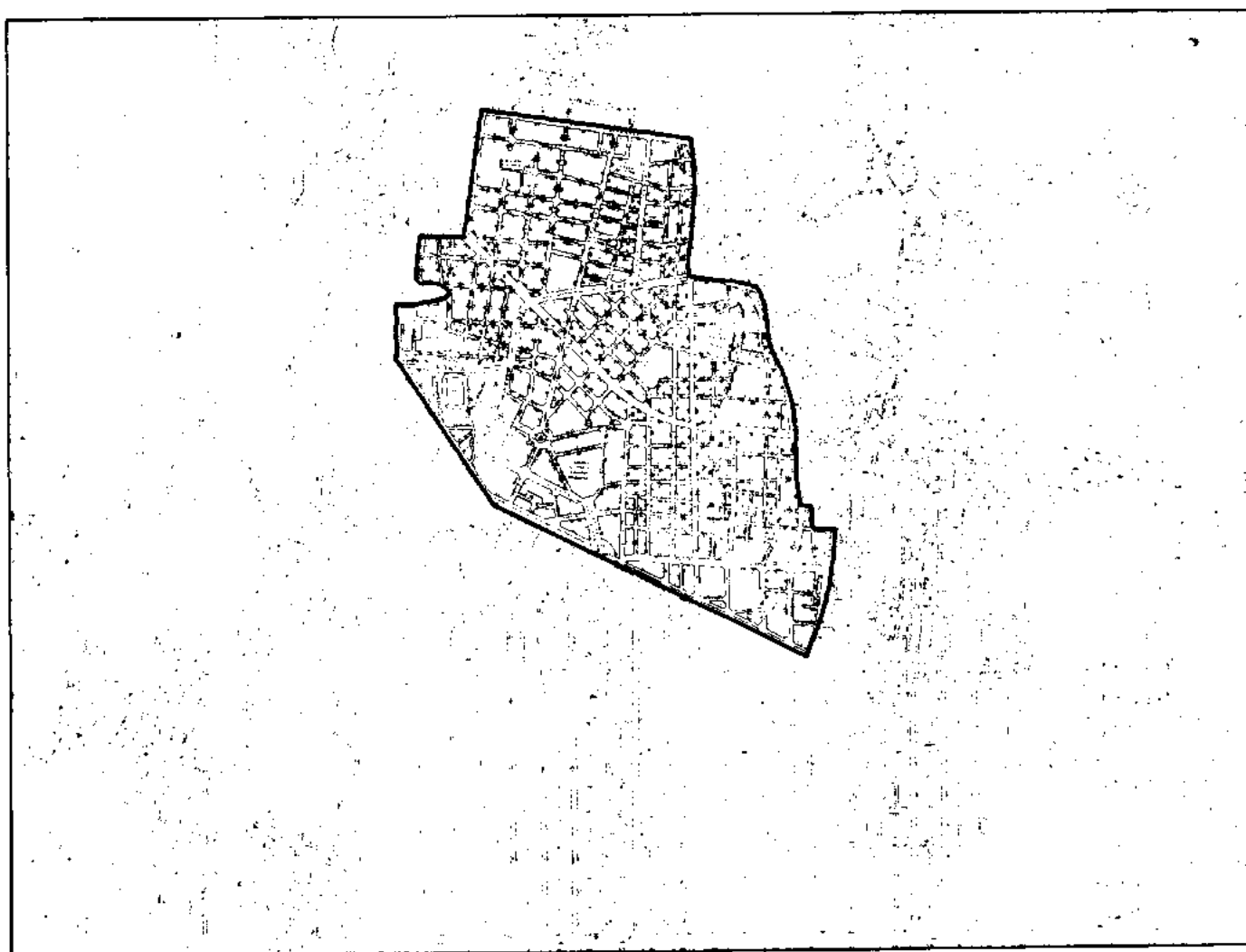
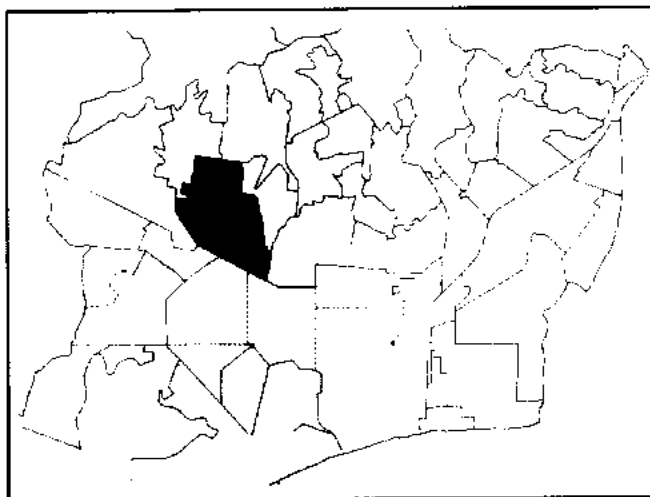
2.43. Vallcarca

Escampada als pendents muntanyosos de la Creueta del Coll i adaptada als desnivells del terreny, Vallcarca presenta una trama urbana totalment irregular i heterogènia a causa de la transformació en grans vials de les nombroses rieres que la travessaven (l'actual avinguda de l'Hospital Militar, per exemple, n'era una) i a causa també de la presència d'equipaments com el Parc Güell i l'Hospital Militar. L'accessibilitat és bona, tot i que molt condicionada a les avingudes de l'Hospital Militar i de la República Argentina, i ben connectada a vials secundaris, però la penetració al nucli habitat és difícil i complicada. S'hi conserven encara vivendes unifamiliars aïllades i també entremitgeres, però les construccions més actuals són en forma de bloc de pisos. La infraestructura viària és deficient i inacabada, i les comunicacions difícils. S'hi operen transformacions notables, justament perquè els preus del sòl són molt alts.

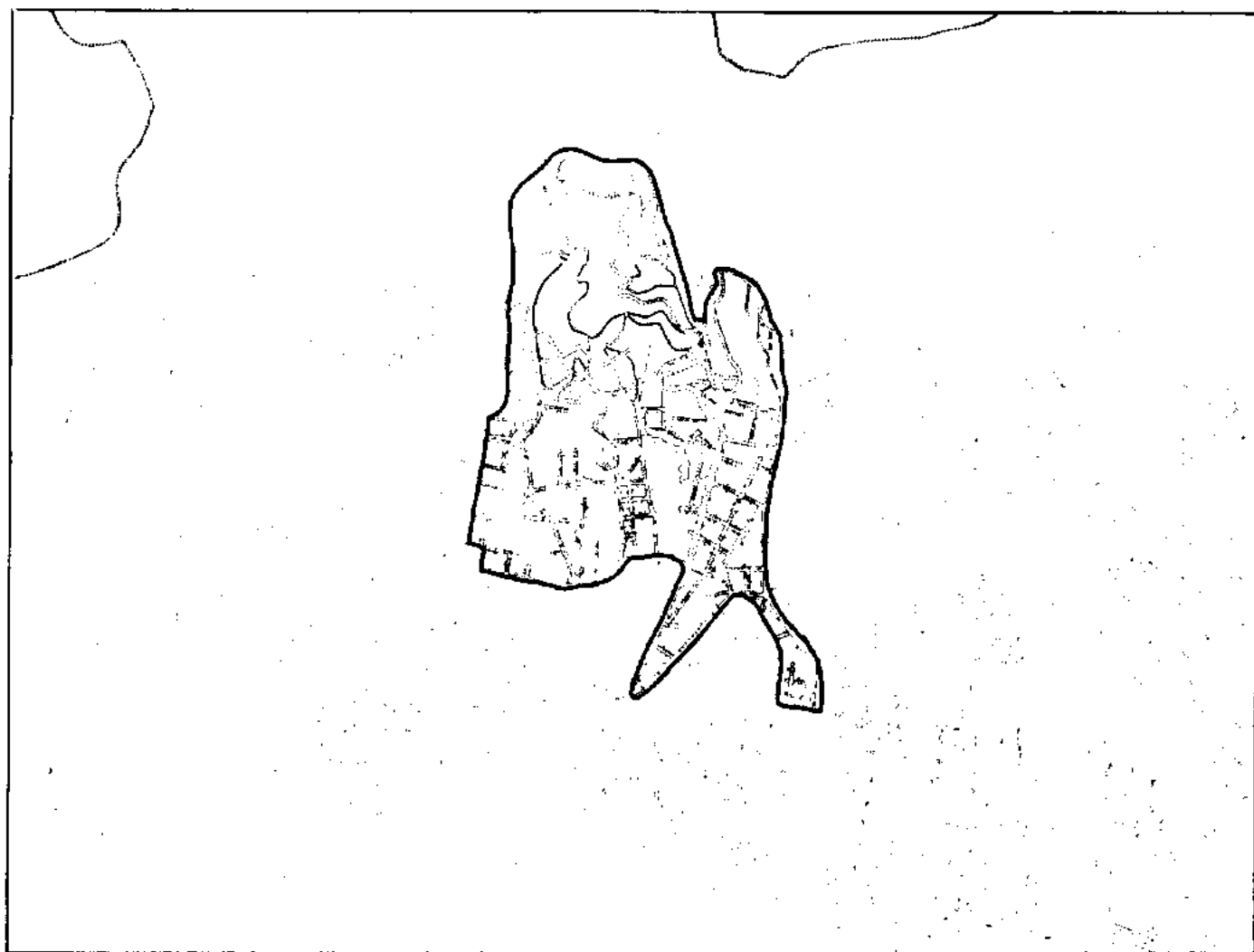
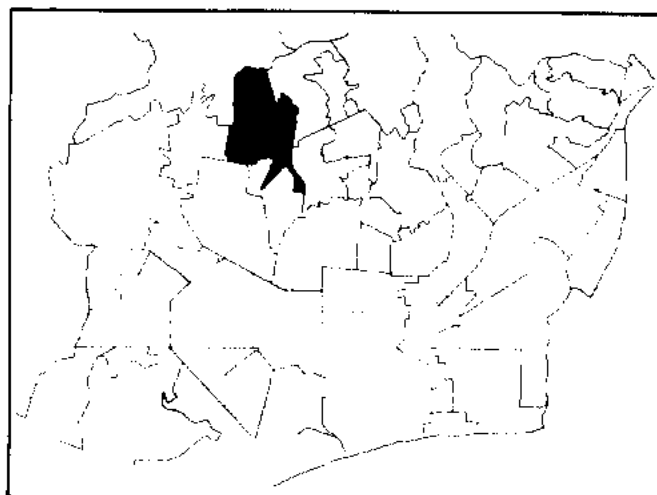
2.44. Bonanova, Tres Torres

La trama urbana és discontinua tot i mantenir una certa unitat. Al sud de Via Augusta s'hi dibuixen, dintre esquemes imperfectament reticulats, illes d'una gran disparitat geomètrica. Enmig, en la zona centrada per la cruïlla de Muntaner i General Mitre, s'hi perfila un triangle format d'illes petites i homogènies. Al nord, la trama segueix una estructuració multiforme però amb una vaga tendència a la regularitat reticular, la qual resulta molt obstaculitzada pels desnivells del terreny, entre el turó de Monterols i les primeres estribacions del Tibidabo. L'accessibilitat i les comunicacions són òptimes, i la infraestructura viària excepcional. Hi són en curs dos tipus d'operacions urbanístiques: la progressiva reconversió de les torres en blocs aïllats de gran qualitat i la construcció d'entremitgeres plurifamiliars a les vores dels grans vials. S'hi conserven encara, si bé en camí de ràpida extinció, alguns residus d'entremitgeres unifamiliars. Això és ben comprensible si es té en compte que els preus del sòl són els més alts de tot Barcelona.

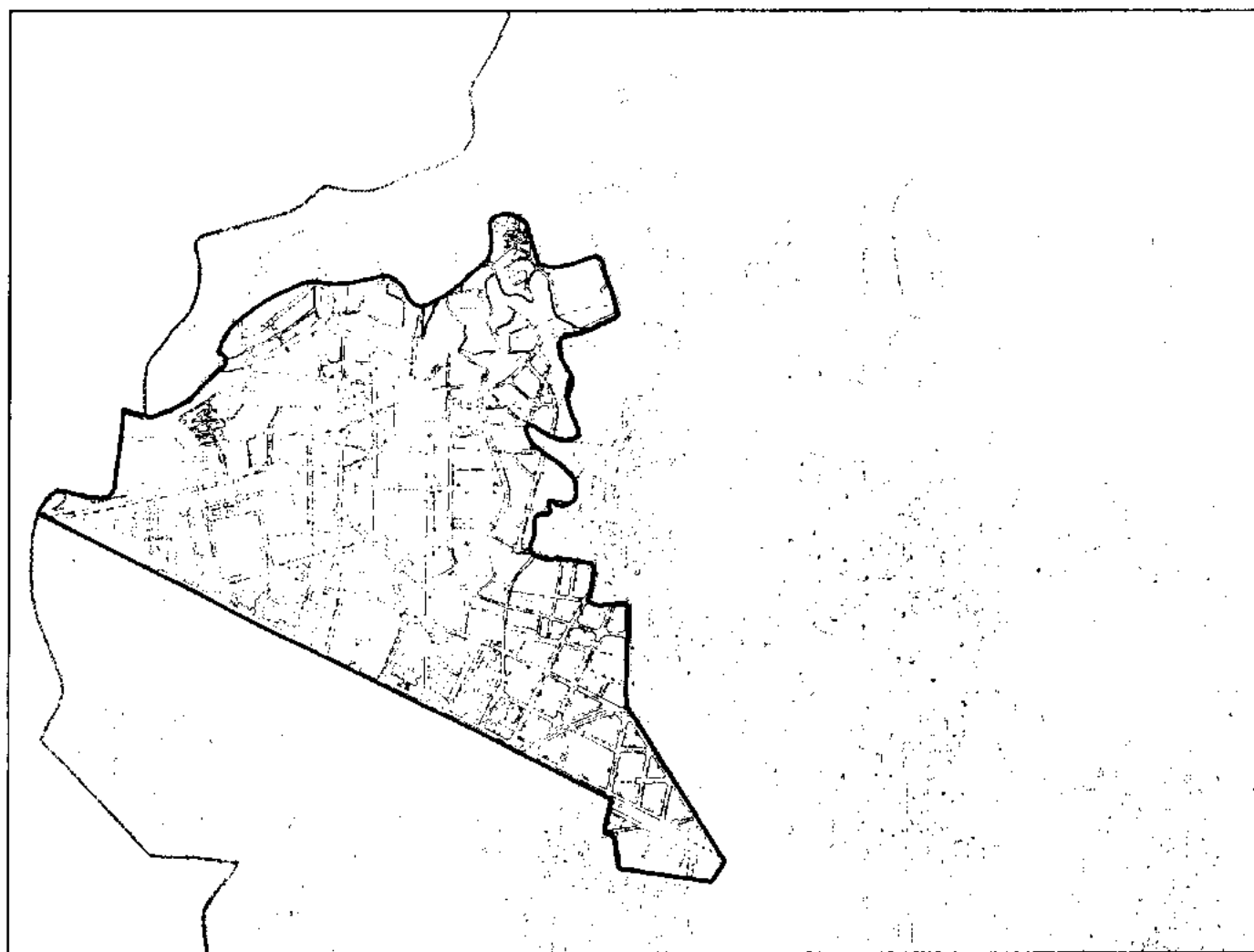
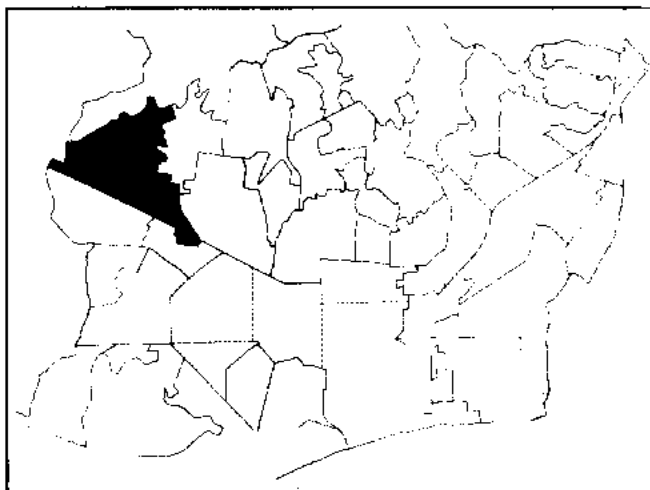
2.45. Tibidabo

Àrea urbana de trama irregular malgrat l'alineació d'alguns carrers, situada en la seva major part en la falda de la muntanya del Tibidabo. El nucli habitat es compon de vivendes aïllades tant uni com bifamiliars i d'entremetgeres en blocs, alternades amb nombrosos i importants equipaments (asils, cementiri de Sant Gervasi, col·legis, parcs públics, etc.). L'accessibilitat no és pas difícil, malgrat que els vials ressegueixen més aviat la perifèria de la unitat habitada, i cal dir el mateix de les comunicacions (només el tramvia blau travessa pel seu interior, però es tracta d'un transport amb funcions considerablement folklòriques). La infraestructura és, generalment, bona. Els preus del sòl es mantenen força barats.

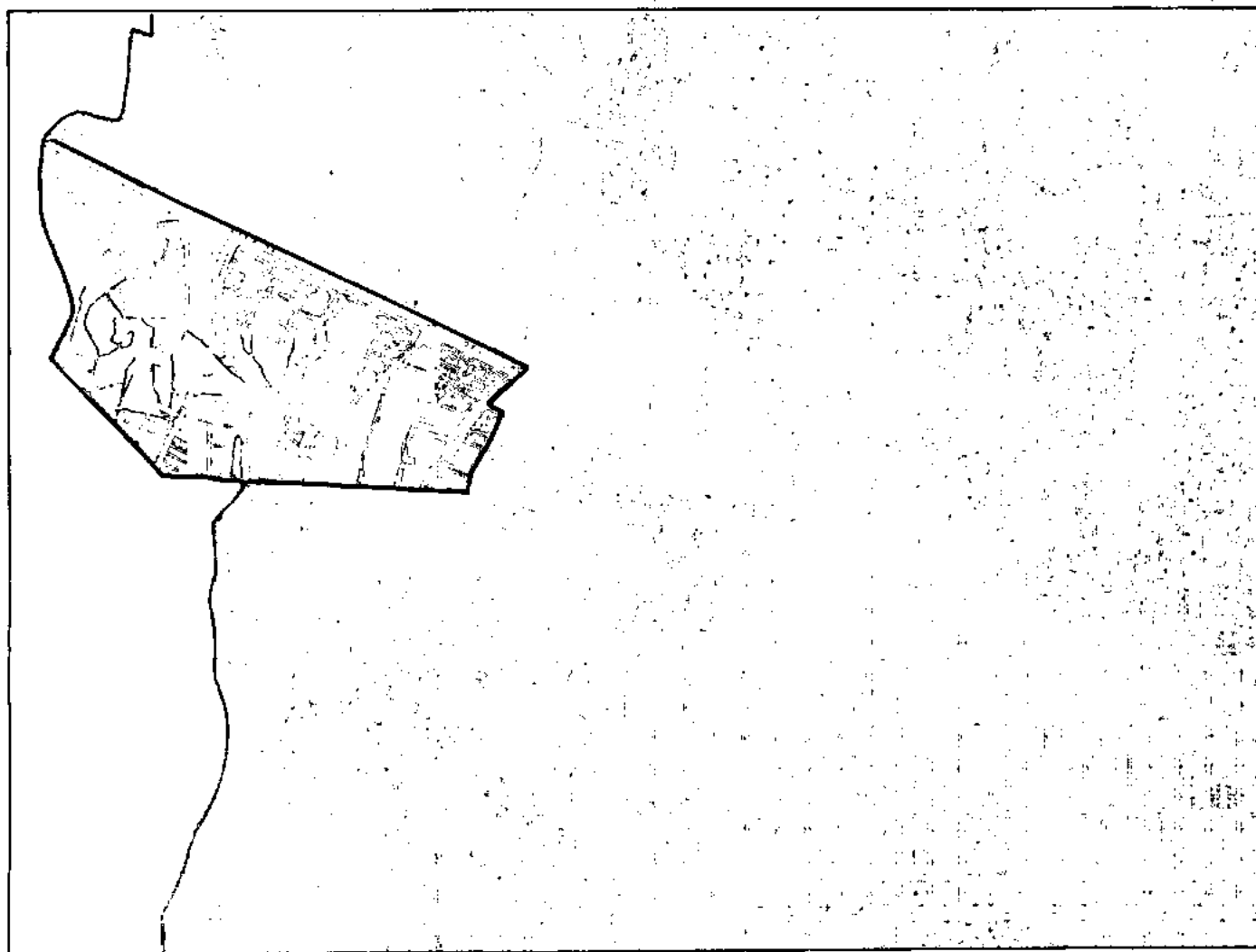
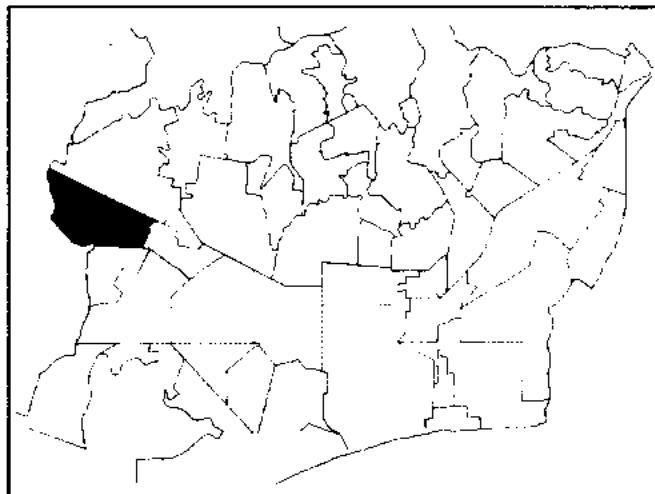
2.46. Pedralbes

Unitat complexa a ponent de la ciutat, fronterera amb els municipis d'Esplugues i de l'Hospitalet de Llobregat, que aplega conjunts molt diferenciats: del polígon de la Mercè de l'Obra Sindical del Hogar al grup de torres que flanquegen el Monestir de Pedralbes, de l'autoconstrucció de Can Caralleu als grans edificis de l'avinguda de la Victòria. Ultra considerables equipaments (palaus, casernes, parcs, zones esportives, facultats i residències universitàries), hi proliferen vivendes aïllades, tant torres com blocs de pisos de gran qualitat com, actualment, immobles entremitgers plurifamiliars. L'accessibilitat és òptima i la infraestructura viària molt cuidada, però les comunicacions són perifèriques als diversos nuclis habitats, probablement perquè més que en funció seva estan en funció dels nombrosos equipaments ja esmentats. Els preus del sòl són relativament alts i resulta lògic, per tant, el procés de reconversió que afecta tota la zona.

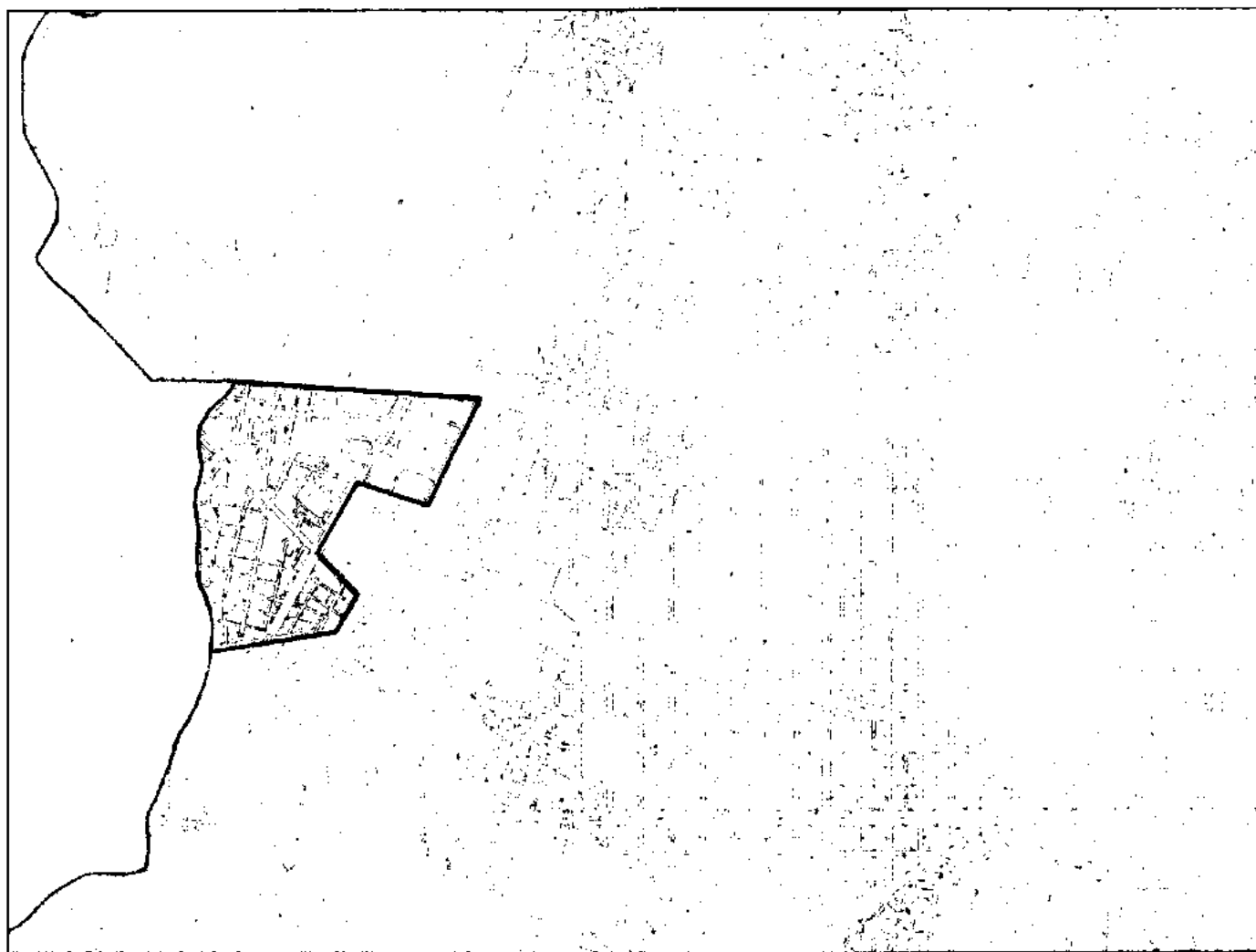
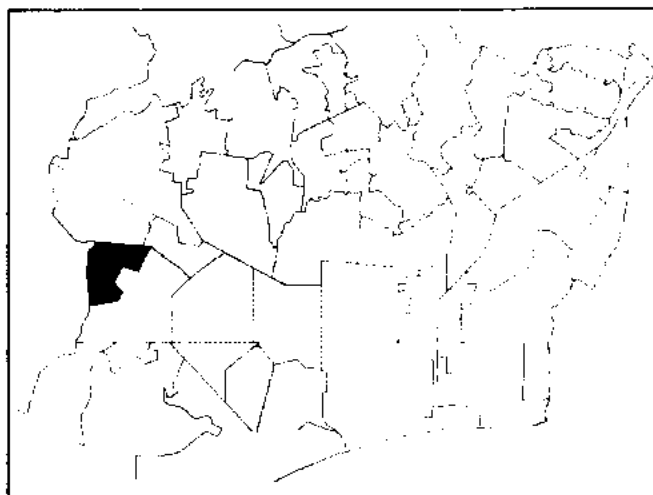
2.47. Sant Ramon

Àrea d'equipaments, al límit amb L'Hospitalet de Llobregat, als quals s'intercalen alguns nuclis habitats: un nucli vell entorn de la parròquia de Sant Ramon, successivament ampliat en la part posterior, la promoció Barcelona 2 i construccions aïllades o entremetgeres a cada costat dels grans vials. El conjunt resulta heterogeni i sense cap aspiració de regularitat. És també heterogènia la tipologia de les vivendes: predomini d'entremetgera unifamiliar a la zona de la parròquia i plurifamiliar a la resta, però amb blocs aïllats de pisos dispersos per tota l'àrea. Els equipaments són de varia mena: sanitaris, com la Maternitat i el Frenopàtic, instal·lacions esportives diverses, i facultats i residències universitàries. En el seu conjunt la zona és molt accessible. Les comunicacions i la infraestructura viària són bones en els nuclis habitats, però en l'àrea d'equipaments presenten dèficits ostensibles. Els preus del sòl són alts, i previsiblement hi haurà intervencions urbanístiques rellevants.

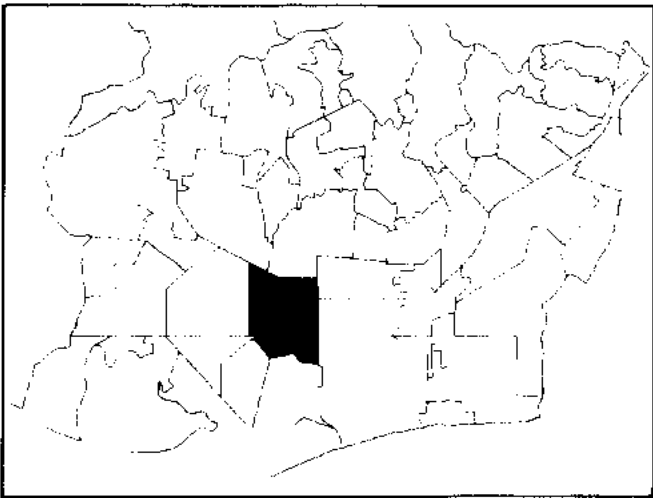
2.48. Collblanc

Zona extrema de Sants fragmentada pels grans vials de construcció recent (avinguda de Madrid, Cinturó de Ronda, Riera Blanca) i depauperada dels seus trets d'identitat col·lectiva per un enorme volum de nova edificació. Malgrat la notable proporció de vivendes entremitgeres uni i bifamiliars, hi predominen els grans blocs de pisos, sobretot a cada banda dels carrers importants. Sovint les construccions han pres la forma de promocions unitàries, com a Los Cármenes o a Sol de Baix, però en tot cas el conjunt resulta una entitat poc definida i en ple procés de transformació. Contribueix a això l'encariment dels preus del sòl, que hi potencia l'especulació. L'accessibilitat és bona i disposa, a més, d'una xarxa de comunicacions abundant. Les evidents deficiències infraestructurals són una conseqüència de la remodelació en curs més que de l'oblit o la deixadesa.

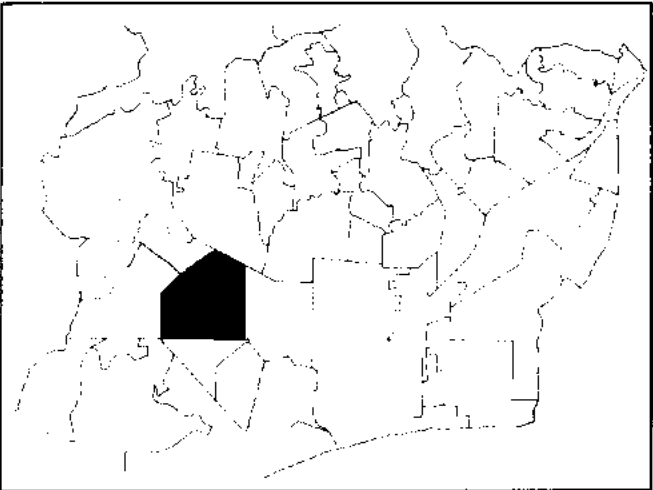
2.49. El Centre de l'Eixample

Sector central de l'eixample de la ciutat de Barcelona, emplaçat en el mateix cor del pla, concebut i planificat per Il·defons Cerdà. Malgrat les nombroses mistificacions de què fou objecte amb el temps, manté encara una relativa integritat i genuïnitat en la seva trama regular, determinada per vials importants que es tallen ortogonalment i en faciliten l'accés. La infraestructura urbana és molt cuidada i les comunicacions excel·lents. La tipologia urbana, malgrat algunes devastacions greus (Banc Atlàntic, gratacels de plaça Urquinaona, etc.), conserva una certa homogeneïtat i bona part de la seva primitiva fesomia, on predomina la vivenda entremitgera en blocs de pisos. Els preus del sòl són molt alts, però a causa del dèficit d'espai no han estat possibles operacions urbanístiques de transformació forta del teixit urbà original.

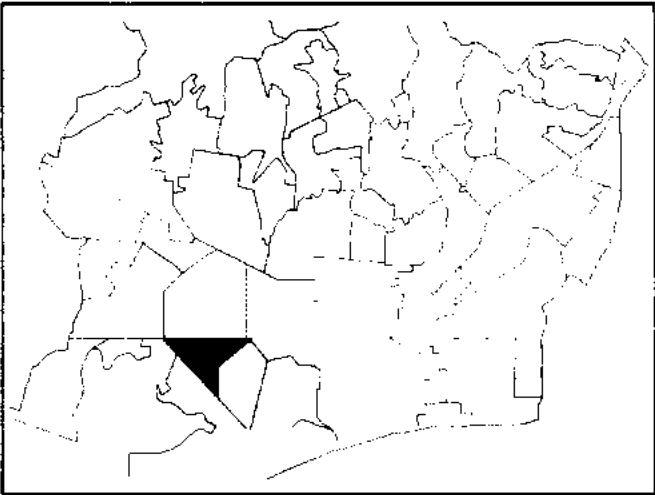
2.50. L'Esquerra de l'Eixample

Si n'exceptuem els amplis espais ocupats per equipaments (Hospital Clínic, Escola Industrial, Presó Model, Escorxador, plaça de Les Arenes), la trama urbana presenta la típica simetria del projecte de Cerdà, tanmateix considerablement deteriorat a causa d'una parcel·lació molt fragmentada. Això resulta evident arran de la profusió de passatges, que intensifiquen els espais construïts, i de la realització d'un tipus de vivendes entremitgeres més estretes que les projectades. L'obertura de l'avinguda de Roma i dels accessos a l'estació terminal de Sants han suposat unes remodelacions importants, que destrueixen una part de la trama originària. La infraestructura és bona, l'accessibilitat fàcil i les comunicacions abundants. Els preus del sòl són molt alts, i això explica les transformacions que s'hi operen.

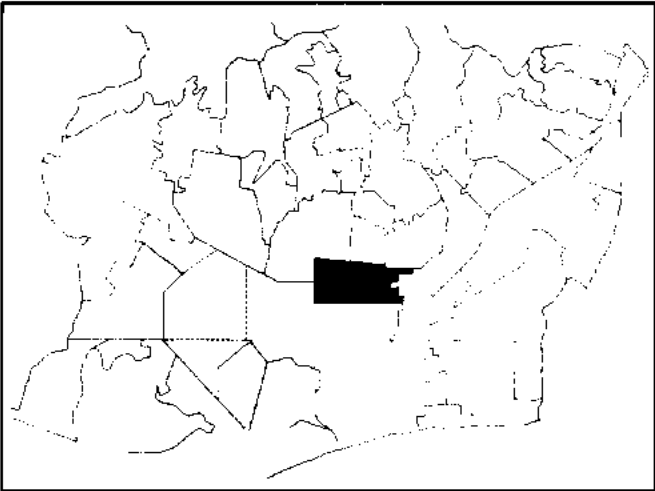
2.51. Sant Antoni

Voreja el Casc Antic on, per la porta de Sant Antoni, s'accedia a la ciutat des de ponent. Es tracta d'un fragment de l'Eixampla de Cerdà molt deformat per la profusió de passatges i per les successives parcel·lacions, observables en les diagonals que hi dibuixa la trama. Tampoc la tipologia de la vivenda, entremitgera plurifamiliar, no ha mantingut semblances rellevants amb la primitiva ordenació. D'altra banda, hi és abundant la vivenda de construcció recent. L'accessibilitat és bona, si bé en bona part condicionada (per exemple, per l'avinguda Mistral). Són igualment bones les comunicacions i la infraestructura viària. Els preus del sòl no són dels més alts de Barcelona.

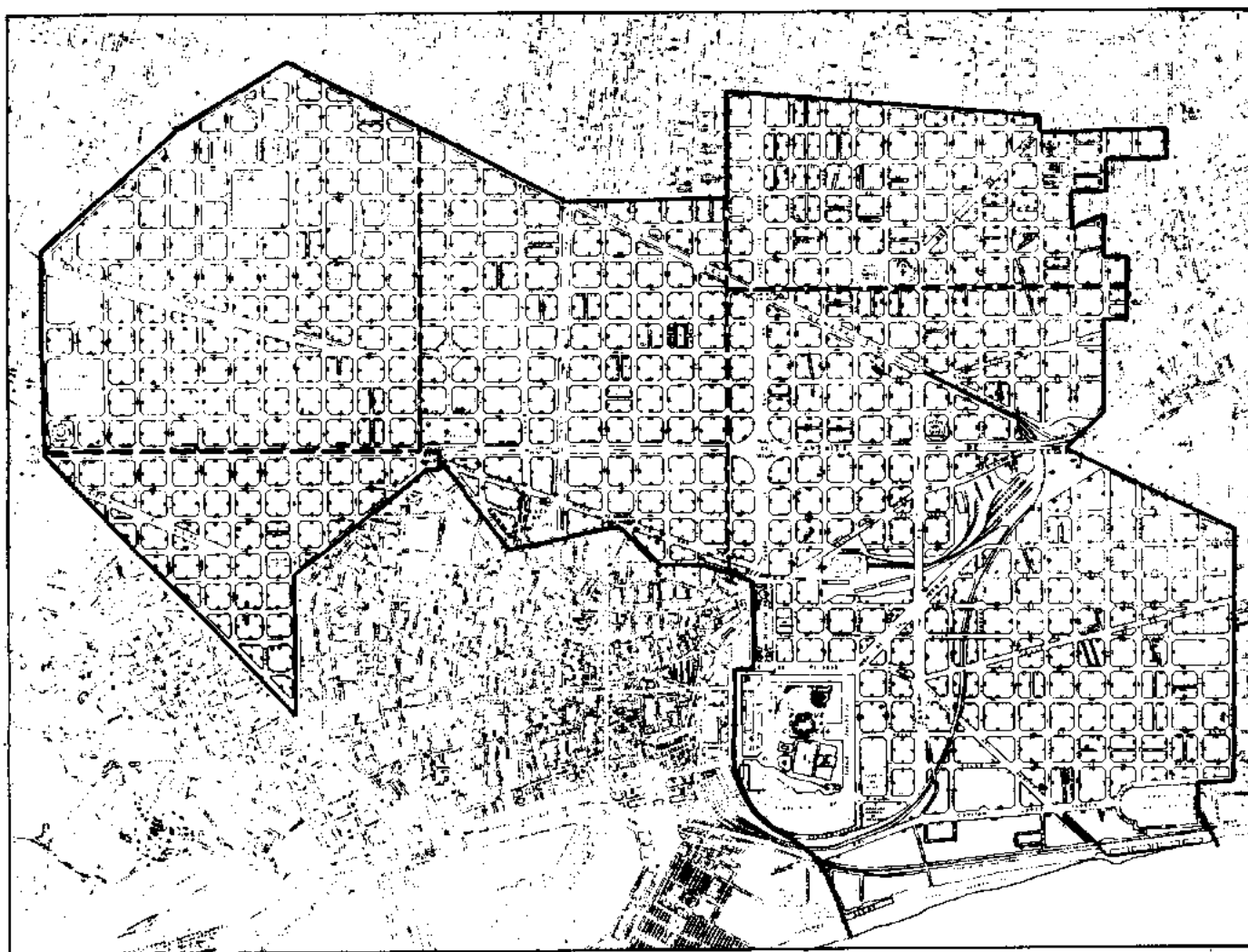
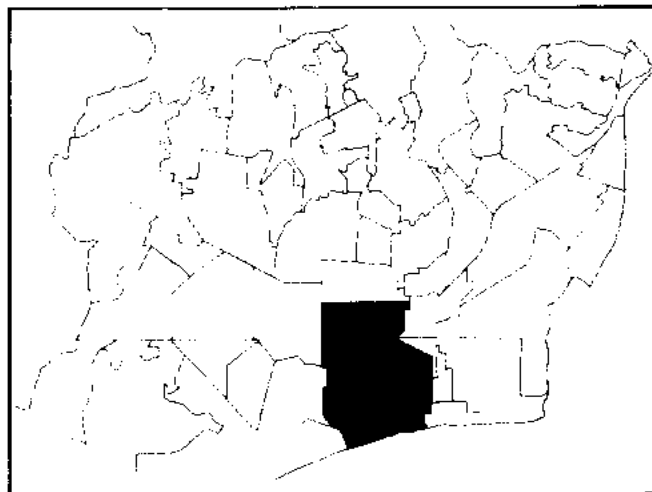
2.52. Sagrada Família

Sector de l'Eixampla, al peu de la carena dels tres turons, desfigurat i transformat en àrea residencial intensiva per la presència constant de passatges, els quals s'incrementen progressivament en direcció al Camp de l'Arpa fins al punt de diluir i d'inutilitzar l'ordenació de Cerdà. Malgrat que, com a tot el Pla Cerdà, hi predomina la vivenda entremitgera plurifamiliar, es conserven encara nombroses entremitgeres unifamiliars, sobretot en les rodalies del Camp de l'Arpa. És molt accessible i ben comunicada, però la infraestructura viària de les zones més velles presenta dèficits manifestos. Els preus del sòl no són dels més alts de Barcelona, i s'hi operen abundants transformacions. Cal dir, finalment, que a la Sagrada Família hi sobreviuen algunes fàbriques de considerable embalum.

2.53. Fort Pienc

Es la unitat on la trama de l'ordenació de Cerdà ha experimentat les deformacions més greus a causa de la profusió de passatges, de l'emplaçament superficial de les vies del ferrocarril (que, iniciades a l'estació de França, més endavant esdevenen subterrànies), i de la gran quantitat de fàbriques (la zona és qualificada d'industrial), magatzems i alguns equipaments (l'Institut Ramon Albó, avui abandonat), ultra la mateixa estació del Nord. El conjunt resulta, doncs, extraordinàriament heterogeni, i la reticulació del Pla Cerdà hi està esborrada gairebé del tot. L'accessibilitat és bona, pels grans vials d'entrada i sortida de Barcelona que travessen l'àrea, i les comunicacions són molt abundants, però en canvi la infraestructura viària presenta uns dèficits molt aguts.

3. CORRELACIONS DE LES VARIABLES URBANISTIQUES

Les variables abans exposades ens donen un codi que, per a una major claretat en els quadres i en les correlacions, transcrivim tot seguit:

- 1. Trama urbana:
 - 1. Irregular anàrquica
 - 2. Reticular poligonal
 - 3. Reticular parcel·lació rural
 - 4. Sense direcció formal
 - 5. Reticular amb eix predominant «de muntanya a mar»
 - 6. Irregular casc antic
 - 7. Regular geomètrica Cerdà
- 2. Topografia:
 - 1. Terreny pla (P)
 - 2. Cert desnivell (D)
 - 3. Desnivell ostensible (FD)
 - 4. Obert a la ciutat o a la seva direcció (O)
 - 5. Amagat a la ciutat o a la seva direcció (T)
- 3. Accessibilitat:
 - 1. Vial primària i connexió amb la mateixa (P)
 - 2. Vial secundària i connexió amb la mateixa (S)
 - 3. Cap connexió (N)
- 4. Infraestructura:
 - 1. Bon nivell (B)
 - 2. Dèficits ostensibles (R)
 - 3. Absència total (D)
- 5. Comunicacions:
 - 1. Comunicada amb el centre a través de Metro i en funció del nucli urbà (CM)
 - 2. Comunicada amb el centre a través d'autobús i en funció del nucli urbà (CA)
 - 3. Relativament comunicada a través d'autobús i no plenament en funció del nucli urbà (RA)

- 4. Mal comunicada, menys de dos autobusos, no amb el centre (MA)
- 5. Només comunicacions perifèriques a la zona (P)
- 6. Vivenda:
 - 1. Aïllada unifamiliar (AU)
 - 2. Aïllada plurifamiliar (AP)
 - 3. Entremitgera unifamiliar (EU)
 - 4. Entremitgera plurifamiliar (EP)
- 7. Preus del sòl:
 - 1. De 3.000 a 2.001 ptes./pam (C)
 - 2. De 2.000 a 1.001 ptes./pam (SC)
 - 3. De 1.000 a 501 ptes./pam (SB)
 - 4. De 500 a 0 ptes./pam (B)

3.1. Trama irregular anàrquica

Hem agrupat les unitats urbanes en funció de la trama, tot cercant les correlacions amb cadascuna de les variables urbanístiques, d'aquesta manera:

És una característica d'aquestes zones amb trama irregular i anàrquica l'oscil·lació dels preus del sòl entre barats i semibarats, amb l'única excepció de Vallcarca. Podem relacionar aquesta oscil·lació amb d'altres variables significatives, com

- La comunicabilitat. A un terreny barat, correspon una unitat molt mal comunicada, amb autobús o amb comunicacions perifèriques a la zona. D'altra banda, a un terreny semibarat correspon una bona comunicació amb autobús (són una excepció, amb comunicacions només perifèriques, Can Baró i Ibèria).

QUADRE 1. TRAMA IRREGULAR ANÀRQUICA

Variables	Vallbona	Torre Baró	Trinitat Vella	Roquetes, Verdum	El Carmel	Can Baró	St. Genís Agudells	Els Penitents	Vallvidrera	Ibèria	Vallcarca	Montjuïc	La Teixonera	La Clota
Preus del sòl	B	B	SB	SB	SB	SB	B	B	B	SB	C	SB	B	B
Vivenda	AU	AU	EU	AP EU EP	AU AP EU EP	AU AP EU	AU AP	AU EU	AU AP EU	AU EU EP	AU AP	AU	EU EP AP	AU
Comunicabilitat	MA	MA	CA	CA	CA	P	P	P	P	P	CA	MA	P	N
Accessibilitat	P	N	S	S	N	S	N	N	N	P	S	N	S	A
Infraestructura	D	D	R	RD	RD	R	D	RD	D	R	R	R	R	D
Topografia	DT	FDT	DT	FDT	FDT	FDO	FDO	FDT	FDO	DT	DO	DO	DT	DT

- L'accessibilitat. A preus barats, correspon una accessibilitat nulla o bé únicament per vial primari, que més aviat separa. En canvi, a preus del sòl semibarats, correspon una accessibilitat per vial secundari. Les excepcions no invaliden la correlació.

— La infraestructura no té una relació gaire directa amb els preus del sòl. Cal destacar, tanmateix, la poc definida qualificació (entre regular i dolenta) de la infraestructura en terrenys semibarats. Això no és estrany, perquè la infraestructura manté una relació amb la construcció en el sentit que, si aquesta és anàrquica, la infraestructura és qualitativament dolenta.

— La vivenda sol tendir marcadament a ésser aïllada, malgrat una certa coexistència amb l'entremetgera. Però en tot cas hi predomina l'unifamiliar, i això és un bon indicador de com s'han anat formant aquestes unitats. D'altra banda, aquesta estructura de vivenda es relaciona directament amb la qualificació de la infraestructura de la zona, donat que, a una infraestructura deficitària, correspon generalment una profusió de vivenda aïllada.

— Es produeix, finalment, una notable coincidència amb el preu del sòl en el sentit que, on els preus són més alts, les vivendes presenten una tipologia multivariada (en alguna unitat s'hi constaten totes les modalitats tipològiques), i, alhora, la zona és també més accessible i ben comunicada.

— Des d'un punt de vista topogràfic, aquestes unitats urbanes es troben situades totes en desnivells, i en la seva majoria són orientades d'esquena a la ciutat.
1. Preus del sòl baixos, comunicació i accessibilitat dolentes: Vallbona, Torre Baró, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents i Vallvidrera.

2. Preus del sòl més alts, comunicació i accessibilitat millors: Trinitat Vella, Roquetes-Verdum, El Carmel i Can Baró.

3. La tipologia de la vivenda resulta molt condicionada per l'autoconstrucció, òbviament unifamiliar (sobretot en els casos d'accessibilitat i comunicació difícils): Vallbona, Torre Baró, Els Penitents i Vallvidrera.

4. La vivenda plurifamiliar, que sempre es combina amb d'altres tipologies, apareix on el preu del sòl és més alt i per tant més accessible i ben comunicat: Roquetes-Verdum, El Carmel, Can Baró i Ibèria.

5. La infraestructura és normalment dolenta, però tanmateix relativament millor (amb tot el que això comporta) en les zones de vivenda multivariada.

6. Els desnivells hi són notables, i són orientades d'esquena a la ciutat. Això potencia l'autoconstrucció i l'anarquia urbanística fins que accidentalment i de sobte la construcció d'un vial, o un polígon, etc., augmenta la plusvàlua de la zona i l'empeny a l'espiral especulativa: Trinitat Vella, Roquetes-Verdum, Carmel i Ibèria.

7. Les irregularitats urbanístiques en l'accessibilitat i la comunicació d'algunes zones (El Carmel, Can Baró i Ibèria) són generades sobretot per la topografia, no obstant que en zones de diferent situació una topografia idèntica obtingui uns preus més elevats i presenti una gamma tipològica variada.

3.2. Trama reticular poligonal

El denominador comú d'aquests sectors urbans és el fet d'ésser polígon o ciutat poligonal, fet que els acommuna malgrat la diversitat de la seva trama. D'altra banda, a diversos indrets de la ciutat es pot constatar que

QUADRE 2. TRAMA RETICULAR POLIGONAL

Variables	Baró de Viver, Milans del Bosch	El Besòs	Vall Hebró, Montbau	La Barceloneta	La Guineueta, Canyelles, Barcinova	Turó de la Peira, Ramon Albó, Pi i Molist	Ciutat Meridiana	Can Figuerola	Zona Franca	Trinitat Nova	Congrés Eucarístic
Preus del sòl	B	* SB	B	SB	B	SB	B	B	SB	SB	SB
Vivenda	AP EU EP	EP	EP	EP	EU EP	EU EP	AP EP	AP EP	AP EP	EP EU	EU EP
Comunicabilitat	RA	CA	RA	CM	P	CM	P	P	RA	CA	CM
Accessibilitat	S	SP	S	S	P	SP	P	S	P	P	SP
Infraestructura	R	R	R	R	BR	R	R	B	D	RD	R
Topografia	PT	PO	DO	PO	DT	DT	DT	DT	PT	DT	PT

la unitat de criteris en la planificació i realització d'un grup de vivendes (unitat que justament caracteritza un polígon) no pressuposa pas la unitat de la seva trama urbana.

El preu del sòl d'aquestes unitats oscil·la, en funció de la seva comunicabilitat, entre barat i semibarat. Les unitats comunicades amb el centre a través de Metro (La Barceloneta, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, i Congrés Eucarístic) o a través d'autobús (El Besòs) tenen preus més alts, i les comunicades només perifèricament (La Guineueta-Canyelles-Barcinova) o bé a través d'autobusos però sense funció directa del nucli urbà (Baró de Viver-Milans del Bosch, Vall Hebró-Montbau) tenen preus més baixos.

La proximitat als grans vials d'aquestes àrees (El Besòs, Vall Hebró-Montbau, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, i Congrés Eucarístic) en condiciona l'accés a través de les vies primàries, malgrat la corresponent connexió a través de via secundària d'alguna d'elles.

S'hi constata una infraestructura ostensiblement deficitària, amb l'única excepció de La Barceloneta (la qual, d'altra banda, no s'ajusta del tot en aquest grup on l'hem enquadrada, potser precipitadament i sense fer prou cas de la seva originalitat).

Hi predomina la tipologia d'entremitgeres plurifamiliars, característica de les construccions poligonals. Les escadusseres vivendes aïllades que s'hi observen són també plurifamiliars. Fan un cas a part els polígons construïts pel Patronat de l'Habitació l'any 1929, d'entremitgeres unifamiliars d'acord amb els criteris aleshores en voga. Aquesta diversitat tipològica de la vivenda és el resultat de diverses ordenacions del territori i de la mateixa diversitat de trama en els polígons.

Malgrat la clara tendència dels polígons a una orientació d'esquena a la ciutat, entre ells s'hi palesen diferències remarcables en aquest sentit.

El grup en qüestió es caracteritza per:

1. Preus del sòl baixos, modificats únicament en fun-

ció de la comunicabilitat (més alts quan la comunicació amb el centre millora): El Besòs, La Barceloneta, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, i Congrés Eucarístic.

2. La comunicació no està directament relacionada amb la necessitat de connexió amb el centre, sinó que hi juguen altres interessos. Això és determinant en la formació poligonal.
3. L'accessibilitat es desprèn del seu emplaçament a les vores dels grans vials, que no necessàriament connecten els diversos barris de la ciutat.
4. La tipologia predominant és l'entremitgera plurifamiliar.
5. La infraestructura, quan no és totalment absent, presenta déficits notables.

3.3. Trama reticular parcel·lació rural

És la trama pròpia dels antics nuclis municipals independents de la ciutat, sense direcció formal i amb exemples de tipus reticular.

Els preus del sòl són sempre semicars (de 2.000 a 1.001 ptes./pam), malgrat que a vegades es trobin entre els més baixos de l'interval SC. L'única excepció, amb preu elevat explicable per la correlació amb d'altres variables, és Les Corts.

Les comunicacions són generalment bones, perquè tenen accés al Metro. El Poble Nou i El Teulat tenen bones comunicacions per autobús, i Santa Eulàlia-Can Porta bones connexions amb la perifèria.

Si n'exceptuem El Clot, accessible només per vial primari, les unitats definides per aquesta trama tenen bons accessos, en molts casos tant per vials primaris com secundaris.

La varietat tipològica és molt accentuada. Hi predomina l'entremitgera plurifamiliar, en general. La vivenda aïllada es conserva únicament a El Clot i a Sant Gervasi-El Putxet.

QUADRE 3. TRAMA RETICULAR PARCEL·LACIÓ RURAL

Variables	Sant Andreu La Sagra	El Clot	El Camp de l'Arpa	El Teulat	El Poble Nou (Casc Antic)	Gràcia	Les Corts	Collblanc	Sants, Hostafrancs	Horta	San Gervasi, El Putxet	Sarrià
Preus del sòl	SC	SB	SC	B	SB	SC	C	SC	SC	B	SC	SB
Vivenda	EU EP	EU EP	EU EP	EU	EP	EU EP	EU EP	EU EP	EU EP	AU EU EP	AU EU EP	AU EU A PE P
Comunicabilitat	CM	CM	CM	CA	CA	CM	CM	CM	CM	CM	CM	CM
Accessibilitat	SP	P	SP	S	S	S	SP	SP	SP	S	SP	S
Infraestructura	R	R	R	R	R	B	R	R	R	R	B	R
Topografia	PO	PO	PO	PO	PO	DO	PO	PO	PO	DA	DO	DO

La infraestructura urbanística és deficitària a pràcticament totes les unitats llevat de Gràcia i Sant Gervasi-El Putxet.

La topografia és plana, i manté una orientació oberta fins i tot quan es presenta algun desnivell (Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, i Sarrià), amb l'única excepció d'Horta.

Les característiques generals d'aquestes unitats urbanes són:

1. Les unitats amb preus del sòl cars o semicars (Sant Andreu-La Sagrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Collblanc, Sants-Hostafrancs) tenen bones comunicacions i una fàcil accessibilitat.
2. Les unitats amb sòl barat però ben comunicades (Horta) tenen una topografia relativament accidentada i són orientades d'esquena a la ciutat. Les comunicacions per autobús (El Teulat i el casc antic d'El Poble Nou) tenen igualment preus barats o semibarats.
3. El preu del sòl és més baix quan l'accessibilitat és a nivell de vials primaris, efectivament isoladors (El Clot). També, a una comunicabilitat perifèrica (com la de Santa Eulàlia-Can Porta, d'altra banda amb accessibilitat fàcil) correspon una orientació amagada a la ciutat.
4. A les àrees més accessibles, més ben comunicades i de preus del sòl més alts s'hi operen profundes transformacions urbanístiques, de les quals se'n desprèn una tipologia de la vivenda molt variada si bé amb una tendència progressiva a l'entremitgera plurifamiliar (Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Les Corts, Collblanc, Sants-Hostafrancs, i Sant Gervasi-El Putxet).
5. Hi persisteixen unes infraestructures amb déficits ostensibles, i que cal relacionar amb les esmentades transformacions i amb la pluralitat tipològica de la vivenda, a pràcticament totes les unitats (llevat de Gràcia i Sant Gervasi-El Putxet).
6. A una comunicabilitat exclusivament per autobús correspon una major uniformitat tipològica de la vivenda, signe de poca transformació.
7. En línies generals, els antics municipis independents de Barcelona compten amb una comunicabilitat molt bona i a través de vials primaris, amb vivenda entremitgera en ràpida homologació plurifamiliar i amb una infraestructura deficient.

3.4. Trama sense direcció formal

La característica més remarcable detectada en aquest grup d'unitats és la relació que s'hi estableix entre la seva topografia i els preus del sòl.

La tipologia de les vivendes, molt variada, comprèn des de l'aïllada unifamiliar a l'entremitgera plurifamiliar, mostra clara del procés de transformació a què estan sotmeses aquestes unitats.

Malgrat que el seu nivell de comunicabilitat no és gaire bo, això no repercuteix en un previsible isolament donada la seva òptima accessibilitat.

La topografia d'aquests barris és una variable determinant. Són oberts a la ciutat, tot i amb un cert desnivell, el preu del sòl resulta semicar o alt, la seva acces-

sibilitat bona i la tipologia de la vivenda molt variada.

QUADRE 4. TRAMA SENSE DIRECCIÓ FORMAL

Variables	Tibidabo	Pedralbes	Sant Ramon
Preus del sòl	SC	SC	SC
Vivenda	AU AP EU EP	AU AP EP	EU EP
Comunicabilitat	P	P	CM
Accessibilitat	S	SP	P
Infraestructura	R	B	R
Topografia	DO	DO	PO

3.5. Trama reticular amb eix predominant «de muntanya a mar»

Hi ha una evident correlació entre preus del sòl, topografia i infraestructura. Es tracta d'unitats amb preus semicars, situades en certs desnivells i orientativament obertes a la ciutat. La seva infraestructura es manté en uns estàndards elevats.

QUADRE 5. TRAMA RETICULAR AMB EIX DE MUNTANYA A MAR

Variables	El Guinardó	Parc de les Aigües	Bonanova, Tres Torres	El Poble Sec	Santa Eulàlia Can Porta
Preus del sòl	SC	SC	C	SC	SC
Vivenda	AU EU EP	EU	AU EU EP	EU EP	EU EP
Comunicabilitat	CM	P	CM	P	P
Accessibilitat	S	S	SP	P	SP
Infraestructura	B	B	B	B	R
Topografia	FD O	DO	DO	DO	PA

El Guinardó i Bonanova-Tres Torres disposen d'òptimes comunicacions, en contrast amb les altres unitats (Parc de les Aigües, El Poble Sec, i Santa Eulàlia-Can Porta) que només en disposen de perifèriques. Aquesta variable determina, justament, la possibilitat de reconversió immediata d'una unitat.

A les àrees ben comunicades la tipologia de la vivenda esdevé multivariada, mentre que a les altres s'hi constata una certa homogeneïtat tipològica.

El conjunt és ben situat dintre la ciutat, amb bones comunicacions i accessibilitat fàcil, i això pot ser determinant per a una futura reconversió urbanística.

3.6. Trama irregular del casc antic

Malgrat algunes diferències d'arrel històrica, tanmateix notables, entre la Ciutat Vella i la Ciutat Nova (l'una era «la ciutat», i l'altra «el raval»), reflectides encara avui en la seva funcionalitat, globalment considerades presenten les mateixes característiques urbanístiques. El seu denominador comú és la degradació, tant infraestructural com de les vivendes.

QUADRE 6. TRAMA IRREGULAR DEL CASC ANTIC

Variables	Casc Antic (Ciutat Nova)	Casc Antic (Ciutat Vella)
Preus del sòl	SC	SC
Vivenda	EP	EP
Comunicabilitat	CM	CM
Accessibilitat	PS	PS
Infraestructura	R	R
Topografia	PO	PO

3.7. Trama regular de l'Eixample Cerdà

La topografia és la característica comú d'aquestes unitats, assentades totes en el pla de Barcelona i amb una orientació oberta a la ciutat, les quals, malgrat una primera impressió d'homogeneïtat urbanística, presenten una gradació notable segons algunes de les variables estudiades.

En els preus del sòl hi ha tres nivells molt diferenciats: 1, unitats de preus cars (El Centre i l'Esquerra de l'Eixample); 2, unitats de preus semicars (Sant Antoni, Sagrada Família i Fort Pienc); i 3, unitats de preus semibarats (El Poble Nou).

La comunicabilitat hi juga un paper rellevant: l'única unitat que no està comunicada mitjançant el Metro és El Poble Nou, de preu semibarat.

L'accessibilitat és generalment bona. La xarxa vial secundària, i a vegades també la primària, les connecten amb la resta de la ciutat i fins i tot amb la perifèria urbana. N'és una excepció El Poble Nou.

QUADRE 7. TRAMA DE L'EIXAMPLE CERDÀ

Variables	El Poble Nou	El Centre de l'Eixample	L'Esquerra de l'Eixample	Sant Antoni	Sagrada Família	Fort Pienc
Preus del sòl	SB	C	C	SC	SC	SC
Vivenda	APEU EP	EP	EP	EP	EP	EP AP
Comunicabilitat	CA	CM	CM	CM	CM	CM
Accessibilitat	S	SP	SP	SP	S	SP
Infraestructura	R	B	B	B	B	R
Topografia	PO	PO	PO	PO	PO	PO

Només dues unitats presenten déficits d'infraestructura urbanística, El Poble Nou i Fort Pienc, les mateixes que també presenten una gran diversitat tipològica de vivendes, de les aïllades plurifamiliars a les entremitgeres de tota mena. Les altres unitats, en canvi, integrades exclusivament per entremitgeres plurifamiliars, tenen una infraestructura considerablement bona.

Tot el pla de Barcelona, que l'idefons Cerdà havia previst i projectat urbanísticament homogeni, ha esdevingut un mosaic variat d'unitats diversament caracteritzades:

1. Les unitats centrals, idèntiques des d'un punt de vista urbanístic, tenen preus del sòl cars, una excel·lent comunicabilitat, accessibilitat (entre elles i de sortida) molt bona, infraestructura ben acondicionada i tipologia de la vivenda uniforme (els matisos que caldria establir en la tipologia són producte tant de la diversitat d'etapes en la realització com al divers tipus de parcel·lació i al mateix ús del sòl).
2. Les unitats més a llevant del Pla Cerdà (El Poble Nou i Fort Pienc) han respectat la planificació únicament en la trama reticulada dels carrers. La deformació urbanística és el resultat de la varietat tipològica de les vivendes i, sobretot, de l'ordenació del sòl que hi establia usos diversificats: indústries, grans vials, etc. Justament aquesta diversificació funcional ha determinat la degradació d'El Poble Nou: menys accessible i menys comunicat, més industrialitzat i més deteriorat.
3. Les altres dues unitats, Sant Antoni i Sagrada Família, es diferencien únicament per l'accessibilitat. La variació, tanmateix, resulta significativa, perquè indica moments històrics d'urbanització diferents i per tant també ordenances diverses, les quals han determinat una substancial alteració del Pla, desfavorable sobretot per a Sagrada Família.

4. UNITATS TIPOLÒGIQUES. LES GENERALITZACIONS DE LA NOSTRA ANÀLISI

La correlació de les variables genera uns models que determinen uns conjunts d'unitats. És més, podríem parlar de tipologies caracteritzades per uns trets diferencials que, en el seu conjunt, conformen l'estructura urbanística de Barcelona. Tot i que la correlació no resulti d'una precisió matemàtica perquè sovint alguna variable s'allunya, per alguna causa, del denominador comú, s'hi perfilen unes constants amb claretat suficient per a establir jerarquies de grans unitats, que són producte del procés evolutiu de la ciutat i que l'ordenen d'acord amb uns mòduls de configuració molt concreta.

Arran de les modalitats ja especificades quan justificàvem cadascuna de les variables, podem aplegar les diverses unitats urbanes en funció de les seves correlacions urbanístiques, de tal manera que la seva complexitat resulti reductible a les 17 tipologies que tot seguit caracteritzem:

1. Trama irregular anàrquica amb comunicació nul·la o molt perifèrica a la zona i amb accessibilitat molt difícil o únicament mitjançant vials de gran trànsit. Infraestructura totalment absent. Situades en una topografia amb forts desnivells i d'esquena a la ciutat. Hi predomina la vivenda aïllada, amb una o diverses famílies. Els preus del sòl són els més baixos de Barcelona, i en tot cas dessota les 500 pessetes/pam. Aquesta primera tipologia comprèn les unitats següents: *Vallbona, Torre Baró, La Clota, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, La Teixonera i Vallvidrera*.
2. Trama igualment irregular anàrquica, però amb més fàcil accessibilitat i comunicació amb el centre de Barcelona, en relació al qual resta orientativament amagada a causa dels seus notables desnivells. La tipologia de la vivenda és sempre entremitgera uni o plurifamiliar, i la infraestructura urbana presenta déficits notables. Els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes./pam. Són reductibles a la segona tipologia les unitats següents: *Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum i El Carmel*.
3. Trama irregular anàrquica però ben comunicada i de fàcil accessibilitat. Malgrat els desnivells pronunciats, es manté oberta a la ciutat. Hi predomina la vivenda aïllada uni o plurifamiliar, i la infraestructura urbana hi és molt deficitària. Els preus del sòl, que oscil·len entre les 2.000 i les 3.000 ptes./pam, es troben entre els més cars de Barcelona i per això la transformació hi és molt notable. La tercera tipologia correspon a una sola unitat urbana, *Vallcarca*.
4. Trama de característiques poligonals, mal comunicada amb el centre de la ciutat o bé amb comunicacions que no estan en funció directa del nucli habitat. La topografia és accidentada i orientada d'esquena a Barcelona, amb difícil accessibilitat. La tipologia de les vivendes és la usual en els polígons, segons l'època i l'empresa constructora, malgrat que successives operacions hagin destruït, en alguns casos, la unitat tipològica al si del polígon. Els preus del sòl, d'entre els més barats de Barcelona, no superen mai les 500 ptes./pam. La quarta tipologia inclou les unitats de *Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch (o Bon Pastor), La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau i Can Figuerola*.
5. Característiques anàlogues a l'anterior però encara més aguditzades. Malgrat la seva localització en terrenys plans, és orientada d'esquena a la ciutat. Té garantida la comunicació amb el centre, però l'accessibilitat ve donada sobretot pels grans vials de la xarxa primària. La infraestructura urbana és deficitària, i els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes./pam. La cinquena tipologia aplega *El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic i Zona Franca*.
6. Trama reticulada amb illes rectangulars, de fàcil accés i ben comunicada amb el centre de la ciutat. Emplaçament en terreny pla en zona marítima, pràcticament al marge de Barcelona. Vivenda entremitgera plurifamiliar, uniforme i molt deteriorada. Infraestructura urbana amb déficits ostensibles. Els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes./pam. La present tipologia sisena correspon a una sola unitat, molt específica i individualitzada, *La Barceloneta*.
7. Trama pròpia d'antics pobles rurals, ben comunicats amb el centre però generalment de difícil accessibilitat, orientada d'esquena a Barcelona i amb accidents topogràfics rellevants, que condicionen la vivenda aïllada de tot tipus malgrat el predomini clar de l'entremitgera uni o plurifamiliar. La infraestructura urbana és deficitària o, a vegades, fins i tot inexistent. Els preus del sòl no superen el nivell de les 500 ptes./pam. La setena tipologia caracteritza les unitats d'*Horta i El Teulat*.
8. Trama idèntica a l'anterior, amb bones comunicacions i una accessibilitat condicionada als grans vials. La tipologia de la vivenda és predominantment l'entremitgera uni o plurifamiliar. Orientació oberta a Barcelona, malgrat els desnivells que afecten alguna unitat. Els déficits infraestructurals en algun cas són ostensibles. Les vies de comunicació i l'ús del sòl hi han determinat una situació degradada. Els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes./pam. La vuitena sèrie de característiques defineix les unitats: *El Poble Nou (Casc Antic), El Clot i Sarrià*.
9. L'única diferència amb l'anterior consisteix en la tipologia de la vivenda, aquí amb l'entremitgera plurifamiliar incrementada notabilíssimament i amb l'aïllada en fort retrocés o bé desapareguda del tot. D'altra banda, l'accessibilitat és molt bona i gens condicionada. Els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes./pam. La novena tipologia comprèn les unitats següents: *Sant Andreu-La Sa-*

- grera, *El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sants-Hostafrancs*.
10. Trama de parcel·lació rural, molt ben comunicada i accessible, en terreny pla i obert a la ciutat. Les infraestructures són deficitàries. Vivenda entremitgera plurifamiliar. Zona en fort procés de reconversió, amb preus del sòl d'entre els més cars de Barcelona, entre les 2.000 i les 3.000 ptes./pam. La desena tipologia caracteritza una sola unitat urbana, *Les Corts*.
 11. Trama urbana sense direcció formal i amb funció determinada per l'ús del sòl. L'accessibilitat és fàcil però les comunicacions, tanmateix bones amb el centre de la ciutat, no penetren mai la zona habitada. A les vores dels grans vials hi predomina la vivenda entremitgera, però a la resta de cada unitat, en canvi, l'aïllada uni o plurifamiliar. L'assentament és perifèric, amb bona infraestructura. Els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 pessetes/pam. L'onzena tipologia correspon a les unitats: *Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon*.
 12. Trama reticulada, situada en un cert desnivell i configurada segons eixos en la direcció muntanya-mar, amb situació oberta a la ciutat. Al si de la unitat hi ha zones més privilegiades que d'altres, en funció de la utilització dels propis espais o dels de la perifèria. Accessible mitjançant els grans vials que l'encerclen, és ben comunicada amb el centre i, sovint, també amb la perifèria. Predomini de vivenda entremitgera uni o plurifamiliar, amb residus de vivenda aïllada. La infraestructura urbana és deficitària. Els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes./pam. Cal incloure en aquesta dotzena tipologia les unitats de *Santa Eulàlia-Can Portà, El Guinardó, Parc de les Aigües i El Poble Sec*.
 13. Trama reticular amb direccions variables en funció de la parcel·lació, tot i la prioritat d'uns eixos muntanya-mar, situada en terrenys d'un cert desnivell però oberta a la ciutat. Ben comunicada i fàcilment accessible. Hi predomina la vivenda aïllada plurifamiliar, amb presència residual de la unifamiliar, i a les vores dels grans vials l'entremitgera plurifamiliar és gairebé exclusiva. La infraestructura és molt bona. Els preus del sòl són els més cars de tot Barcelona, entre les 2.000 i les 3.000 ptes./pam. La tretzena tipologia coincideix amb una sola unitat, *Bonanova-Tres Torres*.
 14. Trama totalment irregular, pròpia d'una configuració urbana medieval, feta en funció de camins, torrents, límits de propietat, accessos al recinte emmurallat, etcètera. Ben comunicada amb el centre i amb un nivell acceptable d'accessibilitat. La vivenda, molt deteriorada, és entremitgera plurifamiliar. La infraestructura és molt vella i deficient, excepte en els grans vials que la travessen, fruit de remodelacions posteriors. Obert al mar. Els preus del sòl oscil·len entre 1.000 i 2.000 ptes./pam. La catorzena tipologia correspon a les dues unitats del *Casc Antic (Ciutat Vella i Ciutat Nova o Districte Vè)*.
 15. Trama amb poca direcció formal malgrat la seva prevista inclusió en l'eixampla de Cerdà. Les causes de la deformació urbanística són la mateixa situació de la unitat en el moment de la planificació i els usos assignats posteriorment al sòl. Accessibilitat difícil tot i les bones comunicacions amb el

centre. La infraestructura és molt deficient. Hi predomina la vivenda aïllada plurifamiliar. En el seu conjunt, està més en funció de la indústria que de l'hàbitat. Els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes./pam. La quinzena tipologia caracteritza una sola unitat, *El Poble Nou*.

16. Trama projectada i inclosa en l'eixampla de Cerdà però totalment desvirtuada i deformada en la seva planificació regular a causa tant de l'especulació com del traçat posterior de les vies de comunicació, les quals són bones malgrat que l'accessibilitat sigui difícil. La infraestructura és, en general, bona. Els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes./pam. Responen a aquesta setzena tipologia les unitats de *Sant Antoni, Sagrada Família i Fort Pienc*.
17. Trama geomètrica perfectament regular, que coincideix amb les zones de l'eixampla on el Pla Cerdà fou, malgrat tot, menys distorsionat. Ben comunicada i accessible, amb bons equipaments infraestructurals, hi predomina la vivenda entremitgera plurifamiliar, que en alguns indrets és sotmesa a una forta reconversió. Situada en el pla, amb preus del sòl d'entre el més alts de Barcelona, entre les 2.000 i les 3.000 ptes./pam. La dissetena i darrera tipologia comprèn *El Centre de l'Eixampla i L'Esquerra de l'Eixampla*.

Aquestes disset tipologies despreses de la correlació de les variables urbanístiques han estat ordenades a partir de la trama urbana, però qualsevol de les altres variables podria haver estat el punt de referència vertebrador. Això hagués aportat matisos, diversament subratllats en cada cas, que ara resulten menys perceptibles. Malgrat tot, els resultats finals serien els mateixos.

En l'agrupació de les unitats urbanes que hem establert, és molt reveladora la distribució del sòl urbà segons els preus. Ho explicita el gràfic de la pàgina següent, que es podria descriure així:

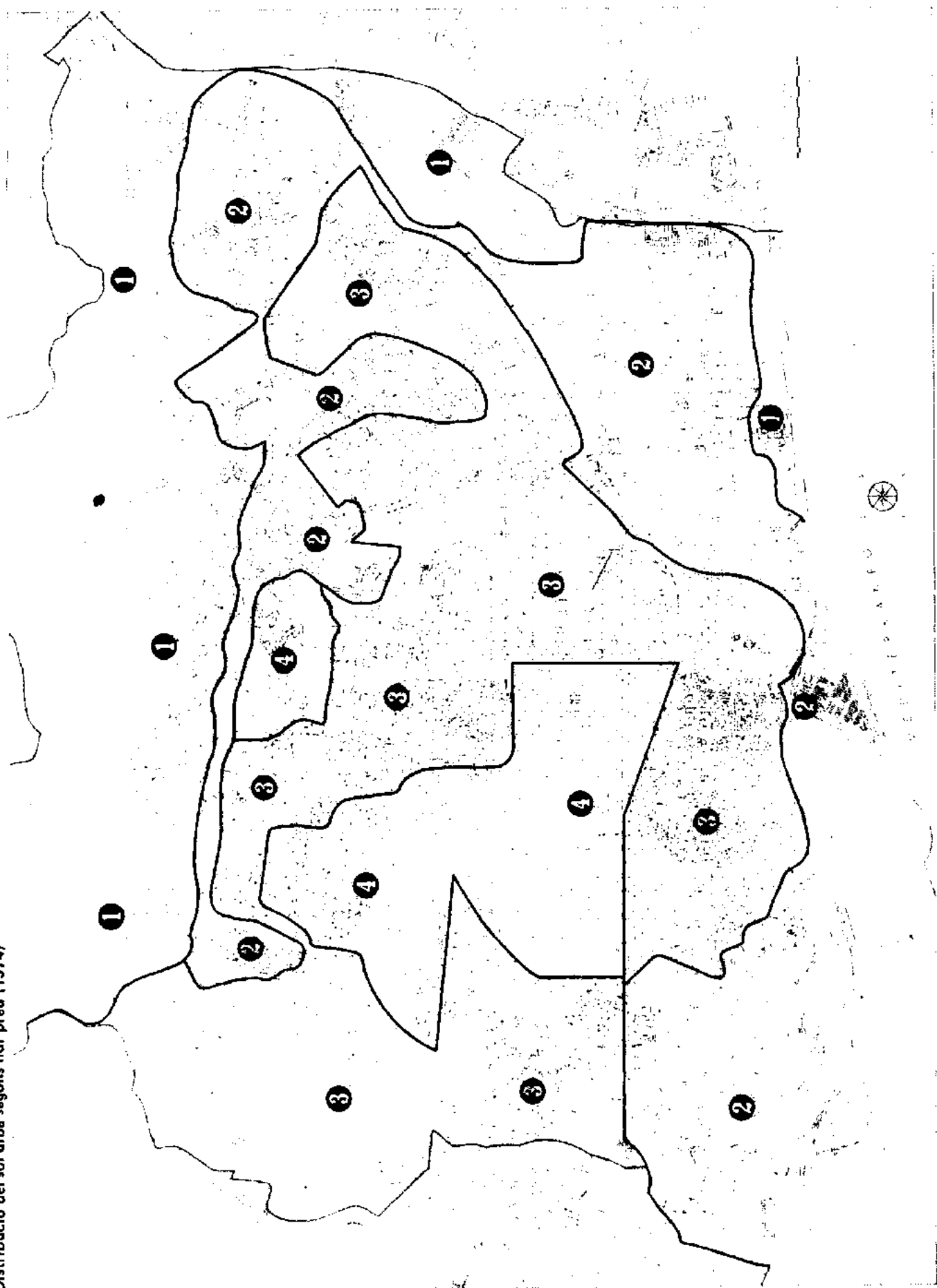
Zona 1: terrenys barats. Faixa que encercla la ciutat des de la muntanya i que per darrera dels tres turons enllaça amb les àrees industrials d'El Besòs i El Poble Nou fins arribar al litoral, al nucli deprimit d'El Teulat.

Zona 2: terrenys semibarats. Com un contrafort de la zona anterior, parteix de les àrees muntanyoses dels tres turons i enllaça amb els vessants de Verdum i Trinitat. Igualment, per mar, comprèn les àrees intermèdies entre la ciutat i els nuclis més degradats per la industrialització i l'ús anàrquic del sòl.

Zona 3: terrenys semicars. Gran corona urbana que enllaça la majoria dels antics municipis o nuclis de població i les seves expansions successives amb la ciutat antiga.

Zona 4: terrenys cars. El sector major, centrat en la plaça de Calvo Sotelo, comprèn tot el seu entorn, al nord i al sud de la Diagonal. Un sector menor, desplaçat i separat d'aquest pel nucli de Sant Gervasi, correspon també a la zona 4: Vallcarca.

Distribució del sòl urbà segons llur preu (1974)

Ja dèiem en la introducció que no preteníem pas de fer una anàlisi urbanística de Barcelona sinó només, i exclusivament, de plantejar una alternativa. En aquest sentit, doncs, cal subratllar algunes coses.

La distribució de l'espai urbà implica i genera diferenciació social, perquè la residència, que segueix les lleis generals del repartiment dels productes, acomuna i cohesiona sempre en funció de la capacitat social dels futurs residents. Això vol dir, en un sistema capitalista, que la residència està en funció de les rendes, de l'estatut professional, dels nivells d'instrucció, de l'ètnia, etc., dels seus usuaris.

En el cas concret de Barcelona, parlar d'una estratificació urbana corresponent a un sistema d'estratificació

social equival a indicar, simplement, la segregació urbana que s'hi està produint. I quan parlem de segregació ens referim a una tendència a l'organització de l'espai en zones d'una suficient homogeneïtat i disparitat qualitativa.

Remarquem aquest aspecte de la nostra hipòtesi perquè som conscients que la tendència en l'ordenació de l'espai molt sovint no serveix per explicar els trets d'una zona determinada. La ciutat és, d'una banda, en entrellat històric de diverses estructures socials, amb combinacions i aiguabarreigs en la distribució social de l'espai. D'altra banda, les contradiccions internes de tota societat fan que les lleis generals hi siguin només tendències que van imposant la lògica del sistema.

INTRODUCCIÓ

Un cop perfilada la tipologia de les unitats urbanes, cal correlacionar el seu contingut sociològic amb la sectorització operada urbanísticament, per tal que la nostra anàlisi respongui adequadament a la hipòtesi inicial que guia la investigació, és a dir, per tal de saber *si a una determinada sectorització feta amb criteris urbanístics hi correspon una composició sociològica concreta i equivalent, diferenciada d'acord amb els tipus d'ordenació urbana constats a la primera part.*

La desigualtat és el fonament de les relacions entre les societats humanes. Desigualment fecunds i prolífics, desigualment distribuïts en el territori urbà, desigualment rics, desigualment preparats per a la lluita quotidiana, amb oportunitats radicalment desiguals... els homes que viuen a la Barcelona actual estan sotmesos més durament que mai a la llei implacable de la desigualtat.

Fa uns anys, tant si es tractava del domini de la natura, com de la salut, de la producció o de la reproducció, l'home era encara esclau de les forces naturals, i per tant estava condicionat en les possibilitats creadores als seus propis mitjans i a la seva concreta actuació. Avui, en canvi, mentre uns quants tenen accés a pràcticament tot, la majoria continua condicionada com abans i marginada del progrés. Aquesta oposició no afecta pas, només, als pobles dispersos en els racons més allunyats del planeta, sinó també a individus i a grups que treballen i conviuen en un mateix context urbà. A l'època de les comunicacions ràpides i sofisticades, de la difusió quasi instantània de la informació, dels contactes internacionals permanents, l'espectacle d'aquesta desigualtat no pot deixar-nos de cap manera indiferents.

La pobresa està en l'engranatge d'un cercle viciós, sempre marginada a un segon terme pels grups detentors del progrés (un progrés que no sembla pas un pur miratge) i per tant cada vegada més pobre i més al marge dels processos de la civilització. I això malgrat que els sectors més nombrosos de la població humana siguin justament els pobres. Aquest és el fons d'una de les contradiccions més punyents dels temps moderns: la civilització fallida o mancada com a resultat d'una patologia social extremadament greu, que fa cada cop més difícil de sortir-ne als que viuen en una situació de misèria. És la tendència profunda, i potser ineluctable, d'un cert tipus de progrés, aquell que el llenguatge popular formula dient que el diner cria diner, que la indústria crida la indústria i que la riquesa fa bola de neu.

A Barcelona, el fet fonamental que cal considerar, a parer nostre, és la distribució de la població en el context urbà. En aquest sentit, semblaria lògic que el medi natural hi tingués, de primer antuvi, un paper determinant pel seu poder de massificació i de contrastos violents; però l'home no és pas esclau de l'ambient físic (relleus, clima, condicions de vida de l'entorn, estímuls suscitats en l'organisme humà...), i cal també considerar altres factors. D'una banda és completament indispensable el recurs a la història amb els seus fenòmens de psicologia de masses (l'afany i l'esperit d'aventura, el malthusianisme o la fertilitat, les lentes però eficaces conquestes del sòl, les invencions sobtades, les emigracions de terres saturades cap a móns desconeguts...) i, d'altra banda, a l'economia, que segons el sistema acordat determina un estil de relacions humanes i unes tipologies contractuals condicionadores, en certa manera, de les mateixes possibilitats de supervivència.

Tota civilització roman estretament vinculada a una ocupació del sòl amb determinada fesomia, i ella mateixa és l'explicació de la distribució de la població i de moltes anomalies aparents del mapa urbà. El fet que la població es concentri en unes àrees determinades i que desaparegui d'unes altres reclama l'atenció tant als factors urbanístics com als sociològics. Notem ja des d'ara que el mapa de la distribució de la població a Barcelona és absolutament divers avui de com era a principis o fins la primera meitat del segle XX, i que el mapa actual serà absolutament divers l'any 2000. Subratllem que hi incideixen determinantment tres influències fonamentals: les condicions naturals, els fets econòmics i els aconteixements històrics.

La durada de l'ocupació humana té molta importància, perquè les poblacions instal·lades en un mateix lloc durant molt de temps són cada cop més nombroses, encara que durant llargs períodes es desenvolupin molt lentament. Però en l'antiguitat de l'ocupació d'un determinat sòl urbà cal tenir en compte també, a més de la densitat de la població, la seva distribució des de punts de vista diferents, per exemple segons el sexe, l'edat, les activitats, els llocs d'origen, etc.

Per a una primera aproximació general a la distribució de la població de Barcelona, vegeu a la pàgina següent el quadre, amb el gràfic que l'il·lustra, relatiu a l'increment experimentat durant deu anys (de 1965 a 1974) a la ciutat. La font utilitzada és el padró municipal dels anys esmentats, que pren per unitats urbanes els districtes municipals de la divisió administrativa.

En primer lloc cal observar el creixement extraordinari de la població a llevant de Barcelona, i més concre-

tament als districtes IX, X i XII. També el districte XI, a ponent de la ciutat, experimenta un increment bastant superior a la mitja, propiciat per l'abundància d'espai urbà disponible. Les àrees de regressió demogràfica més avançada són els districtes I i V, que coincideixen amb els Cascs Antics de la ciutat.

El fenomen ilustra a bastament la dinàmica de la ciutat. Per això, si es vol comprendre el vaivé dels fluxes constants que s'hi operen, cal considerar no només la dada demogràfica de l'increment de la població sinó la realitat sociològica que roman sota l'entrellat d'una trama urbana.

El creixement monstruós de les grans ciutats, encerclades d'aglomeracions humanes cada cop més grans (àrees metropolitanes, regions urbanes, conurbacions), resulta avui un fenomen prou conegut. Barcelona no s'ha pas escapat d'experimentar-lo. La ciutat s'engegateix més cada dia, i per tal d'absorbir d'alguna forma la constant inflació demogràfica ha d'anar ocupant i digerint extensions progressivament més importants de sòl rural. I això no només per simples necessitats d'espai, sinó també com a recurs psicològic que compensi l'ofec, la contaminació i l'agitació de la vida ciutadana.

Les ciutats creixen a partir dels seus nuclis antics, sovint relativament limitats però que de cop s'estenen espectacularment. Els nuclis artificials, amb nova vida urbana, són originats per la immigració més que per la natalitat.

L'estudi de les variables sociològiques esdevé, doncs, apassionant. I no pas només per una simple curiositat científica, sinó per la impressió fonamentada que amb aquesta anàlisi esdevindrà evident una inducció: que la distribució dels individus i dels grups socials dintre la ciutat reflecteix el medi de producció dominant i reproduïx l'espectre de les forces socials en joc, que són les qui en definitiva es reparteixen el sòl urbà. Segons la nostra hipòtesi, aquesta distribució contribueix a incrementar i, de fet, a perpetuar la desigualtat social a la qual ens referíem més amunt. Sense cap mena d'excepcions, la població total de l'aglomeració urbana prossegueix el seu notable creixement malgrat que el nucli central de la ciutat tendeixi a estacionar-se o, fins i tot, a desaparèixer. D'altra banda, el creixement de la població es localitza en zones sensiblement concèntriques, tant més allunyades del centre urbà originari com més copiosa sigui l'aglomeració i més antic el seu desplegament demogràfic.

CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ DE BARCELONA
1965 a 1974 — Per Districtes

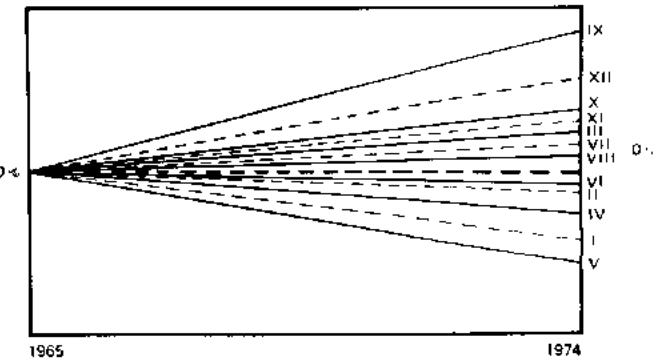
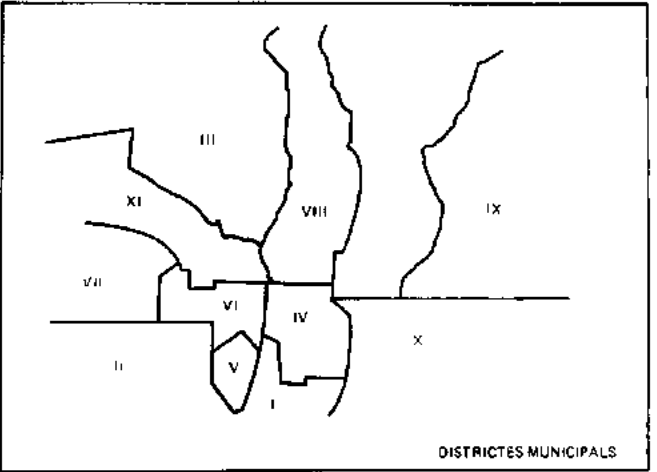
Districtes	Habitants		% Augment
	1965	1974	
IX	290.626	385.251	32'6
XII	203.585	249.934	22'8
X	149.353	172.662	15'6
XI	93.648	105.983	13'2
III	129.941	143.598	10'5
VII	117.720	125.286	6'4
VIII	156.886	165.254	5'3
VI	93.161	90.834	— 2'6
II	134.618	128.297	— 4'9
IV	107.155	96.998	— 10'5

I	90.644	77.681	— 16'7
V	88.266	71.999	— 22'6
Barcelona	1.655.603	1.813.777	9'6

En definitiva, la comprovació de la nostra hipòtesi té un alt interès científic.

Finalment, diguem que tot estudi de la població es fonamenta en un embalum de documentació considerable. Un home no és mai idèntic a un altre home: dotat de voluntat, és capaç d'iniciativa i viu en unes condicions canviabls, que es renoven sense parar. Per això, tot i que l'atenció a les xifres sigui essencial, encara ho és més de llegir-les correctament i d'interpretar-les. Quina relació hi ha entre el manobre que viu a La Trinitat i l'enginyer que viu a Pedralbes? Tots dos treballen per a transformar la natura, i a l'hora d'un recompte estadístic tots dos figuren com una unitat en la demografia de Barcelona.

La fredor de les xifres i de les estadístiques encobreix una gran quantitat de continguts humans d'una importància que ens és difícil de mesurar. Més enllà d'aquesta fredor, tanmateix inevitable, quan es parla de geografia humana s'han d'imposar la prudència i una crítica i serena desconfiança perquè les estadístiques oficials, fins i tot les dels països més prestigiosos i solvents en aquest sentit, mantés vegades no escapen pas a greus errors. Aquestes dificultats no han pas de desanimar, però almenys cal que siguin conegudes i de cap manera subestimades.

1.1. Els indicadors demogràfics

Són diversos els índexs demogràfics que poden donar una visió comparativa de la naturalesa, distribució i contingut humà de la població que viu en una àrea determinada. Sense voler donar cap prioritat gratuïta, n'hem seleccionat alguns per a cada una de les àrees urbanes sectoritzades en el nostre estudi. En donem la relació crítica.

1.1.1. Índex de fecunditat

La taxa de natalitat presenta l'avantatge de la facilitat de càlcul i el mèrit de la seva divulgació, però cal desconfiar de la seva aparent precisió. La taxa de natalitat és insuficient quan es vol observar la vitalitat d'una població perquè no n'especifica l'edat i el sexe. Una zona amb forta proporció de persones ancianes podria aparentar una dèbil vitalitat encara que els seus adults, en realitat, fossin més prolífics que els d'altres zones amb una mitja d'edat més baixa. Ens sembla, per això, que la taxa de fecunditat s'ajusta molt més que la de natalitat a les dades reals. Consisteix simplement a relacionar el nombre d'infants menors de cinc anys amb el nombre de dones en edat de procreació, d'acord amb la fórmula següent:

$$\frac{\text{infants de 0 a 5 anys}}{\text{dones de 15 a 44 anys}} \text{ per mil.}$$

La taxa de fecunditat és un indicador evident del creixement natural de la població. D'altra banda, els qui procreen més no són pas els més ben situats econòmicament o socialment. La recerca del benestar s'oposa a la fecunditat no solament perquè el fill resulta una preocupació (i, segons com, una aventura que amenaça la tranquil·litat quotidiana), sinó perquè és una font de despeses i de subdivisió de la renda familiar. La renda i el nombre de fills estan en perfecta correlació negativa. Els més pobres, poc instruits i mancats de propietats, tampoc no acumulen ambicions excessives per ells ni pels seus descendents i són, per tant, els més prolífics. A qualsevol país, el pas de la natalitat natural a la voluntària són justament les classes més acomodades les qui l'assumeixen primer i ràpidament, lentament seguides per fraccions cada cop més extenses de la població.

D'altra banda, el règim de vida urbà és menys propici al desenvolupament de la família que l'ambient rural. Les condicions intermèdies en què es solen trobar els suburbis expliquen el fenomen de creixement centrífug regularment comprovat. Factors de tipus mental i hàbits introduïts per la immigració fan variar radicalment els índexs de natalitat o de fecunditat fonamentadament esperats.

Tota l'evolució de la civilització occidental contemporània s'orienta a l'exaltació de l'individu, en un context d'emancipació de les concepcions tradicionals. L'home

ha deixat de ser un personatge marcat pel determinisme, i ara és ell qui elegeix. Un dels elements d'aquesta evolució ha estat l'empobriment del sentiment religiós. La disminució de la natalitat és una de les conquestes actuals, obtinguda també gràcies al canvi de rol de la dona en el context social. Els arguments psicològics i econòmics s'entrecreuen per arribar a un mateix resultat.

La distribució de la població en una ciutat com Barcelona resulta més evident a través de la intensitat de la seva ubicació en un determinat indret que no pas a través de la seva extensió en un espai. L'avaluació d'aquesta intensificació és també definida per altres indicadors.

1.1.2. Composició per edats i sexes

Una conseqüència del creixement natural de la població, de la seva importància i de les seves variacions queda reflectida en l'estructura d'edats. El creixement de la massa humana és producte, de primer antuvi, de factors demogràfics (nupcialitat, fecunditat, morbiditat, mortalitat) i no pas fruit de l'atzar, i té conseqüències importants com, per exemple, la composició per edats i sexes, la qual juga alhora un paper considerable tant en la mateixa reproducció com en l'activitat del grup. Però en realitat són sobretot les migracions les qui determinen les variacions més ràpides i profundes en l'estructura demogràfica, bé que un increment fort de les edats joves potencia una natalitat puixant. Tant en hipòtesi com davant l'anàlisi dels fets, això és d'una diàfana evidència malgrat que, en principi, totes les combinacions siguin possibles.

Per tal de manipular, en la composició per edats, un indicador molt simple i fàcilment comparable, hem calculat els percentatges següents:

- % de població jove (menys de 15 anys)
- % de població anciana (més de 60 anys)

La comparació de cada percentatge a cada unitat urbana ens pot donar una idea prou exacta del procés de rejuveniment o d'envelliment d'aquell col·lectiu humà. Aquest índex ens sembla molt més operatiu que la clàssica piràmide d'edats, la qual, ultra ésser molt laboriosa, no es presta tan fàcilment a un càlcul comparatiu immediat.

En l'estructura per sexes, hem cercat l'anomenat índex de masculinitat, amb la fórmula:

$$\text{homes/100 dones}$$

Malgrat que globalitza molt i no té en compte tota l'escala d'edats de la població, presenta igualment avantatges d'ordre pràctic que ens decanten a donar-li prioritat. Cal observar que, en general (amb excepcions escadusseres), l'estructura demogràfica presenta un predomini lleugerament significatiu dels homes sobre les dones fins els 30 anys, edat en què les proporcions es

van anivellant fins acabar, a partir dels 40 anys, amb un predomini molt favorable a les dones. Ho palesa una simple consulta a les taules de l'esperança de vida diferencial per sexes de diverses regions o països.

1.1.3. *Moviments migratoris*

Les conseqüències dels moviments migratoris són molt importants, tant des del punt de vista demogràfic com econòmic, i tenen considerables reflexes en moltes i molt diverses àrees de la vida social.

L'home és un ésser mòbil, amb capacitat d'informació i d'imaginació, estimulable i amb esperit d'iniciativa. Per això, si pensa que pot trobar allò que li manca en un altre indret, cerca d'anar-hi i posa de la seva part tot allò de què és capaç per tal de realitzar el seu projecte. L'atracció que solen exercir les zones industrials en llocs on el treball és escàs o poc productiu és l'estímul primer i més fort que mou a emigrar. Aquesta atracció, sobretot en els emigrants que vénen de lluny, ha estat especialment reforçada amb el desenvolupament dels mitjans de transport moderns, fins al punt que es pot parlar d'un veritable allau humà a les zones perifèriques dels grans centres industrials. L'alt nivell tècnic i la sofisticada infraestructura de la indústria actual van transformant la contingència i l'autonomia del fet emigratori en un fenomen fonamentalment urbà.

Les migracions són involucrades, de primer antuvi, en dos tipus de fets. En primer lloc, el volum migratori esdevé més important com més afectats estiguin els seus protagonistes per un tipus qualsevol d'evolució. En segon lloc, el medi social dels països receptors genera en els emigrants una dinàmica de subversió del seu sistema de valors més profunda com més precari era el seu nivell d'evolució, és a dir, com més agut és el contrast material i de progrés entre el país emissor d'emigració i el país receptor.

L'expansió relativament recent de les ciutats és conseqüència d'una doble immigració. D'una banda, la dels tot just arribats, que s'instal·len en les vivendes més assequibles de les àrees perifèriques; d'altra banda, la dels nascuts a la ciutat i que residien en el centre, els quals busquen vivendes noves i allunyades del brogit urbà.

Aquest indicador de la immigració a Barcelona explica les variacions tant en l'extensió de l'espai ocupat com en la intensitat o densitat local de la població. Sovint l'emigració s'ha realitzat en fases successives, segons un itinerari relativament constant: d'una zona rural de partença a una ciutat menor, i a la fi l'assentament definitiu a la gran ciutat. No sempre hom troba allò que esperava des del primer moment, en la primera fase, i continua l'itinerari.

L'atracció exercida per la gran ciutat i per les zones industrials, tanmateix poderosa, no explica pas del tot la importància dels nous nuclis urbans. Hi ha encara altres motius que, en uns moments històrics donats, han propiciat considerables moviments de població. Per exemple, la realització de grans obres públiques, que implica un copió reclutament de força de treball almenys per tota la durada de les obres. Això explica la forta immigració arribada a Barcelona la dècada de 1920 arran de les obres pel Metro i per l'Exposició Universal de 1929; bona part dels treballadors, acabades les obres, s'instal·laren definitivament a la ciutat, fins al punt de constituir autèntiques barriades noves.

Cal esmentar, a més, la gran quantitat de persones ancianes que fan cap a la ciutat per tal de reunir-se amb els seus fills, antics emigrants ja plenament instal·lats a la vida urbana, i passar prop seu els últims anys de vida. I sobretot en parlar dels vells, cal referir-nos a un

problema que necessàriament comporta tota immigració: la inadaptació. Els individus tot just arribats a la ciutat, ultra les inevitables dificultats del seu desarrelament, s'han de sotmetre a un conjunt de condicions de vida imposades per l'ambient urbà i diametralment oposades a les del seu ambient anterior: l'espai resulta excessivament reduït, l'aire contaminat es fa irrespirable, la constant agitació del ritme de vida ciutadà, les condicions de treball i els contactes inhabituals esdevenen inassimilables i, malgrat els elements positius que puguin implicar, són un factor determinant d'inadaptació.

En el trasvasament migratori de població hi intervien factors de tipus psicològic, com la fascinació de la ciutat, l'atracció de les àrees industrials o d'altres circumstàncies especials, però no són mai determinants independentment dels factors d'origen purament econòmic. El poder d'atracció pot ser alhora real i imaginari, perquè la ciutat planteja normalment d'altres formes de lluita contra la misèria i l'alienació.

Els moviments migratoris tenen conseqüències molt importants des del punt de vista de la demografia: l'equilibri dels sexes i de les edats esdevé profundament pertorbat, i la piràmide d'edats pren formes anòmales. La causa és l'emigració dels homes, molt superior a la de les dones. Aquest fenomen de desequilibri ha estat observat sempre en les primeres fases de les grans migracions, que d'altra banda desplacen preferentment els joves. Sobretot en migracions de tipus econòmic, com és el cas que afecta actualment Barcelona, el desplaçament abans dels 30 anys suposa pràcticament la meitat dels emigrants.

Per tal de facilitar la nostra anàlisi comparativa i d'acord amb les informacions estadístiques que disposem, cal distingir entre «immigrats» i «vinguts de fora». Entenem per immigrats tots els no barcelonins, atenent-nos a la naturalesa dels habitants de cadascuna de les unitats urbanes establertes. Així, un primer indicador vindrà expressat per la relació perceptual següent:

$$\frac{\text{immigrats (catalans o no)}}{100 \text{ barcelonins}}$$

Per vinguts de fora entenem els no catalans. L'indicador que expressa aquesta relació és:

$$\frac{\text{vinguts de fora (no catalans)}}{100 \text{ catalans}}$$

Atesa la importància de la població andalusa emigrada a Barcelona, ens ha semblat interessant establir una tercera relació, també perceptual com les altres:

$$\frac{\text{andalusos}}{100 \text{ vinguts de fora (no catalans)}}$$

Seria inexacte dir que una regió o unitat urbana determinada tenen una densitat demogràfica major com més antiga sigui la implantació de la seva població. Justament els cicles de l'ocupació humana són molt alea-

toris. Barcelona, per exemple, ha tingut dues èpoques immigratòries rellevants: la ja esmentada de la dècada de 1920 i la dels anys 1960-1965, que coincidí amb la crisi econòmica i el Pla d'Estabilització de 1959, el primer de la inaugurada època tecnocràtica del franquisme.

Per això, en l'estudi de la variable migratòria donem molt de relleu al temps de l'ocupació o l'assentament d'una unitat urbana. Amb les dades que posseïm, l'indicador que reflexarà aquesta informació és el següent:

% immigració 1960-1965

Caldrà correlacionar-lo, naturalment, amb el volum d'immigració originària d'Andalusia, especialment rellevant els anys esmentats 1960-1965.

No obstant això, els cicles d'ocupació d'una unitat urbana poden ser intensament augmentats en un moment donat, arran de la promoció d'un polígon o d'un complex residencial, tant en l'embalament de la demografia com en la composició per sexes i edats.

Malgrat tot, ens sembla que la dada clau de la immigració sobrevinguda entre 1960 i 1965 en un context urbà determinat té la seva significació, sobretot si es pren com a índex comparatiu entre el conjunt de la distribució de la població a la ciutat.

1.1.4. Estabilitat social

L'estat civil d'una població indica la seva *estabilitat social*. El matrimoni és per a l'home una font de dinamisme, a causa de la responsabilitat de la llar: pràcticament tots els casats treballen. S'estableix, per tant, una correlació molt ben definida entre estabilitat i *activitat laboral*. En el nostre indicador seran comparats únicament els índexs de persones casades entre les diverses unitats urbanes. La relació serà expressada així:

% de persones casades
població total de més de 15 anys

1.1.5. Activitats professionals

Com es distribueixen les *activitats professionals* dintre la ciutat? Hi ha algun criteri d'estratificació professional per a l'espai urbà de Barcelona?

La població activa comprèn tots els qui estan ocupats en una activitat remunerada i els qui cerquen d'estar-hi. Els treballadors assalariats de tot tipus i tots els treballadors autònoms entren en aquesta categoria.

La població inactiva, que també recobreix la noció de classes passives, comprèn els rentistes, els infants en edat d'estudi, els adults en edat de jubilació i, per una concepció mal entesa, les mestresses de casa, que treballen per a la pròpia família sense remuneració econòmica.

Si aquesta població és abundant, l'activa serà menor. La variable es relaciona estretament amb la composició de la població per edats: a una població escolar abundant i a uns percentatges notables de majors de 60 anys hi corresponen proporcions altes de població inactiva, que poden variar a causa de retards legals en l'edat d'escolaritat obligatòria o en la de jubilació. Hi ha, doncs, una relació complexa i diversa entre la com-

posició d'edats d'una població i la proporció d'actius. El primer indicador serà el següent:

% inactius o classes passives
Població total

Entre la població activa, és molt interessant de veure la distribució per professions. Donat el condicionament a les informacions de base existents, hem optat per fer un tall horitzontal en comptes de vertical. A parer nostre s'ajusta més a la realitat de les dades l'estratificació per categories socioprofessionals, que tenen en compte tant la professió (agricultor, artesà, obrer, comerciant, etcètera) com la situació al si de la professió (empresaris, directius, quadres intermedis, diverses categories d'obrers, etc.), que no pas la divisió per sectors d'activitat (primari, secundari i terciari). D'altra banda, això permet de completar amb profit les defectuoses classificacions per sectors d'activitat. Així, amb el següent indicador són *estratificades i avaluades les diverses categories d'activitat* segons el criteri d'identificació en alta, mitjana i baixa:

% d'activitats de categoria alta
(directius, tècnics superiors, professions liberals)
% d'activitats de categoria mitjana
(altres tècnics, quadres intermedis, administratius i venedors)
% d'activitats de categoria baixa (obrers)

La industrialització és, de fet, el símbol de la transformació econòmica vàlida, perquè, en oferir a un nombre creixent d'individus salaris superiors als del sector primari, augmenta alhora la renda individual i la nacional i, a més, la capacitat de consum. L'augment del nivell de vida i del benestar de la població reclama i al mateix temps possibilita l'augment de la producció de tota la gamma de béns de consum. La indústria atreu la indústria.

Però quan una societat és més evolucionada hi augmenta també correlativament tota l'àrea de serveis, tant personals com els relatius a les professions liberals. En la comparació de les taxes de categories socioprofessionals, doncs, les àrees molt avançades manifestaran un predomini tendencial als percentatges elevats de categories altes.

En una gran ciutat, l'assalariat està constret, d'alguna manera, a escollir el seu domicili en funció d'un cert nombre de consideracions. Donada la crisi de vivendes a Barcelona, normalment *ha d'escollir-lo en zones allunyades del seu lloc de treball*. Això afavoreix, òbviament, els moviments pendulars constants dintre la ciutat, aquell gran formigueig humà que hi té lloc en les hores crucials prèvies al treball i anomenades precisament «hores punta». En definitiva, *l'assalariat s'estableix allà on els preus de la vivenda són més assequibles*, sovint on s'han promociat polígons de «vivendes socials». Aquest assentament està *correlacionat amb la immigració*, ja que més de la meitat de la població recent sol instal·lar-se a la perifèria de la ciutat.

Als països occidentals, l'enorme desenvolupament de la industrialització no ha pas estat secundat per una corresponent planificació urbanística. Barcelona no fa, ni

de bon tros, excepció. Els dèficits de planificació urbanística són especialment aguts en les àrees perifèriques de les ciutats, justament on són més alts els índexs de població obrera i immigrada.

Ja hem apuntat que els moviments migratoris juguen un paper important en els canvis de l'estructura professional: en realitat la mobilitat espacial s'abina sempre amb la mobilitat professional, ja que qui accepta de desarrelar-se accepta igualment la possibilitat del canvi consecutiu d'ocupació.

Observem, finalment, que en les societats amb superpotència tècnica i financera el nombre dels treballadors manuals disminueix, i els obrers deixen de constituir el bloc majoritari de la població activa. Segons això, caldrà veure on margina la ciutat els treballadors manuals. La correlació d'aquest índex amb d'altres variables pot resultar extremament significatiu de l'estratificació social operada a la ciutat de Barcelona en funció de la distribució del sòl.

1.1.6. Status socioeconòmic

La recerca del status socioeconòmic és necessària, però si ens atenim únicament a la professió de tota la població i a la distribució corresponent la inducció del nivell socioeconòmic de cada sector no resultarà suficientment informadora. Ens cal aprofundir en indicadors més significatius.

En primer lloc, recordem la incidència en la demografia de les variacions dels ingressos o del nivell de vida, en el sentit que, a un nivell de vida més alt, correspon una família numèricament més restringida (això es constata a llarg termini, altrament el signe del fenomen sol ser just al revés). Les conseqüències de les causes econòmiques sobre el ritme dels naixements són indiscutibles, malgrat el concurs d'altres causes com la instrucció, la residència, el gènere de vida, etc.

Mesurarem el status socioeconòmic segons un doble índex determinant. El primer indica una estratificació en classes socials a partir de la professió del cap de família, és a dir, a partir dels ingressos principals que condicionen l'economia d'una llar, amb la relació següent:

- % classe alta (caps de família directius)
- % classe independent (caps de família amb professions liberals)
- % classe mitjana (caps de família tècnics, quadres intermedis, administratius i venedors)
- % classe modesta (caps de família obrers)

El segon índex, relatiu al nombre de sous que ingressa una família, es basa en la hipòtesi que en les economies modestes s'incrementa sensiblement el nombre de sous per família. La fórmula matemàtica d'aquest índex seria:

$$\frac{\text{nombre de sous d'una unitat urbana}}{\text{nombre de famílies}}$$

1.1.7. Densitat familiar

És també indicatiu de la vitalitat d'una àrea urbana, i per tant assimilable als indicadors de natalitat i de fecunditat, però el tractem diferenciadament perquè intro-

dueix l'element *densitat familiar*, és a dir, l'acumulació de persones en una mateixa família al marge del tipus de parentiu que mantenen.

Com a hipòtesi, intuïm una molt superior densitat familiar en àrees afectades per la immigració, que coincideixen també amb les àrees perifèriques amb una composició relativa important de classe obrera i de professions de condició modesta.

A un creixement ràpid dels nuclis urbans correspon una major acumulació d'adults. Això es correlaciona també amb el període d'assentament, perquè, com que l'afiliació primera és composta sempre per matrimonis joves, a una població vella pel seu assentament correspon una major proliferació d'edats joves. Es pot parlar, en definitiva, de veritables cicles en les conseqüències demogràfiques de les migracions. L'expressió matemàtica de l'índex de densitat familiar és aquesta:

$$\frac{\text{nombre d'habitants d'una unitat urbana}}{\text{nombre de famílies de la mateixa}}$$

Aquestes set variables demogràfiques seran utilitzades en l'estudi comparatiu de tota la ciutat de Barcelona, en funció de l'estudi de cadascuna de les unitats urbanes operades precedentment.

1.2. Els indicadors de l'assistència sanitària

D'entre les moltes alternatives que ens oferien les dades per a l'estudi de l'equipament sanitari, hem seleccionat quatre indicadors que afectaven només l'assistència sanitària perquè, d'acord amb la nostra hipòtesi directiva, pensem que reflecteixen la distribució desigual d'aquest servei en els límits geogràfics de Barcelona.

Donat el fet de la capitalitat que exerceix Barcelona per a la regió catalana, hem de deduir que les quatre variables en qüestió tenen en aquests moments un poder d'atracció importantíssim per a tot Catalunya. Exceptuant-ne els ambulatoris i hospitals de la Seguretat Social, el radi d'atracció sanitària de Barcelona tant en nombre de llits com de consultoris o de disponibilitats de la medicina privada no es limita pas a una àrea urbana i ni tan sols a la circumscripció municipal: la mobilitat de la població que busca una assistència adequada és molt rellevant. Per això, seria incorrecte d'atribuir a les Indicacions de les variables un caràcter absolut i determinant: són només una aproximació relativa a una realitat tal com es desprèn dels fets.

1.2.1. La situació geogràfica dels hospitals públics

El primer indicador afecta només els hospitals qualificats de públics en el sentit de la dependència econòmica i administrativa de la institució: Ajuntament, Diputació Provincial, Institut Nacional de Previsió, Patronat públic, Direcció General de Sanitat i Obra Sindical «18 de Julio». A més del seu emplaçament concret en el plànol de la ciutat, interessarà obtenir informació d'altres dues variables entorn de la seva funcionalitat: la dimensió de cada hospital en nombre de llits i la seva especialitat.

1.2.2. La situació geogràfica dels hospitals privats

L'indicador descriu els hospitals privats, és a dir, els que són propietat d'un metge o d'un grup mèdic, els que depenen d'una mutualitat privada, de la beneficència particular, d'un Patronat privat, de l'Església, i els que han estat promoguts i són gestionats per una entitat financera, com una Caixa d'Estalvis. També en aquest cas es tindran en compte, a més de l'emplaçament, la dimensió en nombre de llits.

1.2.3. Els ambulatoris de la Seguretat Social

És tanmateix interessant d'observar la distribució dels ambulatoris d'assistència mèdica de la Seguretat Social, feta d'acord amb zones sanitàries. Els ambulatoris anomenats urbans disposen només de metges de medicina general i pediatria, a més d'un servei de practicants. Els altres ambulatoris són d'especialitats.

1.2.4. Els consultoris de medicina privada

També en aquest cas és interessant de constatar la seva ubicació. Hem comptabilitzat el nombre de metges que tenen oberta consulta privada a cada àrea urbana, fins i tot quan en un mateix consultori n'hi treballen diversos.

Hem classificat els consultoris segons una diferenciació lògica dels grans grups d'especialització mèdica i en funció de criteris més aviat personals. N'han resultat les agrupacions següents:

1. Medicina General, Pediatria, Medicina interna, Geriatria, Angiologia, Alergiologia, Aparell respiratori, Aparell circulatori, Aparell digestiu, Endocrinologia, Homeopatia, Reumatologia, Cardiologia, Dermatologia, Ferosifiliografia, Estomatologia, Medicina del treball i Medicina escolar.
2. Anàlisi, Hematologia i Transfusions.
3. Anastèsia.
4. Anatomia patològica.
5. Cirurgia, Ortopèdia, Traumatologia, Cancerologia, Nefrologia i Urologia.
6. Tocologia, Ginecologia i Obstetrícia.
7. Radiologia, Electroencefalografia i Rehabilitació.
8. Odontologia.
9. Oftalmologia.
10. Otorrinolaringologia.
11. Psiquiatria i Neurologia.

Aquests quatre indicadors ens semblen suficients per determinar inductivament l'estat real de l'assistència sanitària a Barcelona, i tenen l'avantatge, per damunt d'altres que podiem igualment haver atès (com la contaminació, les campanyes de vacunació, etc.), d'un accés relativament fàcil de la informació. En tot cas, són prou significatius i permeten generalitzacions vàlides.

En estudiar l'assistència sanitària a la ciutat, cal tenir en compte dues de les variables urbanístiques esmentades a la primera part del treball: l'accessibilitat i les comunicacions. Unes institucions sanitàries i uns serveis mèdics de difícil accessibilitat esdevenen només molt parcialment útils. No n'hi ha prou de considerar l'oferta objectiva d'equipaments i de serveis sanitaris, sinó que també cal veure si són de debò a l'abast dels seus usuaris.

1.3. Els indicadors d'ensenyament i de l'equipament escolar

Un tercer sector especialment interessant per a l'estudi és el relatiu a la infraestructura escolar, el qual reclama una informació molt àmplia si es pretén d'obtenir una visió sòlida i adequada de tot allò que afecta directament la vida escolar, amb tota la seva complexitat de matisos. La nostra intenció inicial era d'abastar i analitzar no només el màxim d'aspectes quantitatius de l'ensenyament, sinó també tots aquells de caire qualitatiu que en determinen la tònica i les propietats característiques.

Gràcies a l'amabilitat del Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, hem pogut disposar d'un llistat exhaustiu de les escoles de Barcelona, amb indicacions sobre el nombre d'alumnes de Preescolar i de Bàsica. La nostra tasca ha consistit a identificar cada escola, a les diverses unitats urbanes, segons la seva dependència (estatals, privades i de l'Església) i segons el nombre d'alumnes dels nivells indicats al llistat.

Amb aquesta informació de partença, limitada als aspectes quantitatius, era impossible la detecció i l'anàlisi corresponent dels aspectes qualitius que interessaven a la nostra recerca (alumnes per aula, places de menjador, transport escolar, disponibilitat de personal, etcètera), i per això ens hem hagut de mantenir en un nivell macrosociològic.

Malgrat aquestes substancials limitacions, les dimensions importants de l'ensenyament actual a Barcelona resulten considerablement paleses a través d'aquestes quatre variables que hem pogut elaborar i que caracteritzem tot seguit:

1.3.1. Població en edat escolar i oferta de places

La primera variable respon l'interrogant entorn dels possibles déficits de places escolars en tot el municipi barceloní. Es tractava simplement de calcular el nombre de nois i noies en edat d'ensenyament obligatori (l'interval de sis a catorze anys) i de relacionar-lo amb l'oferta concreta de places escolars en el conjunt del municipi. Només es pot parlar de déficit, pròpiament, quan el nombre d'alumnes supera el de places escolars.

Hauríem volgut esgotar del tot les possibilitats d'anàlisi en aquest sentit, i distingir entre les àrees amb predomini de status social elevat, de classe mitjana i de classes modestes, però això ens ha estat impossible. No és difícil de preveure l'extraordinària mobilitat escolar de Barcelona. Així, doncs, ens mantindrem en un nivell d'anàlisi descriptiva, amb avaluacions genèriques a propòsit de les zones de la ciutat que manifesten més mobilitat escolar. Considerarem, d'altra banda, que aquesta mobilitat té unes direccions determinades, fruit precisament de l'anàlisi estadística operada de primer antuvi.

1.3.2. Dimensions de les escoles segons la seva dependència

El segon indicador té en compte el volum global de cada escola i vol reflectir les seves dimensions referides únicament al nombre mig d'alumnes, segons el seu sector de dependència. Es tracta d'un indicador molt important, que ens permetrà de delimitar i quantificar

amb certesa els sectors de dependència de l'escola gran, mitjana i petita o, almenys, de detectar-hi unes tendències globalitzades.

Ultra el tractament de conjunt que donarem a l'indicador, relacionarem les dimensions de les escoles amb les àrees on són instal·lades i el nivell socioeconòmic predominant de la seva població. Sospitem que no és pas per casualitat que les grans escoles s'estableixen en unes àrees determinades sinó que, com també es desprendre de la nostra anàlisi relativa a la medicina privada, es concentren predominantment en els llocs on una clientela potencial pot donar sortida i viabilitat a l'entitat.

1.3.3. *Nombre d'institucions escolars segons la seva dependència*

Ens ha semblat interessant de cercar la relació del nombre absolut o relatiu d'institucions escolars, al marge de les seves dimensions, tenint en compte la dependència sectorial de les institucions i relacionant igualment aquesta variable amb els diversos nivells socioeconòmics predominants en la població.

Sospitem que les àrees de classe alta manifesten dèficit d'escola pública en benefici de la privada i que a les àrees de classes modestes la relació és completament inversa: abundància d'escola estatal i dèficit relatiu d'escola privada.

Els mateixos interessos que determinen les dimensions d'una institució són també presents en el seu assentament. En la ubicació diferencial de les institucions escolars hi ha, possiblement, un trasfons considerable de negoci.

1.3.4. *Nombre d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles*

La darrera variable contempla la distribució multivariada dels alumnes, repartits per graus i sectors d'ensenyament, correlacionada també segons les àrees i nivells socioeconòmics de la ciutat. És a dir, en aquest cas interessa no pas el nombre o la dimensió de les institucions escolars, sinó l'escolarització efectiva segons les àrees geogràfiques estratificades per classes socials i en funció dels graus d'ensenyament esmentats (Preescolar i Bàsica) i del sector de dependència (estatal, privada, de l'Església).

Aquesta relació resulta especialment interessant donada la mínima escolarització estatal efectiva en les àrees de classe benestant, en contrast amb el relleu que pren en les àrees de classes modestes. Si fos així, com sospitem, això confirmaria la hipòtesi directiva segons la qual en l'ensenyament s'opera una distribució relativa, tant en l'escolarització efectiva com en les institucions escolars, en funció de la mateixa distribució de l'espai urbà. En definitiva, l'estratificació social s'opera a tots nivells, des de l'estructura demogràfica a l'ensenyament a l'assistència sanitària.

2. ANÀLISI DE LES DADES DEMOGRÀFIQUES

El volum de dades d'informació demogràfica era tan enorme que, a l'hora de quantificar-les, ha calgut de primer antuvi destriar-les i seleccionar-les en funció de la finalitat operativa de la recerca. Així, el conjunt de les set variables demogràfiques, en hipòtesi suficientment riques, donava per a tota la ciutat les mitges aritmètiques que fem constar a continuació, amb els seus intervals inferiors i superiors:

1. *Índex de fecunditat*
mitja per a Barcelona: 295'7 per mil
interval inferior i superior: 84'2 i 499'8 per mil
2. *Percentatges de població jove o anciana*
% població jove (menys de 15 anys)
mitja per a Barcelona: 22'9 %
interval inferior i superior: 9'7 i 33'4 %
% població anciana (més de 60 anys)
mitja per a Barcelona: 16 %
interval inferior i superior: 7'9 i 34'9 %
3. *Índex de masculinitat*
mitja per a Barcelona: 92'4 homes per 100 dones
interval inferior i superior: 47'6 i 116'7 homes per 100 dones
4. *Índex de població no barcelonina*
mitja per a Barcelona: 110'1 no barcelonins per 100 barcelonins
interval inferior i superior: 63'1 i 271'3 no barcelonins per 100 barcelonins
5. *Índex de població no catalana*
mitja per a Barcelona: 74'9 no catalans per 100 catalans
interval inferior i superior: 63'1 i 185'5 no catalans per 100 catalans
6. *Índex de població andalusa*
mitja per a Barcelona: 31'8 andalusos per 100 no catalans
interval inferior i superior: 4'6 i 63'4 andalusos per 100 no catalans
7. *Índex dels immigrants en el període 1960-1965*
mitja per a Barcelona: 17'4 % (sobre població no barcelonina)
interval inferior i superior: 3'9 i 30'8 % (sobre població no barcelonina)
8. *Índex d'estabilitat social* (% de persones casades de més de 15 anys)
mitja per a Barcelona: 58'9 %
interval inferior i superior: 37'2 i 66'9 %
9. *Índex de població inactiva*
mitja per a Barcelona: 48'9 %
interval inferior i superior: 33'1 i 64'8 %
10. *Estratificació professional de la població activa*
% d'activitats de categoria alta (sobre població total)
mitja per a Barcelona: 5'3 %
interval inferior i superior: 0'7 i 17'6 %
% d'activitats de categoria mitjana
mitja per a Barcelona: 15'2 %
interval inferior i superior: 6'2 i 22'2 %

- % d'activitats de categoria baixa
mitja per a Barcelona: 27'9 %
interval inferior i superior: 14'9 i 50'2 %
11. *Índex de status social o condició socioeconòmica*
% de famílies que viuen d'un sou de categoria alta
mitja per a Barcelona: 5'9 %
interval inferior i superior: 0'8 i 19'8 %
% de famílies que viuen d'un sou de professió liberal o independent
mitja per a Barcelona: 1'6 %
interval inferior i superior: 0 i 13'9 %
% de famílies que viuen d'un sou de categoria mitjana
mitja per a Barcelona: 23'3 %
interval inferior i superior: 3'8 i 50'2 %
% de famílies que viuen d'un sou modest
mitja per a Barcelona: 46'73 %
interval inferior i superior: 20'6 i 75'6 %
 12. *Índex d'ingressos familiars*
mitja per a Barcelona: 1'63 sous per família
interval inferior i superior: 1'19 i 2'48 sous per família
 13. *Índex de densitat familiar*
mitja per a Barcelona: 3'25 membres per família
interval inferior i superior: 2'52 i 4'55 membres per família

Aquests índexs semblaven molt interessants per determinar clarament les característiques demogràfiques del conjunt de la ciutat i de cadascuna de les tipologies dels sectors urbans, però l'estudi de les correlacions ha palesat la inutilitat d'alguns indicadors (aquells que, mancats de significació estadística concreta, no resultaven exponent clar d'una tendència demogràfica definida) i n'ha aconsellat l'exclusió. Es tracta dels índexs següents:

3. Índex de masculinitat
8. Índex d'estabilitat social
12. Índex d'ingressos familiars
13. Índex de densitat familiar

Malgrat que l'índex darrer serà utilitzat en algunes correlacions, de fet tots quatre han estat exclosos de l'avaluació final. Així, doncs, els indicadors demogràfics que hem fet intervenir en l'estudi de les correlacions estadístiques de les diverses tipologies urbanes són aquests (la numeració s'acorda amb la de la taula de la pàgina següent, que també serveix de pauta per a tota l'anàlisi):

1. Índex de fecunditat
2. Percentatge de població de menys de 15 anys
3. Percentatge de població de més de 60 anys
4. Població vinguda a la ciutat, per cent barcelonins
5. Població no catalana, per cent catalans
6. Població andalusa, pel total de població no barcelonina

Tip	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
13	232,3	22,7	17,3	76,7	44,1	13,6	16,1	45,2	17,6	13,8	15,2	19,8	9,2	33,8	16	Bonanova-Tres Torres
11	272,2	24,1	15,2	148	54,8	19,1	11	46,7	15,5	17,9	17,5	9,6	6,1	39,8	21,5	Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon
16	272,9	18,6	22,7	85,5	51,9	19,7	12,1	52,7	5,9	18,7	19,7	7,2	1,4	29,4	36,1	Sant Antoni, Sagrada Família i Fort Pienc
9	308,8	19,7	18,7	79,4	48,8	24,2	14,5	43,5	7	19,6	27,1	9,5	3,1	36	44,7	Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sants-Hostafrancs
3	326,9	9,7	20,2	90,6	60,9	24,4	19,8	45,9	6,4	19	25,8	7,6	1,4	37,3	41,6	Valldaroca
17	231,4	18,8	29,2	85,4	46,3	17,4	13,1	51,7	10,8	19,9	18,5	9,4	5,5	32,5	22,7	El Centre i L'Esquerra de l'Eixample
10	303,6	24,8	15,6	84,5	49,2	16,8	18,6	46,2	12,6	19,2	19,7	9,8	3,3	28,3	20,9	Les Corts
8	206,9	21,6	21,7	68,8	41,3	21,3	11,9	54,5	7,2	15,5	20,5	6,5	2,2	31,3	43,6	Poble Nou (Casc Antic), El Clot i Sarrià
12	265	22,9	15,9	93	62,6	28,9	15,8	49,3	4,1	17,8	27,2	6,6	0,7	26,4	46,8	Santa Eulàlia-Can Porta, El Guinardó, Parc de les Aigües i El Poble Sec
7	311,5	22,8	17,3	89,7	67,3	33,4	18	55,3	3	13	25,9	4,3	0,4	18,5	49	El Teulat i Horta
4	342,7	23,2	9	103,1	81	32	22	49,5	2,9	14,9	30,5	3,2	0,4	22,3	50,4	Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau i Can Figuerola
14	261,3	16,3	24,5	103,5	71,3	26,7	11,9	46,6	3,9	15,2	31,5	5,7	0,7	19,6	52,8	Casc Antic (Ciutat Vella i Ciutat Nova)
5	280	24,5	10,8	118,1	90,9	40,5	16,4	43,6	2,4	15,5	33,8	2,4	0,3	20	55,6	El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic i Zona Franca
2	335,6	25,5	10,5	136,5	110,1	44,6	22,2	49	2,5	11,8	36,3	3,2	0,3	15,2	58,3	Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum i El Carmel
6	263,8	13,5	12,7	75,2	63,5	44,6	9,5	51,7	2,1	14,2	30,9	3,5	0,2	12	57,8	La Barceloneta
15	329,9	25,7	8,8	165,7	126,5	52,5	19,4	58,1	1,6	11,5	27,4	2	0,3	20,9	61,3	El Poble Nou
1	326,6	27,1	13	152,6	117,2	46,6	23,6	53,9	2,7	9,3	34,9	2,7	0,5	12,6	62,7	Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Teixonera, Sant Genís del Agudells, Els Penitents i Vallvidrera
B	295,7	22,9	16	110,1	74,9	31,8	17,4	48,9	5,3	15,2	27,9	5,9	1,6	23,3	44,7	BARCELONA

7. Percentatge de població immigrada a Barcelona durant el període 1960-1965, pel total de no barcelonins.
8. Percentatge de la població inactiva.
9. Percentatge d'actius en professions de categoria alta, per la població total.
10. Percentatge d'actius en professions de categoria mitjana.
11. Percentatge d'actius en professions de categoria baixa.
12. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de categories professionals directives.
13. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de categories professionals liberals.
14. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de categories professionals mitjanes.
15. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de categories professionals baixes.

A la taula de la plana anterior les tipologies han estat ordenades demogràficament en funció d'una jerarquia de status social descendent, és a dir, els conjunts amb status social alt encapçalen el llistat i els de status baix el clouen. Recordem que les variables que defineixen un status social són les 12, 13, 14 i 15.

En vuit tipologies hi predomina la població de classes socials altes, i en altres vuit la de classes més modestes. Al centre (la tipologia 12), hi predominen clarament les classes mitjanes. En el quadre hem separat els tres grans grups amb un traç més gruixut. Malgrat tot, la jerarquitització no manifestava prou clarament les diferències de gradació entre elles, i per això hem reduït les quatre variables en qüestió a unitats més simples que especifiquessin les dimensions de l'escalonament. Com que es tracta de dues distribucions diverses, les presentem separatament segons que es tracti de predomini de classes altes o bé de classes modestes, de la forma següent:

Predomini de classes socials altes
tipologies freqüència

13	32 %
11	24'7
16	18'9
9	17'9
3	15'5
17	12'6
10	10'6
8	9'2

Predomini de classes socials baixes
tipologies freqüència

1	18 %
15	16'6
6	13'6
2	13'1
5	10'9
14	8'1
4	5'7
7	4'3

La 13 (Bonanova-Tres Torres) és l'àrea urbana de Barcelona amb més població de classes altes. La segueix,

a bona distància, la 11 (Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon), amb una quarta part de diferència relativa favorable a la classe alta, enfront de la tercera part de la tipologia 13.

A continuació, les tipologies 16, 9 i 3 (Sant Antoni, Sagrada Família, Fort Pienc, Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sants-Hostafrancs i Vallcarca) contenen entre una cinquena i una sisena part de predomini de classes altes, el qual és encara inferior en les tipologies 17, 10 i 8 (El Centre i L'Esquerra de l'Eixample, Les Corts, El Poble Nou-Casc Antic, El Clot i Sarrià).

A l'altra distribució, s'observa un lleuger desnivell favorable a les classes modestes en les tipologies 7, 4 i 14 (El Teulat, Horta, Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola, Casc Antic-Ciutat Vella i Casc Antic-Ciutat-Nova). La proporció relativa favorable a les classes baixes s'augmenta considerablement en les tipologies 5, 2 i 6 (El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic, Zona Franca, Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum, El Carmel i La Barceloneta).

Les àrees urbanes amb proporcions més altes de classes baixes corresponen a les tipologies 15 i 1 (El Poble Nou, Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Teixonera, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents i Vallvidrera).

Malgrat tot, la quantificació d'aquest índex mostra diferències importants dintre cada distribució i, d'altra banda, permet observar que, mentre les proporcions de predomini de classes altes poden arribar a una tercera part, les corresponents a les classes baixes no atenyen ni una cinquena part.

Les diferències que afecten el conjunt de la ciutat de Barcelona són, doncs, prou rellevants i permeten d'establir avaluacions qualitatives de fàcil comparació.

1.

A partir d'aquest quadre descobrim una *correlació positiva* molt forta entre el *status social* (deduït del tipus de sou principal ingressat per l'economia familiar) i l'*estratificació social* de tota la població d'una àrea determinada, o més exactament d'un conjunt tipològic d'àrees de la ciutat. És a dir, en zones de classes socials altes hi correspon una proporció major de categories professionals altes (variables 9, 10 i 11), i en zones de classes socials baixes una proporció major de categories professionals baixes. La correlació resulta evident en aquesta taula:

Estructura socioprofessional (%)

	<i>Professions qualificades</i>	<i>P. semi- qualificades</i>	<i>P. no qualificades</i>
Classes altes	10'3	17'9	20'5
Classes mitjanes	4'1	17'8	27'2
Classes baixes	2'5	13'1	31'4
Barcelona	5'3	15'2	27'9

2.

D'altra banda, s'estableix una *correlació negativa* entre el *status social* i els percentatges relatius de *població immigrada* (variables 4, 5 i 6), en el sentit que entre les classes socials altes hi predomina la població barcelonina (o almenys, catalana), i entre les classes mo-

destes hi ha un predomini relatiu de població Immigrada, com mostra la taula següent:

	% no barcelonins	% no catalans	% població andalusa
Classes altes	89'8	49'6	19'5
Classes mitjanes	93	62'6	28'9
Classes baixes	118'1	90'9	40'1
Barcelona	110'1	74'9	31'8

Aquí caldrà explicar i matisar dues excepcions. La primera afecta la tipologia 11 (Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon), que malgrat el seu status social alt, presenta un índex de població no barcelonina de 148 %. La desproporció prové de la unitat urbana de Sant Ramon, habitada per un important contingent relatiu de població no catalana (66'2 %), si bé no necessàriament andalusa (4'6 %), en bona part estrangers i funcionaris amb professions qualificades. S'hi han establert a causa de les recents i nombroses promocions privades de vivendes.

La segona, afecta la tipologia 6 (La Barceloneta), que no obstant el nivell socioeconòmic notòriament baix de la seva població presenta un índex de no barcelonins també molt baix (75'2 %). La població no catalana hi té unes dimensions relatives baixes (63'5 %), i gairebé la meitat és d'origen andalús (44'6 %). D'això se'n desprèn la naturalesa predominantment catalana de la seva demografia però també que, a causa dels lloguers barats, La Barceloneta és el lloc d'assentament provisional d'un bon nombre d'immigrants andalusos.

En relació encara a la immigració, es pot dir que l'afluència del període 1960-1965 afectà tota la ciutat, pràcticament sense excepcions (variable 7), però fins i tot aquí s'hi perfila una correlació negativa respecte a la condició socioeconòmica. La relació és aquesta:

	% immigració a Barcelona, 1960-1965
Classes altes	14'6
Classes mitjanes	15'8
Classes baixes	17'8
Barcelona	17'4

Ara les excepcions no tenen pas el mateix signe. En efecte, d'entre les àrees amb status social elevat, les més afectades pel flux migratori són Valldarxa (19'8 %), Les Corts (18'6 %) i Bonanova-Tres Torres (16'1 %), i les proporcions d'immigració andalusa hi oscil·len de 13'6 % a 24'4 %. D'entre les zones amb status modest, El Carmel (28'4 %), Trinitat Vella (27'5 %), Les Roquetes-Verdum (26'6 %), La Guineueta-Canyelles-Barcinova (30'8 %), Ciutat Meridiana (26'8 %), Vallbona (32 %), Torre Baró (26'9 %), La Clota (27'7 %) i La Teixonera (29'6 %) localitzen una proporció d'immigració andalusa que oscil·la de 38'1 % a 63'4 %.

Sembla, per tant, que el flux migratori dels anys 1960-1965 ha anat discriminant el tipus d'immigració. A les àrees habitades per classes altes s'hi ha anat assentant el funcionariat que Barcelona, centre neuràlgic de gestió regional, acumulava arran de les necessitats administratives de la seva específica capitalitat; i la imatge donada pel funcionariat és, notòriament, de professions qualificades i per tant de nivell socioeconòmic ele-

vat. D'altra banda, a les àrees amb predomini de població amb status social modest s'hi anaven acumulant els nous fluxos d'immigrants professionalment poc o gens qualificats, que incrementaven encara el potencial de mà d'obra i les característiques obreres d'aquelles àrees.

3.

En referència a la població inactiva, s'observa també una correlació negativa entre el percentatge de població inactiva i la classe social, en el sentit que el volum relatiu de població inactiva és més important en els status socials més baixos. Cal esmentar igualment, malgrat que haviem exclòs l'anàlisi de la densitat familiar, la relació *directament proporcional* que s'estableix entre la població inactiva i el nombre de membres per família:

	% població inactiva	membres per família
Classes altes	48'3	2'8
Classes mitjanes	49'3	3'2
Classes baixes	53'3	4'7
Barcelona	48'9	3'6

La interpretació d'aquestes correlacions parteix del fet que l'abundància relativa d'individus «inactius» (en el nostre cas, escolars i estudiants, mestresses de casa i jubilats) hauria d'implicar uns índexs elevats de membres per família. Mentre que a les classes socials altes i professionalment qualificades els individus resten actius fins a una edat avançada, a les classes socials modestes, en canvi, la jubilació sol esdevenir als 60-65 anys. A això cal afegir encara el pes, entre els immigrants, del context cultural de la regió d'origen, el qual exclou sistemàticament la dona de les activitats productives i, en la divisió del treball familiar, la redueix a les feines de la casa i a la reproducció.

4.

Finalment, resulta clara la correlació negativa entre la classe social d'una àrea geogràfica determinada i el creixement de la natalitat, quan es pren l'índex de fecunditat com a indicador únic. És a dir, a una major proporció relativa de classe social alta correspon un creixement vegetatiu menor de la població.

Però malgrat la correlació previsible d'aquest índex amb la proporció de població menor de 15 anys, no hi podem constatar indicacions clares com, en canvi, amb la població major de 60 anys. En aquest cas, les classes socials elevades donen proporcions altes, com registra la distribució següent:

	Índex de fecunditat	% menors de 15 anys	% majors de 60 anys
Classes altes	269'7	20	20'1
Classes mitjanes	265	22'9	15'9
Classes baixes	306'4	22'3	13'3
Barcelona	295'7	22'9	16

Aquesta llei estadística s'explica perquè l'índex de fecunditat comprèn només l'interval entre 0 i 5 anys, mentre que la població jove ha estat calculada d'acord amb l'interval de 0 a 15 anys. Quant a la població anciaha,

la relació inversament proporcional és clara: en status socials modestos, als quals correspon un índex de fecunditat elevat, la proporció dels majors de 60 anys resulta relativament reduïda. Les excepcions que determinen variants a aquesta llei es fan paleses en el quadre següent:

Àrees de status social alt

	<i>Índex de fecunditat</i>	<i>% majors de 60 anys</i>
Sant Ramon	416'7	12'9
Sants-Hostafrancs	377'8	17'8
Sant Andreu-La Sagrera	358'7	16'2
Collblanc	338'7	16'5
Mitja classe alta	269'7	20'1

Àrees de status social baix

Casc Antic-Ciutat Vella	274	24'5
Casc Antic-Ciutat Nova	248'7	24'6
Mitja classe baixa	306'4	13'3

A les unitats amb status social alt i en ràpid procés de reconversió els importants fluxos de gent jove potencien un índex de fecunditat relatiu elevat, i per tant una proporció relativament baixa d'edats superiors als 60 anys. D'altra banda, els nuclis originaris de l'antiga Barcelona, que acumulen proporcions elevades de status socials modestos, presenten una estructura de fecunditat baixa i uns percentatges de població de més de 60 anys extraordinàriament alts; es tracta de zones regressives i amb un envelliment considerable de la població.

2.1. Conclusions

Un cop observades les dades demogràfiques i analitzades exhaustivament les seves correlacions, podem desprendre'n algunes deduccions i, com a lleis estadístiques, generalitzar-les al conjunt de la ciutat:

1.ª Si ens atenim a les categories socioprofessionals dels caps de família, podem aplegar les tipologies urbanes (ja establertes amb les variables urbanístiques) d'acord amb el nivell socioeconòmic predominant de la seva població, és a dir, segons la seva classe social alta, mitjana o baixa. En resulta la distribució següent:

Classe alta

Bonanova, Tres Torres
Tibidabo
Pedralbes
Sant Ramon
Sant Antoni
Sagrada Família
Fort Pienc
Sant Andreu, La Sagrera
El Camp de l'Arpa
Gràcia
Sant Gervasi, El Putxet
Collblanc
Sants, Hostafrancs
Vallcarca
El Centre de l'Eixample

L'Esquerra de l'Eixample
Les Corts
El Poble Nou (Casc Antic)
El Clot
Sarrià

Classe mitjana

Santa Eulàlia, Can Porta
El Guinardó
Parc de les Aigües
El Poble Sec

Classe baixa

El Teulat
Horta
Ciutat Meridiana
Baró de Viver, Milans del Bosch
La Guineueta, Canyelles, Barcinova
Vall Hebró, Montbau
Can Figuerola
Casc Antic (Ciutat Vella)
Casc Antic (Ciutat Nova)
El Besòs
Trinitat Nova
Turó de la Peira, Ramón Albó, Pi i Molist
Congrés Eucarístic
Zona Franca
Can Baró
Montjuïc
Ibèria
Trinitat Vella
Les Roquetes, Verdum
El Carmel
La Barceloneta
El Poble Nou
Vallbona
Torre Baró
La Clota
La Teixonera
Sant Genís dels Agudells
Els Penitents
Vallvidrera

2.ª Es constata una correlació positiva entre el status social i l'estratificació professional de la població. Sense cap excepció, on predominen els status socials elevades corresponen professions qualificades, i on predominen classes modestes correspon una majoria relativa de professions obreres.

3.ª Es dona una correlació inversament proporcional entre el nivell socioeconòmic i els percentatges relatius de població immigrada. La població d'àrees amb status social elevat és sobretot barcelonina o almenys catalana, i en les àrees modestes s'hi observa un predomini relatiu de població immigrada. Les excepcions encara confirmen el sentit de la norma.

4.ª El fluxos migratoris dels anys 1960-1965 van discriminar urbanísticament la immigració en la mesura que el funcionariat s'establí en les àrees de classe alta, i en canvi els obrers es concentraren progressivament en les de status social baix.

5.ª S'observa també una proporció inversa entre la classe social d'una àrea urbana i la seva població inactiva i densitat familiar. Les classes socials modestes tenen índexs més alts d'inactivitat i, per tant, una den-

sitat familiar també relativament més elevada. Al marge de l'objectivitat de la dada, cal esmentar aquí el considerable paper que hi juguen els contextos culturals de les regions d'origen de la població.

6.ª Indiquem, finalment, la relació inversament proporcional establerta entre la classe social i la dinàmica vegetativa de la població. Amb algunes excepcions que encara confirmen aquesta llei estadística, en zones amb més proporció relativa de classe alta es detecten índexs més baixos de fecunditat i, en zones amb més proporció relativa de classe modesta, un major dinamisme de la població.

El quadre següent resumeix aquestes idees:

Predomini de
Classe alta
Classe baixa

fecunditat
-
+
més de
60 anys
-
+

estratificació
social
+
-
no bar-
celonins
-
+
no
catalans
-
+
andalusos
-
+
immigració
1960-1965
-
+
inactius
-
+
membres
per família
-
+

3. ANÀLISI DE LES DADES D'EQUIPAMENT SANITARI

Les fonts d'informació de les dades sobre assistència sanitària que hem utilitzat són diverses. En primer lloc, els llistats oficials de la «Jefatura Provincial de Sanidad», amb informació de tots els hospitals d'Espanya, d'on hem seleccionat, per a Barcelona, el nom de l'establiment, l'adreça, el nombre de llits, la classificació per funcions, el nivell assistencial i la dependència patrimonial; els hem agrupat segons la classificació adient i els hem identificat en l'àrea urbana concreta segons el nombre de llits i l'especialitat.

La informació sobre ambulatoris de la Seguretat Social, per especialitats, ens fou procurada mitjançant una carta del 3 de febrer d'enguany pel subdirector mèdic provincial de l'Institut Nacional de Previsió. Vam completar la informació sobre els ambulatoris urbans a través d'informacions directes.

En relació a la medicina privada, vam comptabilitzar els metges amb consulta oberta a la ciutat a partir de les llistes publicades a «Medi-Farma» en la distribució per carrers, i vam identificar cada consultori, agrupat per especialitats, en cada àrea urbana. De la nostra recerca se'n desprèn:

3.1. La situació geogràfica dels hospitals públics

Aquesta variable s'ha treballat més a nivell descriptiu que no pas per tal d'establir generalitzacions inductives extensibles i vàlides per definir l'estat actual de la sanitat o de l'assistència sanitària pública a Barcelona. El plànol de la pàgina següent il·lustra la situació geogràfica dels hospitals de dependència patrimonial i gestió pública de la ciutat, amb expressió de les dimensions (nombre de llits) i de les especialitats sanitàries que hi són ateses (tres generals, tres quirúrgics, un psiquiàtric, un tocològic, un neurològic, un geriàtric i un reumàtic). El seu emplaçament és també indicat en aquest quadre:

Àrea urbana	especialitat	nombre de llits
L'Esquerra de l'Eixample	general	1.028
Vall Hebró, Montbau	general	2.013
	quirúrgic	22
Fort Pienc	general	293
	neurològic	120
Horta	psiquiàtric	70
Casc Antic (Ciutat Nova)	quirúrgic	51
	reumàtic	44
Camp de l'Arpa	quirúrgic	150
Sant Ramon	TOCOLÒGIC	109
Gràcia	geriàtric	304

Són, doncs, un total d'11 hospitals amb 4.204 llits. La mitja de 382 llits per hospital és poc il·lustrativa, perquè enfront de tan poques institucions hospitalàries preval la dispersió: dels més de mil llits a l'Hospital Clínic i de dos mil a la Ciutat Sanitària de la Seguretat Social fins als 22 a la Casa Provincial de Caritat «Llars

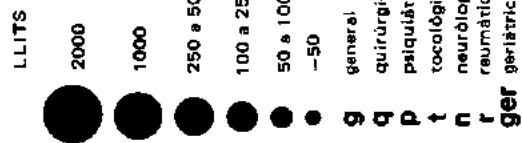
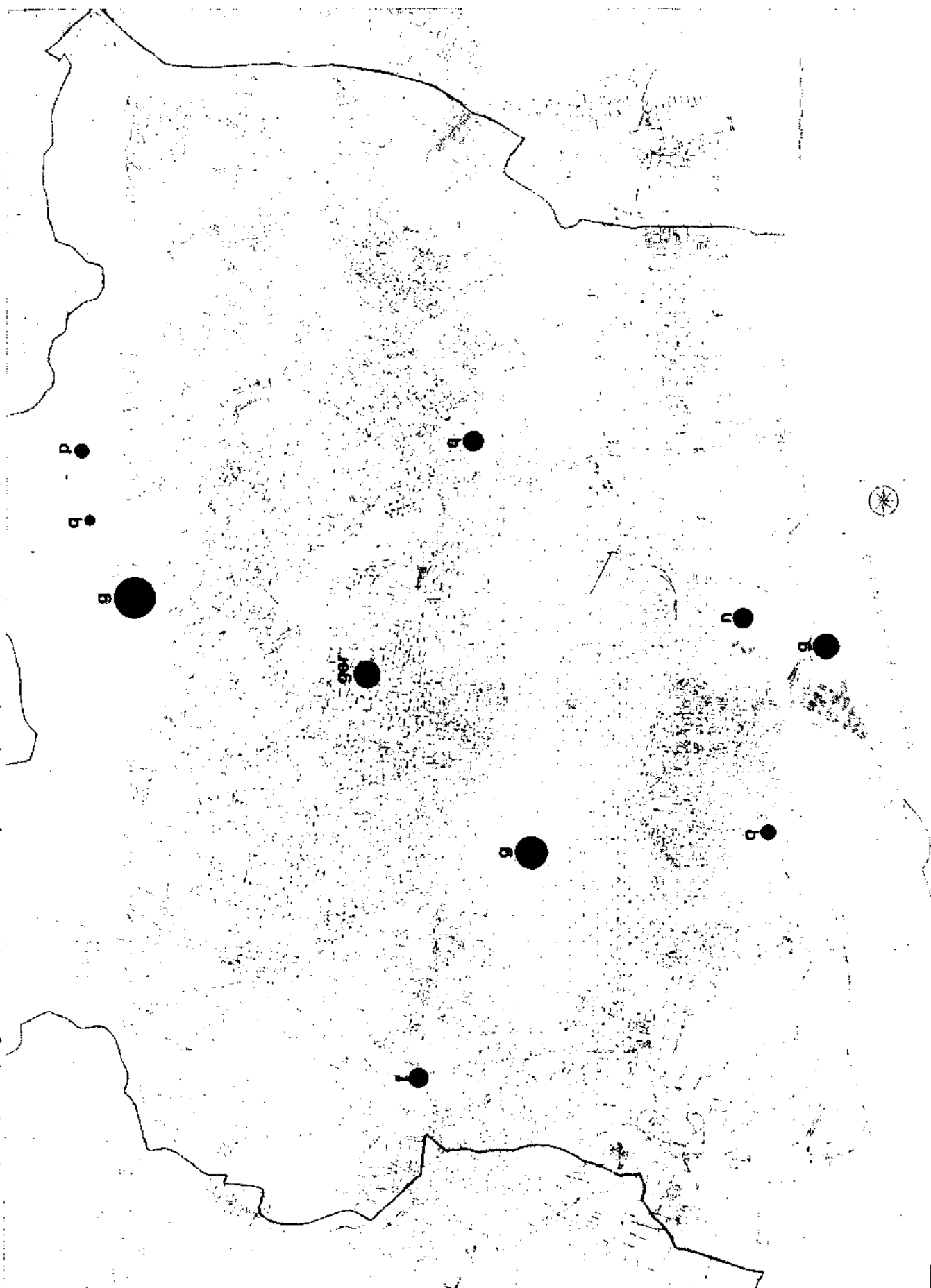
Anna Gironella de Mundet». L'indicador, per tant, resta completament descriptiu.

3.2. La situació geogràfica dels hospitals privats

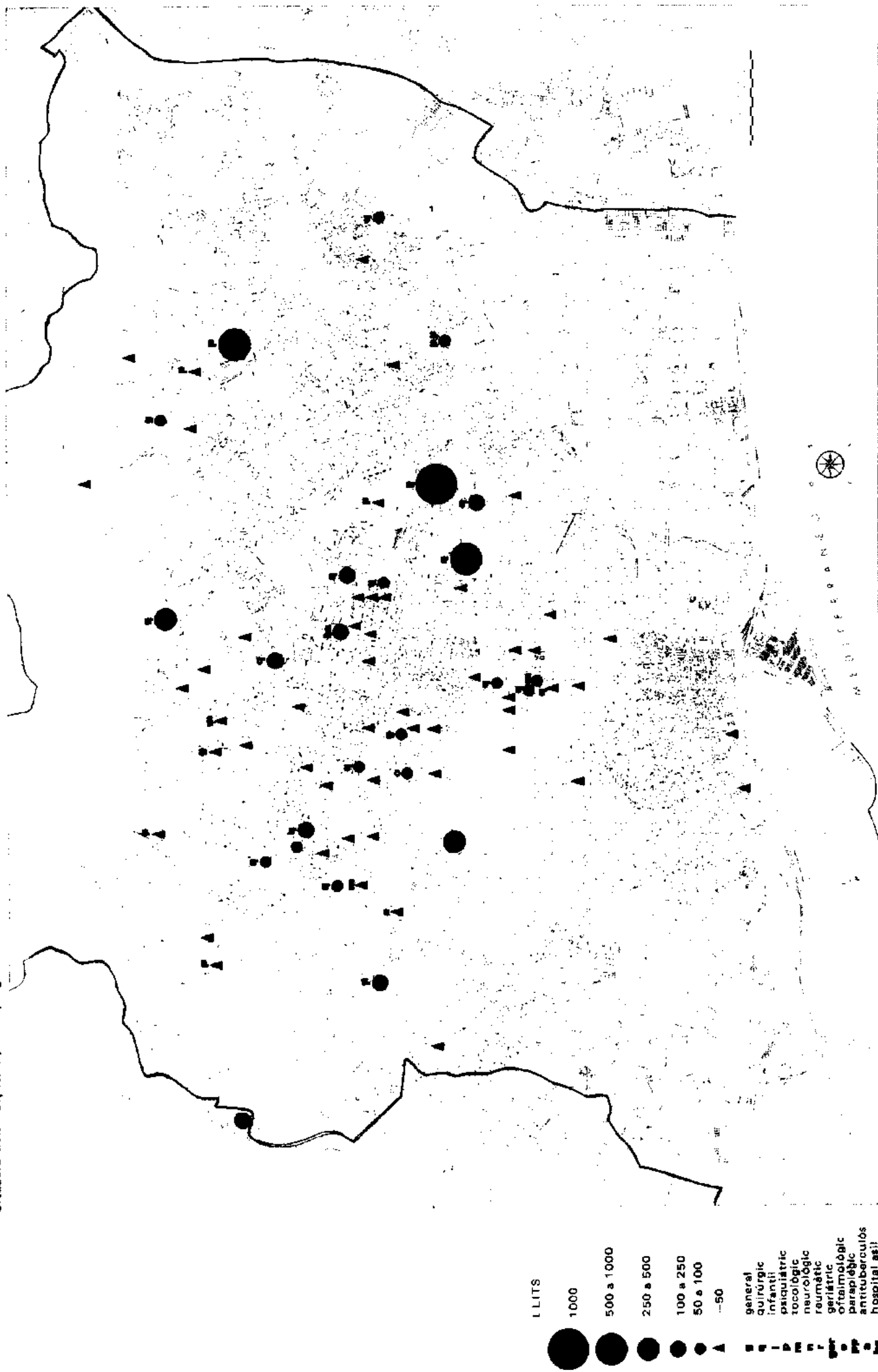
Mantenim la mateixa estructura d'anàlisi descriptiva utilitzada en l'indicador precedent. L'emplaçament geogràfic segons l'àrea urbana de cada institució hospitalària privada, la seva especialitat i el seu nombre de llits són els següents:

Àrea urbana	especialitat	nombre de llits
L'Esquerra de l'Eixample	general	404
	quirúrgic	48
Vall Hebró, Montbau	quirúrgic	280
El Guinardó	general	1.032
	psiquiàtric	34
Tibidabo	general	30
	quirúrgic	49
Horta	general	70
	quirúrgic	34
	psiquiàtric	45
Gràcia	9 quirúrgics	452
Sagrada Família	3 quirúrgics	870
	infantil	39
Sant Gervasi, El Putxet	4 quirúrgics	105
Congrés Eucarístic	quirúrgic	13
Pedralbes	quirúrgic	20
	infantil	146
	psiquiàtric	15
	TOCOLÒGIC	14
Bonanova, Tres Torres	13 quirúrgics	530
	infantil	33
	2 tocològics	20
	oftalmològic	84
La Barceloneta	quirúrgic	51
El Poble Sec	quirúrgic	27
Els Penitents	quirúrgic	22
Sant Andreu, La Sagrera	2 quirúrgics	76
	paraplègic	80
El Centre de l'Eixample	9 quirúrgics	283
	infantil	44
	TOCOLÒGIC	70
	oftalmològic	9
Valldaroca	2 quirúrgics	150
Collblanc	quirúrgic	11
Sant Ramon	psiquiàtric	200
Casc Antic (Ciutat Vella)	quirúrgic	15
Sarrià	quirúrgic	70
	psiquiàtric	25
La Guineueta, Canyelles, Barcinova	infantil	36
	psiquiàtric	652
Les Corts	antituberculós	34
El Carmel	hospital-asil	134

Situació dels hospitals públics, segons les seves dimensions i especialitats (1977)

Situació dels hospitals privats, segons les seves dimensions i especialitats (1977)

El conjunt, igualment il·lustrat al plànol de la pàgina següent, comprèn 4 hospitals generals, 54 quirúrgics, 5 infantils, 6 psiquiàtrics, 4 tocològics i 5 amb diverses altres especialitats. El total de 78 institucions compta amb 6.356 llits, amb una mitja de 81 llits per hospital. Tampoc en aquest cas, donada la dispersió, la mitja no és suficientment il·lustrativa i l'indicador resta estrictament descriptiu.

Malgrat tot, si ens atenim a la correlació demogràfica que agrupava les unitats urbanes en funció del status social, a les àrees de nivell socioeconòmic alt hi trobem concentrats, per especialitzacions i al marge de la seva dependència patrimonial, els percentatges següents de llits hospitalaris:

36 %	dels llits d'hospital general
84'1 %	quirúrgic
87'9 %	infantil
23'1 %	psiquiàtric
100 %	TOCOLÒGIC
77'9 %	amb altres especialitats
(el 42'8 %	en àrees de status social baix)
(el 15'1 %	id.)
(el 12'1 %	id.)
(el 73'7 %	id.)
(el 22 %	id.)

Insistim en el caràcter purament descriptiu també d'aquesta correlació, perquè la ubicació concreta d'una instal·lació hospitalària depèn de tot un conjunt de factors que superen el simple status socioeconòmic predominant en una zona. En aquest sentit, qualsevol generalització resultaria prematura i mancada de base científica, més pròxima als judicis de valor que nos pas a induccions veritablement empíriques.

3.3. Els ambulatoris de la Seguretat Social

La racionalitat de la distribució dels ambulatoris de la Seguretat Social en l'espai urbà, en la mesura que pressuposa atendre efectivament la població, resulta un indicador òptim de l'encert en la planificació de l'assistència ambulatoria pública. Malgrat que la informació obtinguda dels serveis directius de la Seguretat Social hagi estat més aviat magra i limitada, ha permès de perfilar algunes induccions d'interès.

La distribució dels ambulatoris, segons les especialitats i l'àmbit geogràfic que cobreixen, queda il·lustrada en el gràfic de la pàgina següent i és aquesta:

- 1. Josep Maluquer (Manso, 19). Per a les zones 1.ª (Montjuïc), 2.ª (Gràcia), 3.ª (Tallers), 4.ª (Urquinaona), 5.ª (Mercè), 10.ª (Conde del Asalto), 11.ª (Bonanova), 13.ª (Sarrià), 14.ª (La Barceloneta) i 18.ª (Lesseps).
- 2. Sant Antoni M. Claret (Obra 18 de Julio). Per a la zona 16.ª (Sagrada Família).
- 3. Numància (Numància, 23). Per a les zones 6.ª (Hospital Clínic) i 8.ª (Sants).
- 4. Sant Martí (Fluvià, s/n). Per a la zona 15.ª (El Besòs).

- 5. Sant Andreu (Concepció Arenal, 299). Per a les zones 9.ª (Sant Andreu) i 12.ª (Horta).
- 6. Poble Nou (Lope de Vega, 132). Per a les zones 7.ª (El Poble Nou) i 17.ª (Pl. de les Glòries).
- 7. Guineueta (Passeig de Valldaura, 135). Només tocològia i odontologia, per a la zona 12.ª (Horta).
- 8. Centre de Diagnòstic i Tractament. Depèn de la Ciutat Sanitària de Vall Hebró.

Arran d'això es desprèn immediatament que els ambulatoris d'especialitat de la Seguretat Social cobreixen àrees d'una extensió molt considerable i que, a l'hora de programar la seva distribució urbana, no s'ha tingut en compte ni l'accessibilitat ni les comunicacions ni els transports públics. Aquestes contradiccions tan evidents de la planificació de l'assistència ambulatoria pública es poden entendre, fins a un cert punt, si es té en compte que la sectorització de la ciutat en zones sanitàries actuada per l'Institut Nacional de Previsió ha estat elaborada per funcionaris des de Madrid.

Ultra aquestes constatacions, l'anàlisi dels ambulatoris de la Seguretat Social s'ha de mantenir per força, en un nivell purament descriptiu.

3.4. Els consultoris de medicina privada

A l'hora d'analitzar la diversa distribució dels consultoris privats en la ciutat de Barcelona hem atès exclusivament el nombre de metges amb consulta privada en una àrea urbana determinada, aplegats segons una classificació (tanmateix convencional i adaptada a les conveniències del nostre estudi) que redueix a onze grups l'àmplia gamma d'especialitats de la pràctica mèdica.

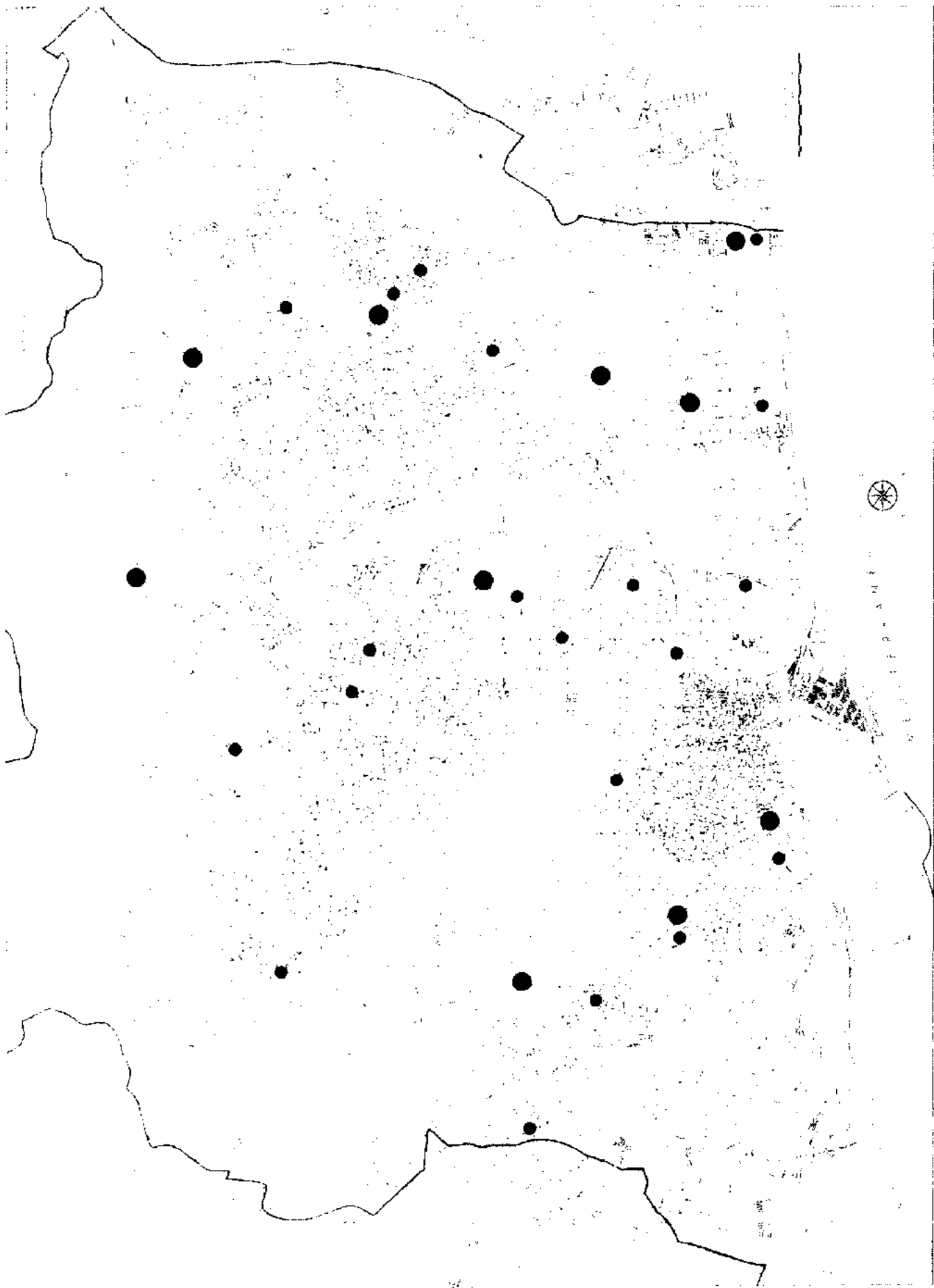
La recerca ha estat presidida per la hipòtesi segons la qual la medicina privada s'installa en les zones amb possibilitats més substancials de clientela, és a dir: *el consultori privat no està directament al servei de la població usuària, sinó que és en tot cas la població qui serveix efectivament el consultori privat*. Ens referim, naturalment, als ambulatoris que són propietat d'un metge o d'un grup de metges, i no pas a la medicina hospitalària ni a la mutualitzada.

Un cop les dades han confirmat plenament la nostra hipòtesi, calia només avaluar quantitativament les dimensions exactes d'aquesta relació. I això en un doble vessant: d'una banda mitjançant un estudi comparatiu de les àrees urbanes amb població de nivell socioeconòmic predominantment alt en relació a les àrees amb predomini de població de status baix; d'altra banda, buscant en cada especialitat o grup d'especialitats mèdiques operats les relacions de més pes quantitatiu.

a. Comparació del nombre de metges per àrees de classe alta i àrees de classe baixa

No calen càlculs ulteriors per adonar-se que pràcticament tots els consultoris privats es troben en les àrees amb predomini de població amb status socioeconòmic alt.

Institut Nacional de Previsió. Ambulatoris de la Seguretat Social (1977)

- Per a especialitats
- Urbans: Medicina general i pediatria

Grups d'especialitats

	<u>Classe social predominant</u>	
	<u>alta (%)</u>	<u>baixa (%)</u>
1. Medicina general, Medicina interna, Pediatria, Geriatria, etc.	88'7	8'3
2. Anàlisi, Hematologia, Transfusions	95'1	2'8
3. Anastèsia	95'8	2'8
4. Anatomia Patològica	91'6	8'3
5. Cirugia, Ortopèdia, Traumatologia, etc.	93'7	4'5
6. Tocologia, Ginecologia, Obstetrícia	94'1	3'9
7. Radiologia, Electroencefalografia, Rehabilitació	95	1'6
8. Odontologia	89'7	6
9. Oftalmologia	96'8	2'4
10. Otorrinolaringologia	97'7	1'5
11. Psiquiatria, Neurologia	94'3	3

b. Les àrees urbanes més superdotades i les més infradotades

Una anàlisi més primilada de la distribució precedent mostra que dues àrees soles, El Centre de l'Eixample i Bonanova-Tres Torres, absorbeixen pràcticament la meitat de les consultes privades de tot Barcelona. La quantificació és la següent:

<u>Grup d'especialitat</u>	<u>El Centre de l'Eixample</u>	<u>Bonanova, Tres Torres</u>
1	25'8 %	11'6 %
2	25'9 %	25'9 %
3	16'7 %	22'2 %
4	25 %	41'7 %
5	28'2 %	20'5 %
6	25'2 %	25'2 %
7	37'2 %	28'1 %
8	28'4 %	18'1 %
9	42'5 %	30'7 %
10	36'2 %	26'5 %
11	19'3 %	28'9 %

Les àrees més infradotades de serveis mèdics, sense ni tan sols la figura del metge en medicina general, són: Vallbona, Torre Baró, La Clota, Can Baró, Sant Genís dels Agudells, Can Figuerola, Vallvidrera i Montjuïc.

Tenen un sol metge, o com a màxim dos, en medicina general les àrees: Ciutat Meridiana, Trinitat Vella,

Baró de Viver-Milans del Bosch, El Teulat, Les Roquetes-Verdum, Trinitat Nova, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, La Teixonera i Els Penitents.

3.5. Conclusions

1.ª La ubicació a les diverses àrees urbanes de Barcelona dels hospitals, tant públics com privats i comptant només el nombre de llits per especialitat, depèn d'un conjunt de factors alguns dels quals són totalment imponderables, però malgrat això resulta evident el seu divers comportament segons que es tracti de zones amb predomini de classes altes o de zones amb predomini de classes baixes: la majoria dels llits hospitalaris són ubicats en les zones amb status social alt.

2.ª La distribució dels ambulatoris de la Seguretat Social en la geografia de la ciutat presenta en el seu conjunt contradiccions molt greus, la més colpidora de les quals és la manca d'una planificació racional de l'assistència ambulatoria pública. La planificació, duta a terme des de Madrid per les instàncies administratives centrals amb un desconeixement complet de la configuració de Barcelona, no va preveure l'accessibilitat de cada ambulatori ni els desplaçaments dels seus usuaris.

3.ª Resulta plenament confirmada, sense excepcions ni matisos de cap mena, la hipòtesi que plantejàvem segons la qual els consultoris privats no estan en funció directa de la població usuària, sinó que el seu emplaçament depèn de les capacitats econòmiques d'aquesta població.

4. ANALISI DE LES DADES D'EQUIPAMENT ESCOLAR

La mobilitat infantil arreu de la ciutat per raons escolars és un fet constatable amb la simple observació del trasbals que experimenten els carrers de la ciutat, amb transports públics o privats o específicament escolars, durant les hores d'entrada i sortida de les escoles. Aquesta mobilitat, que invalidaria en principi tota anàlisi estàtica del problema escolar, no priva de cap manera d'establir relacions macrosociològiques, les quals, en aquest àmbit d'equipament, resulten relativament fàcils i autoritzen a fer induccions vàlides, successivament objecte d'interpretacions analítiques.

És en aquest sentit que manipularem els quatre indicadors d'ensenyament ja exposats abans. Les generalitzacions a què ens ha de portar l'elaboració no en minvaran pas l'objectivitat científica.

4.1. Població en edat escolar i oferta de places

Manquen totalment les dades de referència per comparar la població en edat d'ensenyament obligatori (de 6 a 14 anys) amb l'oferta de places escolars en cada una de les tipologies urbanes operades en l'estudi. Arran de la mobilitat escolar apuntada algunes tipologies presenten excedent d'alumnes en relació a les places escolars disponibles, i d'altres presenten la relació completament invertida, amb excedent de places escolars per la població de 6 a 14 anys. La primera fesomia correspon a 10 tipologies i la segona a 7, segons la distribució que segueix:

Excedent d'alumnes en relació a les places escolars

Tipologies	Unitats urbanes	Nombre absolut
1	Vallbona, Torre Baró, La Clota, la Teixonera, Sant Genís dels Agudells, El Penitents i Vallvidrera	2.668
2	Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum i El Carmel	1.689
4	Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles, Barcinova, Vall Hebró-Montbau i Can Figuerola	1.358
5	El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic i Zona Franca	12.597
9	Sant Andreu-La Sagrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sant-Hostafrancs	7.374
10	Les Corts	168
12	Santa Eulàlia-Can Porta, El Guinardó, Parc de les Aigües i El Poble Sec	6.422
14	Casc Antic [Ciutat Nova i Ciutat Vella]	3.876
16	Sant Antoni, Sagrada Família i Fort Pienc	2.788
17	El Centre de l'Eixample i L'Esquerra de l'Eixample	2.835
TOTAL		41.675

Excedent de places escolars en relació als alumnes

Tipologies	Unitats urbanes	Nombre absolut
3	Vallcarca	568
6	La Barceloneta	1.447
7	El Teulat i Horta	837
8	El Poble Nou (Casc Antic), El Clot i Sarrià	6.924
11	Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon	7.444
13	Bonanova-Tres Torres	785
15	El Poble Nou	11.479
TOTAL		29.484

Per a tota la ciutat de Barcelona, la diferència absoluta entre aquestes dues quantitats (les dades són del curs 1974-75) representa un dèficit en nombres absoluts de 12.291 places escolars, i com que l'any 1974 la població en edat d'escolaritat obligatòria a Barcelona era de 234.548 individus, això vol dir que un 5'5 % d'aquests nois i noies no tenien lloc en una escola.

El dèficit físic de places afecta principalment les àrees urbanes habitades per la classe mitjana i baixa, tal com es desprèn de la distribució següent:

Classe alta: 2.556 (excedent de places escolars en relació al alumnes)

Classe mitjana: 6.442 (excedent d'alumnes en relació a les places escolars)

Classe baixa: 8.425 (excedent d'alumnes en relació a les places escolars)

Si generalitzem la dada estadística i globalitzem el problema, podem dir que són deficitàries de places escolars sobretot les unitats urbanes del centre de Barcelona, les de tot l'Eixample, totes les de la perifèria nord, muntanya i sud de la ciutat. Estan pràcticament sobreequipades les del nord-est i sudoest de la ciutat.

A causa de factors que ara escapen la nostra anàlisi i que podrien ser decisius per a l'avaluació d'aquests dèficits escolars (com per exemple l'envelliment de la població, fluxos de la mobilitat escolar, etc.), hem de prescindir d'ulteriors precisions. Subratllem només l'esmentat dèficit físic real, que en tot cas caldria matisar amb el contingent de barcelonins alumnes d'internats de fora Barcelona i de no barcelonins que ocupen places escolars en institucions de la ciutat.

4.2. Dimensions de les escoles segons la seva dependència

On són ubicades les grans escoles de la ciutat? ¿Hi juguen, aquí i ara, un paper predominant els diversos nivells socioeconòmics de la població d'aquelles àrees? ¿A quin sector d'ensenyament pertanyen les més grans

escoles? ¿S'hi poden observar diferències en funció del status socioeconòmic dominant? ¿Es donen, a Barcelona, dèficits per obsolescència, i en tot cas quina entitat tenen i on es manifesten principalment?

L'anàlisi del volum global de les escoles en funció del seu nombre d'alumnes pretén trobar una resposta adient a aquests interrogants. El nostre càlcul s'encarria a través de la guia i de les lleis pròpies als grans nombres, és a dir, no detallarem gaire el nostre raonament ni perfilarem gaire distincions, perquè això ens privaria de fer induccions extensibles a tot el municipi de Barcelona.

D'acord amb la hipòtesi directiva de la recerca, les nostres induccions parteixen únicament del càlcul global de totes i cadascuna de les tipologies operades

urbanísticament. Si detalléssim l'anàlisi, molt sovint ens hauríem de trobar que les determinades dimensions d'una o dues escoles distorsionen una mitja especialment alta o baixa.

En el quadre que segueix hi exposem aquesta mitja dimensional de les escoles segons la seva dependència (estatal, privada, de l'Església), que relacionem amb les unitats tipològiques operades en funció de l'estratificació per classes socials:

Aquests índexs són el quocient de la divisió del nombre d'alumnes pel nombre absolut d'institucions escolars. Què ens revela aquesta relació?

Si ens atenim només a la mitja dimensional de les escoles, observem en primer lloc que les dependents de l'Església són en general molt més grans que les

Dimensió mitja de les escoles segons la seva dependència

<i>Tipologies i unitats urbanes</i>	<i>Estatat</i>	<i>Privada</i>	<i>De l'Església</i>
13. Bonanova-Tres Torres	200	245	794
11. Tibidabo, Pedralbes, Sant Ramon	—	299	488
16. Sant Antonio, Sagrada Família, Fort Pienc	467	131	507
9. Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sants-Hos-tafrancs	245	163	508
3. Vallcarca	358	168	453
17. El Centre i l'Esquerra de l'Eixample	203	145	536
10. Les Corts	470	222	1.632
8. El Poble Nou (Casc Antic), El Clot, Sarrià	235	197	577
12. Santa Eulàlia-Can Porta, El Guinardó, Parc de les Aigües, El Poble Sec	420	221	329
7. El Teulat, Horta	343	190	446
4. Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola	720	249	422
14. Casc Antic (Ciutat Vella i Ciutat Nova)	452	202	436
5. El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramón Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic-Zona Franca	571	122	549
2. Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum, El Carmel	434	221	263
6. La Barceloneta	322	251	440
15. El Poble Nou	740	253	566
1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Teixonera, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, Vallvidrera	261	157	141
BARCELONA	407	207	507
Tot i la complexitat de la lectura del quadre, podem establir el balanç següent, susceptible d'una fàcil comparació:			
Classe alta	272	196	623
Classe mitjana	420	221	329
Classe baixa	480	205	407
BARCELONA	407	207	507

deis altres dos sectors (exactament 1'24 més grans que les estatals i 2'44 que les privades). Amb tot, la relació no és pas la mateixa si enllacem la dimensió d'aquestes escoles amb el status social predominant de la població de la zona on són enclavades: en aquest cas s'hi observa, per exemple, que les grans escoles de l'Església són instal·lades en àrees de classe social alta, i que les grans escoles estatals, en canvi, es troben preferentment en àrees de classe social modesta. Les diferències observades en aquest sentit entre les escoles del sector privat són poc significatives i no permeten generalitzacions vàlides en funció del status social predominant.

En segon lloc, hem considerat la dependència de les escoles al marge dels nivells d'ensenyament, però com que tant el mínifundi escolar com les grans escoles poden alterar-ne substancialment les mitges, les generalitzacions s'hauran de prendre amb molta precaució.

En relació al dèficit per obsolescència (1), cal esmentar-ne les característiques de les dades recercades: de 1.036 escoles de Barcelona, 145 tenen menys de 50 alumnes (és a dir, sofreixen uns dèficits estructurals i d'equipament greus), i representen el 14 % del total. La seva distribució segons els sectors d'ensenyament és:

Escola estatal	20	13'8 %
Escola privada	119	82'1 %
Escola de l'Església	6	4'1 %
	145	100

L'escola que manté uns standards més baixos és sobretot la privada, i això ens constreu a buscar en altres indicadors d'explicitació del contingut d'aquests dèficits.

4.3. Nombre d'institucions escolars segons la seva dependència

Aquest indicador contribuirà decisivament a matisar les generalitzacions de l'anàlisi precedent. Hem cercat, sense tenir en compte la dimensió de les institucions, els percentatges absoluts d'escoles segons el sector d'ensenyament i n'hem jerarquitzat la distribució en funció de les àrees urbanes amb predomini d'un grup social determinat, tal com ho explicita el quadre següent:

Institucions escolars segons la seva dependència (%)			
Tipologies i unitats urbanes	Estatal	Privada	De l'Església
13. Bonanova-Tres Torres	2'1	74'4	23'4
11. Tibidabo, Pedralbes, Sant Ramon	—	76	24
16. Sant Antonio, Sagrada Família, Fort Pienc	10	74'7	15
9. Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi - El Putxet, Coliblanco, Sants - Hostafrancs	18'3	64'5	17'2
17. El Centre i L'Esquerra de l'Eixample	16'5	62'9	20'6
10. Les Corts	25	66'7	8'3
8. El Poble Nou (Casc Antic), El Clot, Sarrià	5'8	76'8	17'4
12. Santa Eulàlia-Can Porta, El Guinardó, Parc de les Aigües, El Poble Sec	7'9	94'1	7'9
7. El Teulat, Horta	16'6	61'1	22'2
4. Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola	20'6	52'9	26'5
14. Casc Antic (Ciutat Vella i Ciutat Nova)	22'9	55'7	21'3
5. El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic, Zona Franca	26	56'2	17'8
2. Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum, El Carmel	25'7	68'3	5'9

1. El dèficit per obsolescència afecta aquella institució escolar que, com que no arriba als 50 alumnes, és considerada estructuralment deficitària.

6. La Barceloneta	36'4	45'5	18'2
15. El Poble Nou	30'4	63	6'5
1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Teixonera, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, Vallvidrera	21'1	57'9	21'1

BARCELONA	16'3	67'2	16'5
-----------	------	------	------

Es pot reduir la complexitat del quadre sintetitzant-lo així:

Classe alta	11'3	71'4	17'3
Classe mitjana	7'9	84'1	7'9
Classe baixa	24'9	57'6	17'4

BARCELONA	16'3	67'2	16'5
-----------	------	------	------

Atenint-nos només al nombre d'institucions, el que dèiem més amunt esdevé confirmat i, d'altra banda, molt matisat. Les escoles privades es localitzen sobretot en àrees amb predomini de població de status social mitjà i alt, mentre que l'escola estatal es troba, significativament, en àrees amb predomini de classe social baixa. D'altra banda, les escoles de l'Església són relativament poc nombroses en les àrees de classe mitjana i, en les altres, hi tenen una representativitat sense significació.

Si relacionem aquest indicador amb el de la dimensió, observem que les escoles públiques s'han promociionat principalment en les zones amb dèficits importants d'ensenyament privat. D'altra banda, les institucions escolars de l'Església mantenen unes proporcions semblants en nombre a les àrees de status social alt i baix, però en canvi la dimensió de les institucions creix enormement en les àrees de status social alt.

Sembla clar que l'assentament de l'escola privada s'ha produït amb una relativa importància en aquelles zones on les disponibilitats d'espai i els nivells socioeconòmics de la població podien garantir-ne la instal·lació i cobrir-ne l'encariment progressiu.

Hauria resultat molt suggestiu poder distingir entre escoles privades subvencionades i no subvencionades, però la manca d'aquesta informació no ens permet de veure cap on l'administració pública dirigeix els seus esforços de promoció. L'anàlisi, per tant, no podem portar-la més enllà.

4.4. Nombre d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles

L'atenció d'aquesta quarta variable es concentra en els alumnes: correlacionarem els percentatges dels efectivament escolaritzats en ensenyament preescolar i d'E.G.B. i en funció dels sectors de dependència de l'escolarització (estatal, privada, de l'Església). Com que la hipòtesi directiva del treball es fonamenta en l'estratificació social de la població, detallem la distribució segons la jerarquia ja coneguda del status socioeconòmic predominant en les diverses tipologies urbanes.

Les relacions es presten, globalment, a una fàcil anàlisi en el quadre següent:

Percentatge d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles

<i>Tipologies i unitats urbanes</i>	<i>Nivell Preescolar</i>			<i>Nivell E.G.B.</i>		
	<i>Estatal</i>	<i>Privada</i>	<i>Església</i>	<i>Estatal</i>	<i>Privada</i>	<i>Església</i>
13. Bonanova-Tres Torres	3'6	44'7	51'6	—	51	48'9
11. Tibidabo, Pedralbes, Sant Ramon	—	83'9	16	—	60'7	39'3
16. Sant Antonio, Sagrada Família, Fort Pienc	8'3	69'6	22'1	25'3	36'2	38'5
9. Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sants-Hos-tafrancs	11'4	61'4	27'2	21'3	38'5	40'2
3. Vallcarca	13'9	67'9	18'1	21'9	50'3	27'7
17. El Centre i L'Esquerra de l'Eixample	11'3	65'3	23'4	14'7	30'5	54'8
10. Les Corts	14'2	61'8	23'9	32'6	31'3	36
8. El Poble Nou (Casc Antic), El Clot, Sarrià	4'6	80'7	14'7	5'3	50'4	44'3
12. Santa Eulàlia-Can Porta, El Guinardó, Parc de les Aigües, El Poble Sec	4'8	84'9	10'1	16'3	72'9	10'8
7. El Teulat, Horta	15'1	43'4	41'5	22'8	42'4	34'8
4. Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola	19'1	57'8	23'1	42'9	27'1	29'9

14. Casc Antic (Ciutat Vella i Ciutat Nova)	32'6	41'7	25'7	38'7	25'8	35'5
5. El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic, Zona Franca	25'6	41'3	33'1	52'1	17'3	30'6
2. Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum, El Carmel	19'2	72'1	8'7	44'5	50'5	4'9
6. La Barceloneta	27'2	55'8	16'9	41'8	28'9	29'2
15. El Poble Nou	46'6	51'4	1'9	55'1	34'5	10'5
1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Teixonera, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, Vallvidrera	20'9	51'3	27'8	34'8	50	13'2

BARCELONA	13'4	62'8	23'8	27'2	40'6	32'2
-----------	------	------	------	------	------	------

Per tal de simplificar l'anàlisi, hem sintetitzat el quadre precedent d'aquesta manera:

Classe alta	8'4	66'9	24'6	15'1	43'6	41'2
Classe mitjana:	4'8	84'9	10'1	16'3	72'9	10'8
Classe baixa	25'8	51'8	22'3	41'5	34'6	23'6

BARCELONA	13'4	62'8	23'8	27'2	40'6	32'2
-----------	------	------	------	------	------	------

La lectura d'aquestes relacions ens suggereix dues coses:

1. L'escolarització de nivell preescolar és predominantment privada i de l'Església en la classe alta, privada en la classe mitjana i estatal en la classe baixa. Resulten significatives les absències d'escolarització estatal en la classe alta i en la mitjana, i de l'Església en la classe mitjana. L'escola pública de nivell preescolar és pràcticament inexistent a Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon.
2. En el nivell d'E.G.B. es repeteix pràcticament la mateixa estructura. Resulta encara accentuada, en tot cas, la tendència al predomini de l'escolarització privada en la classe mitjana i al de la religiosa en la classe alta.

4.5. Conclusions

En el marc concret de l'anàlisi de les dades que defineixen l'estructura de l'ensenyament, podem arribar a les següents induccions científiques:

1. En tota la ciutat de Barcelona i pels nivells d'ensenyament obligatori (és a dir, l'interval dels 6 als 14 anys) s'hi observa un dèficit global físic de places escolars de 5'5 %, que es manifesta sobretot —i únicament— en les àrees urbanes amb predomini de població de classe mitjana i baixa. Aquest dèficit revela una important mobilitat escolar de les àrees

urbanes de classe baixa i mitjana a les de classe alta, i caldria comparar-la amb un fenomen semblant l'abast del qual se'ns escapa: la mobilitat o «feed-back» constant operat de dins enfora del municipi barceloní, i viceversa. En aquesta primera generalització no ultrapassem un terreny merament descriptiu.

2. Les escoles de l'Església, en general d'unes dimensions molt superiors a les dels altres sectors d'ensenyament, són ubicades en les àrees de predomini de classe social alta, mentre que les grans escoles estatals ho són en les de predomini de classe social baixa. D'altra banda, el 14 % de les escoles de Barcelona no arriben als 50 alumnes: aquest fenomen de minifundisme o dèficit per obsolescència, estructural i d'equipaments, afecta gairebé exclusivament l'escola privada.
3. Les escoles privades són ubicades en les àrees de predomini de classe social mitjana i alta, mentre que les estatals ho són, significativament, en les de predomini de classe social baixa. Aquesta generalització resulta igualment palesa si ens atenim al nombre relatiu d'institucions com si ens atenim a la distribució dels alumnes efectivament escolaritzats en els nivells de preescolar i d'E.G.B. La ubicació de les escoles privades s'ha fet en funció de les disponibilitats d'espai i del status social de la població, per tal de garantir que en fos cobert l'encariment progressiu; la de les públiques, en canvi, tendia a establir-se en funció de cobrir dèficits importants de l'ensenyament privat.

INTRODUCCIÓ

Ja hem dit, des de la primera pàgina, que no preteníem fer un estudi urbanístic. La nostra anàlisi, fidel a la hipòtesi directiva, incidia en la realitat urbana de la Barcelona actual per tal de veure quines característiques sociològiques corresponien a unes determinades àrees urbanes (definides i sectoritzades d'acord amb criteris i variables urbanístics). No ens hem pas atès als infinits matisos retrobables en cada unitat, sinó que més aviat n'hem subratllat els aspectes col·lectius i globals, les grans línies de conjunt que perfilen el rostre de la ciutat.

A l'arrel del plantejament de la hipòtesi de treball hi ha la convicció que la ciutat és un producte social, resultat del mode de producció dominant en una societat i per tant explicable per la mateixa dinàmica del seu sistema. Res no hi és fruit de la casualitat.

En la formació de l'estructura urbana hi intervenen tant els factors urbanístics com els sociològics amb una causalitat difícilment destriable. Pensem que cal cercar la interpretació del fenomen més enllà de la dada concreta; és a dir, subjacent als processos de desenvolupament, de successió, de simbiosi, de dominació, de competició, de conflicte, de compromís, d'assimilació... s'hi detecta no solament una diferenciació de l'espai d'acord amb els seus avantatges i inconvenients, o bé una diversificació subcultural en tota l'extensió de la ciutat, sinó un contingut ideològic que determina superestructuralment aquella específica concreció de la realitat.

L'estructura ecològica és canviant i no s'imposa mai a l'home d'una forma ineluctable i al marge de la seva activitat diària. Òbviament, la població predominant d'una mateixa zona urbana pot variar profundament en un any o al cap de cinc. Quan feia alusió a la ciutat, l'escola de Chicago parlava de la descentralització centralitzada. En tot context urbà hi actuen unes forces, no sempre prou diàfanes o previsibles, que en poc

temps poden determinar canvis quantitius o qualitatius substancials: un accident topogràfic, l'obertura d'un vial important, canvis radicals en el preu del sòl, la promoció d'un polígon de vivendes o d'una xarxa de comunicacions... poden potenciar transformacions profundes en la naturalesa o en el status socioeconòmic de la població d'un sector determinat. Urbanisme i sociologia es vinculen tan estretament en estudis d'aquest tipus que cal cercar les interpretacions dels canvis socials més enllà de l'aproximació a la dada quantitativa o qualitativa.

Per això, basem la nostra recerca fonamentalment en un conjunt d'aproximacions urbanístiques, demogràfiques i d'equipament que en alguns casos han estat quantificades, en d'altres han estat avaluades per una gradació de més a menys, i en d'altres encara han estat simplement descrites. El conjunt d'informació aplegada perfila, en grans pinzellades i globalment, les proporcions de la desorganització social que afecta Barcelona, una desorganització intuïda sovint com a «organitzada».

Hem portat l'anàlisi a un estadi que, sense anar més enllà, tindria igualment interès. Però la nostra fita no era solament ponderar els elements urbanístics, demogràfics o d'equipaments de la ciutat, com si cadascun d'ells tingués entitat pròpia: els vertebrava un element ideològic subjacent, una hipòtesi interpretativa segons la qual la ciutat s'ha anat estructurant en funció dels interessos determinants del capitalisme, és a dir, l'organització urbana reproduceix, lentament però amb eficàcia, les contradiccions essencials del sistema. La verificació de la nostra hipòtesi, per tant, comporta la unificació de les elaboracions fetes fins ara i ha de consistir a fer veure fins a quin punt s'opera una distinció social arran de la simple distribució de l'espai urbà en àrees diferenciades urbanísticament.

No es tracta de trobar una relació matemàtica, ni cal pensar que la verificació és casual. La interpretació del fenomen que analitzem cal cercar-la, més enllà de la dada sociològica o urbanística, en la superestructura ideològica del sistema.

Amb la correlació de les variables urbanístiques de la primera part (les set formes establertes de trama urbana amb els cinc nivells topogràfics, amb els tres possibles tipus d'accessibilitat, amb les tres variants d'infraestructura urbanística, amb les cinc possibilitats de comunicació, amb les quatre formes tipològiques de vivenda i amb els quatre diversos preus del sòl) hem pogut reduir les 53 unitats urbanes en què dividíem Barcelona a 17 grups tipològics.

La correlació no ha resultat matemàticament precisa i algunes de les set variables proposades no s'han pogut ni tan sols quantificar, però malgrat això s'han anat dibuixant unes constants que permetien establir jerarquies entre les tipologies, les quals esdevien qualificades d'acord amb una identitat molt pròpia i específica.

Hem agrupat urbanísticament les nostres generalitzacions tipològiques d'acord amb un punt de vista qualitatiu, que era definit per una bona comunicació, una fàcil accessibilitat, una infraestructura urbanística acondicionada, uns preus del sòl cars o relativament molt alts i una orientació topogràfica oberta al centre de la ciutat. En aquest sentit, la màxima qualificació afecta només a quatre de les tipologies:

3. Vallcarca
10. Les Corts
13. Bonanova-Tres Torres
17. El Centre de l'Eixample, L'Esquerra de l'Eixample

Les segueixen, amb les mateixes característiques però amb dèficits més o menys ostensibles en la infraestructura urbanística i preus del sòl menys alts, dues tipologies:

9. Sant Andreu-La Sagrera, El Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-El Putxet, Collblanc, Sants-Hostafrancs
12. Santa Eulàlia-Can Porta, El Guinardó, Parc de les Aigües, El Poble Sec.

Amb les mateixes característiques del segon grup però amb unes comunicacions que no sempre penetren la unitat habitada, hi ha dues tipologies més:

11. Tibidabo, Pedralbes, Sant Ramon
16. Sant Antoni, Sagrada Família, Fort Pienc

Com aquestes, més una notable degradació de les vivendes a causa del seu caràcter vetust i la manca de renovació, hi ha el conjunt:

14. Casc Antic (Ciutat Nova i Ciutat Vella)

Si hi afegim que els preus del sòl són més barats, trobem una altra tipologia:

6. La Barceloneta

Continuem la relació amb dues tipologies que presenten bona comunicació, accessibilitat difícil, orientació amagada a la ciutat, infraestructura urbanística degradada i preus del sòl relativament barats:

7. El Teulat, Horta
8. El Poble Nou (Casc Antic), El Clot, Sarrià

Les cinc tipologies restants, a l'altre extrem de les característiques del primer grup, presenten només inconvenients urbanístics, amb una degradació notable i els preus del sòl relatius més baixos de Barcelona:

1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, La Teixonera, Vallvidrera
2. Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum, El Carmel
4. Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles, Barcinova, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola
5. El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic, Zona Franca.
15. El Poble Nou.

Aquesta és la jerarquització urbanística que es desprèn de l'anàlisi de les correlacions de les set variables ja esmentades. Insistim que caldria incorporar-hi innumerables matisos els quals, però, en alguns aspectes invalidarien o almenys diluirien les diferències, mentre que segons altres variables les diferències resultarien encara més ressaltades. No els prendrem en consideració perquè, d'una banda, ens movem en un context d'anàlisi macrosociològica i, d'altra banda, ja els hem considerat de sobra en el curs de la mateixa anàlisi.

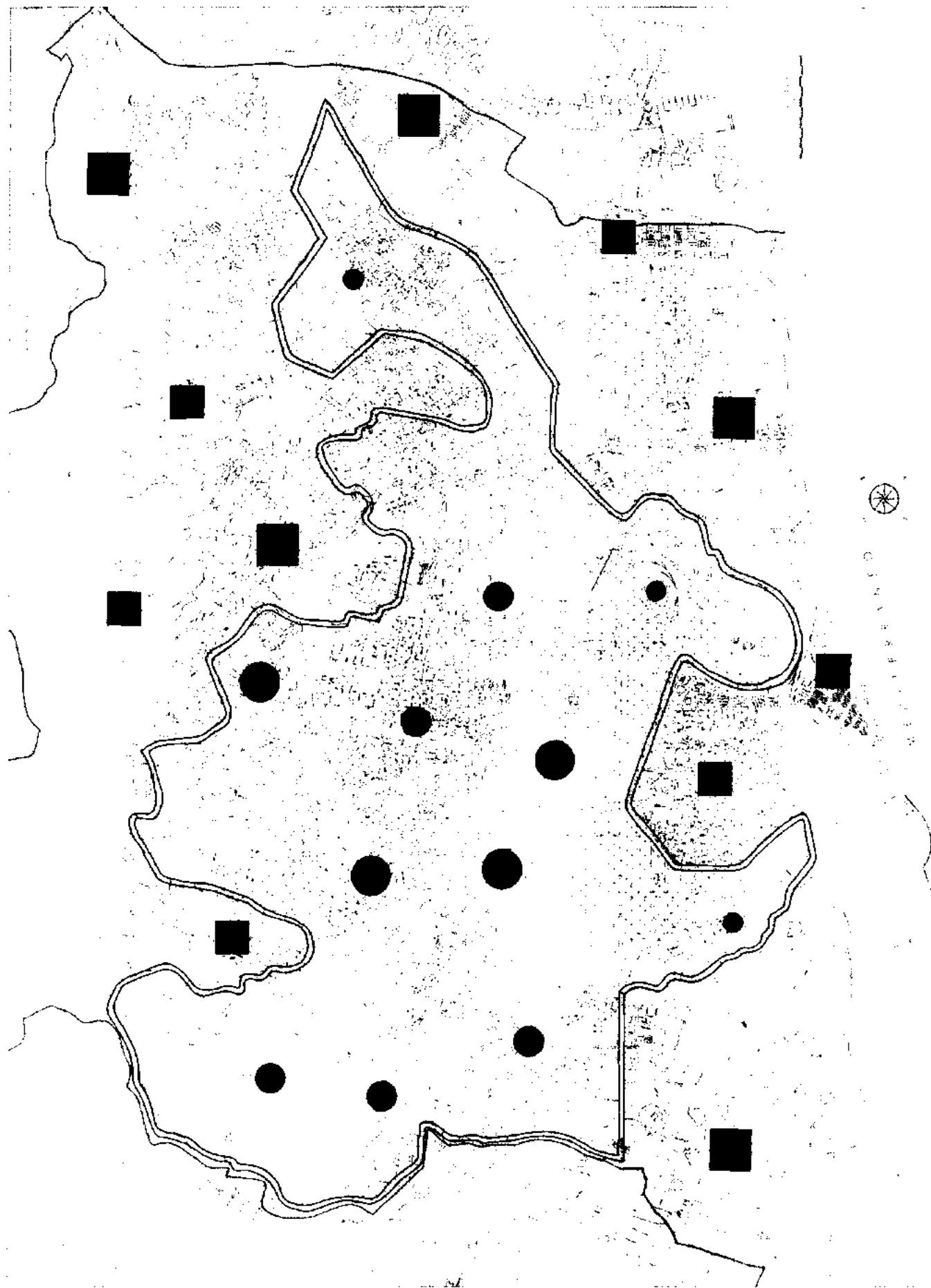
Ara ens preguntem si hi ha diferenciació social en funció d'aquesta jerarquia urbana, és a dir, si en l'anàlisi feta arran de les dades demogràfiques hi ha una correlació entre la jerarquia urbanística i la de status social.

Recordem que, en parlar de status social o de nivell socioeconòmic predominant de la població, ens referim en concret a la jerarquia establerta en funció del sou principal ingressat per la família, però aquesta definició l'hem de correlacionar amb bona part de variables de les característiques demogràfiques. Així, per exemple, classe social alta vol dir també professions qualificades, població majoritàriament barcelonina o catalana, importància relativa de la població activa, índexs baixos de densitat familiar i fecunditat relativament poc dinàmica. Igualment, classe social baixa vol dir també professions poc o gens qualificades, percentatges relativament importants de població immigrada no catalana, quantitats notables de població inactiva, alta densitat familiar i índexs de fecunditat molt dinàmics.

En aquest punt som al nucli central de la recerca. Si tant en urbanisme com en demografia s'hi constata una distribució semblantment jerarquitzada, això vol dir que el repartiment del sòl en els seus aspectes qualitius és un producte clar de la divisió social del treball i, per tant, que l'estratificació social intervé decisivament en la selecció i la categorització de les àrees urbanes. La diferenciació urbana és, ja deiem fa un moment, tant sociològica com urbanística (donada la seva estreta interrelació, resulta ardu escatir quina és precisament la causa des del punt de vista fenomenològic). Amb tot, l'explicació interpretativa última de la correlació podem establir-la d'acord amb els components ideològics del sistema que, per la seva mateixa essència, determina aquestes realitats i no unes altres.

Si Vallcarca, Les Corts, Bonanova-Tres Torres i El Centre i L'Esquerra de l'Eixample són les àrees més qualificades i, alhora, hi predomina la població de nivells

Àrees urbanes i classes socials.

 Àrees socio-urbanístiques
 amb qualificació.
 Amb més o menys in-
 tensitat.

 Àrees S-U no-qualifi-
 cades. Amb més o
 menys intensitat.

socioeconòmics alts, això vol dir només que els ocults mecanismes diferenciadors, marcats per unes determinades relacions socials, donen a l'espai una forma, una funció i una diferenciació social.

Aquesta mateixa reflexió és igualment vàlida referida a les àrees més degradades de la ciutat des del punt de vista urbanístic, que són també les habitades per proporcions majors de població de les capes socials més modestes: Valldona, Torre Baró, La Clota, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, La Teixonera, Vallvidrera, Can Baró, Montjuïc, Ibèria, Trinitat Vella, Les Roquetes-Verdum, El Carmel, Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, La Guineueta-Canyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola, El Besòs, Trinitat Nova, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist, Congrés Eucarístic, Zona Franca i El Poble Nou.

No es dona una teoria de l'espai al marge d'una teoria social general, sigui aquesta explícita o bé implícita. En aquest sentit, ens sembla molt il·lustradora la reflexió de Manuel Castells, un especialista en sociologia urbana:

«Considerar la ciutat com la projecció de la societat a l'espai és al mateix temps un punt de partida indispensable i una afirmació massa elemental. Així, encara que resulti indispensable superar l'empirisme de la simple descripció geogràfica, hom corre el greu perill de figurar-se l'espai com una plana en blanc sobre la qual s'inscriu l'acció dels grups i de les institucions, sense cap altre obstacle que els vestigis de les generacions passades. Això equivaldria a considerar la naturalesa com a quelcom de totalment modelat per la cultura, men-

tre que l'entera problemàtica social té el seu origen en la unió indissoluble d'aquests dos termes mitjançant el procés dialèctic a través del qual una espècie particular (particular, perquè està dividida en classes), l'«home», es transforma i transforma el seu medi ambient en la seva lluita per la vida i per l'apropiació diferencial del producte del seu treball» (1).

Es pot parlar, per tant, d'una *estratificació urbana* en correspondència a un sistema d'*estratificació social* (o sistema de distribució dels productes entre els individus i els grups) i, quan la distància social té una forta expressió espacial, es pot parlar fins i tot de *segregació urbana*.

Deixant de banda la caracterització matisada de les diferències que configuren la distància espacial dels grups en la morfologia urbano-social de Barcelona, cal dir que, a grans trets, la correlació d'infraestructura urbanística i sociològica és positiva i per tant que, com ja il·lustra el gràfic de la pàgina anterior, a una qualificació urbana diferencialment i comparativament notable hi corresponen uns nivells socioeconòmics elevats.

Així, les tipologies urbanes amb infraestructura urbanística molt qualificada (3, 10, 13 i 17) tenen predominis molt notables de classe alta; en canvi, les tipologies 1, 2, 4, 5 i 15, considerablement segregades, tenen predominis rellevants de classe modesta.

Les tipologies 9, 12, 11 i 16, urbanísticament menys qualificades que les primeres, presenten una estratificació social amb predominis relatius de classe social alta i mitjana. Per les tipologies 14, 6, 7 i 8, els nivells d'estratificació social són més diversificats, també d'acord amb els seus majors o menors dèficits urbanístics.

Un cop constatada la correlació urbanisme-classes socials, la verificació de la nostra hipòtesi ens porta ara a cercar un darrer lligam entre urbanisme i equipaments socials, els quals seran indicats només per la infraestructura sanitària i la d'ensenyament. Hauríem hagut de prendre per indicadors, i relacionar-los amb l'estructura urbana, tots els equipaments oportunament qualificats, però ja hem vist en les anàlisis corresponents que les variables d'equipament no eren tan clares ni, molt sovint, tan quantificables com les demogràfiques. Moltes vegades no ultrapassaven estadis purament descriptius, i gairebé mai no arribaven a fites qualitatives.

Malgrat això, segons es desprèn de les interrelacions entre equipaments i status social predominant, es donen certament unes característiques diferencials que porten a la confirmació absoluta de la nostra hipòtesi. És a dir, en els nivells d'estratificació urbanística qualificada els nivells corresponents d'equipament sanitari i escolar són relativament més elevats, quantitativament i qualitativament, que en les àrees urbanístiques degradades. Si la hipòtesi es confirma, resulten completament vàlides les afirmacions sobre la segregació social imposada a les relacions al si de l'organisme urbà pels mecanismes ideològics del sistema dominant.

En relació a l'assistència sanitària, cal dir que ni la concreta ubicació dels hospitals públics ni la dels privats no són decisives per la confirmació de la hipòtesi donat el seu caràcter de variables purament descriptives. La ubicació determinada d'una institució hospitalària depèn, a més de la condició socioeconòmica de la població d'aquell sector, de molts altres factors.

En relació a l'assistència ambulatoria de la Seguretat Social, tant la urbana com la d'especialitat, cal dir també que es tracta d'un indicador purament descriptiu. És il·lustrador, tanmateix, de la irracionalitat de la planificació ambulatoria, actuada des de Madrid sense tenir en compte les característiques topogràfiques ni la infraestructura urbana de Barcelona, per exemple sense atènyer-se a l'accessibilitat ni a les comunicacions públiques i sense adequar-hi conseqüentment l'assistència ambulatoria.

La variable de consultoris mèdics privats, que hem agrupat per especialitats i hem correlacionat amb el status social, sí que dibuixa una estructuració diferencial de la medicina privada, en el sentit que no està distribuïda per la geografia urbana en funció d'un servei al poble usuari, més abundant on la densitat humana és major, sinó en funció mercantil d'obtenir beneficis de la població usuària, i és natural, per tant, que es concentri en les àrees urbanes de status social predominantment alt. Així, al costat d'àrees sobresaturades de professionals de totes les especialitats, trobem extensíssimes zones sense ni un sol consultori privat, o màxim un o dos de medicina general. Aquesta contradic-

ció, lligada al tipus concret de relacions socials imposat pel sistema, marca profundament les funcionalitats de l'espai urbà; i, així com el tema de la centralitat connota les decisives relacions i articulacions entre els elements de l'estructura urbana, també la distribució diferenciada dels consultoris privats esdevé un índex revelador de la mateixa concepció de les relacions ciutat-societat que ideològicament informen tota l'anàlisi.

Cal concebre la ciutat com una xarxa dinàmica de relacions socials, sobredeterminades per la ideologia subjacent al sistema, que d'una forma no sempre conscient estratifica les funcions urbanes. En resulta una estructura de poder econòmic, industrial, comercial i de serveis que respon al sistema d'estratificació dominant i que regeix les relacions socials. Així, la població assentada en les zones urbanísticament més qualificades de la ciutat participa i s'aprofita d'una forma més directa i predominant dels recursos que són comuns a tots els membres de tot el municipi.

Aquest fet defineix, d'altra banda, el fenomen ja esmentat de la segregació urbana, és a dir, «la tendència a l'organització de l'espai en zones de forta homogeneïtat social interna i en zones de forta disparitat social entre elles mateixes, on la disparitat s'ha d'entendre no solament en termes de diferència, sinó de jerarquia» (1).

L'esmentada diferenciació s'estableix tant des del punt de vista urbanístic, com demogràfic, com d'equipaments. Es tracta del fons d'una problemàtica urbana que defineix no solament l'actual estructuració de Barcelona sinó la segregació social en l'espai, i que és l'expressió específica dels processos que tendeixen a la simple reproducció de la força de treball (uns processos sempre inseparablement articulats amb el conjunt de les instàncies de l'estructura social).

L'anàlisi relativa a l'ensenyament l'hem realitzada amb quatre variables que ens semblaven suficientment significatives. Però en aquest sentit haurem d'esmentar la considerable dificultat que pressuposa per a l'aproximació a la dada concreta el fet de l'enorme mobilitat escolar de Barcelona, on el trasbals d'alumnes que ocupen places escolars lluny del lloc de residència té unes proporcions pràcticament imponderables en un estudi de les característiques del nostre. Hauria calgut detectar els alumnes efectivament transportats, el seu lloc de residència i el de la plaça ocupada, i això comportava una anàlisi específica que en el present treball esdevenia impensable.

Amb tot, la primera variable (el contrast entre la població en edat escolar obligatòria i el nombre de places escolars efectivament ofertes en cadascuna de les unitats urbanes) permet de descobrir, en els excedents de places escolars sobre els alumnes i viceversa, un dèficit global de places escolars de pràcticament el 5 % per

1. Manuel CASTELLS, *La cuestión urbana*, Madrid, Siglo XXI, 1976, pag. 139.

1. Manuel CASTELLS, op. cit., pàg. 204.

a tot Barcelona. La dada és, certament, poc afinada, perquè no té en compte, d'una banda, certs factors demogràfics (envelliment de la població, fluxos determinants dels trasbalsaments de la població escolar, etc.) i, de l'altra, la mobilitat escolar que ultrapassa els límits municipals de Barcelona (els alumnes en règim d'internat fora de Barcelona i els no barcelonins que ocupen places escolars en institucions de la ciutat). No obstant això, i si globalitzem la dada, podem dir que el dèficit esmentat afecta principalment les àrees amb predomini de classes socials mitjana i baixa. L'afirmació, però, és feta amb totes les reserves del cas i naturalment subordinada a les dades, pendents encara d'anàlisis ulteriors i més aprofundides.

En la segona variable (les dimensions de les escoles segons la seva dependència) s'hi observa que els centres escolars de l'Església són molt més grans que els dels altres sectors. D'altra banda, mentre que les grans escoles estatals són ubicades en les tipologies urbanes amb predomini de classe social baixa, les grans escoles de l'Església ho són en les de predomini de classe social alta. L'escola privada presenta un minifundisme molt superior al dels altres sectors d'ensenyament.

Aquest mateix esquema diferencial es repeteix constantment en l'estudi i l'elaboració de les altres dues variables (el nombre d'institucions escolars segons la seva dependència i el nombre d'alumnes segons els nivells i la dependència de les escoles): les escoles privades i de l'Església es van localitzant en les tipologies urbanes habitades predominantment per les classes socials mitjana i alta, i les escoles públiques en les habitades sobretot per la baixa.

Les conclusions de les correlacions de l'ensenyament amb els status socials i amb les àrees determinades urbanísticament confirmen plenament la nostra hipòtesi inicial. En una societat com la de Barcelona on preval el mode de producció capitalista, el sistema econòmic és el factor dominant de l'estructura social i, consegüentment, l'element producció és la base de l'organització de l'espai.

Això no vol pas dir que tota la ciutat estigui fonamentada en la indústria, ni que l'espai hi sigui modelat sense cap més lògica que la del sistema econòmic, sinó que el predomini del benefici no s'expressa directament en la implantació espacial en termes de preu de compra i venda: la seva lògica s'ha de reconstruir mitjançant l'observació de les pràctiques corresponents a les diverses situacions tècniques, econòmiques i socials

que defineixen una pluralitat de formes d'unitats productives.

La nostra anàlisi s'ha centrat únicament en aquells elements que ens semblaven més pertinents en la relació espai-societat, però estem segurs que la trama complexa de tota l'estructura sociourbanística de Barcelona ens hauria menat a les mateixes conclusions.

Volem subratllar i insistir en allò que, més enllà de la dada concreta, dona unitat a la complicada interrelació dels elements que, en el context d'una ciutat com Barcelona, integren la xarxa de les relacions socials. L'explicació interpretativa última cal cercar-la en la mateixa ideologia que explica en profunditat totes les instàncies del sistema.

L'espai urbà és gràvid de sentit. Les seves formes i el seu traçat remetent i s'articulen en una estructura simbòlica, l'eficàcia de la qual per damunt de les pràctiques socials posa de manifest tota l'anàlisi concreta. Darrera l'organització sociourbanística de la ciutat, tant en les relacions socials com en l'estructura de la trama urbana (precisament determinada per les dades que hem investigat), hi ha implícit un llenguatge que cal saber llegir. Les formes i els ritmes d'una estructura sociourbanística palesen els integrants culturals que determinen la seva real i actual configuració.

Considerem que la investigació que ara posem a les mans dels interessats a conèixer la ciutat de Barcelona és només un assaig i una aproximació, a vegades filtrada de pessimisme, però alhora conscient del treball ardu que afrontàvem, i tanmateix fruit d'una recerca apassionada. Potser hauria calgut integrar en l'anàlisi altres elements constitutius de l'organització de la ciutat, com el fenomen de la implantació industrial, com la distribució diferencial d'altres sistemes de serveis col·lectius (els mercats, la vida associativa, l'organització general del consum, etc.) i com tants d'altres, però ben conscientment hem limitat el nostre assaig a l'anàlisi i la interpretació de les relacions entre estructura urbana, demografia, assistència sanitària i ensenyament perquè, amb aquesta aportació, hem intentat de llençar una idea i un projecte per iniciar i aprofundir un camí d'estudi de la ciutat.

«Les mediacions necessàries per desbloquejar la investigació concreta en un camp dominat per la ideologia no han pas d'allunyar de la darrera finalitat de les recerques empreses: trencar els mites tecnocràtics i/o utòpics sobre allò que és "urbà" i ensenyar els camins precisos de l'articulació de les pràctiques connotades d'aquesta manera amb les relacions socials, o sigui, amb la lluita de classes» (1).

1. Manuel CASTELLS, op. cit., pàg. 430.

Abraham Kaplan ha escrit:

«En les ciències del comportament hi ha investigadors que, tot buscant desesperadament un estatut de científic, sembla que no donin cap importància a allò que fan sempre que ho facin segons unes normes determinades. El contingut desapareix sota la preocupació de la forma. Es produeix, aleshores, un cercle viciós: quan el resultat és reconegut com allò que és —buidor, vacuitat, superficialitat, inanitat—, aleshores l'esterilitat és interpretada com a signe que encara, i sempre, és necessària més metodologia, o una metodologia més perfecta.

Si els investigadors en ciències socials no intentessin amb totes les seves forces de donar-se certs aires de científisme, potser el seu treball resultaria molt millor, metodològicament parlant.»

La nostra intenció estava molt lluny de preocupacions metodològiques d'aquesta mena, malgrat les sovinteja-

des temptacions que se'ns han presentat de caure-hi. El nostre objectiu era explicar que la ciutat de Barcelona s'estratifica a tots nivells en elements participants i en elements segregats i, per tant, no participants: no estem pas segurs d'haver-hi reeixit, ni sabem si la nostra feina ha resultat metodològicament ben feta. Però, en canvi, estem plenament convençuts de la nostra voluntat, que era donar un instrument d'anàlisi i, en definitiva, de praxi política, conscient dels elements ideològics determinants de la realitat urbana estudiada.

Raimon BONAL i Joan COSTA
Fundació Jaume Bofill
Barcelona, abril de 1978

La Fundació Jaume Bofill dedica, des de fa més de set anys, una part dels seus recursos a l'elaboració d'informes sociològics que ajudin a plantejar fonamentadament, sobre unes bases mínimes de coneixement de la pròpia realitat, les reivindicacions dels barris de Barcelona i d'altres localitats catalanes.

Els informes s'han elaborat sempre arran de peticions d'alguna entitat o associació del mateix barri, especialment atenta i interessada a la vida local, i normalment també col·laboradora amb els autors en els treballs de camp.

Alguns d'aquests estudis han estat publicats íntegrament o en part, en edicions reduïdes, per les associacions de referència o per la mateixa Fundació. Oferim tot seguit una breu ressenya tant dels treballs publicats com dels no publicats i brindem alhora la possibilitat de consultar-ne els originals a l'arxiu de la Fundació Jaume Bofill (Rambla de Prat, 21, 1.ª, Barcelona-12), de 9 a 13 i de 16 a 19.

1. *Sociografia del districte II de Barcelona*. Desembre 1970. 36 fulls.

Petició d'un candidat a regidor pel districte II en les eleccions municipals. Recull els aspectes demogràfics (densitat i evolució de la població, composició per sexe i edats, migracions, ocupació i categories professionals, nivell socioeconòmic), els relatius als transports i a la vivenda, i les qüestions urbanístiques, d'assistència sanitària i d'equipament escolar per sectors d'ensenyament. Finalment descriu, en apèndix, les unitats urbanes més característiques.

2. *El districte VII de Barcelona. Estudi sociogràfic*. Febrer 1971. 26 fulls.

Petició del Centre Social de Sants, que encetava la seva activitat. Recull i analitza les realitats socials següents: demografia (densitat, evolució, increments vegetatius i migratoris, sexe i edats, immigració, estructura d'ocupació i status socioeconòmic), vivenda i les seves característiques definitòries, assistència mèdica, ensenyament, transports i planificació urbanística.

3. *L'educació especial a Barcelona i la seva província*. Novembre 1971. 85 fulls.

Petició del Centre d'Educadors Especialitzats de Barcelona, entorn del personal educador d'uns àmbits concrets d'inadaptació: la deficiència mental, la disminució física i la prevenció de la delinqüència. A més d'un examen dels aspectes teòrics del problema, es tracta d'una anàlisi dels educadors especialitzats (la seva preparació, organització i experiència) i de les seves correlacions amb les institucions d'educació d'inadaptats (àmbit, dimensions, dependència econòmica i govern).

4. *L'ensenyament a Olot*. Febrer 1972. 113 fulls.

Petició del regidor de cultura del municipi olotí. Olot hi és considerat, des del punt de vista de l'ensenyament, com un centre comarcal. L'estudi recull i analitza els aspectes demogràfics que incideixen en l'ensenyament i en les dimensions de la població escolar fins els 14 anys, alhora que el treball femení, indicador de les necessitats d'equipaments en guarderies. També hi són examinades les institucions culturals i de lleure. Completen el conjunt una consulta feta als mestres en exercici a la ciutat i una anàlisi de la formació professional i de les previsions de demanda a la comarca.

5. *L'alimentació a Badalona*. Setembre 1972. 94 fulls.

Petició d'un regidor municipal, arran dels interessos de l'Ajuntament en una anàlisi de la distribució dels serveis

alimentaris a la ciutat. Precedit d'un ampli estudi teòric sobre les funcions de l'Estat i de les associacions econòmiques en el tema, conté una anàlisi de l'increment demogràfic de Badalona i de la situació i la incidència dels mercats municipals, de les galeries alimentàries i dels detallistes de queviures. Completa el conjunt un extens sondeig a les mestresses de casa, per barris, sobre les preferències i motivacions a l'hora de comprar.

6. *El problema de los deficientes mentales y las inadaptaciones escolares en la zona del Besòs de Barcelona*. Desembre 1973. 200 fulls.

Petició del Centre Vivàrium de Pedagogia Terapèutica, aleshores dedicat a nens psicòtics i amb lesions cerebrals recuperables. El treball consta de dues parts: els problemes sociofamiliars que planteja la deficiència mental i la situació de les inadaptacions escolars en tota l'àrea dels barris del Besòs (Maresme, Sudoest del Besòs i La Pau, de Barcelona; Cobassa, La Mina i La Catalana, de Sant Adrià del Besòs). Les situacions estudiades són emmarcades per un estudi demogràfic (dimensions i evolució de la població) i dels aspectes migratoris més rellevants. Notem, a més, que tot allò que afectava l'equipament escolar ha obtingut en el treball una atenció i un relleu especials.

7. *Mataró 1974: les guarderies, la sanitat, els avis*. Maig 1974. 104 fulls.

Petició de Càritas Interparroquial de Mataró (C.I.M.), que necessitava un estudi dels barris de creixement recent per tal d'establir amb unes certes garanties les prioritats de dedicació i d'assistència. Els sectors més deficitaris eren els del mateix enunciat del treball. La recerca comprèn la definició ecològica, demogràfica i social de les àrees suburbanes i una anàlisi interpretativa dels tres sectors que preocupaven més insistentment els serveis de C.I.M.

8. *Collblanc i La Torrassa 1974: les raons d'una lluita urbana*. Novembre 1974. 174 fulls.

Petició de l'Associació de Veïns del barri, immediatament després d'una dinàmica lluita dels veïns com a impugnació del Pla Parcial. Després d'una exhaustiva anàlisi dels punts conflictius, s'examina la història del barri en el context de L'Hospitalet de Llobregat i s'estudia Collblanc-La Torrassa des d'un punt de vista demogràfic, urbanístic, escolar, sanitari i associatiu.

9. *Anàlisi sociològica de Sant Narcís i Santa Eugènia: unes col·lectivitats en procés de canvi*. Juny 1975. 135 fulls.

Petició del Centre Social La Cavorca. Comprèn una anàlisi demogràfica, del sector de la construcció en relació a les immobiliàries, de la conducta en l'estalvi com a indicador econòmic i dels equipaments escolars i sanitaris. Són especialment àmplies les referències a l'estructura sanitària de la ciutat de Girona, donat que resulta determinant per l'assistència sanitària dels barris estudiats.

10. *El Poble Nou l'any 1975. Reeixir enmig de les pressions històriques*. Desembre 1975. 145 fulls.

Petició de l'Associació de Veïns del barri, que desitjava un diagnòstic de la seva pròpia realitat. L'anàlisi comprèn elements històrics, demogràfics, de vivenda i una àmplia exposició de les activitats industrials i productives, de l'equipament escolar, de la vida associativa i de la sanitat. Notem que la zona estudiada és la que correntment s'entén per El

Poble Nou, és a dir, només el barri d'El Teulat i la seva prolongació pel passeig de Triomf fins a la Gran Via.

11. *Apunts per a una alternativa: reflexions crítiques sobre l'estructura i els equipaments socials al Guinardó*. Maig 1976. 169 fulls.

Petició de l'Associació de Veïns Joan Maragall. La recerca abraça una extensió urbana molt més àmplia que El Guinardó pròpiament dit, i es manté una anàlisi sectoritzada de les dades que informa també, comparativament, sobre la realitat dels barris veïns. L'estudi comprèn la història, la demografia, les activitats industrials i productives, la vivenda, el transport, la sanitat, l'ensenyament i la vida associativa.

12. *Els barris de la Zona Franca el 1977: un exèrcit industrial de reserva*. Juny 1977. 138 fulls.

Petició del Centre Social La Vinya. L'àrea estudiada abraça tots els nuclis habitats a ponent de la muntanya de Montjuïc. És analitzat un ampli ventall d'aspectes: la història i l'evolució de cada nucli, la demografia, el nivell socioeconòmic de la població, els problemes de la vivenda, la vida associativa, l'equipament escolar i la situació sanitària.

13. *Els barris de Sant Roc i del Congrés a Badalona*. Novembre 1977. 126 fulls.

Petició de l'Associació de Veïns del Congrés Eucarístic de Badalona. L'informe analitza diversos aspectes: la demografia, l'urbanisme i la vivenda, els equipaments socials (sanitat, ensenyament i comerç), la vida associativa i les conseqüències de la marginació d'aquestes àrees urbanes.

14. *Sant Andreu del Palomar. Del municipi independent al barri actual*. Febrer 1978. 00 fulls.

Petició de l'Associació de Veïns del barri. L'anàlisi incideix sobre la història, la demografia, l'urbanisme, els equipaments socials i la vida associativa d'aquest sector urbà, especialment ric d'elements propis i diferencials.

15. *La delinqüència juvenil als barris de Mataró*.

Petició del Centre Social Cirera. Estudi en curs sobre les causes que incideixen i potencien el fenomen de la delinqüència en una ciutat industrial catalana com Mataró. El treball ha d'analitzar els factors estructurals que són involucrats en la delinqüència i, alhora, un repertori de casos de delinqüents. La conclusió d'aquesta recerca és prevista pel juny o juliol de 1978.

La Fundació Jaume Bofill promou treballs de recerca en ciències socials que, a vegades, no han obtingut una divulgació corresponent a l'interès dels temes tractats. Amb la intenció d'oferir un servei més a la nostra societat, pretén ara de fer arribar alguns d'aquests treballs a un públic més ample a través de la present col·lecció *Publicacions de la Fundació Jaume Bofill*.

En preparació:

"Centres i mestres d'E.G.B. a Catalunya"

Josep Mª Masjuan, E. Pinilla de las Heras, Jordi Vives.

"Les eleccions legislatives del 15 de Juny del 1977 a Catalunya"

Equip de Sociologia Electoral. U.A.B.

1a Redacció

SÒL URBÀ i CLASSES SOCIALS

**UNA ALTERNATIVA SÒCIO-URBA-
NÍSTICA PELS BARRIS BARCELO-
NINS DE 1977**

joan costa,
raimon bonal.

abril, 1977.

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

La Fundació Jaume Bofill s'ha dedicat desde la seva creació a fomentar estudis destinats a la comprensió de la realitat actual de Catalunya i a la busqueda de la seva identitat nacional, rebutjant tota visió simplement triunfalista. Tots sabem que la seva aportació a aquesta tasca ha sigut molt profitosa i esclaridora.

mateixa

La publicació que ens presenta avui és molt interesant donat el camp que cerca i l'actualitat de la seva problemàtica, d'una certa continuïtat en l'estudi d'aquests temes dintre la tradició del nostre país. No podem oblidar que ~~xxxx~~ l'enginyer Ildefons Cerdà cap a mitjans del segle passat, concretament al 1855 dedicà el seu esforç ~~en~~ al primer estudi ~~que~~ sobre la problemàtica que aquí s'ens presenta. En el segon volum de la seva Teoria General de la Urbanitzación, intitulat La Urbanización como un hecho concreto, Estadística urbana de Barcelona, se inicia ~~una~~ una escola que amb alts i baixos anirà aprofundint aquest camp. El treball que comentem pot considerar-se com un més dins d'aquesta tasca col·lectiva.

En aquest estudi els seus autors volen verificar la tesi de que "...si a unes determinades àrees definides urbanísticament hi corresponen unes característiques sociològiques determinades", per així arribar a fer un diagnostic urbanístic relatiu a les seves diferències urbanes, enteses aquestes en el sentit més ample i posteriorment poguer intervinde amb actuacions concretes i definides.

Tot i que pot considerar-se que Cerdà va ésser el primer en establir la relació existent entre la realitat física urbana, anomenada per ell "continent", i el tipus social que l'habita, "contingut" i que posteriorment la validesa d'aquesta tesi ha sigut verificada en d'altres àmbits culturals - tan sols cal recordar tota l'escola de Chicago amb els seus ecolegs amb teories dels sectors urbans i de les corones concentriques o les aportacions fetes per els antropòlegs que han centrat els seus estudis en societats llatino-americanes, com Oscar Lewis - no ~~se~~ s'han elaborat gaires estudis centrats en la realitat del nostre país.

El treball s'estructura en dues parts ben diferenciades i amb metodologies pròpies acabant amb una tercera a tall de conclusions.

La primera centra la seva tasca en definir unes àrees urbanes homogenies d'estudi. Els criteris seguits per la seva determinació aportan nous conceptes ~~al~~ no basar-se fonamentalment en els aspectes físics de la Ciutat, mètode que fins al moment ~~era~~ era el més seguit, i que deixa de banda tota una realitat estructural subjacent a la pròpia ciutat. Aquest treball precisament intenta trencar aquest vici metodològic i justificar des de un punt de vista estructural la determinació dels paràme-

nostres ciutats, modificant els problemes que tenen plantejats.

Esperem que els autors no conclouran aquest tema amb aquesta primera aportació, que volem considerar com l'inici d'altres estudis dintre de la línia multidisciplinària que es deu la problemàtica urbana.

Miquel Domingo i Clota.

Barcelona Febrer 1978

*Papers de Miquel Domingo i Clota
de l'Institut d'Estudis
de l'Urbanisme*

Introducció

De la mateixa manera que, quan els arquitectes i urbanistes es posen a fer sociologia, cauen sovint en una constant i confusa barreja de conceptes i tenen una manifesta inclinació a veure els fets socials des d'una perspectiva tècnica professional molt pròpia; també els sociòlegs, quan fem urbanisme, traslluim les mateixes incitacions. Amb tot, cada vegada és més clara aquesta necessària dependència interprofessional en un àmbit d'investigació on la persona és el centre de tot i on les estratègies d'un sistema permeten jocs discriminatoris a nivell d'autèntica vergonya.

Creiem que aquest és el cas de l'investigador social que vol penetrar en el món urbà i que, per a entendre i interpretar molts dels fonaments sociològics de la ciutat, no pot prescindir d'una perspectiva urbanística i és també el cas de l'urbanista que, per a entendre i explicar l'ordenació i creixement d'una ciutat no pot perdre de vista els factors sociològics. Sospitem amb fonament que aquí hi deu haver tot l'entrallat de la disciplina que s'anomena sociologia urbana. Pensem que no és una ciència que es pugui monopolitzar, sinó que ambdós professionals són igualment necessaris per a defensar i promoure una ciutat que estigui al servei del poble.

...

...

...

Volem deixar clar d'entrada que no pretenem pas fer un estudi purament urbanístic. Estem segurs que els ulls crítics dels teòrics en l'urbanisme trobaran unes llacunes molt ponderables i unes imprecisions que sotreguejaran de soca a l'arrel la científicitat de la nostra el.laboració.

Si la finalitat de la nostra recerca fos una anàlisi urbana de la ciutat, les llacunes i imprecisions serien imperdonables; però afirmem d'entrada que no és aquesta la nostra tasca.

Pretenem, sí, fer una aportació a la sociologia urbana amb un intent d'anàlisi de la nostra ciutat des d'una òptica molt concreta: es tracta d'un sistema que ha ordenat el sòl urbà en funció dels mateixos interessos que determinen l'economia, la cultura, la sanitat, etc... i que retraten també en aquest sòl urbà una situació real d'explotació d'uns grups socials per uns altres.

...

...

...

Amb tot, no és pas qüestió de fer una exposició de les il·lacions possibles que pot contenir aquest estudi, sinó de fer una exposició clara de quin és el punt contral i bàsic que ens guia, és a dir, de quin és la hipòtesi de treball que plantejem i que intentem verificar al terme de la nostra recerca.

"VOLEM VERIFICAR SI A UNES DETERMINADES UNES DEFINIDES D'ANALITICAMENT, HI CORRESPONDEN LES CARACTERISTIQUES SOCIOLOGIQUES D'UNA UNITAT".

El creixement d'una ciutat comporta una expansió que, no gairement cal considerar-la des d'una perspectiva física, sinó també amb tot el procés que aquesta expansió comporta. La configuració típica d'una ciutat s'ha de trobar gràficament; de tal manera que aquest procés quedi clar tant el el que es refereix a les successives zones d'expansió urbana, com en les àrees diferenciades que aquest procés d'expansió ha creat. De fet, són dues perspectives del creixement de la ciutat que estan directament relacionades, puix que no hi ha dubte que l'expansió té relació amb el creixement físic i amb el progrés dels serveis tècnics.

Sembla com si una perspectiva purament històrica o una donar-nos ja la visió d'aquest dinamisme de l'expansió i, efectivament, no cal desestimar l'anàlisi històrica. Un tipus determinat de creixement o d'expansió i la configuració concreta de la ciutat pot ésser explicat tenint com a base la història de la ciutat.

...

...

...

L'existència de la unitat urbana anomenada "barri" és avui un dels elements més significats en la composició i la vida d'una ciutat. Des de la divisió municipal que usa aquesta terminologia per a definir unes unitats urbanes preses com a base per a gestions administratives (censos, padrons, eleccions, etc.), fins a les Associacions de Veïns que responen a una realitat geogràfica de veïnatge amb els problemes que aquest pateix, fent sentir la seva veu com un nucli ciutadà a partir del qual seria possible una nova manera de concebre, fer i construir la ciutat.

El barri ha acaparat l'atenció de molts amb un intent de definir-lo tant des d'una perspectiva històrico-periodística (Huertas i Fabre) com del punt de vista de concientització (grups de barri). No pretenem pas, en absolut, donar una nova definició de barri, ni tampoc volem entrar en discussió sobre l'autenticitat d'aquesta definició. Creiem, això sí, que la definició de barri ha de tenir compte de totes les realitats dites abans: la història, la geografia, la concientització, l'urbanisme i qui sap si moltes altres. Es per això que creiem que el nostre estudi pot ésser una aportació valuosa en aquesta tasca tan necessària del redescobriments dels barris.

l'acció social asseguia, per una part, a les persones i als grups de persones a jugar dintre l'organització social de la ciutat i, per altra part, limita el desenvolupament en determinades direccions; però dona via lliure en

Metodologia

Per a poder arribar a la determinació d'uns paquets unívocs d'unitats urbanes homogènies o, almenys, reductibles a unes circumscripcions geogràfiques discontinues, havíem pensat primerament cercar aquestes similituds en les variables sociològiques que més significativament podrien caracteritzar una unitat urbana determinada. Segons aquest model, les nostres tipologies serien fruit d'una quantificació de constants amb les seves correlacions que donarien com a resultat la definició d'uns tipus ideals diferents i intermitents o discrets. O sigui, que pensàvem fer una anàlisi multivariada dels components demogràfics, les activitats industrials i productives, els equipaments essencials que toquen a l'ensenyament o la sanitat, l'estat de la vivenda i el seu dimensionat o amuntegament i densitat dels seus habitants i el nivell associatiu i vida institucional d'un sector urbà determinat, per a poguer trobar unitats específiques i, en certa manera, lligades per uns quants trets comuns de tal manera que poguéssim classificar totes les realitats de Barcelona en una individualització tipològica específica. Aquesta era, en síntesi, la nostra primera metodologia que havíem concebut.

Però l'assessorament de tècnics de la planificació urbana i de l'ordenació del territori ens aconsellava ~~oposar~~ un canvi radical a l'enfoc metodològic preconcebut. Es tracta ara de determinar, abans de tot, les variables urbanístiques que, com a hipòtesis, són susceptibles de diferenciar aquestes diverses unitats urbanes creant, a l'ensiem que definicions ecològiques operatives i cohesionades sota una definició comuna, unes distincions espacials prou rellevants per a poder reduir aquests mosaic de paquets urbans a uns tipus únics i irreductibles.

...

...

...

(om ja hem dit més amunt, la nostra labor ^h~~tindrà~~ una segona etapa que consistirà en descobrir les diferències i similituds sociològiques segons els diversos tipus als que haurem agrupat aquell "puzzle" de la ciutat de Barcelona.

Si → Ens sembla que aquesta postura metodològica és necessària, no solament per a arribar a un coneixement científic i racional de l'àrea de Barcelona, sinó també per a desmitificar aquell concepte tant a la moda de Barri. Si resulta difícil i, sovint, arbitrari definir i delimitar un barri, amb quines variables concretes el podem diferenciar?, amb quines categories específiques l'hi podem donar identitat?

No pretenem pas dir que hem trobat la solució definitiva a quelcom

que es presenta com a molt difícil, sinó que únicament volem declarar que, en l'elaboració de la nostra tipologia, hem fet intervenir unes variables urbanes que, essencialment intentarem definir tot seguit.

Voldríem també deixar constància de la gran dificultat que hem trobat a l'hora de procedir a aquesta tasca. No podia ésser fàcil donada la manca de competència professional en una disciplina que no és la pròpia.

...

...

...

A l'hora d'explicar aquestes variables, ja es veurà que les nostres fonts informatives, exceptuant-ne alguna que té integralment una base bibliogràfica i alguna altra que suposa una observació atenta i crítica sobre el planell de la ciutat, es basen en el fet d'haver corregut l'ample espai urbà, des de muntanya fins a mar i de llevant fins a ponent, observant, preguntant i constatant el dimensionat i l'alcanc de les variables objecte de la nostra atenció. No hem volgut quantificar de cap manera l'avaluació d'aquestes variables, mantenint-nos a ~~la~~^{l'ur} descripció qualitativa. Sabem que el procés d'anàlisi seguit pot ésser força vulnerable; però considerem que la nostra recerca no arriba al seu terme fins al moment que estiguem en mesura de donar una resposta a la hipòtesi de treball que guia tota aquesta investigació.

...

...

...

Les delimitacions que definitivament hem operat responen, per una banda, al traçat de la trama urbana i, per altra banda, intenten conservar o no violentar les unitats d'estudi més petites que són les seccions censals. Es per això que, sovint, no resisteixen la crítica més suau i benèvola. Perquè les fites administratives, que no tenen més lògica que un determinat nombre d'habitants, ens han obligat a traçar unes línies que, clarament s'enfrontaven al que la nostra observació mateixa i el rigor d'una coherència mínima imposaven.

...

...

...

Després de definir les set variables que fan l'objecte de la diferenciació urbana i la reducció d'aquestes distincions a tipus d'unitats agrupades sota un denominador comú, hem procedit a la descripció d'aquestes tipologies que engloben els col·lectius urbans sota un ensamblatge més o menys paral·lel, intentant delimitar geogràficament cadascun dels mateixos i de definir-los per les set variables en qüestió.

La visió de conjunt de la distribució espacial operada a la ciutat de Barcelona, tindrà compte no solament de tota l'àrea administrativa

de la ciutat, sinó també de la hipòtesi de creixement urbà que es realitza a través dels estadis de parcel·lació, urbanització i edificació que responen al concepte de polígon de vivenda que intenta traduir en termes urbanístics, d'una banda, les característiques de la utilització dominant de la ciutat i, d'altra banda, les característiques de la demanda social bàsicament residencial. El polígon ve definit per tres components: unitatietat de gestió dels estadis de parcel·lació, urbanització i edificació, caracterització morfològica dels polígons amb límits definits respecte al continuum urbà i situació regularitzada en l'àmbit del planejament.

Una darrera etapa de la nostra recerca serà induir alguns lleis o constants que es desprenen de la nostra anàlisi.

7

de la ciutat, sinó també de la hipòtesi de creixement urbà que es realitza a través dels estadis de parcel·lació, urbanització i edificació que responen al concepte de polígon de vivenda que intenta traduir en termes urbanístics, d'una banda, les característiques de la utilització dominant de la ciutat i, d'altra banda, les característiques de la demanda social bàsicament residencial. El polígon ve definit per tres components: unitatietat de gestió dels estadis de parcel·lació, urbanització i edificació, caracterització morfològica dels polígons amb límits definits respecte al continuum urbà i situació regularitzada en l'àmbit del planejament.

Una darrera etapa de la nostra recerca serà induir algunes lleis o constants que es desprenen de la nostra anàlisi.

7

de la ciutat, sinó també de la hipòtesi de creixement urbà que es realitza a través dels estadis de parcel·lació, urbanització i edificació que responen al concepte de polígon de vivenda que intenta traduir en termes urbanístics, d'una banda, les característiques de la utilització dominant de la ciutat i, d'altra banda, les característiques de la demanda social bàsicament residencial. El polígon ve definit per tres components: unitatietat de gestió dels estadis de parcel·lació, urbanització i edificació, caracterització morfològica dels polígons amb límits definits respecte al continuum urbà i situació regularitzada en l'àmbit del planejament.

Una darrera etapa de la nostra recerca serà induir algunes lleis o constants que es desprenen de la nostra anàlisi.

PRIMERA PART

1. Definición de los variables cinemáticas

Aquesta ~~variant~~ és la que ha servit de base per a la zonificació de la ciutat. El motiu ~~per~~ pel que la creiem fonamental és que la trama urbana es l'indicador bàsic de l'ordenació de l'espai.

L'ordenació morfològica és reflexe dels diferents processos que han intervingut en el seu desenvolupament, i dels interessos que han jugat en cada un ~~de~~ d'aquests processos. És aquí on pensem que tot el ~~procés~~ ^{la} història del creixement de la ciutat té una importància capital per destriar les diferents trames que configuren el tot urbà i fan possible una visió ~~reial~~ de la urbs des de la perspectiva que plantejem en la nostra hipòtesi; més si tenim en compte de que l'ordenació del territori que avui és la Gran Barcelona és resultat de la competència ~~per~~ pel domini de l'espai, que ha donat forma d'una manera o d'una altre, en funció de l'ús a que aquell territori era destinat. Aquets usos a vegades són molt clars per les formes que han donat a la zona, altres vegades ^{es fan} ~~desdibuixats~~ o molt amagats.

Aquestes situacions son la conseqüència de les diferents ordenacions que periòdicament han gravitat sobre la zona materialitzant el marc de la localització d'altres activitats.

Una lectura metòdica dels diferents plans ^{ells} de Barcelona evidència una evolució, resultat d'uns processos en els que ha comptat molt més el domini de l'espai que una ordenació humana del mateix.

La ciutat ~~era~~ ^{en} murallada, típica ^{medieval} ~~mitjana~~, pensada molt en funció de defensa com a plaça forta, va tenir fins l'enderrocament de les muralles un fort creixement en densitat. Ordenada segons els límits de les propietats, només els carrers de sortida al mar i els que marcaven els camins de les portes (~~d'entrada i sortida~~) ^{de} per les muralles, constituïen la morfologia de la ciutat. Fora les muralles, els pobles rurals del pla creixien al rebre l'assentament de l'indústria i la residència obrera que no podia viure a la ciutat. L'ordenació del territori d'aquets nuclis rurals estava en funció de la seva parcel·lació i el seu creixement es configurava segons la mateixa.

L'Eixample Verdà comporta l'extensió de la ciutat per tot el Pla de Barcelona on s'hi aposenta la burgesia. El Pla Verdà imposa una ordenació del territori junt amb una parcel·lació del mateix, ~~el~~ que exigia una malla reticular sense solució de continuïtat. La realització ^{d'aquest} Pla va quedar desvirtuada tant per no tenir en compte el s nuclis perifèrics preexistents com per la degeneració especulativa que reordenava el territori en funció dels interessos.

Aquesta situació ens presenta una realitat composta d'un eixample com a residència i localització del serveis de la burgesia i el conjunt de nuclis rurals, indústries i la vivenda de l'incipient proletariat que forma una corona exterior separada de l'eixample. Això cal tenir-ho en compte ja que donarà forma a tot el creixement de la ciutat

11

4. Ordenació de l'Eixample Cerdà, que implicava una forma de relació entre viabilitat, infraestructura i tipologia edificatòria; aquesta relació exigia una determinada estructura de parcel·lació lligada a la vegada amb determinats mecanismes de promoció i gestió. És per tota aquesta vinculació que la trama de l'Eixample suposa una opció sobre la localització d'usos, i un model d'estructura espacial per a tota la ciutat. Exigeix una imposició de la malla reticular sense solució de continuïtat. És important anotar la freqüent partició de les illes pels passatges, que han modificat tot el procés tipològic.

5. Ordenacions marginals; zones de gestió autònoma al marge dels processos generals de desenvolupament de la ciutat; són tancades en elles mateixes. Es localitzen allà on troben espai, i la seva organització és plenament independent de qualsevol trama urbana (Torre Baró, per exemple)

6. Ordenació del territori partint de la malla Cerdà i creant Super-Illes. És característic d'aquest tipus d'ordenació la gestió unitària dels tres processos components de la construcció de la ciutat: parcel·lació, urbanització i edificació; també la realització del projecte que suposa un englobament unitari de morfologia de la zona, sistema d'infraestructures, serveis i tipologia dels edificis. Són les zones poligonals. (Besos, per exemple)

7. Ordenació del territori a partir de l'apertura de vials que donen valor i accés al nou sol, urbanitzen el sòl. El temps i la localització de l'espai determinen l'ús d'aquests territoris. (Part alta de Fabra i Puig, per exemple)

8. Ordenació sense directrius formals ni formes geomètriques, fruit d'una parcel·lació rural gran. (zones industrials, Club de Polo Polo).

Tots aquests sistemes d'ordenació morfològica no han seguit el mateix procés; alguns han tingut un pla desenvolupament, a altres han servit com a punt de referència de l'especulació i control de la zona. I la majoria, només han tingut una parcial realització amb moltes mixtificacions i referències. D'aquí que el desenvolupament de la ciutat es produïxi segons una variada gamma de processos tipològics específics, resum de les diferents situacions territorials amb els respectius planejaments soferts.

Amb tot lo exposat anteriorment podem destriar unes modalitats d'aquesta variable. Algunes d'elles molt clares, altres molt adulterades, sigui per trobar-se en un moment de degeneració o transformació o perquè un gran vial, o qui sap quina nova ordenació, ha romput la seva morfologia.

1. Trama totalment irregular, típica de l'ordenació del territori d'una ciutat ~~mitjana~~^{ll} medieval.

2. Trama reticular fruit de la parcel·lació rural amb un eix principal que fa de suport; o bé una parcel·lació rural que l'enderroca-^{ll}ment de les muralles força a l'urbanització.

3. Trama regular i geomètrica de l'Exemple Cerdà; té sectors molt diferenciats per causa del tipus de parcel·lació i de l'ús del sòl.

4. Trama reticular apoiada sobre un o més eixos que van de mar a muntanya i que va prenent forma a mesura d'una continuïtat en l'edificació.

5. Trama totalment irregular que ve donada per un tipus d'urbanització totalment anàrquica, prescindint del desenvolupament general de la ciutat.

6. Trama sense cap tipus de direcció formal, fruit de les grans parcel·lacions rurals en les que l'ús i la localització ha determinat la funcionalitat del territori.

7. Trama reticular inspirada en la malla Cerdà; però la morfologia de la zona té tot un altre aspecte degut a la gestió unitària en la construcció de les mateixes i el moment històric del seu naixement.

Cada una d'aquestes modalitats, tot i que són objecte de presents i futures reconversions, són bàsiques per a la delimitació i tipificació de les unitats urbanes; en tant que, junt amb les modalitats de les altres variables, materialitzen la qualificació d'usos i activitats de la zona amb la corresponent presència d'uns grups socials diferenciats.

TOPOGRAFIA

No hi ha dubte que els elements geogràfics condicionen la configuració i desenvolupament d'una ciutat.

Els desnivells dels terrenys, la presència del mar, les muntanyes, el curs dels rius....són a tenir en compte quan es pretén analitzar el fenomen urbà no sol en el seu sentit físic sinó fins i tot en el seu comportament humà. La fisonomia de Barcelona es inimaginable sense el mar, els rius Besòs i Llobregat i la carena de muntanyes del litoral; segur que tots aquests elements han determinat que Barcelona sigui d'una manera i no d'una altra.

El fet de que en el present estudi ens limitem a la variable topogràfica, no és ~~un~~ minusvalorar totes les altres condicions geogràfiques; senzillament, creiem que a nivell d'estructura urbanística la topografia hi juga un paper molt significatiu tant per ella mateixa com ^{per} respecte a les altres variables que hem escollit.

A Barcelona concretament, així com el curs dels dos rius han ^{estat} ~~sigut~~ definitoris per marcar les sortides de la ciutat, el cercle de muntanyes de la carena del Tibidabo, Sant Pere Màrtir, Collserola i els famosos Tres Turons han condicionat la morfologia de la ciutat. Aquests condicionaments no són purament a nivell de tipologia de venda, la trama, l'accessibilitat, sinó també tot el que això suposa per l'estructura sociològica de la ciutat. Uns terrenys plans seran aptes per un desenvolupament urbà industrial, l'increment residencial i comercial tindrà lloc en zones on el desnivell no sigui gaire pronunciat. El creixement de la ciutat 1999 ha situat també àrees residencials en llocs on ^{les} pendents són pronunciades, però és aquí on creiem que la variable en qüestió tindrà ~~en~~ una clara incidència en el joc de totes les ~~demés~~, preus del sòl, infraestructures... materialitzant uns tipus de residència i bé uns altres.

La variable topogràfica, tenint present tot el que hem dit vindrà definida per la configuració de la superfície del terreny junt amb dues peculiaritats: per una part el desnivell i per l'altra ~~l'~~ orientació. De la primera n'hem parlat ja, tant ^{del} ~~de~~ que representa com ^{per} la seva valoració respecte a l'hipòtesi plantejada en el nostre estudi. La segona, l'orientació, dona da la situació posicional de Barcelona nascuda i feta de cara al mar, creiem que pot ésser determinant la referència de cada una de les zones enfront al conjunt urbà. La posició i direcció d'un nucli urbà respecte a la ciutat central pot ésser ^{la} ~~decisiva~~ per la seva morfologia i estructura social.

Aquestes dues modalitats de la variable topogràfica permeten una gradació en la tipificació de cada un dels nuclis urbans:

Desnivell

1. Terreny pla o amb desnivells insignificants.
2. Terreny amb cert desnivell pero no dificultós
- 3 Terrenys amb desnivell ostensible, que comporta dificultat

Orientació

1. Barri obert, direcció i posició de cara a la ciutat o en el mateix sentit del centre urbà
2. Barri amagat, en la mesura que aquest nucli urbà comporta una direcció o posició opos^{ada} al centre o la direcció-posició en que està orientada la ciutat.

Des que ~~la ciutat de~~ Barcelona, l'any 1806, presentava la forma típica de les ciutats ~~emmurallades~~^m, època en la qual la població no arribava als 100.000 habitants i l'única expansió de la qual eren els camins que partien de les seves portes, fins al moment present, s'ha operat grans canvis en l'estructura urbana. És per això que una variable molt important d'ésser estudiada és l'accessibilitat i els mòduls d'aquesta imposats per la galopant ~~transformació de la~~ expansió de Barcelona.

Els nuclis industrials es van establint sense ordre ni pla, i es desenvolupen ràpidament a fi de segle. El que eren petits pobles són avui extenses barriades que s'han unit i es conformen amb la ciutat, ofegant-la amb el seu engrandiment.

L'any 1859 es comença a comprendre la necessitat apremiant de regular la creixença i, quan s'enderroquen les muralles, el Pla Cerdà es basava en un traçat de quadrícula que, ~~enig~~^m de tots els seus defectes, ha facilitat l'expansió de Barcelona en una forma ordenada que responia a les exigències de l'època. El traçat dels carrers, quasi tots de la mateixa importància, es va fer d'acord amb les necessitats del tràfic en aquells moments: peatons i vehicles d'atracció animal de velocitats que no excedien els 25 km hora.

La propietat privada ha tingut un ascendent prou fort sobre les autoritats gestores fins el punt que no es van respectar les disposicions i foren afavorits els interessos dels propietaris en contra dels principis bàsics de l'higiene. S'ha fet l'edificació alta en carrers que ~~la~~^{la} tenen limitada d'acord amb la seva amplada i no s'ha destinat l'espai interior a jardins.

Els principis generals d'urbanisme, deduits de l'experiència que ens donen les grans ciutats del món, haurán d'ésser aplicats a Barcelona; però s'hauran de tenir en compte les condicions socials, econòmiques i topogràfiques de la ciutat. Barcelona és una ciutat marítima emplaçada entre les planes de dos rius: Besòs i Llobregat. Limitada a l'interior per la muntanya, que permet únicament sortides fàcils per les conques dels dos rius. L'actual Barcelona es troba limitada per dos obstacles naturals; el mar i la muntanya. Li queden solament com a zones d'extensió les planes dels dos rius a llevant i a migdia. Això fa que estigui obligada a ~~extendre's~~^{el} líniamment per més que la seva aplicació presenta serioses dificultats per ~~a~~ desordre del traçat dels ferrocarrils i dels nuclis ~~suburbans~~^{suburbans} on s'ha desenvolupat l'indústria.

L'increment del motor d'explosió ha revolucionat l'urbanisme. L'augment de velocitat i de freqüència dels mitjans de transport ha augmentat l'importància del tràfic, fins establir-ne en dependència funcional totes les idees de l'urbanisme contemporani. Avui l'accessi-

bilitat ja no és més qüestió del nombre i amplada dels carrers.

L'esperit latent de centralització, la creació de noves ciutats satèl·lits entorn del nucli principal, només han fet que augmentar encara més les funcions de nucli assignades a la ciutat. Les funcions de constant intercanvi s'incrementen fins al punt que es crea una veritable saturació i un autèntic colapso a mesura que ens aproximem al centre de la ciutat. Per altre banda aquest fet origina l'autèntica selectivitat urbana; les àrees més accessibles són certes ~~zones~~ perifèriques que han lograt una aparent unifuncionalitat, ~~es-a-d-r~~, és a dir, les zones on la funció residencial és ~~solament~~ no solament la seva característica única, sino, almenys en aparença, exclusiva, deixant deliberadament saturades les àrees de la ciutat que acumulen indistintament una evident plurifuncionalitat.

Es millor evitar el tràfic inútil i innecessari que no pas pretendre donar-li cabuda eixamplant vies i arresant barriades. El tràfic anomenat de trànsit és el primer que cal evitar a través d'una ciutat. Però sembla que això no s'entén pas ben bé; vagi com exemple tota la lògica urbana del Pla Parcial Collbanch Torrasa per comprendre que políticament es tracta de sacrificar el que calgui en ares de facilitar el pas i l'intercanvi. Tota l'accessibilitat de Barcelona ve marcada per aquesta mateixa política. L'anàlisi d'aquesta variable ho deixa ben evident.

S'intenta sectorialitzar els dèficits impeding una visió de conjunt i afavorint solucions tecnocràtiques. La connexió de Barcelona s'està fent a la mesura de l'automòbil particular. Aleshores, la cobertura del dèficit de places d'aparcament, per exemple, passa a ésser un objectiu primordial sense pensar en el que representa aquesta estratègia o, el que és més greu, sabent que una més gran esperança d'aparcament en el centre de la ciutat produirà inevitablement una més gran congestió. En una paraula, l'obsessió per un determinat dèficit deixa a la cuneta els problemes reals de desplaçament de tots els ciutadans.

Es desprecia l'accessibilitat present, pel camí de presentar un futur ~~im~~ millorable. L'aplicació de l'anàlisi dels dèficits d'infraestructura juga un paper ideològic: es passa d'un present desconegut a un futur monumentalista. I creiem que aquí es troba fonamentalment la interpretació més crítica d'aquesta variable.

Entenem per accessibilitat, la propietat que possibilita l'intercanvi d'una àrea a una altra, d'una zona a una altra dintre la ciutat per medi d'una xarxa vial adequada a les necessitats presents i als increments hipotètics futurs de la ~~dis~~ significació del tràfic.

Aquesta accessibilitat ve condicionada principalment per un doble factor: la seva funcionalitat i la topografia ecològica. Quant a la segona, n'hem fet prou esment fins ara; quant a la funcionalitat diu

referència directa al servei d'un ^{el}col·lectiu urbà determinat. Una ^{la}accessibilitat concreta pot estar en funció o d'un nucli habitat o d'un polígon industrial o d'una zona d'equipament concreta (hospital, escola...)

Distingim fonamentalment tres variables en l'accessibilitat.

La primera és la xarxa vial ^{de carrers més importants} ~~primària~~ que té dues propietats específiques: d'una banda és una infraestructura vial que està directament al servei del tràfic ⁽¹⁾anomenat de trànsit i que a la ciutat de Barcelona es ~~reduïx fonamentalment~~ al traçat lineal que comunica l'Hospitalet amb la sortida cap a Girona o Natoró (~~Gran Via, Diagonal, Meridiana, Aragó, Santa, Creu Coberta i Marqués del Duero~~) i un projecte radial, però encara no acabat, que inclou els dos cinturons de Ronda (~~Zona Franca, Carles III, Gral. Mitre, Lesseps, Travassera de Dalt, Ronda de Guàrdia i II Cinturó de Ronda~~) que hem grafiat amb un traçat groixut al planell que s'acompanya. A més del tràfic de trànsit aquesta estructura vial ^{important} ~~primària~~ també està directament en funció del polígon industrial de la zona Franca i de la zona portuària.

La segona ve donada per la xarxa vial ^{de carrers menys importants} ~~secundària~~. Es tracta de vies notables per la seva amplada i que estan estructurades de tal manera que permeten un trànsit amb una certa fluïdesa i la funcionalitat de les mateixes és servir directament als diversos nuclis habitats. Al planell ho hem indicat pel traçat fi. (~~Avda. Victòria, Ctra. Espinasses, Bonanova, P. Sant Gervasi, Vall Hebró, Valldaura, Major de Sarrià, Manuel Girona, Ctra. de Sarrià, Trvia. de Les Corts, Av. Madrid, Inf. Carlota, Roma, Urgell, Muntaner, Balmes, Via Augusta, P. de Gràcia, Major de Gràcia, Rep. Argentina, Trav. de Gràcia, Rondes, P. de Sant Joan, Gral. Mola, Gral. Sanjurjo, Gaudí, S. Ant. M. Claret, Maragall, Pi i Melist, Felip II, Guipúzcoa, Pen IV, Pallars, Almogàvers, Carles I, Santander, Sagrada, Sant Andreu, Fabra i Puig, Via Júlia~~)

La tercera variació de l'accessibilitat és la que ve definida per l'entrecanvi - l'entramat o enllaçament amb la xarxa vial ^{primària} ~~primària~~ o ^{segona} ~~secundària~~ i que està directament en funció d'un nucli habitat determinat. Un bon enllaçament amb la xarxa vial ^{segona} ~~secundària~~ permet parlar d'una bona accessibilitat i una connexió amb la xarxa vial ^{primària} ~~primària~~ no necessàriament permet dir que l'accessibilitat és òptima.

Globalment, com deixa entreveure el planell, hi ha dues àmplies zones defectuosament accessibles, com són les que es troben al nord-oest de la ciutat i coincidint amb la topografia accidentada dels Tres Curons, a més de les que es troben més a llevant de Barcelona i les àrees del sur coincidint amb els accidents topogràfics de Montjuïc.

Aquestes apreciacions són notables com a indicadors d'una lògica de l'estructura urbana i d'unes contradiccions inherents al creixement inharmoniu de la ciutat de Barcelona.

(1) Quan parlem de trànsit volem referir-nos a la funció principal. No excluïm, de cap manera, la utilitat secundària i interna d'aquests vials.

INFRAESTRUCTURA URBANÍSTICA

La infraestructura urbanística pateix les mateixes contradiccions de tota la lògica del creixement urbà actual.

L'increment desbordant de la ciutat de Barcelona en ^{en}un període tant curt (1930-1960; aproximadament), fruit simultani de dues coordenades que jugaven un paper tan important: com són l'edificació indiscriminada i la política urbanística de tolerància mantinguda durant tants anys, comport_a com a conseqüències ~~im~~mediates una agudització dels dèficits i particularment dels que diuen relació amb l'~~infraestructura~~ la infraestructura: alcantarillat, pavimentació, xarxa de cloaques, il·luminació, etc...

Al costat del soterrani i ignorat problema dels rellogats, hi ~~h~~avia el creixement constant del barraquisme que improvitzava el seu assentament a la ciutat de Barcelona en àrees on la planificació urbanística hi havia donat qualificacions diferents de les residencials. Fou imprescindible la creació de vivendes i de manera massa empenyada ~~faia~~ nèixer sectors habitats on no s'hi havia operat la més mínima urbanització. Aquestes àrees residencials han sorgit, no com a entitats urbanes, no com a noves ciutats, sino com un conglomerat de vivendes, sense una planificació urbanística prèvia i sense previsió de les necessitats; per tant, sense una personalitat, ni la més mínima cohesió urbana. Es dona en aquestes àrees residencials de Barcelona unes inesperades alternàncies entre els ~~im~~mobles de vivendes, els restes de l'antiga indústria i algun descampat que trenca totalment l'~~h~~armonia.

Només cal llegir la premsa diària per adonar-se que s'ha edificat sense el més petit estudi dels enllaços circulatoris, sense projecte d'urbanització, amb deficiències i manca de xarxa de sanejament etc... Els ~~im~~mobles han crescut sense l'urbanització d'algunes vies i la seva il·luminació, sense pavimentació, sense una millora de la canalització de les aigües, sense la previsió de les zones verdes que correspon a la superfície de l'urbanització, etc...

A partir de d'aleshores tota política urbanística queda reduïda a anar tapant els forats dels dèficits generals en la mateixa implantació d'un nucli habitat. Però el que passa és que aquests forats no es tapen sense les contribucions especials dels veïns, és a dir, ~~els~~ ^{aquests} veïns hauran de pagar un preu pel metre quadrat de façana en qualsevol millora del carrer. Aquestes contribucions suposen pràcticament el 50% de l'aportació dels recursos. Aixó ~~com~~porta tres coses:

1. La població ha de pagar bona part de les obres que foren perdonades a les constructors.

2. Aquestes contribucions especials encareixen notablement el preu d'una vivenda que, ja per si mateix, està molt lluny d'ésser un preu social.

3. Aquesta lògica del creixement urbà afecta

3. Aquesta lògica del creixement urbà afecta particularment a les àrees més perifèriques de la ciutat. Hipotèticament, aquestes es corresponen ~~a les àrees~~ amb les zones de creixement demogràfic posterior que acull tota la mà d'obra industrial: per tant, amb les zones habitades per les capes més modestes de la ciutat.

Aquesta situació infraestructural deficitària generada per la dinàmica de la urbanització ens permet interpretar la lògica urbanística actual que s'opera a Barcelona. El resultat és la situació de marginalitat de bona part de l'àrea perifèrica de Barcelona sense servei d'infraestructura, i creiem que és partint de la lectura d'aquesta com es pot interpretar bona part de les contradiccions inherents al creixement de la gran ciutat.

Vollem en principi prendre com a indicador únic de la infraestructura urbanística l'anàlisi de l'estat de la xarxa de clavegueres o col·lectores de la ciutat. Ens semblava que la qualificació d'aquesta xarxa permetria generalitzacions vàlides en el que diu referència a l'arranjament de les parts que fan de suport a l'entitat i a la configuració de la carcassa d'una unitat urbana.

Pero donades les grans dificultats, per a no dir impossibilitats, que suposava el procurar-se aquesta informació, vam tenir que prendre altres indicadors que, encara que no tant objectius, també són suficientment indicatius per a poder estimar la qualitat infraestructural d'una zona de la ciutat.

Bàsicament la nostra observació s'ha detingut en el bon o mal estat de la pavimentació, o sigui, l'enllosat, empedrat o enrajolat de la via, incloent-hi cada una de les voreres o voravies que, en principi han d'ésser més altes que el pas central o calçada i que estan destinades a transitar-hi els que van a peu. Això sense desotimar cap dels elements que formen part de l'arranjament d'un nucli urbà i que són perceptibles a la simple observació inclús superficial:llum, quitrà o asfalt, higiene pública...etc...(1)

Aquesta nostra observació ens ha donat unes variacions possibles que condensem de la manera següent:

-Bon nivell del servei de pavimentació: segons el seu estat i qualitat.

-dèficits ostensibles del servei de pavimentació viària segons el seu estat i qualitat.

-Absència total de pavimentació viària segons el seu estat i qualitat

(1) Malgrat els condicionaments que ha suposat la dificultat d'accés a certes fonts informatives, nosaltres suposem, no sense fonament, que es dona un cert ordre lògicament i hipotèticament explicable en els elements que integren la infraestructura urbanística. És a dir, ens atrevim a donar per sentat que, quan hi ha una pavimentació tal com ha estat descrita, hi ha així mateix una bona xarxa de clavegueres i que quan la pavimentació és deficitària, també es donen unes col·lectores inexistents o almenys mal arrajades. Aquesta postura ens permet fer induccions generalitzables partint únicament de l'estat de la pavimentació.

Ancara que molt correlacionada amb l'accessibilitat considerem com una variable de molt interès, la comunicabilitat o l'acció de relacionar-se dues entitats urbanes entre elles per medi d'un servei col·lectiu de transport urbà.

El fort desenvolupament del ~~es~~ transport privat, centrat fonamentalment en l'ús indiscriminat de l'automòbil que ha eslevíngut la mercaderia per excel·lència de la societat capitalista avançada que, per una banda, es veu mimada per les necessitats i conveniències del mateix sistema i, per altra banda, constitueix un signe evident de riquesa i prestigi per l'usuari, fa que el transport privat col·lectiu segueixi o s'adequi a el que el transport privat no pot resoldre o resolt malament.

Per a la fluïdesa del transport públic és fa necessari la construcció i manteniment de les infraestructures necessàries pel seu ús. Els carrers, les avingudes, les carreteres, les autopistes etc... són indispensables per a la lliure circulació dels serveis col·lectius de transport en una gran ciutat. I aquí hi ha una de les seves primeres servituds: a unes infraestructures inadequades o a una trama urbana difícil, la fluïdesa del transport és ^{inexistent} ~~deficient~~ i, per tant, amenaça seriament el ^{el} ~~col~~lapse.

Hom té la impressió que aquell fort desenvolupament del transport privat, ha agutitzat el problema dels transports urbans. L'ampli-
plicació de la xarxa dels metros i la seva construcció s'ha iniciat precisament a les zones centrals de la ciutat. Aquesta opció deixa evident que la prioritat no s'ha establert en base a la satisfacció de les necessitats d'aquelles capes de població més urgides d'aquests tipus de serveis, és a dir, les classes populars que habiten els barris perifèrics de Barcelona, mal dotats de transports ràpids cap al centre i entre si, sinó que s'ha intentat d'aliviar el tràfic de superfície en zones de la ciutat que amenacen el ^{el} ~~col~~lapse. No deixa d'ésser sintomàtic d'aquest fenomen el fet que les línies que donen servei a barris extrems no culminaran la seva construcció fins a dates tant llunyanes com 1980 o 1982.

La bona o mala distribució de la xarxa comunicativa en una gran ciutat com Barcelona, obedeix a una doble influència que podem afirmar com a plenament justificada:

1. La disposició de les comunicacions segueix un esquema radial concèntric que diu isotròpicament referència a un centre de la ciutat determinat més per les funcions que aquest centre realitza que pel seu caràcter de centralitat pròpiament dita.

2. Creiem que el bon o mal estat de les comunicacions dels serveis col·lectius a la gran ciutat no solament denota aquesta proximitat referencial respecte al centre, sinó que també és hipotèticament un bon indicador de la funcionalitat dels serveis públics a la gran ciutat.

Es a dir, si tenim compte del terme o objecte de la comunicació, ens podem trobar que hi hagi serveis col·lectius que no estan tant en funció directa d'un nucli habitat, com en estreta relació i dependència d'un complex industrial, esportiu o d'un equipament de nivell metropolità, i només indirectament de la població que viu allà.

En aquests moments a la ciutat de Barcelona s'estan portant a terme obres públiques de gran ambició en el que es refereix a transports públics i de manera molt particular en la infraestructura i acondicionament del metro.

Malgrat tot, això està tant íntimament lligat a processos irreversibles, com ara l'increment dels vehicles privats i els interessos implicats en la indústria metal·lúrgica que depenen d'ells, que ens atrevim a dir que el cercle viciós que això comporta generarà constantment ~~noes~~ noves servituds que repercuteixen fatalment en la difícil política municipal de l'organització dels serveis col·lectius a Barcelona.

Aquesta variable de les comunicacions, val la pena d'ésser analitzada globalment segons extracti del metro, o dels serveis urbans d'autobusos. Gràficament aquests mitjans de transport es presenten de la següent manera:

A - Casc antic de Barcelona

B - Eixample Cerdà

C - Pla de Barcelona

D - Àrees perifèriques o

zones de muntanya

I. línia transversal (Sta. Eulàlia-Torres i Bages) a prolongar fins a Sta. Coloma

II. línia transversal (St. Idelfons Cornellà-Horta) emplaçament previst des de Sgda. Família fins Universitat

III línia concèntrica (Lesseps-Zona Universitària) a prolongar fins Montbau

IV línia concèntrica (Guinardó-Badalona) a prolongar fins P. Nou, Sant Adrià i Badalona, i fins a la Trinitat Nova.

V. tren de Sarrià i Tibidabo.

1. En un futur pròxim, la xarxa de ferrocarrils subterrànies de Barcelona, malgrat les dificultats que creen els accidents topogràfics naturals, pot arribar a cobrir un ampli espectre de la ciutat.

2. Amb tot, i malgrat les importants obres públiques que s'estan portant a terme, queda patent com el procés de generació de la xarxa de serveis ^{col·lectius} subterrànies porta un notable retard pel que diu relació amb una adequació a les situacions creades per l'assentament perifèric de la població. Es ^{afegint} a dir, al costat d'un procés d'urbanització i expansió galopant, els serveis col·lectius de transport arribaran amb un notable retràs en relació a l'assentament de la població.

3. Manca de planificació? Desbordament de les previsions de les possibilitats alternatives de la ciutat de Barcelona? Ens sembla que, com deiem més amunt, aquest creixement respon més aviat a un intent de no col·lapsar el centre de la ciutat.

Respecte als autobusos (vegis gràfic) cal advertir:

1. La xarxa d'autobusos urbans ha substituït definitivament els ^{trams} ~~trams~~ i trolibusos que circulaven per la ciutat. En general, la majoria de línies d'autobusos són deficitàries per l'empresa. El servei que es presta al públic està lluny d'ésser l'òptim, tant per la lentitud de la circulació com per la distància entre la parada i el destí i, sobre tot, la manca de la comoditat a causa de la ^{aglomera-} ~~aglomera-~~ció.

2. Tot això fa que la rendabilitat dels serveis públics de transport terrestre sigui molt precària. Tenim, per exemple, la dada que l'any 1970, només el 23'5% de les línies d'autobusos urbans de Barcelona no eren deficitàries.

3. Finalment pensem que no es tracta tant d'una intensificació del nombre de serveis com d'una política general de reorganització del trànsit rodat a la gran ciutat. Però tota política de circulació que no ~~agafi~~ ^{afegint} afavoreixi obertament al vehicle privat, està fatalment condemnada al fracàs, puix que hi ha massa ^{interessos} ~~interessos~~ en joc que preveïen per a què les coses no siguin pas d'una altra manera.

A la vista, ^{doncs} ~~doncs~~, del doble esquema precedent de l'anàlisi global al qual acabem de fer referència, podem intentar d'explicitar els instruments a través dels quals es fa possible veure unes variacions qualitatives de la comunicació en una àrea urbana determinada.

Per a aquesta valoració tindrem compte de tres extrems que ens sembla molt importants de retenir: el medi de transport, l'objecte de la comunicació i la funcionalitat específica dels serveis.

Quant al medi de transport, farem una consideració jeràrquica tenint en compte de la gradació següent:

1. Mètro
2. Un o dos autobusos
- 3.

1. Metro
2. Més de dos autobusos
3. Un o dos autobusos

Pel que diu relació amb el terme o objecte de la comunicació, tindrem en compte també de la jerarquia següent:

1. Contacte amb el centre de la ciutat
2. Contacte amb d'altres àrees veïnes o perifèriques.

Finalment, quant a la funcionalitat específica del servei, la nostra jerarquització queda plantejada així:

1. Servei col·lectiu: directament en funció d'un nucli habitat
2. Servei col·lectiu no en funció directament d'un nucli habitat

Cal tenir compte que aquests set extrems no són pas l'objecte de totes les combinacions possibles, puix que una àrea urbana que disposa d'accés al metro, necessàriament té contacte amb el centre de la ciutat i el servei col·lectiu allí present està en funció d'un nucli habitat.

Per altre banda, un servei directe amb el centre de la ciutat, és ~~directament~~ funcional de cara al nucli habitat. Així, doncs, tenint en compte d'aquests matisos, les combinacions possibles són les següents:

1. Molt ben comunicada, és la unitat urbana que disposa de metro, diu referència al centre i, per tant, els serveis col·lectius estan en funció ~~directament~~ del nucli habitat.

2. Ben comunicada, és l'àrea urbana que disposa d'un servei d'autobusos, contacta amb el centre i per tant els serveis col·lectius estan directament en funció de la població que l'habita.

3. Relativament ben comunicada, és quan es disposa d'autobusos comunicant amb la perifèria i aquest servei col·lectiu està en funció o no de la població que l'habita.

4. Finalment és una àrea mal comunicada, la que no disposa de més de dos autobusos, que només diuen relació amb la perifèria i és un servei col·lectiu que està directament relacionat amb un equipament industrial, escolar o esportiu.

TIPOLOGIA DE LA VIVENDA

Constitueix una altre variable que intervé directament en la definició d'un sector ~~d'un sector~~ diferenciats del context de la ciutat. És ~~d'aquesta~~ d'aquesta manera que el tipus d'edificació i la manera en que la vivenda es troba configurada permetrà l'anàlisi de les diferències significatives en les promocions.

Prenem com a definició de vivenda la de l'Institut Nacional d'Estadística que ve determinada per l'afirmació següent: "Tota habitació o conjunt d'habitacions separades estructuralment dintre d'un edifici permanent, amb accés a l'exterior, a una escala o passadís comú, que s'usa o s'intenta usar com a estatge d'una família".

Hem pensat que la tipologia de la vivenda es pregonament expressiva i indicadora d'una determinada manera lògica de l'estructura urbana. Malgrat la dificultat que això ~~inebu~~ inclou i per motius importants d'ètica professional no voldríem entrar de cap manera en una valoració dinàmica de la política de la vivenda que s'ha portat a terme a casa nostra. Tenim una por real que aquesta valoració comporti fonamentalment una manca d'objectivitat científica (I creiem que aquí radica la dificultat valorativa de la qualificació real de la vivenda en un sector determinat establint una jerarquització o gradació que doni una idea real de l'estat de l'hàbitat en una unitat urbana concreta).

Malgrat tot, per a entendre plenament la significació d'aquesta variable dintre d'aquella lògica de l'estructura urbana caldrà donar alguns elements, encara que superficials, de les dimensions exactes del problema, partint ~~de~~ de la seva gènesi fins arribar al moment actual.

La ciutat de Barcelona ha crescut com una taca d'oli, és a dir, amb una mena de creixement espontani i indiscriminat. Com ja ha estat observat en l'explicació crítica de la trama urbana, en els seus lligams oberts i interpretivament explicats pels elements històrics, Barcelona ha estat com una mena d'evolució concèntrica. A mesura que ens allunyem de l'eixample Cerdà, disminueix progressivament la qualitat de la vivenda.

Quant s'arriba a la perifèria, on l'hàbitat subintegrat és manifestament evident, la deterioració de la vivenda inclús la de nova construcció, és veritablement incontestable. El fet és que s'opera una veritable segregació social a partir únicament de la tipologia de la vivenda. Hi ha subjacent una ~~vandosa~~ polarització social que, efectivament, discrimina o determina una estratificació social. Per altra banda, s'observa un deteriorament del casc antic i en més o menys escala dels antics municipis perifèrics, arribant a constituir-se mantes vegades en veritables unitats d'hàbitat subintegrat.

No és pas casualitat que les coses es presentin d'aquesta manera, puix que el creixement de Barcelona ha, en certa manera, des-

bordat les possibilitats constructives racionals. Però, malgrat tot, hi han intervingut en aquest procés quatre elements que han determinat que les coses fessin d'aquesta manera.

1. En primer lloc, l'acceleració del procés d'urbanització amb una gran concentració d'activitats i població sense una corresponent inversió en un equipament urbà tan essencial com la vivenda i els serveis. L'urbanització ha debordat l'equipament.

2. En segon terme, l'augment galopant del cost del producte final - la vivenda - com resultat de l'escassetat relativa del sòl urbà, mercat concentrat oligopolíticament en mans d'uns quants, i de l'estructura atressada de l'indústria de la construcció.

3. En tercer lloc, l'existència d'una demanda molt estratificada i, en la seva majoria, amb un baix nivell de solvència com a conseqüència de la concentració a la ciutat d'una gran massa d'immigrants d'ingressos baixos o eventuals.

4. Dinalment, el funcionament del sector sòl-construcció-inmobiliària com a sector privilegiat del procés d'acumulació i desenvolupament, essencial en l'estratègia del gran capital financer i industrial.

La conjugació simultànea d'aquests quatre elements ha donat com a resultat tres grans vials sobre els quals ha transcorregut tota la dinàmica administrativa:

1. la primera via, és l'impossibilitat d'una política racional d'ordenació de l'espai. Aquesta manca de política és la que ve determinada pel deterioro progressiu del casc antic, la difícil actuació sobre l'Eixample Cordà i el dreixement perifèric desordenat.

2. la segona, ve definida per l'acceptació de grans déficits d'equipament residencial. Bons indicadors d'aquesta segona via són, la sobreocupació de les vivendes antigues, la tolerància oberta de l'autoconstrucció i l'aplicació puntual de promocions d'urgència amb estàndards qualitius totalment inacceptables.

3. la tercera via, és el fracàs d'una política de desenvolupament marcada essencialment per la legitimació d'una dinàmica privada i càctica i la presència d'operacions especulatives que augmenta els desequilibris globals i tendeixen a perpetuar la lògica del sistema.

Cal tenir compte que l'acumulació privada del capital o apropiació de plusvàlors del camp immobiliari és exercida mitjançant la negociació de terrenys i la promoció de vivendes, especulant ambdós casos amb la seva escassetat.

Pel que diu referència a la negociació dels terrenys hi ha, d'una banda, el propietari del sòl urbà que aprofita les seves rendes de situació i, d'altra banda, el benefici obtingut pels promotors de les vivendes a través de la transformació de l'ús d'aquest sòl que passa d'ésser un terreny susceptible d'edificació a ésser efectivament edificat; o simplement pel canvi operat de sòl agrícola a sòl edificat.

Pel que es refereix a la promoció de vivendes, l'aspecte crucial de l'especulació és el benefici que obté el promotor. Totes les anàlisis realitzades coincideixen en qualificar com a normal un benefici oscil·lant entre el 15 i el 40 % del preu de venda (Ciudadano, abril 1974).

I qui s'apropia les plusvàlues del capital de promoció? Cal distingir entre els propietaris del capital de promoció (societats immobiliàries, Caixes d'Estalvi, Cooperatives, promoció pròpia, empreses, entitats públiques) i els que aporten el capital circulant en forma de crèdits i préstecs. De manera molt desigual, però efectivament, són els qui es distribueixen el pastel de les plusvàlues.

Fruit del que hem explicat més amunt, potser ni caldria insinuar que la imprevisió urbana, l'urbanisme de tolerància resultant, la manca de vivendes i de serveis elementals, són expressions d'un desequilibri estructural entre els beneficis de la producció i els costos en el sonsum. La lògica de l'estructura urbana es troba durament sacsejada per tants elements intervinents que vénen a contaminar un creixement racional i planificat de la vivenda en un context urbà. El baix nivell de la demanda i l'alt cost de la vivenda condueix a situacions contradictòries com és la coexistència de vivendes sense comprador i de famílies sense vivenda ni mitjans per a obtenir-la.

Per tant, és a partir de la distribució de la vivenda i la seva tipologia en una gran ciutat com Barcelona, que podem definir una distribució polaritzada, jerarquitzada i estratificada de la població. No ens interessa tant en aquests moments l'anàlisi de la lògica de l'estructura urbana existent com la lectura d'aquesta estratificació social determinada per la tipologia de la vivenda.

En la nostra definició tipològica el·laborarem uns mòduls de vivenda caracteritzats per les variacions següents:

MODEL A: predomini d'edificació aïllada o amb desconexió amb tota altra.

Aquí hi inclourem la típica barraca o semibarraca i per extensió la caseta autoconstruïda. Evidentment, la torreta ajardinada entra plenament dintre d'aquest primer model. A més, el bloc aïllat de vivendes que, dintre del conjunt d'habitatges plurifamiliars, l'englobem també dintre d'aquest model perquè la seva presència anàrquica ha estat capaç de donar una fesomia completament diversificada a una unitat urbana determinada.

Aquest model és el propi a alguns polígons públics promocionats l'any 1929 per l'antic Patronat de l'Habitació: Eduard Aunós, Milans del Bosch, Baró de Viver i Ramon Albó.

MODEL B: Es caracteritza pel predomini d'edificació entre mitgera. Es tracta ~~de construccions~~ ^{de construccions} contigües formant un sol cos d'illa o carrer.

Es dona aquí també el dimensionat unifamiliar en les restes de construccions dels antics municipis rurals perifèrics i, per altra banda, l'hàbitat plurifamiliar característic de la gran promoció d'un conjunt de blocs units per un idèntic criteri de construcció o per juxtaposició de diverses idees constructives formant un tot inseparable i continu.

Dintre d'aquesta segona tipologia, cal incloure l'exemple Cerdà, concebut amb un criteri únic i amb una dimensió molt global de la ciutat burgesa residencial. Fonamentalment, es caracteritza per la uniformitat constructiva i intenta un equilibri racional entre la vivenda i els seu serveis necessaris.

Així mateix, també cal pensar amb l'hàbitat subintegrat del centre de la ciutat corresponent amb els cases antics de Barcelona. Aquí també hi trobaríem el model de vivenda dels antics suburbis com el Poble Sec i la Barceloneta. Aquests supoten encara la presència de la indústria i es distingeixen per la seva localització més o menys marginal al desenvolupament de la ciutat.

MODEL C: Es caracteritza per les grans promocions anomenades polígons. Adés de promoció pública, adés privada, responen a un mateix criteri de gestió atenint-se al temps de construcció, l'espai o l'entitat constructora, formant un mosaic ampli i divers d'unitats urbanes desiguals i dissemblants.

...

...

Ni cal dir com aquests models no es poden pas trobar fàcilment localitzats en una unitat urbana determinada; no es donen pas a l'estat químicament pur. La tònica general és precisament una constant barreja de tipologies i d'aquests grans models apuntats. L'única cosa que es pot afirmar és el predomini d'un cert tipus per damunt d'un altre. Al costat dels cases antics perifèrics, per exemple, s'hi han operat uns cixamples de fabricació recent que donen una panoràmica molt complexa i diversificada a qualsevol context urbà. I també, sovint, la promoció d'un polígon públic o privat pot donar una visió completament diversa als models tipològics de l'habitable a una àrea determinada.

Aquestes varietats tipològiques de la variable de la vivenda suposen unes modalitats que donen una pauta analítica suficient per a la visió global de Barcelona.

PREU DEL SÒL

La darrera de les nostres variables es el preu del sòl. Sembla important tenir-la en compte del fet que és un dels factors essencials que condicionen l'activitat constructiva d'una aglomeració urbana com la ciutat de Barcelona.

La incidència notable de l'encariment del preu del sòl sobre el problema de la vivenda i el seu cost d'adquisició en proporció amb els ingressos totals i familiars, és motivació suficientment important per a no desestimar l'embalum global d'aquesta variable que, en un estudi de les nostres dimensions juga un paper socio-econòmic-cultural de gran relleu. La demanda progressiva d'un bé de consum tan essencial com la vivenda potenciada pel continu increment del nivell de vida i l'expansió demogràfica i comportant a l'ensens una demanda creixent de sòl troba les seves arrels en les noves necessitats de vivenda, motivades pels nous matrimonis, ^{la}immigració, la constant reposició i els déficits inicials.

Per altra banda, i no es pot pas dir que el fenomen sigui desconegut, l'expansió de la ciutat es troba davant una oferta escassa de sòl, el preu del qual augmenta ràpida i espectacularment més que els preus d'altres productes de consum. Aquest fet repercuteix desfavorablement, no solament en el procés de la construcció de les vivendes sinó també en el nivell desitjable d'urbanització de les ciutats. L'edificació, en definitiva, es un camp abonat a tota mena d'operacions lucratives, no tant per les construccions en si mateixes, com per l'asse^{nt}ament dels ~~immobles~~ immobles en una determinada porció de sòl urbà.

En certa manera ens atrevirem a dir que ens trobem aquí davant d'una variable que socatreja de soca a l'arrel tota la complexitat dels mecanismes econòmic-urbanístics que determinen l'asse^{nt}ament d'un grup social en una àrea urbana concreta. En principi el preu del sòl es definitori d'unes característiques ben determinades tant urbanístiques com sociològiques. A un preu del sòl car hi correspondrà una morfologia urbanística qualitativament alta i una estratificació sociològica-demogràfico-social de qualitat elevada. A uns preus del sòl barats s'hi avindran unes identifications urbanístico-sociològiques molt diferenciades de les altres.

El preu del sòl ve condicionat per unes causes generals econòmic-urbanístiques que són decisives a l'hora de la seva determinació. Citem-ne algunes de les que ens semblen més rellevants:

1. L'índex d'edificabilitat determinat per dos elements paral·lelament intervinents: metres cúbics edificables sobre metres quadrats de superfície construïda, i metres quadrats de construcció per metre quadrat de terreny. Són les corresponents ordenances municipals de construcció les que especifiquen aquests extrems.

2. La planificació de la zona, segons l'estructuració actual dels plans generals o comarcals i els plans parcials degudament aprovats i reconeguts.

3. La localització del sòl per sectors, barris i parcel·les amb el component importantíssim de les característiques topogràfiques del terreny. Els límits superficials de la profunditat i de la façana, per exemple, determinats així mateix per ordenances municipals, intervenen també decisivament en la seva determinació.

4. El grau d'urbanització, serveis i comunicacions del lloc on està ubicat el sòl. La major o menor possibilitat d'accés des de la xarxa bàsica de comunicació. Tots plegats formen uns conjunts perfectament definitoris i explicatoris d'una determinada avaluació del preu del sòl.

5. Les perspectives de desenvolupament de la ciutat que condicionaran les seves expectatives de creixement i el fort increment del preu en un sector en expansió.

6. La forta desvalorització monetària exerceix una considerable atracció per l'inversionista. L'adquisició del sòl és un mitjà de protegir la capacitat adquisitiva de les seves disponibilitats monetàries.

7. La conjuntura econòmica general que actua sobre la demanda del sòl.

Hi ha encara un bon nombre de factors subjectius molt importants i són precisament una sèrie d'elements intrínsecs a la concepció del propietari del sòl. Per exemple, la comparació amb d'altres vendes efectuades recentment de sòl semblant al seu, o varies ofertes de compra en molt poc temps que fan jugar substantivament el preu de venda, o la propietat simultànea de variis membres familiars, o la pertinença per adquisició o herència, o també la fixació mental d'una quantitat global que desitja percebre d'aquell terreny independentment d'altres consideracions econòmiques...etz..

Sobre la base de la descripció feta pel Banc Garriga i Nogués de l'any 1974, El precio del suelo en Barcelona, que és una actualització del treball peoner d'Ernest Lluch i Joan Gaspar, Preus del sòl a Catalunya, Servei d'Estudis de la Banca Catalana, Barcelona 1972, hem anat diferenciant les àrees de la ciutat de Barcelona en funció dels preus del sòl.

A nivell descriptiu i a grans trets, la valoració dels preus del ~~sòl~~ terreny a Barcelona oscil·len des de les 250 ptes/pam del nord de Barcelona a les 4.500 ptes/pam dels encontorns de la P. Calvo Sotelo. Dintre d'aquest ampli interval, les àrees més cares es situen en una línia imaginària que travessaria la ciutat des d'el Port fins a la Plaça Bonanova, amb una amplada que va aproximadament des dels carrers Tarragona, Numància i Anglès, fins el P. de Sant Joan, A. Gaudi i P. Sanllehi. Les àrees més barates, per la seva banda, es situen al nord de la ciutat, limitant amb Montcada i Reixac, Sta. Coloma de Gramanet i a les zones més afectades pels accidents topogràfics més rellevants, com són, la muntanya del Tibidabo, els seus turons i estribacions orientativament amagades de la ciutat.

62 32

Dintre de l'ample ventall que presenta la distribució dels preus a la ciutat de Barcelona, hauríem de trobar lògicament un preu mitg sobre el qual i a partir del qual poder valorar majoritàriament o per discriminació els preus del sòl a la ciutat objecte del nostre estudi.

Es a partir d'aquest moment de la necessitat de trobar aquest índex que es prestés a comparances que hem ^{el}laborat aquest preu mitg de 1 a manera següent.

1. Una vegada delimitades les unitats urbanes diferenciades dintre la ciutat de Barcelona, hem obtingut per a ~~cada-eee~~ cadascuna d'elles ^{un preu mitg} la mitja ponderada. Aquest ~~no~~ ha estat pas fàcil al·lucul puix que la distribució dels preus en una àrea urbana determinada ~~e~~ sofreix variacions substancials. El centre d'un nucli urbà determinat sovint ostenta preus relativament baixos que es veuen ostensiblement majorats en la seva ~~superfície~~ perifèria per causa d'un ~~element~~ ^{element} urbà ~~neuràlgic~~ i rellevant dintre la ciutat: un vial, un equipament o una plaça que marca una certa categoria urbana dintre Barcelona. Aquesta variació dels preus del sòl presenta una ~~estructura~~ totalment diferenciada que n'hi ha prou a vegades d'una distància de 200 m. per experimentar ones notables diferències.

2. El conjunt de ^{els preus} mitjos ~~ponderats~~ de les cinquanta quatre unitats urbanes redueixen la dispersió per a la ciutat de Barcelona des de les 200 ptes/pam de Torre Baró, Ciutat Meridiana i Sant Genís dels Agudells fins a les 3.000 ptes/pam del sector de Bonanova Tres Torres.

3. La mitja ^{imaginària} ~~sensitiva~~ per a tot Barcelona és fruit de la ~~mitja~~ mitja aritmètica de tots aquests valors; és a dir, es troba entorn les 1.046 ptes/pam.

Amb aquest criteri com a ^{índex} ~~unitat ponderada~~ i en un escala de més a menys la distribució global ~~de~~ d'aquests valors preu la següent gradació:

Bonanova Tres Torres.....	3.000
Centre de l'Eixample.....	2.500
Esquerra de l'Eixample.....	2.500
Les Corts.....	2.375
Valcarlos	2.150
Case Antic ^(Ciutat Nova)	1.933
Poble Sec.....	1.750
Sgda. Família.....	1.725
Gràcia.....	1.666
Sants-Hostafranchs.....	1.666
Collblanch.....	1.200
Case Antic (Ciutat Vella).....	1.662
Sant Gervasi	1.616
Tibidabo.....	1.525
Sant Antoni.....	1.500

mitja = mitg?
mitja dels preus?
preu mitg? boh!
media? !!!
mitjana? !!!

Case Antic { Ciutat Nova (dist. v.)
Ciutat Vella (ciutat)
Case Antic (Ciutat Nova)
Case Antic (Ciutat Vella)
Ciutat Nova (dist. v.)
Ciutat Vella (ciutat)
Case Antic (Ciutat Nova)
Case Antic (Ciutat Vella)
Ciutat Nova (dist. v.)
Ciutat Vella (ciutat)
Case Antic (Ciutat Nova)
Case Antic (Ciutat Vella)

Parc de les aigues.....	1.500
Pedralbes.....	1.470
Sant Ramon.....	1.366
Sant Andreu-Sagrera.....	1.250
El Guinardó.....	1.200
Fort Pienc.....	1.130
Camp de l'Arpa.....	1.125
Sta. Eulalia-Porta.....	1.100
Barceloneta	987
Sarrià	975
Turó de la Peira.....	975
Can Baró.....	850
Congrés Eucaristic.....	825
Zona Franca.....	816
Poble Nou Casc Antic.....	800
Trinitat Nova.....	800
Ibèria.....	775
Montjuic.....	766
El Clot.....	750
Trinitat Vella.....	700
Poble Nou.....	675
Besós.....	600
Roquetes Verdun.....	600
Carmel.....	600
Baro de Viver - Milans del Bisc..	450
Guineueta-Canyelles.....	450
La taxonera.....	450
Horta.....	375
Vallvidrera.....	350
Taulat	350
Vall Hebró-Montbau.....	300
Can Figuerola.....	300
Els penitents.....	250
La Clota.....	250
Vallbona.....	250
Torre Baró.....	200
Sant Genis dels Agudells.....	200
Ciutat Meridiana.....	200

1.046 ptes/pam

2. Unitats urbanes

UNITATS URBANES

Un cop definides i explicades les variables que hem escollit, cal especificar quines i quantes són les unitats en les que hem sectoritzat la ciutat de Barcelona

El criteri delimitador de les mateixes ha ^{estat} ~~sigut~~ la primera de les variables: la trama urbana. No estarà de més recordar la no coincidència de l'espai urbà delimitat com a zona amb el tipus de trama, degut a la servitud necessària a la divisió administrativa de "unitats censals" a fi de poder treballar l'anàlisi sociològica amb dades més fiables.

El llistat d'unitats urbanes diferenciades de Barcelona a partir de la trama urbana es la següent:

VALLBONA

L'anomenada Urbanització Vallbona constitueix una unitat urbana irreductible a qualsevol altra. Es troba situada en un promontori de terrenys marginals i separats de la ciutat de Barcelona pels grans vials de sortida. El nucli habitat es troba presidit i dominat pel petit turó de Montcada i hom no preveu amb detall el dimensionat de l'àrea habitada fins que es troba allà mateix. Aquells mateixos vials de sortida de Barcelona, l'encaixonen i constitueixen una barrera infraestructural de notable importància. Malgrat la seva denominació, Vallbona ha estat habitat sense cap mena de planificació i allà hi ha espai per a la barraca, l'autoconstrucció i algun que altra immoble de vivendes aïllat. A més, un desplaçament d'aquest barri al centre de la ciutat és molt laboriós de temps i costos.

Donades les característiques apuntades, els preus del sòl són dels més barats de Barcelona: a tot punt de vista constitueix una àrea marginal a la ciutat de Barcelona.

CIUTAT MERIDIANA

A la vessant nord de la muntanya del Turó de Les Moquetes, s'hi troba emplaçat un ampli polígon començat a edificar el 1964 i de promoció privada. Ocupa una extensió muntanyosa de 37'3 hectàrees i ja en la seva planificació hi preveia l'assentament d' 11.000 habitants, a una densitat de 264 habitants/Ha. ^{S'ubica} ~~Es troba~~ a l'entrada a Barcelona per Cerdanyola i està completament d'esquenes a la ciutat. Es troba arreconat pels grans vials i autopistes d'entrada i sortida a la ciutat. Dintre el nucli urbà del polígon habitat, hi ha uns serveis que recullen el passatge per a reconduir-lo al seu domicili. Com que els desnivells són importants, el transport és llarg i car des de Barcelona. Ni cal dir com l'assentament d'aquest polígon s'ha operat en terrenys marginals i, per tant, barats; però la fesomia ajardinada i els condicionaments infraestructurals el fan agradable i atractiu.

TORRE BARO

Seguint les sinuositats i accidents naturals de la muntanya curullada amb el Turó de Les Roquetes, s'alça Torre Baró, grup notable de vivendes aïllades i petites i moltes d'elles obra de l'autoconstrucció. Aquestes vivendes es troben escalonades al vessant de la muntanya, només enllaçades per camins i donant una impressió general d'un notable caos urbanístic. Roman no solament amagat a la ciutat de Barcelona, sinó que cal anar allà mateix per a veure la verdadera constitució d'aquesta unitat urbana.

Es tracta d'una verdadera marginació en un context inclòs administrativament dintre les fites administratives de l'Ajuntament de Barcelona. No hi ha cap mena de transport públic, si exceptuem el parador de la Renfe que és un servei de les línies que comuniquen Barcelona amb Manresa i Vic. Es tracta, en definitiva, de terrenys marginals i la qualitat del sòl és baixa per la seva manca d'urbanització.

TRINITAT VELLA

El nom li prové del tossal anomenat "La Trinitat" i el poble en diu Trinitat Vella per a distingir-la del nucli habitat que es troba a l'altra banda de l'Avinguda Meridiana. Malgrat que la seva accessibilitat respecte a Barcelona és clara, no ho és tant respecte a d'altres nuclis urbans veïns. La mateixa xarxa viària que li fa accessible la ciutat, el sotmet a una mena d'ensurallament. Només un pont permet els vianants passar a la Trinitat anomenada Nova. Es tracta d'un barri força vell i, en alguns aspectes, notablement degradat com, per exemple, la infraestructura urbanística que deixa bastant que desitjar. Es conserven fileres de cases posades una al costat de l'altra; però s'hi han operat transformacions rellevants amb promocions d'entremetgeres en forma de blocs. A la part nord i d'esquenes a Barcelona, el Patronat Municipal de la Vivenda, hi ha edificat un polígon de 162 vivendes que trenca amb la seva uniformitat la perspectiva constructiva de la Trinitat Vella. Per l'embalum de la gent que hi habita, cal considerar que es tracta d'una àrea força mal comunicada.

SANT ANDREU-LA SAGRERA

E'antic poble de Sant Andreu del Palomar i el primitiu districte de Sant Martí de Provençals -La Sagrera- constitueixen dos cascs antics que es troben en un procés d'una revolucionària reconversió. L'estructura rural primigènia més o menys ordenada té verdaderes dificultats a sobreviure al costat de les operacions urbanístiques que vorregen la Meridiana. El conjunt és inharmònic i molt irregular. Per altra banda, a l'est de l'Avinguda Meridiana i tenint com a medul·la el passeig Torras i Bages, s'hi està operant un eixample força regular. Les velles torrenteres afecten topogràficament el terreny; però no poden impedir una bona accessibilitat amb el centre de la ciutat i amb la perifèria. Les restes dels cascs antics conserven la vivenda entremitgera unifamiliar; però les noves promocions entremitgeres tenen la forma de blocs plurifamiliars. Les importants fàbriques, les estacions de la RENFE i les casernes militars trenquen de soca a l'arrel la hipotètica uniformitat que provindria de les edificacions recents. L'oscil·lació dels preus del sòl, deixa endevinar encara bona part de possibilitats especulatives.

BARO DE VIVER-MILANS DEL BOSCH

El nom prové de dues promocions nascudes a la mateixa època i edificades per la mateixa entitat pública que s'anomenava aleshores -el 1929- el Patronat de l'Habitació. Enmig d'un context de terrenys industrials (el polígon industrial del Besós), es tracta de terrenys marginals i, per tant, barats. Posteriorment, han sofert notables ampliacions de les que en parlarem més endavant. Limiten amb el municipi de Sant Adrià del Besós, que es separa de Barcelona pel mateix ribatge del riu i es troben clarament d'esquenes a la ciutat. Es mantenen molt accessibles als barris veïns; però no tant amb el centre de la ciutat. El grup Milans del Bosch és conegut pel nom del Bon Pastor. Efectivament, es troben relativament ben comunicats, malgrat que la infraestructura viària no pot encobrir substanciosos dèficits. Aquella primera edificació de forma entremitgera unifamiliar i respectivament amb 344 i 533 vivendes, ha conegut posteriors actuacions amb blocs de vivendes al costat de Baró de Viver i amb el naixement de unitats anàrquiques (barris de Sanchís i Estadella) a la vora de Milans del Bosch. El conjunt és d'una verdadera manca d'unitat.

EL CLOT

Correspon al nucli vell de l'antic municipi de Sant Martí de Provençals. Conserva alguns lineaments, tant en la seva trama urbana com en la seva vivenda, que són un simple record del que constituïa aquell casc antic. Idealment, es dibuixa al Clot alguna de les darreres illes del malmès pla Cerdà que troba aquí la gran dificultat d'una vetusta estructuració urbana. Malgrat la seva denominació, El Clot no és pas un "clot". És obert i situat al límit del pla de Barcelona formant un cos únic amb la ciutat. Els importants vials d'entrada i sortida de Barcelona emmurallen aquesta àrea i l'encaixonen en un triangle de difícil sortida. Amb tot, té molt bones comunicacions. Els blocs plurifamiliars entremitgers porten la idea de remodelar totalment el casc antic que, al costat d'aquestes edificacions recents, presenta dèficits infraestructurals notables per causa de la presència de les restes de l'antiga estació de la RENFE quan passava per la superfície i per la d'uns locals amplis i espaiosos d'antigues empreses que en aquests moments ja no hi són.

CAMP DE L'ARPA

Es un dels cinc antics municipis de Sant Martí de Provençals. El pla Cerdà, recordat per una ombra d'illes desfigurades pels efectes d'una parcel·lació força deteriorada, perd la seva identitat amb el paral·lelisme dels carrers que es correspon amb la parcel·lació rural. Malgrat que les illes siguin rectangulars, les seves formes poligonals són molt diverses. La proximitat de les illes del pla Cerdà, faculden una accessibilitat molt fàcil cap al centre de Barcelona i cap els contextos urbans veïns. Donat el seu emplaçament, el Camp de l'Arpa és ben comunicat; però els serveis públics rodegen l'àrea habitada i això matisa molt la qualitat dels seus transports. Els grans blocs de construcció recent dominen totalment la configuració general del Camp de l'Arpa i ofeguen notablement les restes de construcció primigènia que pràcticament no tenen identitat.

BESÓS

Constitueix una unitat urbana afectada per notables actuacions urbanístiques que, en forma de polígons, configuren un verdader mosaic d'operacions petites i discontinues. Aquestes actuacions (La Verneda -a cavall dels municipis de Sant Adrià i Barcelona-, Juan A. Parera, Sant Martí, superilla Silbà, Cooperatives La Puntual i l'Amistat, Patronat de la Guàrdia Civil -que formen part d'una mateixa actuació en el planejament: el pla parcial de la zona de llevant-, La Paz, Cooperativa del Sagrat Cor, Naresme i Sudocast del Besós) es troben invadides parcialment pel polígon industrial del Surest del Besós i per importants línies fèrrees. Aquest mosaic guarda una certa uniformitat segons cadascuna de les promocions. L'accessibilitat és relativament bona i les comunicacions es mantenen a estàndards bastant bons; més encara, amb la perspectiva de la inauguració més o menys pròxima del metro. Tipològicament, la vivenda és molt diferent i depèn del constructor de cadascuna d'aquestes unitats. Predomina l'entorn mitgera plurifamiliar; però es dona també altres tipus segons el temps de la construcció: La Verneda és en forma de blocs bifamiliars i com un poblat independent i ^aLa Paz hi predomina la vivenda aïllada plurifamiliar. *i a La Paz hi predomina el bloc solitari.*

POBLE NOU

Insinuant alguna que altra illa amb una estructuració semblant a l'Eixample Cerdà, malgrat per l'existència de grans indústries i de futurs vials com, per exemple, la Diagonal que encara es troba en bona part en projecte d'urbanització, aquesta unitat urbana és un verdader pupurri. Carrers en procés de formació, coexisteixen amb vivendes molt velles i deteriorades en forma d'entremetgeres unifamiliars i amb noves construccions entremetgeres plurifamiliars. Dóna la impressió general que la parcel·lació ha estat feta sense cap mena de planificació. Malgrat que el conjunt, vist superficialment, ^{manifeste} ~~dona la impressió~~ d'una certa ordenació, ~~el conjunt~~ és veritablement caòtic. Es tracta d'una àrea força accessible al centre de la ciutat; però no tant a les parts altes de ~~la ciutat~~ (Guinardó, Sant Gervasi, Gràcia, Sarrià i Pedralbes). La infraestructura és molt dolenta, potser esperant l'obertura i acondicionament de molts vials i les facilitats comunicatives provenen precisament del fet que les línies dels serveis segueixen els grans vials. En aquest sentit té bones perspectives quan sigui realitat el projecte del metro que ~~atravessarà~~ la zona.

TAULAT

Es un dels cinc districtes que integrava el municipi de Sant Martí de Provençals i que constituïa l'antic barri de pescadors. Queda un record de l'estructura reticular amb un centre que es conserva idèntic situat a la plaça Prim. Les ampliacions operades posteriorment no són pas uniformes i es troben dificultats per la ubicació d'indústries com La Catalana de Gas i Electricitat. Malgrat tot, el Patronat Municipal de la Vivenda va construir el 1955 un polígon de 186 vivendes que, com a blocs aïllats segueix la franja costanera del passeig Calvell. Aquest polígon i alguns blocs de fabricació molt recent, trenquen la fesomia general de l'àrea que es compon de vivendes entremitgeres unifamiliars i que moltes d'elles lluiten entre la barraca i la semibarraca. Esdevé un sector pròxim i accessible a Barcelona per l'Avinguda del Capità López Varela i la proximitat dels autobusos del Poble Nou el fan relativament ben comunicat. Els dèficits infraestructurals són ostensibles a tot punt de vista, malgrat que conservi la pavimentació de l'antic barri de pescadors. La línia del tren de Mataró el separa manifestament de la platja que, aquí, és una verdadera porqueria.

POBLE NOU (Casc antic)

El respecte dels antics camins que lligaven el Taulat amb l'antic municipi de Sant Martí de Provençals (Marià Aguiló, Sant Joan de Malta, Camí Antic de València i Juncà) fa que el pla Cerdà perdi identitat en una trama que es voldria encara similar al mateix. El Casc Antic del Poble Nou ni és totalment simètric, ni és totalment asimètric. La parcel·lació ha estat anàrquica del fet de la presència de bon nombre de passatges que densifiquen extraordinàriament la seva població. Infraestructuralment, aquest casc antic adoleix problemes a la part de mar per causa de les inundacions ~~provocades~~ ^{provocades} per l'aigua que baixa de la part alta de Barcelona. Té connexions directes amb ~~la xarxa~~ ^{la xarxa} vial secundària que el fan relativament accessible a Barcelona i posseeix bon nombre d'autobusos que el travessen. I encara el futur metro pot fer variar molt les coses. Tipològicament, la vivenda nova -molt poca- coexisteix amb l'antiga i al costat de fileres de cases unifamiliars, hi ha moltes vivendes entremitgeres plurifamiliars

ROQUETES-VERDUM

Irregularitat de traçat en la seva trama urbana, topografia molt desnivellada pel turó de Les Roquetes, accessibilitat condicionada a l'obertura de grans vials, infraestructura urbanística molt definitiva, comunicació amb el centre i ~~incomunicabilitat~~ ^{malas comunicacions} amb la part alta a ponent de Barcelona, tipologia de vivenda completament anàrquica, són segurament les característiques més destacables d'aquesta àrea urbana. Per a fer-nos una idea general de la complexa composició de l'habitatge, només cal veure les promocions operades: a Verdum, dues promocions diferents; les 906 vivendes construïdes pel Govern Civil i les 1.444 de l'Obra Sindical del Hogar l'any 1958. El grup de 194 habitatges del Patronat Municipal de la Vivenda anomenat de Carles Trias i el de la Cooperativa d'Empleats de la RENFE. Es pot veure allà l'entremetgera en blocs, les promocions uni o bifamiliars i, inclús, força vivenda d'autoconstrucció. Malgrat els dèficits apuntats, els preus del sòl no són pas dels més barats de Barcelona.

TRINITAT NOVA

Area que ha estat feta en forma de polígons construïts l'any 1958-1959. Com que les operacions urbanístiques són disperses, tampoc guarda cap uniformitat en la seva trama. Les dues operacions puntuals més destacables són la de l'Obra Sindical del Hogar amb 1.154 vivendes i la del Patronat Municipal de la Vivenda amb 1.005 habitacles. Es troba ubicat al començament del pendent que curolla el turó de Les Roquetes. La seva accessibilitat és difícil perquè el gran vial de la Merdiana constitueix una mena de muralla, a més de les dificultats que crea un torrent (el del Nen). De totes maneres, el futur és optimista degut a la futura Via Favència que encara no està acabada. Infraestructuralment, hi ha força dèficits; però encara conserva una mínima adequació en funció de les promocions. No es pot pas parlar d'incomunicació puix que té força autobusos que l'enllacen amb Barcelona. Evidentment, tractant-se de polígons, la tipologia de la vivenda és entremetgera plurifamiliar.

SANTA EULALIA-CAN PORTA

En conjunt, és una lluita entre les rieres antigues contra la proliferació de polígons privats. ^{La unitat} ~~El conjunt~~ és força asimètric, només guardant una mínima simetria a les voreres de Fabra i Puig. No hi ha cap direcció formal. La seva accessibilitat no és pas difícil, malgrat que vingui condicionada per una pèssima infraestructura viària que dóna la impressió d'un abandó absolut. Moltes d'aquelles rieres permaneixen obertes i donen fe del mal estat general en que es troba aquesta àrea. Els serveis de transport són abundants; però tots voregen la unitat habitada. Hi ha encara una resta primitiva d'alineació d'entremitgeres unifamiliars; però la vivanda predominant ^{és} ~~per~~ la típica entremitgera plurifamiliar, fruit precisament de les importants actuacions urbanístiques privades. ~~Malgrat tot~~, considerant els preus del sòl, Santa Eulàlia i Can Porta és un terreny abonat per ^a ~~l'~~especulació.

GUINEUETA-CANYELLES-BARCINOVA

Es tracta d'una unitat urbana relativament recent. El 1962 fou edificada La Guineueta per l'Obra Sindical del Hogar, entre els 1965-1970 ho fou Barcinova per iniciativa privada i el 1972 el Patronat Municipal de la Vivenda va començar l'edificació de Canyelles que encara no ha estat acabada. Tres polígons ~~d'entrepitges~~ ^{i dels que} en blocs ~~encara que~~ Barcinova estructuralment és fet ^{amb} ~~de~~ blocs aïllats. Cada actuació té la seva pròpia planificació interna; però la visió de conjunt no té cap lògica i és, per tant, completament inharmònic. Canyelles es troba emplaçat en un context de pendents per les rampes naturals del turó Blau. L'accessibilitat és força bona i encara ho serà millor quan ^{seabri} ~~l'obertura~~ del II Cinturó de Ronda. La infraestructura viària és força dolenta i els transports, encara que abundants, rodegen la unitat habitada. Predomina la vivenda entremitgera plurifamiliar i els preus del sòl són relativament barats.

TURÓ DE LA PEIRA-LANON ALBO-PI I NOLIST

Cap uniformitat de conjunt hi pot haver-hi en una unitat urbana marcada per tres formacions completament diverses no solament pel promotor sinó també per l'època en que han estat construïdes: la iniciativa privada (Sanahuja) va promocionar el Turó de la Peira recentment; el Patronat de l'Habitació, l'any 1929, va fer el polígon de Ramon Albó de 537 vivendes i el Patronat Municipal de la Vivenda ha construït un grup de 173 vivendes prop del carrer Pi i Nolist. El petit turó de la Peira crea uns petits desnivells que fan d'aquesta àrea urbana una unitat completament amagada. Es tracta d'un sector arreconat i accessible per intermediaris i, malgrat la proximitat de molts serveis de transport, no n'hi cap que penetri la zona habitada. La infraestructura és molt deficitària i dóna la impressió que les coses s'han fet a mitges. Conseqüentment, els preus del sòl són modestes i donen als terrenys un verdader caràcter de marginals. El grup de Ramon Albó és el característic de les entremitgeres unifamiliars de les cases barates; però la resta és feta en forma de blocs plurifamiliars.

CONGRÉS EUCARÍSTIC

Dintre d'un context de promocions unitàries (Torre Lloveta i Plaça Naragall de 796 i 58 vivendes respectivament construïdes pel Patronat Municipal de la Vivenda; Urbanització Meridiana de l'Obra Sindical del Hogar de 406 vivendes i Vivendes Congrés de 2.719 vivendes), s'hi endevina un intent més o menys fallit de la simetria Cerdà i una reticulació no pas ben bé uniforme i un traçat lineal a les proximitats del poble d'Horta. El conjunt, doncs, és molt irregular. La riera d'Horta provoca uns petits desnivells i es presenta com una unitat força accessible per la proximitat de vials secundaris que en faciliten l'accés. Així mateix, les comunicacions són molt bones i també la infraestructura urbanística. A part la Urbanització Meridiana que és feta de vivendes bifamiliars, en general domina l'entremetgera plurifamiliar, a part d'algunes torretes unifamiliars a les proximitats d'Horta. S'hi estan operant importants transformacions urbanístiques, potser aprofitant que el preu del sòl no és pas dels més cars de Barcelona.

HORTA

A més de l'antic poble que, seguint una certa isotropia concèntrica dels carrers amb un centre que és la plaça Eivissa, s'hi dona un eixample rellevant a la dreta del carrer Campoamor on el traçat reticular l'hi dona una certa uniformitat. A mesura que s'inicien els desnivells del Turó d'en Gras, l'estructura urbana perd totalment la seva identitat. El fet d'ésser atravesat per la Riera d'Horta, dona la impressió que Horta es troba en un clot i, per tant, que orientativament es trobi completament amagat. Tant pel nord com pel sud, l'accessibilitat és fàcil. La infraestructura urbanística és molt deficient; però, en canvi, les comunicacions són extremadament bones. Per causa de la conservació del casc antic, Horta conserva força vivenda unifamiliar aïllada i també entremitgera en bloc. Les transformacions més recents, van imposant l'entremitgera en bloc. A la part més alta, hi ha encara força vivenda d'autoconstrucció. Els preus del sòl són molt barats dintre el context general de la ciutat.

LA CLOTA

Es tracta d'un poble rural enmig d'un context urbà. Camins, torrents, desnivells i masies fan que hom no s'adoni de la seva existència fins que s'ha llegit el cartell que anuncia la seva existència. Ni accessibilitat, ni infraestructura, ni comunicacions són presents a La Clota. En definitiva, es tracta, no ja d'una àrea marginal, sinó d'un sector completament desconegut per la ciutat de Barcelona. Els preus del sòl són relativament molt barats i, a més, ha d'ésser objecte de futures transformacions de vials i altres, que redueixen el sector a una futura entitat que hom no sap exactament què serà.

VALL HEBRÓ-MONTBAU

Enmig d'importants equipaments: Hospitals, Escoles i Parcs amb zones esportives, s'hi alcen dos importants polígons, Vall Hebró i Montbau, respectivament d'iniciativa privada i del Patronat Municipal de la Vivenda. El primer no està acabat encara i el segon té 1.977 vivendes. Montbau té un petit apèndix de vivendes unifamiliars que envolten el carrer Ceràmica; ~~però les promocions poligonals són fetes d'entremetgeres plurifamiliars.~~ Els turons de Sant Cebrià, Maltall i Valldaura fan que el pendent del sòl, per altra banda relativament molt barat, sigui força pronunciat. L'accessibilitat és relativament bona només comptant amb el passeig del Vall Hebró. Malgrat tot, les perspectives són bones perquè està en procés de construcció el II Cinturó de Londa. La infraestructura, per causa d'aquestes obres no és pas massa bona. Hom no sap si les bones comunicacions amb que compta l'àrea estan més en funció dels importants equipament ubicats allà que no pas del nucli habitat.

Es tracta d'una trama urbana força irregular. El turó de la Dubira i la muntanya del Carmel fan que sigui una àrea amb traçats de carrers desnivellats i orientativament d'esquenes a la ciutat. L'accessibilitat és difícil, malgrat que els encontorns de la Font d'en Fargues constitueixin una excepció donada la proximitat del gran vial del passeig de Maragall. Si tenim compte de la infraestructura vial, haurem també de fer la mateixa excepció perquè en general és força deficitària. Com a resultat del que hem dit, les comunicacions al Carmel són difícils, puix que les abundants possibilitats comunicatives es veuen seriosament afectades pel fet que penetren com poden el nucli habitat. La vivenda entremitgera és la predominant; sovint en unitat unifamiliars i, a les promocions més recents, en blocs de pisos. En aquest sentit, també caldrà exceptuar aquelles proximitats de la Font d'en Fargues on abunda la torreta i el bloc aïllat plurifamiliar donant un conjunt ajardinat molt agradable i d'una qualitat de vivenda força destacable.

D'un traçat lineal i paral·lel convergent a la Verge de Montserrat i fent un ventall ampli a la part baixa de la muntanya Pelada, El Guinardó és una àrea que es troba en un procés de transformació important. Era el districte Muntanya del municipi de Sant Martí de Provençals habilitat per a ésser zona d'estiueig; és per això, que es conserven encara moltes torretes ajardinades, enmig dels blocs plurifamiliars de nova factura. Malgrat tot, aquests blocs van formant entrepfitgeres i reconvertint pràcticament la fesàmia de la zona. Molt accessible a la ciutat de Barcelona i, en aquests moments, també molt ben comunicat. Està ben cuidat infraestructuralment i, si alguns dèficits es deixen sentir, són deguts més als accidents topogràfics que a una mala cura dels vials. Es comprèn que sigui terreny abonat a les operacions constructives, perquè els preus del sòl són relativament molt alts.

SANT GERVASI-PUTXET

El primitiu poble de Sant Gervasi, marcat per una reconversió de gran relleu i sota els pendents irregulars del turó del Putxet, voldria ésser regular a les àrees que conserven més clarament l'estructura antiga; però es perd aquesta regularitat per causa dels grans vials que el travessen i dels pendents que vénen imposats pel dit turó. L'accessibilitat i les comunicacions són molt bones i la infraestructura vial és molt cuidada. Les poques entre mitgeres unifamiliars del poble de Sant Gervasi que encara queden, conviuen amb els immobles de pisos que, sovint, per causa dels grans vials arriben a altures molt considerables. També hi ha una mena de record de torretes aïllades i ajardinades que van camí de desaparèixer per causa de les notables actuacions que s'hi operen. Les vivendes noves són de gran qualitat potenciades aquestes operacions per uns preus del sòl que són notablement cars encara que no siguin dels més cars de Barcelona.

SARRIÀ

L'antic poble de Sarrià, del que només en queda una mostra als encontorns del carrer ~~xxxxxx~~ Major de Sarrià, conserva una trama molt irregular. Malgrat tot, els eixamples posteriors del poble intenten conservar, sovint sense lograr-ho, una certa regularitat. Els pendents de Vallvidrera i el torrent dels Arcs, principalment, són els que ho impedeixen. Sarrià és accessible i ben comunicat amb la ciutat; però les obres fetes a la continuació de la Via Augusta i a l'estació del tren de Sarrià, fan que infraestructuralment hi hagi uns dèficits notables. Malgrat tot, la infraestructura viària és força acceptable. Al costat de molts residus de vida entre mitgera unifamiliar, les promocions més actuals es corresponen amb els blocs de pisos. Hi queden també moltes torretes aïllades i ajardinades que comparteixen la seva existència amb molts i grans equipaments, sobretot col·legis. De totes maneres, com que el preu del sòl és força alt, s'hi operen notables transformacions caracteritzades particularment per la gran qualitat de les construccions.

LES CORTS

El poble de Les Corts, modificat àmpliament per importants transformacions viàries i urbanístiques posteriors, intenta conservar una tipologia de vivendes unifamiliars, en un context de canvis notable. Àrea molt accessible i ben comunicada, ostenta una infraestructura viària força ben cuidada. Els blocs de pisos ofeguen les poques vivendes que queden de Les Corts. A més, el solar de l'antic Hospital de Sant Joan de Déu suposa una important reserva d'espai urbà i cal pensar que les operacions constructives no s'han pas acabat, puix que els preus del sòl són dels més cars de Barcelona i, per tant, presenten possibilitats especulatives rellevants. La resta de les petites torretes ajardinades segurament que deixaran pas a intervencions posteriors.

SANTS-HOSTALRICHS

L'antic poble de Sants, de vivendes entre mitgeres uni o bifamiliars, té la sort de conservar bastant la seva estructura primitiva. Traçat lineal i amb una certa regularitat, sobretot a les àrees més pròximes a la plaça Espanya. Sovint, aquest traçat no és tant regular; però encara conserva uns desembocaments al carrer Sants i unes places que són característiques de la unitat urbana: Fénix, Màlaga, de la Farga, Huesca i Erennio. Tant la fàbrica Batlló com l'Espanya Industrial, avui desaparegudes, trenquen totalment aquest assaig d'harmonització. Sants presenta una accessibilitat molt fàcil i unes molt bones comunicacions; potser el que deixa més que desitjar és la infraestructura vial que, conservant-se en bastant bon estat, manifesta uns dèficits ostensibles. Ni cal dir com la vivenda nova, sobretot al costat dels grans vials, té ja la forma de grans blocs. Els espais de l'antiga Espanya Industrial, que en el planejament figuren com a collidors d'un important polígon privat, són molt amplis i, des del 1970, només han lograt alçar-hi dos blocs al costat de la desapareguda plaça Teixidors. En principi, estava previst per a 1.504 vivendes. Els preus del sòl a Sants són força cars.

POBLE SEC

Amb un traçat lineal i paral·lel que desemboca en el vial del Marqués del Duero iniciant-se a les estribacions muntanyoses de Montjuïc, el Poble Sec es compon de vivendes entre mitgeres en forma de blocs de vivendes amb l'excepció de les casetes unifamiliars de la part de muntanya. Les proximitats de la plaça Espanya i del moll de Barcelona trenquen radicalment aquell traçat més o menys regular. La seva accessibilitat és relativa puix que la xarxa vial és forània al nucli habitat. Això també passa amb la comunicació: moltes facilitats comunicatives que no penetren l'interior de la unitat. La infraestructura urbanística és força acceptable i només presenta alguns dèficits a la part més muntanyosa. Els preus del sòl no són pas massa baixats relativament als preus de la ciutat.

CASC ANTIC-Ciutat Nova

Constitueix la primera expansió de la ciutat de Barcelona i es correspon administrativament amb el Districte Cinquè de la ciutat. Sota una certa reticulació molt irregular tant pel traçat dels carrers com per la forma asimètrica de les illes, aquest Casc Antic conserva una alineació dels carrers horitzontals coincidint amb les antigues portes de les muralles de les Rambles. Està envoltat de grans vials que el fan relativament accessible i, per tant, ben connectat amb la resta dels vials secundaris. De totes maneres, l'estretor dels carrers el fan pràcticament intransitable pel seu interior. El mateix passa amb les comunicacions: molt ben comunicat; però cal sortir-ne per a trobar unes gran facilitats comunicatives. La infraestructura vial és degradada en molts aspectes; però es conserva en força bon estat. La vivenda, també molt vetusta i degradada, és tipològicament entre mitgera plurifamiliar. Només les façanes de les cases que donen als grans vials tenen la cara neta i són relativament pocs els indrets on s'hi opera una reconversió. Aquesta unitat està plagada d'equipaments importants que no estan al servei del nucli habitat, sinó que aconsegueixen una missió ciutadana de primera necessitat.

CASC ANTIC - Ciutat Vella

Constitueix el nucli d'on nasqué l'actual Barcelona. Es tracta d'una trama extraordinàriament irregular i amb una notable assimetria de les illes que l'integren. Fins a mitjan del segle XIX no s'obren els carrers Fernando i Princesa que reformen una mica el traçat dels carrers. A començament d'aquest segle, es fa l'obertura de la Via Laietana que continuarà el procés de reestructuració del casc antic. La parcel·lació ha estat segurament molt esmicolada. Es precisament l'obertura de la Via Laietana que ha determinat una notable accessibilitat al sector. Malgrat tot, és força inaccessible en el seu interior. Les comunicacions, en canvi, són excel·lents i la infraestructura urbanística, malgrat el seu caràcter vetust i deteriorat, es conserva en força bon estat. La vivenda, entre mitgera plurifamiliar, conviu amb la bellesa de l'anomenat Barri Gòtic i amb grans edificis que són propis d'un sector que és a l'ensens centre de gestió. Els preus del sòl són molt cars i el conjunt, per causa de l'estretor dels carrers, de l'aprofitament de l'espai i de la no planificació de la parcel·lació, dona la impressió d'una gran densitat d'habitables que ofeguen i aclaparen.

CAN BARO

Es troba situat al pendent més pronunciat del Turó de la Rubira. Hi alterna la vivenda aïllada (incloent-hi el barraquisme) i l'entremitgera tant uni com plurifamiliar. El conjunt integra una trama molt irregular; però, malgrat tot, la plaça de Can Baró hi crea una certa cohesió urbanística. Amb tot, aquesta cohesió ve seriosament distorsionada pels importants desnivells que afecten a Can Baró. Conseqüentment ni és accessible, ni està pas ben comunicat i, al costat de zones més o menys ben pavimentades, n'hi ha d'altres on la infraestructura urbanística sembla que no hi hagi existit mai. En aquests moments, s'hi estan operant importants reconversions i és que els preus del sòl, sense ésser els més cars de Barcelona, encara presenten un cert estímul als inversionistes.

LA TAXONERA

Darrera el turó de la Creueta del Coll i seguint els pendents del terreny, es troba La Taxonera completament amagada orientativament a la ciutat de Barcelona. No s'hi veuen pas construccions molt grans i la vivenda és quasi tota entre mitgera en unitats més aviat petites o, com a màxim, arriben a les tres o quatre plantes. Aprofitant els desnivells, s'hi comencen a fer alguns blocs de pisos que conviuen fàcilment amb l'autoconstrucció. El conjunt, lògicament, és extraordinàriament irregular. A més de la Creueta del Coll, la riera del Torrent de Sant Ginès contribueix també a que els desnivells siguin notablement pronunciats i, per tant, que la irregularitat sigui més notable. Només el Vall Hebró permet l'accés a La Taxonera i és a la mateixa distància que cal anar a cercar les comunicacions; però, en canvi, la infraestructura vial, malgrat dèficits notables està generalment força cuidada. Els preus del sòl són molt barats relativament a la ciutat de Barcelona i això segurament que explica el seu retràs en una reconversió tal com es dona en altres indrets de la ciutat.

SANT GENIS DELS AGUDELLS

Era un poble situat en el pendent més fort dels turons de Sant Cebrià, la Font Grogà i Torre Baró. Avui conserva pràcticament la mateixa estructura inicial de casetes unifamiliars i aïllades, algunes d'elles d'autoconstrucció. Els blocs de construcció recent són també unitats aïllades. Els seus carrers actuals són més aviat camins aprofitats a la muntanya i, per tant, no són fàcilment accessibles i està completament desprovists d'infraestructura de tota mena. Les comunicacions són així mateix inexistents. Els preus del sòl són barats i, per tant, les perspectives de canvi no són massa previsibles.

ELS PENITENTS

Travessat pel barranc dels Penitents i a les estribacions que vénen curullades per la muntanya del Tibidabo, aquest sector urbà s'enfila a una i altra banda del torrent culminant en una urbanització privada anomenada Vall-Par. Amb predomini de vivenda aïllada i unifamiliar, s'hi troben restes de vivendes entre mitgeres d'una sola família o de blocs de pisos. De totes maneres, són construccions més o menys antigues que no tenen la més mínima trama urbana puix que la seva accessibilitat ve marcada pels camins de muntanya i el conjunt més aviat és l'aïllament de la torreta de marfil que el que vindria indicat per una marginació de la ciutat. És un sector completament incomunicat de la ciutat i només conserva un mínim d'infraestructura a l'urbanització descrita anteriorment. Dóna la impressió que, a llarg termini, s'hi pot operar una transformació bastant radical del fet que els preus del sòl es conserven relativament barats i que a la banda que està propera a la carretera de la Rabassada ja s'hi experimenten algunes intervencions força rellevants.

transformació ← preus alts , però aquí al revés?
(fins ara)

VALLVIDRERA

Es troba emplaçada a la vall que deixen els turons de Llavallol i de Vilana i el seu nucli habitat comença darrera les fites de Sarrià fins dalt de la muntanya. Els pendents són tan pronunciats que inclús l'únic mitjà de transport és el funicular que enllaça el nucli habitat de dalt de la muntanya amb l'estació dels ferrocarrils de Catalunya. Aquella vall ve encara marcada per la presència del Torrent d'en Dach i les vivendes que s'enfilen a la muntanya estan edificades a la vessant dreta i esquerra del mateix. Es tracta, per tant, d'una vivenda aïllada, amb bona presència de l'autoconstrucció i a la part de dalt es comencen a fer sentir alguns blocs de pisos, molts d'ells encara inacabats. Vallvidrera és només accessible per carretera. La infraestructura vial és pèssima i només el sector habitat de dalt de tot gaudeix d'una certa pavimentació. ~~Podria ésser que es donessin transformacions a llarg i a curt termini del fet que~~ Els preus del sòl no són pas cars relativament a la ciutat de Barcelona.

MUNTANYA DE MONTJUIC

Convertida en Parc Municipal, la Muntanya de Montjuic inclou uns polígons o promocions del Patronat Municipal de la Vivenda. Són exclusivament els únics nuclis habitats de la Muntanya. Es tracta del Polvorí, Can Clos, La Vinya i Nostra Senyora del Port, amb un total de 1.300 vivendes. A més, queda una petita àrea de barraquisme a Can/ Tunis on hi ha uns pavellons municipals que acullen bona part dels antics barraquistes. La vivenda d'aquelles promocions és entre mitgera en blocs de dues i tres famílies. Cal comptar amb alguns blocs plurifamiliars. El parc de Montjuic acull un gran nombre d'instal·lacions i equipaments d'àmbit ciutadà. No hi ha trama i, com que aquelles promocions ocupen terrenys marginals, la seva accessibilitat és difícil i la infraestructura vial és pèssima. Les comunicacions són també molt limitades. Els nuclis habitats romanen d'esquenes a la ciutat de Barcelona i els preus del sòl són relativament barats.

De trama completament irregular; però conservant una forma quadricu-
lar a les illes que es troben a la vorera de la Gran Via, aquesta uni-
tat urbana que hem anomenat ^{AQUA} Ibèria s'enfila ràpidament pels pendents
pronunciats de la cara de Montjuic que mira a Muntanya. A la part baixa
hi predomina l'habitable entre mitger plurifamiliar i a la part alta
destaquen, sobretot, les torretes petites i algunes d'elles ajardinades.
La promoció més important és la construïda pel Fomento de Obras y Cons-
trucciones i que està gestionada per una Caixa d'Estalvis. Aquesta uni-
tat es conserva d'esquenes a la ciutat de Barcelona i resta bastant di-
fícil quant al seu accés, malgrat la proximitat de la Gran Via. No sola-
ment els desnivells, sinó també la irregular alienació dels carrers, en
fan un sector difícilment accessible. A la part baixa la infraestructura
vial és relativament cuidada; però a la part alta presenta dèficits re-
llevants. Els serveis de transport són abundants; però no n'hi ha cap
que penetri l'interior del nucli habitat. Els preus del sòl no són
pas dels més barats, el que faculta les possibilitats inversionistes
a curt plaç. Encara s'hi endevinen bon nombre d'instal·lacions industrials

Limitant amb el polígon industrial més important d'Espanya, la Zona Franca té únicament dos polígons rellevants (Eduard Aunós de 533 vivendes construïdes pel Patronat de l'Habitació el 1929 i la SEAT construït per la iniciativa de l'empresa el 1958) i moltes altres edificacions posteriors entre les que destaca l'ampliació de les Vivendes SEAT anomenat Cooperativa Verge de Núria. Pràcticament, no hi ha trama urbana a part d'una certa reticulació poligonal coincidint amb les edificacions dels dits polígons. La Zona Franca queda darrera la Muntanya de Montjuïc i, per tant, completament d'esquenes a la ciutat. La seva accessibilitat és relativament fàcil i les comunicacions són abundants. En canvi, la infraestructura viària, en alguns moments, és pèssima. Les "cases barates" d'Eduard Aunós guarden la tipologia de les entre mitgeres unid familiars; però, a part de petits sectors del Port, les vivendes de construcció posterior són entre mitgeres en forma de grans blocs de pisos. Els preus del sòl, relativament elevats, encara permetran ~~opere~~, segurament a curt termini, importants remodelacions.

CAN FIGUEROLA

A partir del 1968, s'aixeca un polígon molt poblat en terrenys muntanyosos que havien pertenescut al poble de Sant Genís dels Agudells. Malgrat la unitarietat de la gestió, la trama segueix els antics camins de la muntanya molt ben urbanitzats i pavimentats i amb vivendes entre mitgeres plurifamiliars. Al seu centre, s'hi troba la masia de Can Figuerola i el projecte de la promoció afecta també al que era o havia estat el Patronat Ribas. El conjunt, quan estigui acabat, està previst que tingui 2.243 vivendes. Els preus ^{del sòl} són molt barats i l'única via d'accés és el passeig del Vall Hebró; però en un futur no llunyà el II Cinturó de Ronda encara facilitarà més aquest accés. Els transports públics, encara que pròxims, només voregen el nucli habitat; però aquí encara les comunicacions es veuran molt millorades per l'acondicionament del futur metro que, com a continuació del de Lesseps, ha de conduir fins el mateix Vall Hebró.

Quan, el 1700, fou enderrocat l'antic barri de la Ribera, el Marqués de la Mina va edificar la Barceloneta i, els seus primer habitants, foren tots pescadors. Area molt antiga que conserva les mateixes característiques que la van fer nèixer: vivendes plurifamiliars, en una trama de carrers reticulars i molt estrets i constituint el conjunt una forma geomètrica triangular. Al temps que fou edificat, els terrenys eren marginals a la ciutat i és per això que encara hi ha bon nombre d'indústries. Les operacions constructives posteriors han respectat la idea inicial, inclús una promoció del Patronat Municipal de la Vivenda de 237 vivendes. La plaça del Poeta Boscan dóna una sensació de poble i conserva també les característiques primitives. L'accessibilitat és fàcil encara que l'estretor dels carrers en fan difícil l'accés en el seu interior. Per altra banda l'Avinguda Icària (anomenada Capità López Varela) li obra les portes de la zona llevant de Barcelona. La infraestructura vial, encara que molt vetusta i degradada, es conserva en força bon estat; i les possibilitats comunicatives són molt abundants.

Les grans infraestructures viàries de la xarxa primària fragmenten aquesta unitat urbana que, efectivament, es diferencia clarament de Gràcia per la seva trama urbana, del Guinardó del fet de no formar cos amb aquest sector de la ciutat; a més, la presència de l'Hospital de Sant Pau el separa. En la seva part més antiga i que es correspon a la que tota la Travessera de Gràcia, conserva una mena de reticulació degenerada per l'obertura d'amplis passatges. Les casernes de Girona, anomenades popularment de Lepant, i el traçat del I Cinturó de Ronda trenquen totalment aquella reticulació. La vivenda és entre mitgera en bloc de pisos i, com que es troba urbanísticament molt remodelat, les construccions són en gran part immobles nous particularment a les voreres d'on s'ha operat aquesta transformació. I possiblement aquestes actuacions no han pas acabat, del fet que els preus del sòl són força cars. L'accessibilitat és molt bona i les comunicacions també, malgrat els pendents del turó de la Rubira que l'afecten moltíssim. La infraestructura viària, estant encara en procés de canvi, manifesta uns dèficits molts grans.

VALLCARCA

A la falda muntanyosa curullada per la Creueta del Coll i seguint els pendents del terreny, Vallcarca presenta una trama completament irregular. Hi contribueixen no poc les nombroses rieres avui convertides en importants vials (l'Avinguda de l'Hospital Militar, per exemple). Vallcarca és accessible; però molt condicionada pels grans vials de l'Avinguda de l'Hospital Militar i la de la República Argentina. Està ben connectat ~~a la xarxa~~ ^a vial secundària; però de difícil i complicada penetració a l'interior del nucli habitat. Encara hi ha vivenda aïllada unifamiliar, a més d'algunes restes d'entre mitgera unifamiliar i de les construccions més actuals que són en forma d'immobles de pisos. La presència dels equipaments del Parc Güell i de l'Hospital Militar ajuden a trencar qualsevol indici d'unitat de trama que podria intentar sobreviure. La infraestructura vial és força deficient perquè inacabada i les comunicacions no són pas fàcils. S'hi està operant una notable transformació precisament perquè els preus del sòl són molt cars.

DONANOVA-TRES TORRES

Hi ha una certa unitat de trama de manera discontinua. Al sud de la Via Augusta, s'hi endevinen unes illes que conserven una gran disparitat geomètrica dintre uns esquemes imperfectament reticulars. Al centre i formant un triangle, s'hi veuen illes petites i homogènies que troben un centre a la ^{Ví}lla General Mitre-Montaner. La resta, al nord, la trama segueix una estructuració multiforme amb un intent fallit de regularitat reticular. Entre el turó de Monteroles i el començament de les estribacions del Tibidabo, els pendents del terreny dificulten també el que es doni aquí una mínima regularitat. L'accessibilitat és òptima i les comunicacions també. La infraestructura viària és excepcional. Les operacions urbanístiques més actuals són dues: la reconversió progressiva de les torres en blocs aïllats de gran qualitat i la presència d'entre mitgeres plurifamiliars a la vorera de grans vials. Hi queda també alguna resta d'entre mitgeres unifamiliars; però van ràpidament camí de ^{de}saparèixer. Aquestes operacions són molt comprensibles en un context el que el preu del sòl és el més car de la ciutat de Barcelona.

TIBIDABO

Situada en el punt en que precisament la muntanya del Tibidabo s'enlaira definitivament cap els cimals més prominents de Barcelona, aquesta àrea urbana no té cap regularitat en la seva trama, si no és el lleuger intent d'alienació d'alguns carrers. De totes maneres, el nucli habitat, compost de vivendes aïllades tant unifamiliars com bifamiliars i de vivendes entre mitgeres en blocs que alternen amb importants i nombrosos equipaments (asils, cementiri de Sant Gervasi, convents, col·legis, parcs públics...), no es troba pas pròpiament a les estribacions més muntanyoses, sinó que realment, la seva major part, està ubicat al que podríem dir-ne falda de la muntanya. L'accessibilitat no és pas difícil; però tenint compte que els vials es troben més aviat a la perifèria de la unitat habitada. El mateix passa amb les comunicacions: només el tramvia blau el travessa pel seu interior. Es tracta d'un mitjà de transport pràcticament folklòric. Delgrat això, no es pot pas parlar de ^{manca de comunicacions} ~~incomunicabilitat~~. La infraestructura és generalment força bona. I els preus del sòl es mantenen força barats.

PEDRALBES

A ponent de la ciutat i limitant amb els municipis d'Esplugues i de l'Hospitalet, Pedralbes és una complexa unitat que agrupa conjunts molt diferenciats: des del Polígon de la Mercè de l'Obra Sindical del Hogar fins al nucli de torres de Pedralbes que es troben entorn del Monestir, passant per l'autoconstrucció de Can Caralleu i per les grans construccions que es troben a una i altra banda de l'Avinguda Victòria. Al costat dels grans equipaments (Palaus, parcs, casernes, zones esportives i facultats i residències universitàries), les vivendes aïllades, adès com a torretes, adès com a blocs de pisos de gran qualitat i, més modernament, com a immobles entremiggers plurifamiliars, s'obren pas en un context molt accessible i amb una infraestructura viària molt cuidada; però amb unes comunicacions perifèriques als diversos nuclis habitatats. Bona la impressió que aquestes comunicacions no estan pas al servei del nucli de la població que habita a Pedralbes. Els preus del sòl són relativament cars i, per tant, no és pas extrany el procés de reconversió que està sofrint aquesta unitat urbana;

SANT RAMON

Limitant amb el municipi de l'Hospitalet de Llobregat, Sant Ramon és una àrea d'equipaments amb algun que altre nucli habitat. Aquests ^{viuen, construïts per} ~~són~~ una mena de casc antic entorn de la parròquia de Sant Ramon i circumscrit manifestament per la part posterior, la promoció Barcelona 2 i les ~~construccions~~ construccions entre mitgeres o aïllades fetes a les voreres dels grans vials. Tot plegat, no pretén conservar cap mena de regularitat. Es tracta d'una àrea molt accessible i, en la part habitada, molt ben comunicada. La infraestructura viària també és bona a les parts habitades i a les zones d'equipaments s'hi descobreixen alguns dèficits bastant ostensibles. Aquestes instal·lacions són fonamentalment sanitàries (Maternitat, Frenopàtic), esportives (clubs deportius de tota mena), culturals (facultats i residències universitàries). La tipologia de les vivendes és molt diversa: entre mitgera unifamiliar als encontorns de Sant Ramon, entre mitgera plurifamiliar en general i aïllada en blocs de pisos dispersos per tota l'àrea. Els preus del sòl són força cars i, per tant, és esperable la presència d'intervencions urbanístiques rellevants.

COLLBLANC

Els grans vials de creació recent (Avinguda Madrid, Cinturó de Ronda, Riera Blanca) han donat peu a l'edificació en gran escala en aquesta part extrema de Sants i han lograt fer perdre la seva identitat de poble. Malgrat una notable presència de vivendes entre mitgeres uni i bifamiliars, els grans blocs de pisos, sobretot al costat dels vials han donat a Collblanc una fesomia molt diferenciada. Sovint les edificacions s'han construït en forma de promocions unitàries (Los Càrmenes, Sol de Baix). Tot plegat dóna a Collblanc una entitat en procés de transformació ajudada per l'encariment dels preus del sòl i, per tant, de les possibilitats especulatives. Una molt bona accessibilitat, una abundant xarxa de comunicacions conviuen amb alguns dèficits urbanístics que són fruit més aviat de la remodelació que de l'oblit infraestructural de la zona.

CENTRE DE L'EIXAMPLE

Aquesta zona central de la planificació de l'Eixample de Barcelona pensada i raonada per Ildefons Cerdà, conserva una trama molt regular en uns terrenys emplaçats al mateix cor del pla de Barcelona. Potser és l'àrea d'aquella planificació que es conserva més íntegra, malgrat inevitables adulteracions que al mateix temps s'ha encarregat d'imposar. Es veu travessada per importants vials tant en sentit perpendicular com horitzontal que en faciliten l'accés. La infraestructura urbanística és molt cuidada i les comunicacions són excel·lents. La vivenda, tipològicament, és entre mitgera en blocs de pisos i conserva encara una certa homogeneïtat. Malgrat alguns intents destructius força destacables (Banc Atlàntic, gratacel de la plaça Urquinaona), en general l'estructura urbana roman força la primitiva. El fet de que els preus del sòl siguin molt cars no ha pogut, donat el dèficit d'espai, facultar unes operacions urbanístiques que desdibuïessin la seva forma original.

ESQUERRA DE L'EIXAMPLE

La trama urbana és típicament simètrica, si exceptuem els grans espais ocupats pels ~~grans~~ equipaments que s'acullen a l'Esquerra de l'Eixample: Hospital Clínic, Escola Industrial, Presó Model, Escorxador, Plaça de Braus Les Arenes. La parcel·lació es veu molt fragmentada i, per tant, evidencia una notable deterioració de la planificació primera del projecte Cerdà. Molta abundància de passatges que intensifiquen la densificació i, a més, una estructura de vivendes que, essent entre mitgeres, són més estretes que les projectades. L'obertura de l'Avinguda Roma i dels accessos a la terminal de Sants han permès unes importants remodelacions que destrueixen la línia primitiva. La infraestructura és bona, l'accessibilitat és fàcil i les comunicacions són abundants. Els preus són molt cars dintre Barcelona i això explica els canvis d'edificació que s'hi operen.

SANT ANTONI

Vorejant el casc antic i a l'antiga porta de Sant Antoni que era el lloc d'accés a la ciutat pels vianants que provenien de la part de ponent, s'hi troba aquest fragment de l'Eixample Cerdà destroçat per una parcel·lació posterior on s'hi observen unes línies diagonals que deixen entreveure importants deformacions posteriors. La vivenda, tipològicament entre mitgera plurifamiliar, no guarda cap mena de semblança, o molt poca, amb la primitiva ordenació. Hi ha força passatges que intensifiquen la densificació i, a més, molta vivenda nova de construcció relativament recent. La seva accessibilitat és ~~relativament~~ bona, encara que en bona part condicionada (per l'Avinguda Mistral, per exemple). Tant la infraestructura viària com les comunicacions són força acceptables i els preus del sòl no són pas els més cars de Barcelona.

SAGRADA FAMÍLIA

Al peu de la carena dels tres turons, la Sagrada Família ha vist molt destruïda l'ordenació del pla Cerdà per la constant presència de passatges que l'han convertida en una àrea residencial intensiva. Aquests passatges s'incrementen a mesura que hom s'aproxima al Camp de l'Arpa, fins a arribar a moments que la desfiguració és tal que hom no entevina amb certesa on realment acaba aquella planificació. Malgrat que la vivenda, com la de tota l'àrea Cerdà, sigui predominantment entre mitgera plurifamiliar, es conserven moltes restes d'entre mitgeres unifamiliars i, precisament, aquestes es troben a les proximitats del Camp de l'Arpa. Éssent molt accessible i ben comunicada, a les parts més velles i antigues s'hi endevinen uns dèficits ostensibles a la infraestructura viària. Els preus del sòl no són pas dels més cars de Barcelona i segurament és per aquest motiu que s'hi han operat força transformacions. Finalment, diguem també que a La Sagrada Família hi ha encara algunes fàbriques bastant notables pel seu embalum.

FORT PIENC

Es la unitat on la trama Cerdà està més deformada. En primer lloc, perquè l'abundància dels passatges és aquí molt manifesta. En segon lloc, perquè les línies fèrres que provenen de l'estació de França i que, més tard, passaran subterrànies, allà circulen per la superfície i malmeten la fesomia de la reticulació Cerdà. I, en tercer lloc, per la gran abundància de fàbriques molts grans (la qualificació de la zona és industrial), magatzems i d'alguns equipaments (l'Institut Ramon Albó, avui abandonat) trenquen totalment l'estructura primigènia. L'accessibilitat és bona perquè Fort Pienc es veu atravesat per gran vials que serveixen de sortida i d'entrada a Barcelona. Les comunicacions són així mateix molt abundants i la infraestructura viària és extraordinàriament deficitària. A més de tot això, l'estació del Nord suposa també un greu condicionant a l'estructura urbanística de Fort Pienc. El conjunt, doncs, és totalment inharmonic i, malgrat que ~~existeix~~ essencialment cal col·locar-lo dintre el pla Cerdà, les deformacions apuntades són molt greus.

Les variables abans explicades ens donen el següent col·lex; la transcripció del qual creiem necessari a fi ~~de~~ que siguin molt més entenedors els quadres i les correlacions.

1. TRAMA URBANA:

1. Irregular anàrquica
2. Reticular poligonal
3. Reticular parcel·lació rural
4. Sense direcció formal
5. Reticular amb eix predominant de "mantonya a l'air"
6. Irregular case antic
7. Regular geomètrica Cerdà.

2. TOPOGRAFIA:

1. Terreny pla - F
2. Cert desnivell - D
3. Desnivell ostensible - FD
4. Obert a la ciutat o a la seva direcció - O
5. Amagat " " " - T

3. ACCESSIBILITAT:

1. Vial Primària i connexió amb la mateixa P
2. Vial secundària " " S
3. Cap connexió N

4. INFRAESTRUCTURA

1. Bon nivell B
2. Dèficits ostensibles R
3. Absència total D

5. COMUNICACIONS

1. Comunicada amb el centre per metro i en funció del nucli urbà = CM
2. Comunicada ~~amb~~ amb el centre per autobús i en funció del nucli urbà = CA
3. Relativament comunicada per autobus i no plenament en funció del nucli urbà = RA
4. Mal comunicada; menys de 2 autobusos; no amb el centre = MA
5. Solament comunicacions perifèriques a la zona = P

6. VIVENDA

1. Aïllada unifamiliar AU	3. Entremetgera Unifa. EU
2. " plurifam. AP	4. " Pluri. EP

7. PREUS DEL SOL

1. De 3.000 a 2.001 C	3. De 1.000 a 501 SB
2. " 2.000 " 1.001 SC	4. " 500 a 0 B

Trama irregular anàrquica

Hom agrupat aquelles unitats urbanes en funció de la trama i hom procedit a cercar les correlacions amb cadascuna de les variables urbanístiques. El nostre raonament és el que segueix:

Quadre 1. TRAMA IRREGULAR ANÀRQUICA

<u>Variables</u>	<u>Vallbona</u>	<u>Torre Baró</u>	<u>Tornat Vella</u>	<u>Requeten Verum</u>	<u>El Carmel</u>	<u>Can Baró</u>	<u>S. Genís-Aguadells</u>	<u>Els Penitents</u>	<u>Vallvidrera</u>	<u>Ibèria</u>	<u>Vallcarca</u>	<u>Montany-Montjuic</u>	<u>La Tàrragona</u>	<u>La Clota</u>
PREUS DEL SOL+++....	B	B	SB	SB	SB	SB	B	B	B	SB	C	SB	B	B
VIVENDA...	AU	AU	EU	AP EU EP	AU AP EU EP	AU AP EU	AU AP	AU EU	AU AP EU	AU EU EP	AU AP	AU	EU EP AP	AU
COMUNICACIÓ														
VEHICULARITAT++.	MA	MA	CA	CA	CA	P	P	P	P	P	CA	MA	P	N
ACCESIBILITAT.....	P	N	S	S	N	S	N	N	N	P	S	N	S	N
INFRAESTRUCTURA...	D	D	R	RD	RD	R	D	RD	D	R	R	R	R	D
TOPOGRAFIA	DT	FDT	DT	FDT	FDT	FDO	FDO	FDT	FDO	DT	DO	DO	DT	DT

Les característiques d'aquestes zones de trama irregular i anàrquica són:

- Els preus del sòl oscil·len entre el barat i el semibarat. Només cal fer-hi una excepció, Vallcarca. Aquesta diferència juga normalment amb altres variables significatives com:
 - la comunicabilitat. A un terreny barat hi correspon una unitat molt mal comunicada: amb autobús o amb comunicacions perifèriques a la zona. Per altra banda, a un terreny semibarat hi correspon una bona comunicació amb autobús (malgrat tot, hi ha una excepció que la constitueixen Can Baró i Ibèria que únicament tenen comunicacions perifèriques.
 - l'accessibilitat. A preus barats hi correspon una accessibilitat nul·la o bé únicament per vial primari que més aviat separa. En canvi, a preus del sòl semibarats l'accessibilitat és per vial secundari. Les excepcions no invaliden la correlació.
 - la infraestructura no té una relació massa directa amb els preus del sòl. Tot i així l'única cosa a destacar és que en els terrenys semibarats la qualificació de l'infraestructura és molt poc definida essent una barreja de regular i dolenta.
- De fet, no és pas estrany perquè la infraestructura presenti una relació amb l'edificació: si aquesta és anàrquica, la infraestructura

qualitativament és dolenta, puix que els tripijocs de les constructores són prou coneguts.

- la vivenda sol tenir una tendència molt marcada a ésser aïllada, encara que coexisteix més o menys amb l'entre mitgera. Però en tota hipòtesi predomina l'unifamiliar: això és un clar indicador de com han anat formant-se aquestes unitats.
- Per altra banda, aquesta estructura de vivenda ve directament relacionada amb la qualificació de la infraestructura de la zona, puix que a una infraestructura deficitària li correspon i correspon generalment una abundància de vivenda aïllada.
- Es dona, finalment, una notable coincidència amb el preu del sòl. Les unitats on el preu d'aquest és més elevat, conserven una vivenda multivariada arribant a localitzar totes les modalitats tipològiques; a l'inverse també, són les zones dintre aquesta ciutat de trama més ben comunicades i més accessibles.
- topogràficament, totes aquestes unitats urbanes es troben situades en desnivells i la majoria d'elles orientativament cap a la ciutat.

De tot plegat, es pot concloure que les unitats urbanes agrupades dintre una unitat de trama irregular i anàrquica, són així:

1. Valoració del sòl barata, estan mal comunicades i són força inacessibles: Vallbona, Torre Baró, Sant Genís, Els Penitents i Vallvidrera.
2. Quan s'observa un preu del sòl més alt, s'hi dona també una bona comunicació i una més bona accessibilitat: Pinya de Guàrdia, Moquetes-Jordana, El Carmel i Can Baró.
3. La tipologia de la vivenda ve molt influenciada per l'autoconstrucció i, per tant, és unifamiliar; això, sobretot, quan va acompanyada de mala comunicació i de difícil accessibilitat: Vallbona, Torre Baró, Els Penitents i Vallvidrera.
4. La vivenda plurifamiliar, que sempre ve barrejada amb d'altres tipologies de vivenda, es troba on el preu del sòl és més alt (i, per tant, amb més comunicabilitat i més accessibilitat): Moquetes-Jordana, El Carmel, Can Baró i Tibèria.
5. La infraestructura normalment és dolenta, amb una certa afollada a les zones de vivenda multivariada (amb tot el que això comporta).
6. Els desnivells són notables i, quant a l'orientació, reben traguets de la ciutat. Això afavoreix l'autoconstrucció i l'anarquia fins que algun accident (un vial, un polígon...) augmenta sobtadament la plusvàlua de la zona fent-la entrar ja en l'univers especulatiu: Pinya de Guàrdia, Moquetes-Jordana, Carmel i Tibèria.
7. Les irregularitats urbanístiques que presenten algunes zones (El Carmel, Can Baró i Tibèria) vénen donades sobretot per la topografia que afecta a l'accessibilitat i la comunicabilitat; però la situació mateixa evidència un preu més elevat amb una gamma tipològica de vivenda molt variada.

TRAMA RETICULAR POLIGONAL

UNITATS	Baró de Viver M. del Bosch	Baixs de	Vall Hebró- Montbau	La Barceloneta	Guineueta Canyelles Borcinova	Turó de la P. Ramon Albó- Pi i Molist	Ciutat Meridiana	Can Figueroles	Zona Francès	Trinitat Nova	Congrés Eucarístic
Variables											
PREUS DEL											
SOL.....	B	SB	B	SB	B	SB	B	B	SB	SB	SB
VIVENDA...	AP EU EP	EP	EP	EP	EU EP	EU EP	AP EI	AP EP	AP EP	EP EU	EU EI
COMUNICA- BILITAT...	CA	CA	RA	CM	P	CM	P	P	RA	CA	CM
ACCES- SIBILITAT.....	S	SP	S	S	P	ST	I	S	I	I	EP
INFRA-ES- TRUCTURA...	2R	R	R	R	IR	R	R	B	D	RD	R
TOPOGRAFIA	PT	PO	DO	PO	DT	DT	DT	DT	PT	DT	PT

El polígon i les ciutats poligonals és el l'element comú que dona una unitat a aquests sectors de la ciutat. Malgrat tot, s'hi descobreixen una complexitat de trames urbanes i l'únic element comú és el polígon. En molts indrets de la ciutat, es pot veure l'un o altre polígon que és un conjunt de vivendes planificades i realitzades amb criteri unitari; però, malgrat això, no vol pas dir que la unitat de promoció es correspongui a una unitat de trama urbana.

Totes aquestes unitats presenten un preu del sòl que oscil·la entre baix i semibarat i aquesta diferència ve determinada per la comunicabilitat. Les unitats comunicades amb el centre pel metro (Barceloneta, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist i Congrés Eucarístic) o per autobús (Lesós), són les que ostenten el preu del sòl més alt. Les altres que tenen comunicacions perifèriques (Guineueta-Canyelles-Borcinova) o amb autobusos que no estan directament en funció del nucli urbà (Baró de Viver-Milans del Bosch, Vall Hebró-Montbau), tenen el preu del sòl més baix.

L'accessibilitat d'aquestes àrees ve molt marcada per les vies primàries (Lesós, Vall Hebró-Montbau, Turó de la Peira-Ramon Albó-Pi i Molist i Congrés Eucarístic) la ubicació de totes elles és pròxima dels grans vials; això no treu pas que algunes d'aquestes zones estiguin degudament connectades per un vial secundari.

S'observen uns déficits infraestructurals molt ostensibles que, malgrat que no sempre les definim així, la qualificació és força dolenta. Hi ha, però, una excepció (La Barceloneta) sobre la que confessem l'arbitrarietat d'enquadrar-la en aquest grup: l'únic argument que ens hi porta és que ella sola forma una unitat diferenciada per la seva originalitat.

La vivenda és d'un total domini d'entre mitgeres plurifamiliars. És el tipus de construccions que caracteritzen les edificacions poligonals. La poca vivenda aïllada que es troba en aquests sectors és també plurifamiliar.

Les edificacions que es corresponen amb els polígons edificats pel Patronat de l'Habitació l'any 1929, es diferencien notablement de la resta, perquè aleshores es construïa en entre mitgeres unifamiliars. Aquesta diversitat tipològica de la vivenda és signe de les diferents ordenacions del territori o també és un resultat de la presència d'altres tipus de trama en aquestes unitat poligonals.

Encara que hi hagi una tendència clara a ésser barris amagats i alguns d'ells amb certs desnivells, hi ha diferències remarcables entre ells.

- Les característiques més singulars d'aquest grup són les següents:
1. Treus del sòl baixos, únicament modificats per la variable de la comunicabilitat: a més comunicació amb el centre, més car és el preu del sòl: Besòs, Barceloneta, Turó de la Peira-Llano Albó-Pi i Lloïst i Congrés Sacarístic.
 2. La comunicació no està directament relacionada amb la necessitat de connectar amb el centre. Hi ha d'altres interessos que hi juguen el seu paper. Això és determinant de la formació poligonal.
 3. L'accessibilitat ve donada pel seu enllaçament a les voreres dels grans vials que no necessàriament lliguen els diversos barris de la ciutat.
 4. La vivenda predominant és l'entre mitgera plurifamiliar.
 5. La infraestructura urbanística oscil·la entre els déficits notables i l'absència total de la mateixa.

quadro nº 3. Tema: ARTICULAR PAIN R. 10.11

UNITAT	Sant Andreu Sagrera	Clot	Camp de l'Arpa	Taverner	Poble Nou (Can Amic)	Gracia	Les Corts	Cellerach	Sants- Hostafranchs	Horta	S. Gervasi- Poblet	Sarrià
SOL	SC	SB	SC	B	SB	SC	C	SC	SC	B	SC	SB
VIVENDA..	EU EP	EU EP	EU EP	EU	EP	EU EP	EU EP	EU EP	EU EP	AU EU EP	AU EU EP	AU EU AP EP
COMUNICA- BILITAT..	CM	CM	CM	CA	CA	CM	CM	CM	CM	CM	CM	CM
ACCESIBI- LITAT....	SP	P	SP	S	S	S	SP	SP	SP	S	SP	S
INFRA-ES- TRUCTURA.	R	R	R	R	R	B	R	R	R	R	B	R
TOTOGRAF												
FIA.....	PO	PO	PO	PO	PO	DO	FE	PO	PO	DA	DC	DC

Es tracta de la trama pròpia dels nuclis que antigament eren municipis separats de la ciutat. Normalment, la trobem lligada sempre amb trames sense direcció formal o amb altres tipus de trama reticular també pròpia als exemples d'aquests antics nuclis rurals.

Els preus del sòl són sempre els mateixos, é a dir, són semicars (entre les 1.000 i les 2.000 ptes/pam), almeny que, en la majoria, són dels més baixos dintre l'interval. Només hi ha una unitat urbana que ostenta un preu del sòl elevat, Les Corts. Aquesta diferència s'explica per la correlació d'altres variables.

Les comunicacions són, generalment, bones perquè tenen accés al metro. El Noble Nou i el Taulat tenen bona comunicació amb autobus i Santa Eulàlia-Porta té una bona comunicació perifèrica.

AMB l'excepció del Clot que té només accés a un vial primari, totes les altres unitats del·linades per aquesta trama urbana disposen d'una bona accessibilitat i moltes d'elles tant a vials primaris com secundaris.

La vivenda aïllada només es troba a El Clot i a Sant Cervasi-Futnet. La varietat, però és molt acusada. Per la resta, la tipologia de la vivenda és predominantment entre mitgera i clauilluiliar.

La infraestructura urbanística és deficitària en quasi tots les districtes, amb l'excepció de Gràcia i Sant Gervasi-l'utxet.

La topografia és plana i oberta en quant a l'orientació. Aquí es presenta un cert desnivell, ~~com és Guineueta d'Arvellos, Jaroisova, Costa~~

Trama sense direcció formal

quadre nº 4. TRAMA SENSE DIRECCIÓ FORMAL

UNITATS	31	34	35
Variables PRUB DEL	Viladada	Pedrales	Sant Ramon
SOL.....	SC	SC	SC
VIVENDA	AU AP EU EP	AU AP EP	EU EP
COMUNICA- BILITAT.....	P	P	CM
ACCESIBI- LITAT.....	S	SF	P
INFRA-ES- TRUCTURA.....	R	D	R
TOPOGRAFIA...	DO	DO	PO

La primera característica que es detecta en aquest grup d'unitats és l'existència entre els preus del sòl i la situació topogràfica del terreny.

Són zones que ostenten molta varietat tipològica de vivenda; des de la ~~vivenda~~ aïllada unifamiliar fins a l'entremetgera plurifamiliar, fet que pot ésser signe clar de la seva transformació.

Tot i que aquest conjunt d'unitats urbanes no presenta un nivell de comunicacions extraordinari el seu aïllament és relatiu degut a la fàcil ^Waccessibilitat de que disfruten.

Les unitats agrupades en aquest tipus de trama presenta aquestes característiques:

1- La topografia és una variable determinant. Són barris oberts a la ciutat i, encara que sigui amb un cert desnivell, són de preu del sòl semicar (alt), ^Waccessibles i amb molta varietat tipològica de vivenda.

Quadre nº 5. PLANA RETICULAR AMB EIX DE MUNTANYA A MAR

UNITATS.	El Guinardó	Parc de les Aigües	Bonanova Tres Torres	Poble Sec	Sla. Eulàlia Can Portà
Variables					
PREUS DEL					
SOL.....	SC	SC	C	SC	SC
VIVENDA....	AU EU EP	EU	AU EU EP	EU EP	EU EP
COMUNICA- BILITAT....	CM	P	CM	P	P
ACCESIBI- LITAT.....	S	S	SP	P	SP
INFRA-ES- TRUCTURA,...	B	B	B	B	R
TOPOGRAFIA..	FDO	DO	DO	DO	PA

Es dona una correlació evident entre preus del sòl, topografia i infraestructura. Es tracta d'unitats de preus similars, situades en certs desnivells i orientativament obertes a la ciutat i amb una infraestructura urbanística que es manté a una estàndard força elevada.

Rel que es refereix a la comunicabilitat, hi ha dues unitats (El Guinardó i Bonanova-Tres Torres) que tenen unes comunicacions excel·lents, en obert contrast amb les altres que només tenen comunicacions perifèriques: Parc de les Aigües, Poble Sec, Santa Eulàlia-Lorta.

Cal dir que aquesta variable de les comunicacions és la que determina la possibilitat més immediata d'una reconversió. .. les àrees ben comunicades, la tipologia de la vivenda és molt variada, mentre que a les altres es dona una certa unitat tipològica de la vivenda.

Cal creure que es tracta d'un conjunt ben situat dins la ciutat, amb bones comunicacions i fàcil accessibilitat. Aquest fet pot ésser determinant per a la futura reconversió urbanística.

Plana irregular del casc antic

Quadre nº 6. TRAMA IRREGULAR DEL CASC ANTIC

UNITATS	Casc Antic Ciutat Nova	Casc Antic Ciutat Vella
Variables		
PLANS DEL		
SOL.....	SC	SC
VIVENDA.....	EP	EP
COMUNICA-		
ELITAT.....	CM	CM
ACCESIBI-		
LITAT.....	PS	PS
INFRA-ES-		
TRUCTURA....	R	R
TOPOGRAFIA...	PG	PG

Tot i que aquestes dues unitats presenten diferències notables, creiem que a nivell global tenen les mateixes característiques a nivell urbanístic. Històricament, ~~van~~ tenir funcions diferents i d'aquí que l'ús d'una sigui en part diferent del de l'altre. ~~No en va~~ Una zona era la ciutat i l'altre l'arraval. Amb tot creiem que és més fort el seu pes com a globalitat.

Les característiques de degradació, tant a nivell de vivendes com d'infraestructures, són el seu comú denominador.

Quadre nº 7. TRAMA LIXAMPLE CORDÀ

UNITATS	Poble Nou	Centre Lixample	Esquerra Lixample	Lixample St. Antoni	Lixample Sagrada Família	Lixample Fort Pienc
PREUS DEL Sòl.....	SB	C	C	SC	SC	SC
VIVENDA....	AP EU EP	EP	EP	EP	EP	EP AP
COMUNICABILITAT..	CA	CM	CM	CM	CM	CM
ACCESSIBILITAT....	S	SP	SP	SP	S	SP
INFRA-ESTRUCTURA...	R	B	B	B	B	R
TOPOGRAFIA	PO	PO	PO	PO	PO	PO

Hi ha una característica comuna a totes les unitats d'aquesta trama i és la topografia. Es tracta d'un asentament en el "pla de Barcelona" i amb una orientació oberta de cara a la ciutat.

La primera impressió és la d'una certa homogeneïtat urbanística en totes elles; però es dona una notable gradació si es tenen en compte algunes de les variables estudiades.

-Quant als preus del sòl, hi ha tres nivells molt clars:

1. Les unitats de preu car: Centre i Esquerra de l'Lixample.
2. Les de preu semicar: Sant Antoni, Sagrada Família i Fort Pienc.
3. Les de preu semibarat: Poble Nou.

La comunicació juga un important paper, puix que l'única unitat que no està comunicada amb el metro és el Poble Nou, de preu semibarat.

-L'accessibilitat és generalment bona. La xarxa vial secundària i, a vegades, la primària, relliguen aquestes unitats a la resta de la ciutat i inclús amb la perifèria. El Poble Nou és una veritable excepció, perquè és poc accessible, manté uns preus semibaratats i no està comunicat amb el metro.

-Només dues unitats presenten déficits d'infraestructura urbanística: El Poble Nou i Fort Pienc. Són les mateixes que, pel que es refereix a la vivenda, presenten una gran diversificació tipològica.

Així com a tot el llarg i ample de l'Li-

exemple es dona excel·lèntment l'entreditjora plurifamiliar amb una estructura relativament bona, en quelles dues s'hi troba una barreja d'aïllades plurifamiliars i d'entre mitgeres de tota mena.

En tot aquest pla de Barcelona en el que en Cerdà havia projectat i pensat una realització de la ciutat, n'ha quedat un conjunt molt divers caracteritzat per les diferències següents:

1. Unes zones centríques on les característiques urbanístiques són idèntiques:

- premsa del sòl cars
- communicabilitat excel·lent
- accessibilitat molt bona (entre elles i de sortida)
- estructura en bones condicions
- uniformitat tipològica de la vivenda: amb matisos rellevants deguts no solament als moments diferencials de la seva realització, sinó també al tipus de parcel·lació i a l'ús del sòl.

2. Unes zones més a llevant del pla Cerdà (Poble Nou i Fort Pienc) on ~~de~~ la planificació en que a just la reticulació de la trama dels carrers. L'indicador d'aquesta deformació és la diversa tipologia de la vivenda, enmig d'una ordenació del sòl per usos diversos i il·licts: indústries, grans vials de comunicació... Aquestes vies de comunicació marquen la degradació del Poble Nou: menys accessible i menys comunicat; més industrialitzat i més deteriorat.

3. Quant a la resta, Sant Antoni i Sagrada Família, que, diferenciant-se únicament per l'accessibilitat, aquesta variació és prou significativa com per a indicar moments històrics diferents d'urbanització de les zones amb ordenances pròpies, que han arribat a determinar una veritable alteració del pla, sortint-ne més perjudicada la Sagrada Família.

4.

Unitats tipològiquesLes generalitzacions de la nostra anàlisi

La correlació de totes aquestes variables ens dona uns models que determinen uns conjunts d'unitats. En atrevim a dir que existeixen unes tipologies que presenten uns trets diferencials característics que, en conjunt, configuren l'estructura urbanística de la ciutat de Barcelona.

Malgrat que la correlació no pugui ésser d'una precisió matemàtica, puix que, per la causa que sigui, alguna variable sovint es desigara del comú denominador; creiem que es distingeixen amb certa claredat unes constants. És a partir d'aquest moment que s'estableixen unes jerarquies de grans unitats, resultat de tot el procés evolutiu que ha seguit la ciutat, ordenant-la d'acord a uns mòduls que responen a una configuració molt concreta.

Senint compte les modalitats que, a l'hora que hem justificat cadascuna de les variables, han estat degudament especificades, podem agrupar les diferents unitats urbanístiques operades en funció de la correlació de les mateixes i reduint la seva complexitat a les tipologies unificadoras que segueixen.

1. La primera de les nostres tipologies es caracteritza per unitats d'una trama irregular anàrquica amb comunicació nul·la o molt perifèrica a la zona. L'accessibilitat és també inexistent o únicament per vies de gran trànsit i la infraestructura és totalment absent. Topogràficament, es troben situades en terrenys molt forts desnivells i aïllats de la ciutat. Espera la vivenda aïllada de una família o varies. Els preus del sòl són dels més barats de Barcelona, és a dir, arriben a les 500 ptes./pas.

Dintre d'aquest grup en conjunt, cal destacar-hi les unitats següents:

- Vallbona	- Sant Genís de la Faldesa
- Torre Baró	- Els Penitents
- La Clota	- La Guineueta
	- Vilvideira

2. La segona tipologia, amb una trama així mateix irregular anàrquica, té una comunicació més fàcil amb el centre de la ciutat. La seva accessibilitat és acceptable. Està orientativament a l'aguda de Barcelona perquè presenta notables desnivells; però calia entreveure una unitat tipològica de la vivenda que sempre és entre mitgera i unifamiliar. Amb tot, la seva infraestructura urbanística és notablement deficitària, oscil·lant els preus del sòl entre les 500 i les 1.000 ptes./pas.

Les unitats urbanes identificables amb aquesta tipologia són:

- Can Baró	- Trinitat Vella
- Montjuïc	- Moquetes - /orans
- Eixeborn	- El Carmel

3. En aquesta tercera tipologia hi són inclòs només que una unitat urbana -Vallcarca- perquè conservant una trama irregular anàrquica, és ben comunicada i de fàcil accessibilitat. Malgrat trobar-se ubicada en un context de terrenys amb desnivells notoris, amb tot es manté oberta a la ciutat. Si pretenem la vivenda uni o plurifamiliar i la infraestructura urbanística és molt deficitària; però els preus del sòl són dels més cars de Barcelona -oscil·len entre les 2.000 i les 3.000 ptes/pam- i és per això que és una de les àrees que està sofrint un notable canvi a tot nivell.
4. La quarta tipologia ve marcada per una trama de característiques poligonals; mal comunicada amb el centre de la ciutat o amb comunicacions que no es troben pas directament en funció del nucli habitat. L'accessibilitat sol ésser difícil en un context de terrenys accidentats i orientativament aïllats de la ciutat de Barcelona. Tipològicament, la vivenda és la típica dels complexos poligonals en els que hi juga un gran paper l'època de la construcció i l'empresa constructora. A vegades, inclús, operacions posteriors han fet que no hi hagi una unitat tipològica de la vivenda. Els preus del sòl són dels més barats de la ciutat, és a dir, es troben en intervals que no superen les 500 ptes/pam.

Amb aquestes característiques, hi ha les unitats següents:

- Ciutat Meridiana
- Baró de Viver-Lilans del Bosch
- Paisaneta-Anyelles-Barcinova
- Vall Hebró-Montbau
- San Feliu de Guíxols

5. Amb característiques idèntiques a l'anterior, la nostra quinta tipologia intensifica, si possible, els trets de la precedent. Malgrat trobar-se ubicada en terreny plaer, orientativament romanent aïllada a la ciutat, la comunicabilitat amb el centre està garantida i l'accessibilitat ve donada majoritàriament pels grans vials de la xarxa primària. La infraestructura urbanística és deficitària i els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes/pam.

Dintre d'aquesta definició s'inclouen:

- Sasó
- Sant Joan de Vilatorrada
- Trinitat Nova
- Sant Joan de Vilatorrada
- Baró de la Peira-San Joan de Vilatorrada i Molist

6. Amb una trama reticular pròpia i única, ben comunicada amb el centre de la ciutat i de fàcil accessibilitat, la Barceloneta constitueix per si mateixa una unitat tipològica diferent i individualitzada. La troba aplegada com un apèndix de la ciutat per la seva cara no-

ritima, queda pràcticament al marge de Barcelona. Té un plaer i amb un tipus de vivenda entre mitgera plurifamiliar uniforme i molt deteriorada, té una infraestructura urbanística amb ostensibles déficits. Els preus del sòl oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes/pam.

7. La setena tipologia es caracteritza per la trama pròpia d'antics pobles rurals, ben comunicats amb el centre; però generalment de difícil accessibilitat. Esten a prop de la ciutat i alguns presenten accidents topogràfics rellevants; això provoca la coexistència de vivenda aïllada o tota mena amb la predominant entre mitgera uni o plurifamiliar. La infraestructura urbanística és deficitària i, a vegades, inclús inexistent. Els preus del sòl són baixos que no superen la cota de ~~ix~~ les 500 ptes/pam.

Dintre d'aquest model hi ha dues unitats que responen a aquesta definició:

-Sant Llorenç

-Morta

8. Amb una trama urbana igual a la precedent i amb unes comunicacions bones i una accessibilitat condicionada als grans vials, la nostra vuitena tipologia conserva una ~~tipologia de~~ vivenda única amb predomini de l'entre mitgera uni o plurifamiliar. Malgrat que l'orientació sigui oberta a Barcelona, això no és obstacle que (alguna d'elles) topogràficament vingui marcada per un cert desnivell. Els déficits infraestructurals a vegades són ostensibles. Les vies de comunicació i l'ús del sòl han creat una situació degradada i els preus oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes/pam.

Amb aquestes característiques s'inclouen:

-Poble Nou (Base Antic)

-Clot

-Sarrià

9. La novena tipologia només es diferencia de la precedent per la gran varietat de vivenda; però amb un increment notabilí sia de l'entre mitgera plurifamiliar que comporta un fort retrocés i desmarçament de l'aïllada. Per altra banda, l'accessibilitat és molt bona i no està gens condicionada. Els preus del sòl aquí oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes/pam.

Dintre d'aquesta definició hi ha les unitats urbanes següents:

-Sant Andreu-Nagrera

-Sant Gervasi-Llacuna

-Camp de l'Arpa

-Collblanc

-Gràcia

-Sants-Montañana

10. Dintre d'aquest grup, només s'hi troba un sector urbà -les Forts- que presenta les característiques següents: trama de parcel·lació rural, molt ben comunicada i accessible; amb un terreny pla i obert a la ciutat i amb vivenda entremitgera plurifamiliar i amb unes infraestructures deficitàries. Està sofrint un fort procés de reconversió. Els preus del sòl són dels més cars, és a dir, entre les 2.000 i les 3.000 ptes/pam.

11. L'onzena tipologia agrupa unes unitats urbanes sense direcció formal en les que l'ús del sòl ha determinat la funció de cadascuna d'elles. Les comunicacions condueixen al centre de la ciutat; però no penetren mai la unitat habitada. L'accessibilitat és fàcil. Només a la vora dels grans vials que hi passen, s'hi endevina una vivenda entremitgera; per la resta, les construccions són aïllades uni o plurifamiliars. L'ubicació es troba perifèrica i la infraestructura urbanística és bona. Els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes/pam.

Les unitats urbanes que responen a aquesta definició són:

- Tibidabo
- Lodralbes
- Sant Llaon

12. Amb una trama reticular que normalment es presenta amb uns eixos que van de dalt a baix puix que la seva situació geogràfica és sempre d'un cert desnivell, la dotzena tipologia, es presenta amb una orientació oberta a la ciutat. De totes maneres, hi ha àrees dintre de la mateixa que són més privilegiades que les altres en funció de la utilització que s'ha fet dels espais propis o de la perifèria. Comunicada amb el centre i, novament, també amb la perifèria, ostenten una accessibilitat a través de grans vials que les envolten. Predomini de la vivenda entremitgera uni o plurifamiliar, que alterna amb restes d'aïllada. La infraestructura urbanística és deficitària i els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes/pam.

Dintre d'aquesta definició s'inclouen:

-Santa Eulàlia-Porta	-Marc de les Aigües
-Guinardó	-L'oble Sec

13. Es tracta d'una unitat de trama reticular que varia la direcció en funció de la parcel·lació; però amb predomini d'uns eixos verticals. Ben comunicada i de fàcil accessibilitat i situada en terrenys d'un cert desnivell; però oberts a la gran ciutat. En l'interior predomina la vivenda aïllada plurifamiliar que comparteix amb l'unifamiliar. La vivenda entremitgera es localitza

calitza vers els grans vials. La infraestructura està en molt bon estat i els preus del sòl són dels més cars de Barcelona: entre les 2.000 i les 3.000 ptes/pam.

Jonàs Torcuato i Tres Torres presenta aquestes característiques.

14. La catorzena tipologia és la que ve integrada per les unitats de trama totalment irregular, pròpia de la formació de la ciutat medieval que anava configurant els seus vials segons carrers, torrents, límits de la propietat, accessos d'entrada i sortida del recinte emmurallat. Ben comunicades amb amb el centre i amb una accessibilitat acceptable. La vivenda, molts deteriorada, és d'origen plurifamiliar. La infraestructura és deficient perquè molt vella, encara que cal exceptuar els grans vials que travessen el nucli habitat i que han estat objecte de remodelacions posteriors. Obertura de cara al mar, ostentant un preu oscil·lant entre les 1.000 a les 2.000 ptes/pam.

Es correspon amb les dues unitats del Casc Antic:

- districte V-Ciutat Nova
- Casc Antic-Ciutat Vella

15. Dintre l'especificitat de la trama geodètrica Cerdà, la nostra quinzena tipologia, ha fet ^{que} l'ús posterior del sòl i la configuració existent a l'hora de la planificació, ha fet estrafet tant algunes zones, que han quedat convertides en trames sense massa direcció formal. L'única unitat amb una identificació en aquest grup -el Poble Nou- és de difícil accessibilitat encara que ben comunicada amb el centre de la ciutat, amb una infraestructura molt deficient i amb predominància de la vivenda aïllada plurifamiliar. En conjunt, es troba més en funció de la indústria que de l'habitat i uns preus del sòl que oscil·len entre les 500 i les 1.000 ptes/pam.

16. En l'especulació ha desvirtuat totalment el tipus de planificació Cerdà, creant ones discontinuïtats absolutament desfigurades del projecte, hi trobem la nostra setzena tipologia. Les vies de comunicació han contribuït en gran manera a possibilitar aquesta deformació. Malgrat tot, les comunicacions són bones, dintre un context en el que l'accessibilitat és difícil. Generalment, la infraestructura és bona si es fan algunes petites excepcions. Els preus del sòl oscil·len entre les 1.000 i les 2.000 ptes/pam.

Responen a aquesta definició:

- Cant Antoni
- Barraça d'Àfrica
- Port d'Isac

17. La nostra darrera tipologia és la que coincideix amb les àrees on la trama regular i geomètrica sembla és més evident, malgrat diferències perfectives. Ben comunicada i molt accessible, es troba infraestructuralment força ben equipada. Situada al pla de Barcelona ~~véiem~~ configurada per la típica entre mitgera plurifamiliar i sofrint una gran reconversió en segons quin indrets. Els preus del sòl són dels més cars, és a dir, oscil·len entre les 2.000 i les 3.000 ptes/pas.

Són les unitats identificades per:

- Centre de l'Eixample
- Esquerra de l'Eixample

...

...

Aquestes són les diset tipologies que la correlació de les variables urbanístiques ha dibuixat. Han estat ordenades a partir de la trama urbana; però estem segurs que cadascuna de les variables podia haver servit de punt de referència i possiblement això ajudaria a accentuar alguns matisos que potser ara passen una mica desapercebuts. Amb tot, creiem que el no variaria serien els resultats.

Tal com han quedat sectoritzades i agrupades les diverses unitats urbanes és molt revelador veure com queda distribuït el sòl urbà tenint compte dels seus preus. El gràfic de la plana següent, ajuda a distribuir les diferències que anem a explicitar ara.

1. Hi ha un cinturó que rodeja la ciutat. Comença a Santanyà i per darrera els tres turons enllaga amb tota la zona industrial del Besòs i Poble Nou, acabant en el litoral en el nucli deteriorat del Paulat. Aquests són els terrenys barats. (Número 1 en el gràfic).

2. Una segona gran zona que parteix de la part santanyosa dels tres turons i enllaga amb els vessants de Verdun i Trinitat i fa com de contrafort reformant tota la zona anterior. Per la part marítima, separa la ciutat de l'espai degradat i brut per la industrialització i ús anàrquic del sòl. Són els terrenys semibarats. (Número 2 en el gràfic).

3. Una gran corona que, enllaçant la majoria dels nuclis antics de població amb l'antigua ciutat i zones de creixement posterior formen els terrenys semicars de la ciutat. (Número 3 en el gràfic).

4. El que s'en podria dir el "treball de l'ou", que tenint com a centre la plaça Calve Götelo polaritza tot l'espai dels seus encontorns. Hi ha però una àrea d'aquesta categoria que queda desplaçada i separada d'aquest nucli per Sant Gervasi: es tracta de la zona de Vallcarca. És el sòl més preuat i car de Barcelona. (Número 4 en el gràfic).

...

...

Tal com dèiem a la introducció d'aquesta primera part, no pretenem

pas realitzar una anàlisi urbanística de Barcelona, sinó només i únicament el plantejament d'una alternativa.

La distribució de l'espai urbà engendra una diferenciació social. La residència segueix les lleis generals del repartiment dels productes i, per tant, reagrupa i cohesiona sempre en funció de la capacitat social dels futurs residents. En sistema capitaliste, serà en funció de les rendes, de l'estatus professional, del nivells d'instrucció, de l'ètnia, etc.

D'aquí que, quan parlem d'una estratificació urbana que es correspon a un sistema d'estratificació social, volem significar la segregació urbana que s'està produint a Barcelona.

En parlar de segregació, volem dir una tendència a l'organització de l'espai en zones d'una suficient homogeneïtat i disparitat qualitativa. Lemarqueu aquest aspecte de la nostra hipòtesi, puix que som conscients de que la tendència en l'ordenació de l'espai no serveix moltes vegades per a explicar els trets d'una zona determinada concreta. Per una banda, la ciutat és un entrellat històric de diverses estructures ~~mixtes~~ socials, és a dir, es donen barrejos i combinacions en la distribució social de l'espai; per altra banda, les contradiccions internes de tota societat fan que les lleis generals no siguin més que tendències que van imposant la lògica del sistema.

Introducció

Una vegada descoberta la tipologia de les unitats urbanes precedent, ens manca fer la correlació del contingut sociològic de les mateixes amb la sectorització operada urbanísticament. És a dir, cal complementar aquesta segona part de la nostra ànàlisi per a veure si responem adequadament a la nostra hipòtesi directiva que encamina en realitat els passos adjunts a aquesta investigació: Volem saber si a una determinada sectorització feta amb criteris urbanístics, hi correspon una composició sociològica concreta i similar, diferenciada segons els tipus d'ordenació urbana descoberts en la primera part.

La desigualtat és el fonament de les relacions entre les societats humanes. Desigualment fecunds i prolífics, desigualment distribuïts en el territori urbà, desigualment rics, desigualment arxats per a la lluita quotidiana, amb oportunitats radicalment desiguals... els homes que viuen a la ciutat actual de Barcelona estan sotmesos més durament que mai a la implacable llei de la desigualtat total.

Fa uns anys, la pobresa dels mitjans de tot ordre limitava les possibilitats d'èxit excepcional; i això, encara que es tractés del domini de la natura, de la salut, de la producció o de la reproducció: l'home era esclau de les forces naturals i, per tant, condicionat a les possibilitats creatives de la seva actuació concreta. Avui, en canvi, tot és accessible a uns quants mentre que la majoria roman condicionada pels seus intents impossibles.: aquesta oposició no afecta només als pobles més allunyats i distribuïts en la superfície del planeta; sinó als individus que conviuen i treballen dintre un mateix context urbà. A l'era de les comunicacions ràpides i múltiples, de la difusió quasi instantànea de la informació, dels contactes internacionals permanents, l'espectacle d'aquesta desigualtat no pot deixar-nos de cap manera indiferents.

Es dona com una mena de cercle ~~per~~ viciós de la misèria: a mesura que la humanitat dona la sensació de progressar (i sembla que aquest progrés no és pas un pur miratge), hi ha importants capes de la població que no participen del progrés de la civilització i, per tant, que queden com relegades a un segon terme. Estem tocant aquí el fons d'una de les contradiccions més ^{pujants} ~~importantes~~ dels temps moderns: la civilització fallida o mancada resultat d'una patologia social extremadament greu. S'ha dit que la indústria crida a la indústria i que la riquesa fa bola de neu. Aquestes expressions del llenguatge popular tradueixen en realitat una tendència profunda que fa que li sigui molt difícil al pobre sortir de la misèria.

El fet fonamental creiem que és la distribució dels homes dintre el context urbà de la ciutat de Barcelona. Semblaria lògic que el mitjà

7

natural amb el seu poder de massificació i de contrastos violents tinguts de per si mateix un poder determinant. L'home no és pas esclau dels mitjans físics: clima, relleus, possibilitats biològiques de l'encontorn, reaccions pròpies de l'organisme humà... Cal considerar altres nocions. La història és completament indispensable i són molts els aconteixements que la determinen. La psicologia de les masses que, amb els seus apetits i l'esperit d'aventura, el seu maltusianisme o la seva fecunditat, la seva lenta però eficaç conquesta del sòl, els seus invents bruscament apareguts, la seva marxa de les terres saturades cap a mons desconeguts. L'economia que marca, segons els sistemes, un estil de relacions humanes contractuals i que determina en certa manera les mateixes possibilitats de supervivència...

Una civilització determinada està estretament vinculada a certa fessomia de l'ocupació del sòl. Aquella civilització, que no és pas eterna, permet explicar la distribució de la població i moltes anomalies aparents del mapa geogràfic d'una ciutat. La "capa humana" es concentra en certes àrees i desapareix en d'altres: els factors urbanístics juguen un gran paper i els factors sociològics tenen també alguna cosa a dir. Cal observar, ja des d'ara, que el mapa de la distribució de la població a Barcelona de principis i inclús de ben entrat el segle XX no té res a veure amb l'actual i segurament que aquest no tindrà res a veure amb el de l'any 2.000. Hi ha tres influències fonamentals que marquen aquesta incidència: les condicions naturals, els fets econòmics i els aconteixements històrics.

La duració de l'ocupació humana té una importància primordial perquè poblacions instal·lades en el mateix lloc i durant molt temps, inclús si es desenvolupen molt lentament durant un llarg període, acaben per ésser cada vegada més nombroses. L'antigüetat, doncs, de la població en una ocupació de sòl determinada i concreta sembla vinculada a una densitat més important: no solament cal tenir compte de la seva intensitat, sinó també de la seva pròpia distribució a tot nivell, per exemple, sexe, edats, activitat, aspectes migratoris, etc.

Valgui per a confirmar aquesta primera apreciació general de la distribució de la població a la ciutat de Barcelona, la relació de l'increment operat a Barcelona en l'espai de ~~des~~ anys -1965 a 1974- prenent com a unitat urbana el concepte administratiu de districte municipal. Aquesta distribució l'hem consignat al quadre de ^{la} plana següent, il·lustrat amb el seu gràfic adjunt. Les fonts documentals són els padrons municipals respectius dels anys de referència.

Primer de tot, cal notar que la ciutat de Barcelona està experimentant un creixement extraordinari per la part de llevant i, en concret, aquest notable increment afecta als districtes IX (on les operacions urbanístiques són notables), XII (on la ciutat s'extén cap a la muntanya)

i X (on els polígons del Besòs i d'altres n'han transformat la fesomia). També, a la part de ponent, el districte XI creix bastant per damunt la mitja degut a l'abundant disponibilitat d'espai urbà.

Per altra banda, entre les àrees regressives, s'observa que els districtes V i I estan en procés molt avançat de pèrdua de població i coincideixen amb els Cascos més Antics de la ciutat de Barcelona.

Ens sembla que el fenomen és prou il·lustratiu per a entendre la dinàmica de la ciutat. L'estudi de la realitat sociològica que roman sota l'entrellat d'una trama urbana, i només sota la consideració demogràfica de l'increment de població, té prou interès per a comprendre els va-i-véns dels fluxes constants que s'hi estan operant.

Es un fenomen prou conegut, del que Barcelona no se n'escapa pas, el fet del gran creixement de les ciutats molt grans i que acaben rodejant-se d'aglomeracions cada vegada més monstruoses que s'han anomenat àrees metròpolitanes o regions urbanes o conurbacions. Tot plegat fa que la ciutat sigui cada vegada més gegant, estendent-se progressivament en l'espai i adquirint per a ella extensions importants de sòl rural que es fa necessari ésser ocupat per la inflació constant de la població urbana. No solament per necessitats de l'espai, sinó també per l'ingredient psicològic de trobar una mena de recer o aixopluc a una vida ciutadana que ofega per la seva agitació i per la seva contaminació.

Les ciutats que creixen ho fan a partir d'antics nuclis urbans que, essent sovint relativament limitats, coneixen una expansió espectacular. La immigració, més que la natalitat, han lograt fer nèixer nuclis artificials d'una nova vida urbana.

Així, doncs, l'estudi d'unes variables sociològiques s'ens apareix com extraordinàriament passionant. Ja no és merament la curiositat científica la que ens emporta, sinó la fonamentada impressió que a l'anàlisi d'unes determinades variables sociològiques, una inducció es farà altament necessària i evident: la repartició dels individus i grups socials dintre la ciutat obeeix no solament al medi de producció predominant, sinó a una producció i reproducció de les forces socials que, en realitat, es reparteixen el gran pastel del sòl urbà. Aquesta distribució, segons la nostra hipòtesi, contribueix a incrementar i, de fet, a perpetuar aquella desigualtat social de la que fèiem esment més amunt. Malgrat que el cor de les grans aglomeracions tingui tendència a permanèixer estacionari i inclús a desaparèixer, la població total de l'aglomeració prossegueix un notable creixement. Això no admet pas excepcions. Per altra banda, el creixement de la població urbana es fa en unes zones sensiblement concèntriques, tant més allunyades del centre original quant més considerable sigui l'aglomeració i més antic el desenvolupament demogràfic.

En definitiva, la comprovació de la nostra hipòtesi té un alt interès científic.

Diguem, finalment, que tot estudi de la població descansa sobre una massa considerable de documentació. Un home no és mai idèntic a un altre home sinó que, dotat de voluntat, es capaç d'iniciativa i viu en unes condicions que es removeixen i canvien sense parar. Malgrat que el joc de les xifres sigui essencial, encara ho és més la seva interpretació i comentari pertinent. Quina relació hi ha entre l'home que treballa a la construcció i que viu a La Trinitat i el que viu a Pedralbes i que és enginyer? El fet és que ambdós treballen per a canviar la natura. I ~~al~~ a l'hora d'un comptatge estadístic ambdós figuren com una unitat a l'estadística demogràfica de Barcelona.

La fredor dels grans nombres encobreix una gran quantitat de continguts humans d'una importància que ens és impossible mesurar. I, a part aquesta fredor, totalment inevitable, cal una prudència i una seriosa desconfiança quan es parla de la geografia dels homes perquè les estadístiques oficials, inclús la dels països més seriosos, no escapen pas, mantes vegades, a errors greus. Malgrat que aquestes dificultats no han pas de desanimar, mereixen almenys que siguin conegudes i de cap manera subestimades.

I. Els indicadors sociològics

A. Els indicadors demogràfics

No són pas pocs els índexs demogràfics que poden comparativament donar una visió de la naturalesa, distribució i contingut humà de la població que viu en una àrea determinada. Sense voler donar-los-hi cap prioritat gratuïta, heus aquí la relació crítica dels que hem escollit pel nostre àl·lisis a cada una de les àrees urbanes sectoritzades en el nostre estudi.

1. Índex de fecunditat

Si la tasa de natalitat presenta l'aventatge d'ésser fàcil al càlcul i el mèrit d'ésser molt ben coneguda, cal desconfiar de la seva aparent precisió. Però per a qui vulgui apreciar la vitalitat d'una població, la tasa de natalitat és insuficient, puix que no té en compte la composició per edats i sexes de la població: una zona que tingui una ~~for~~ta proporció de persones ancianes semblarà tenir una dèbil vitalitat, mentre que els seus adults podran en realitat ésser més prolífics que els d'un país o zona en el que l'edat mitja sigui més baixa.

Ens ha semblat que la tasa de fecunditat s'ajusta molt més a les dades reals, perquè permet tenir compte de la composició per edats i de la distribució per sexes de la població.

Consisteix simplement en relacionar el nombre de nens menors de cinc

ducció així com sobre l'activitat del grup. La veritat és que són, sobretot, les migracions les que determinen unes variacions ràpides i profundes sobre l'estructura demogràfica; però un increment fort de les edats joves possibilita una natalitat pròspera. Malgrat que totes les combinacions són possibles, el fet és d'una evidència, hipotèticament i a l'anàlisi dels fets, molt clara.

A fi d'usar un indicador molt simple i fàcilment comparable en el que a la composició per edats es refereix, hem fet el càlcul dels percentatges següents:

- % de població jove (menys de 15 anys)
- % de població en edat laboral (dels 16 als 59 anys)
- % de població anciana (de més de 60 anys)

Ens sembla que la comparació de cada un d'ells en cadascuna de les unitats urbanes de referència, pot donar-nos una idea força exacta del procés de rejoventiment o d'onvelliment d'un col·lectiu humà determinat.

Aquest índex ens sembla molt més operatiu que la piràmide clàssica d'edats que, a part d'ésser molt laboriosa, no es prestaria tan fàcilment a un càlcul ~~operatiu~~ comparatiu immediat.

Quant a l'estructura per sexes, hem cercat l'anomenat índex de masculinitat que, en fórmula, és el següent:

Homes/100 dones.

Malgrat ésser molt globalitzador i no tenir compte de tota l'escala d'edats de la població, també presenta unes característiques d'ordre pràctic que són les que principalment en aquests moments ens interessen.

Cal tenir compte que, ~~maximament~~, l'estructura demogràfica en general -i la veritat és que no coneixem pas massa excepcions- el predomini dels homes sobre les dones és lleugerament significatiu fins els 30 anys, per a equiparar-se més o menys les proporcions d'homes i dones en aquesta dècada i per a acabar amb una desproporció molt favorable a les dones a partir dels 40 anys. Només cal consultar les taules de l'esperança de vida diferencial per sexes de diverses regions i de diversos països, per a convèncer-se's.

3. Les conseqüències dels moviments migratoris són molt importants. Tant des del punt de vista demogràfic com econòmic; però també afecten a molt diverses i variades àrees de la vida social.

L'home és un ésser mòbil amb capacitat d'informar-se, susceptible d'ésser temptat, dotat d'imaginació i d'esperit d'iniciativa. Això explica precisament el fet que havent concebut la idea que podria trobar en un altre indret allò que li manca, tingui la possibilitat d'anar allà i de posar tot el que sigui de la seva part per a realitzar el seu projecte.

Potser l'atracció de les zones industrials ~~xen~~ és la primera i im-

portant motivació que forci els homes a canviar d'aires. Aquesta atracció original s'ha anat propagant i s'ha vist reforçada amb el desenvolupament dels mitjans de transport moderns. Els emigrants, sovint, vénen de lluny. Es pot parlar d'una polsaguera urbana feta possible a l'entorn o la perifèria de les grans ciutats industrials. L'alt nivell tècnic i la seva infraestructura suprimixen en gran part la contingència i l'autonomia del fet industrial per a reduir-lo a un fenomen exclusivament urbà.

Hi ha dues relacions d'entrada que el fet de les migracions en són la causa. En primer lloc, ~~l'importància~~ ^{l'embalament} de les migracions seran més importants en tant que els homes es vegin afectats per una evolució, qual-sevulla que sigui aquesta. En segon lloc, les migracions comporten una verdadera subversió tant més important ^{en} el medi social en el que l'home viu, en la mesura que els països de referència estiguin menys evolucionats i, per tant, hi hagi més contrast material i de progrés entre el país de sortida i el d'acollida.

L'expansió relativament recent de les ciutats és conseqüència d'una doble migració. D'una part, els que acaben d'arribar de fora que s'instal·len a les àrees perifèriques on troben habitacles més assequibles. D'altra part, hi ha allà un bon nombre d'antics habitants urbans que van de ~~l'exterior~~ centre cap a la perifèria per a cercar una vivenda nova situada en una zona més allunyada del centre de la ciutat.

Aquest indicador de la immigració a Barcelona explica les variacions tant en l'extensió de l'espai ocupat com en la intensitat o densitat local de població. Sovint, l'emigració s'ha fet per etapes successives i, per tant, els passos donats corresponen a un itinerari relativament constant que condueix de la regió rural a ciutats relativament petites per a asentar-se definitivament en una ciutat. No sempre hom troba el que esperava en la primera fase d'un itinerari.

Hem fet esment més amunt al gran poder d'atracció de la ciutat i particularment de les zones industrials. Però aquest poder d'atracció de la indústria, que acaba creant importants nuclis urbans, no ho explica pas tot. Hi ha encara altres motivacions que poden portar a moviments rellevants de la població en un moment històric donat. Ens referim al recrutament momentani indispensable de població per a la realització de grans obres públiques. Això explica la forta immigració vinguda a Barcelona a la dècada dels anys 1920 quan les primeres obres del metro coincidint amb les de l'Exposició Universal de l'any 1929. Aquestes obres van concentrar tal quantitat de mà d'obra que van fer nèixer nous sectors que es van anar constituint posteriorment en autèntiques barriades. Moltes d'aquestes persones que van venir en un moment donat, posteriorment ja no s'en van i s'instal·len definitivament.

A més, cal fer al·lusió a la gran quantitat de persones que, a la fi de la seva vida, deixen els seus països d'origen per a instal·lar-se

prop dels seus fills que ja havien abandonat el poble per a anar a trobar una feina a la ciutat. Aquests avis vénen a la ciutat només i únicament per a estar prop dels seus.

En parlar precisament dels avis, ens cal fer una petita referència a un problema i un risc que comporta necessàriament tota immigració: la inadaptació. Els qui acaben d'arribar a la ciutat sofreixen de les condicions tan diferents que el sistema urbà imposa. A part de les dificultats inherents a un desarralament inevitable, l'aire es fa irrespirable, l'espai es troba massa reduït, la contaminació és irresistible, l'agitació de la vida urbana esdevé un verdader contrast. Els individus es troben sotmesos a contactes inusuals i el ritme impressionant de la vida ciutadana, malgrat la part positiva que pugui contenir, pot esdevenir i esdevé, de fet, un factor determinant d'inadaptació.

Hi ha elements de tipus psicològic que intervenen poderosament en el trasvase migratori de població. Normalment, ni la fascinació de la ciutat, ni l'atracció de les àrees industrials, ni les circumstàncies especials que poden ésser determinants en un moment donat, poden ésser interpretades independentment d'una prolongació psicològica d'una causa d'origen purament econòmic. El poder d'atracció pot ésser a la vegada real o imaginari, puix que la ciutat planteja normalment d'altres formes de lluita contra la misèria i l'alienació.

L'interès d'aquesta variable és que té conseqüències importantíssimes des del punt de vista demogràfic: l'equilibri dels sexes i de les edats es veu definitivament pertorbat i la piràmide d'edats acaba prenent formes estranyes. La raó es troba precisament en el fet que els homes emigren més que les dones. Aquest fenomen de desequilibri ha estat observat sempre en les primeres fases de les grans migracions. Per altra banda, els emigrants es desplacen amb preferència quan són joves. I, sobretot, a les migracions de tipus econòmic com és la que estem vivint a la ciutat de Barcelona, les migracions abans dels 30 anys suposen pràcticament la meitat dels que vénen. Aquest potser és l'interès primordial d'aquest indicador.

D'una banda, per a la facilitat del nostre anàlisi comparatiu, cal distingir, segons les disponibilitats de les informacions estadístiques que tenim, entre el que en diem immigrants i els que anomenem com vinguts de fora.

Immigrants per a nosaltres són tots els que no són barcelonins atenint-nos a la naturalesa dels habitants de cadascuna de les unitats urbanes operades a la ciutat. Per tant, una primera ~~xxx~~ indicador vindrà expressat per la relació següent:

Immigrants (catalans o no)

100 barcelonins

Expressat en tant per cent.

Els vinguts de fora, per a nosaltres, són els no catalans. L'indi-

cador que expressa aquesta relació és la següent:

Vinguts de fora (no catalans)

100 catalans

Així mateix, expressat en tant per cent.

Donada la importància de la població andalusa vinguda a la ciutat de Barcelona, ens sembla interessant de fer una tercera relació que és la següent:

Andalusos

100 vinguts de fora (no catalans)

Expressat també en tant per cent.

...

Creiem que seria fals dir que, com més temps fa o més antigament ha estat implantada una població en una regió o unitat urbana concreta, més densitat d'habitants té.

Els cicles de l'ocupació humana són precisament molt aleatoris. Cal considerar que a la nostra Barcelona hi ha hagut dues èpoques immigratòries rellevants: una és la ja esmentada de la dècada dels anys 20 i l'altra, la dels anys 1960-1965 que coincidia també amb la crisi econòmica de l'any 1959 amb el consegüent pla d'estabilització, el primer pla de desenvolupament i l'inici de l'època tecnocràtica dels franquisme.

Es per això que, dintre l'estudi de la variable migratòria, el temps de l'ocupació o asentament d'una determinada unitat urbana ens sembla molt important. L'indicador, que per les dades que posseïm reflexarà aquesta informació és el següent:

% immigració 1960-1965

Aquest indicador cal evidentment correlacionar-lo amb l'embalum relatiu de la immigració andalussa, puix que als anys 1960-1965 els vinguts de fora van ésser particularment d'aquesta regió.

De totes maneres, els cicles d'ocupació d'una unitat urbana determinada, es poden veure particularment intensificats en un moment donat per la promoció d'un polígon o d'un complexe residencial que transforma radicalment la demografia, en l'embalum i la composició per sexes i edats.

~~Malgrat tot,~~ Ens sembla que la dada clau de la immigració sobrevinguda entre el 1960 i el 1965 en un ^{àrea} ~~context~~ ^{urbana} determinada té la seva significació, ~~sement, si es pren com a index comparatiu entre el conjunt de la distribució de la població a la ciutat.~~
comparant-la amb

4. L'estat civil d'una població revela l'estabilitat social de la mateixa. El matrimoni dona una gran empena a l'home per causa de la responsabilitat de la seva llar: la quasi totalitat treballen si estan casats i, per tant, hi ha una correlació molt ben definida entre esta-

bilitat i activitat laboral.

El nostre indicador, pretendrà únicament comparar els índexs de persones casades en una unitat urbana determinada per respecta a una altra. La relació vindrà expressada de la manera següent:

$$\frac{\% \text{ de persones casades } \text{XXXXXX} \text{ anys}}{\text{població total de més de 15 anys}}$$

5. Com es distribueixen les activitats professionals dintre la ciutat? Hi ha algun criteri d'estratificació professional dintre l'espai de Barcelona?

Població activa comprèn a tots els que estan ocupats en unes activitats remuneradores i els que cerquen un lloc en aquest mateix grup d'activitats. Tots els tipus d'asalariats, tots els que estan realitzant un treball no retribuït dintre la família i tots els treballadors independents entren dintre aquesta categoria.

La població inactiva, doncs, són els rentistes, els infants en edat d'estudi, els avis en edat de jubilació i, per una concepció mal entesa, tots els qui treballen a casa sense remuneració, és a dir, la dona que fa les feines de la casa. Aquest ampli grup dóna també i recobreix la noció de classes passives.

Si aquesta població és abundant, hi haurà menys actius. Aquesta variable està en estreta relació amb la composició de la població per edats: a una població escolar abundant i a uns percentatges notables de persones més grans de 60 anys. ~~La proporció de persones inactives~~ ^{gr} pot ^{per} variar per un retràs legal de l'edat d'escolaritat obligatòria o per una variació de l'edat de la jubilació. Existeix, doncs, una relació complexa i diversa entre la composició d'edats d'una població i la proporció d'actius.

Així, doncs, el primer indicador serà el següent:

$$\frac{\text{inactius o classes passives}}{\text{població total}} \text{ per cent}$$

Dintre la població activa, és molt interessant veure la distribució ~~de la població~~ segons les professions. Aquí ens trobem molt condicionats per les informacions de base existents. És per això que, donades les informacions, preferim fer un tall horitzontal i no vertical. És a dir, creiem que ens ajustem més a la realitat de les dades si prescindim de les divisions per sectors d'activitat (primari, secundari i terciari) i ens ajustem a l'estratificació per categories socioprofessionals que tenen en compte no solament la professió (agricultor, artesà, obrer, comerciant...) sinó també la situació en la professió (empresaris, directius, quadres intermigs, diverses categories d'obrers...). Això permet completar útilment les classificacions tan imperfectes dels sectors d'activitat.

Es així com aquest indicador permet estratificar i valorar les diverses categories d'activitat segons el criteri d'identificació en alta, mitja i baixa. El nostre índex serà el següent:

(X) hi corresponen ja que són altes de població inactiva

- 119
- § d'activitats de categoria alta (Directius, Tècnics superiors, professió lliberal.)
 - § d'activitats de categoria mitja (Altres tècnics, quadres intermigs, Administratius i Venedors)
 - § d'activitats de categoria inferior (Obrers)

De fet, la industrialització és, en efecte, el símbol de la transformació econòmica vàlida. En oferir a un nombre creixent d'individus salaris superiors als del primari, permet augmentar a la vegada la renda individual i la renda nacional i també augmentar la capacitat de producció i de consum. En quant al benestar de la població, l'elevació del nivell de vida, exigeix i permet alhora l'augment de producció de tota la gama de béns de consum. La indústria atreu a la indústria.

Però, conforme una societat és més evolucionada, s'experimenta un augment correlatiu de tota l'àrea dels serveis, tant personals com els que toquen a les professions lliberals.

Així, doncs, a la comparació de les nostres taxes de categories socio-professionals, a una àrea molt avançada, s'hi manifestarà un predomini tendencial als percentatges elevats en les categories altes.

El salariat a la gran ciutat està com obligat a escollir el seu domicili en funció d'un cert nombre de consideracions. Donada la crisi d'habitaçes a Barcelona, normalment ha d'escollir el seu domicili allà on pot, és a dir, inclús lluny del seu lloc de treball i això afavoreix evidentment els moviments pendulars constants dintre la ciutat. Hi ha com una mena de formigueig impressionant, coincidint precisament amb les hores anomenades, no sense una gran part de veritat, "punta". Malgrat tot, el salariat va a viure on els preus de la vivenda són més asequibles i on s'hi ha promocionat polígons de "vivendes socials".

Aquest asentament de l'asalariat està correlacionat amb la immigració, puix que més de la meitat dels recent vinguts solen instal·lar-se a la perifèria de les ciutats.

Es pot dir que en tots els països occidentals el gran desenvolupament de la industrialització no ha pas estat seguit per un corresponent planejament urbanístic. Barcelona no és pas una excepció. Els problemes d'urbanisme i els seus dèficits de planejament ~~corresponent~~, es corresponen, sobretot, amb les àrees més perifèriques de la ciutat i, per tant, on s'hi trobaran els índexs més elevats de població obrera i immigrada.

Les migracions i els seus moviments corresponents tenen un important paper en els canvis en l'estructura professional, com ja ha estat insinuat més amunt. De fet, la mobilitat espacial s'acompanya d'una mobilitat professional: qui accepta desarrralar-se, accepta també la possibilitat del canvi consecutiu d'ocupació.

Diguem, finalment, que les societats adquireixen una superpotència tècnica i una superpotència financera. El nombre dels treballadors ma-

nuals disminueix i els ~~prolet~~ obrers deixen de representar la majoria dels actius.

Segons aquest principi, caldrà veure on margina la ciutat els treballadors manuals. La correlació d'aquest índex amb d'altres variables demogràfiques, pot ésser altament significatiu d'aquesta estratificació social operada a la ciutat de Barcelona en funció de la distribució del sòl.

6. Una recerca és necessària: es tracta de l'estatus socio-econòmic. La professió de tota la població i la seva distribució conseqüent, no ens sembla pas ésser un indicatiu suficientment vàlid per a induir el nivell socio-econòmic d'un sector. Ens cal aprofundir en indicadors que siguin veritablement signe d'aquesta realitat.

No cal oblidar la incidència que hi ha entre la variació dels ingressos o del nivell de vida sobre la demografia. A un nivell de vida alt, correspon una restricció evident del tamany de les famílies. No a curt termini -on normalment aleshores el fenomen sol ésser a la inversa-, sinó a llarg termini. Les causes econòmiques tenen conseqüències indiscutibles sobre el ritme dels naixements, encara que hi ha moltes altres causes intervinents: instrucció, gènere de vida, residència...

L'estatus socio-econòmic, el mesurarem per un doble índex determinant. El primer, és l'estratificació en classes socials partint de la professió del cap de família, és a dir, del seu principal del qual depèn l'economia d'una illar determinada. La relació és la següent:

- 1. classe alta (caps de família directius)
- 2. classe independent (cap de família professió lliberal)
- 3. classe mitja (caps de família tècnics, quadres intermigs i administratius i venedors)
- 4. classe modesta (caps de família obrers).

Per altra banda, el nostre segon índex, ve expressat per la relació del nombre de sous que ingressa una família. És a dir, partim de la hipòtesi que a les economies modestes, el nombre de sous per família s'incrementa sensiblement.

Heus aquí la fórmula matemàtica d'aquest índex:

$$\frac{\text{nombre de sous d'una unitat urbana}}{\text{nombre de famílies}}$$

7. Aquest darrer indicador forma part també de la vitalitat d'una àrea urbana i, per tant, hauria d'ésser assimilat als que afecten a la natalitat i a la fecunditat. De totes maneres, el posem diferenciat perquè introdueix l'element de la densitat familiar, o sigui, a l'amuntegament de persones en una mateixa família. Per tant, es prescindeix aquí de si es tracta de fills o de parents pròxims.

Es també per hipòtesi que intuïm que es donarà una densitat familiar molt més ~~important~~ en àrees afectades per la immigració i que coincidiràn amb les àrees perifèriques amb una important composició relativa de classe obrera o de professions de condició modesta.

A un creixement ràpid de les poblacions urbanes hi correspon una acumulació d'adults. Això també està correlacionat amb el període d'assentament perquè a una població vella quant a la seva instal·lació, donat que l'efluvi primer sempre es tracta de matrimonis joves, la proliferació de les edats joves, sol ésser verdaderament significativa. Es pot parlar, en definitiva, de veritables cicles en les conseqüències demogràfiques de les migracions.

Aquest índex l'expressem, matemàticament, per la relació següent:

nombre d'habitants d'una unitat determinada

nombre de famílies de la mateixa

Aquestes són les nostres variables demogràfiques que ens serviran per a l'estudi comparatiu de tota la ciutat de Barcelona, en funció de l'estudi de cadascuna de les unitat urbanístiques operades precedentment.

B. Els indicadors de l'assistència sanitària

Entre les moltes alternatives que ens oferien les dades que podien ésser estudiades com equipament sanitari, únicament hem volgut analitzar quatre indicadors que afecten només a l'assistència sanitària.

Amb el desig d'ésser fidels a la nostra hipòtesi directiva, considerem que aquests indicadors són reflexe de la desigual distribució de l'assistència sanitària dintre els límits geogràfics de la ciutat de Barcelona.

Donat el fet ~~que~~ ^{de} la capitalitat de la regió catalana que exerceix Barcelona ~~és~~ ^{és} ~~que~~ ^{és} ~~incontestable~~, hem de pensar que les quatre variables analitzades estan exercint en aquests moments un poder d'atracció importantíssim en tot Catalunya. Si exceptuem els ambulatoris i els hospitals de la Seguretat Social, pel que diu referència a la resta, tant al nombre de llits com al de consultoris o disponibilitats de la medicina privada, el seu radi d'atracció sanitària no es limita pas únicament a una àrea urbana determinada ni als mateixos límits del municipi; és important la mobilitat de la població o la recerca d'una assistència sanitària adequada. Amb això pretenem indicar que seria absolutament temerari donar un caràcter absolut i determinant al que les nostres variables pretenen dir-nos. Es tracta únicament d'una aproximació relativa a una realitat tal com es dona en els fets.

1. La situació geogràfica dels hospitals públics

El primer dels nostres indicadors afecta únicament als hospitals públics. Aquesta qualificació de públics és presa en el sentit de la dependència econòmica-administrativa de la institució: Ajuntament, Diputació Provincial, Institut Nacional de Previsió, Patronat públic, Direcció General de Sanitat i Obra Sindical "18 de Julio".

A part la relació de l'emplaçament concret de cadascuna d'aquestes institucions al planell de la ciutat de Barcelona, interessen altres dues variables que expliquen la seva funcionalitat: la dimensió de l'hospital tenint compte únicament del nombre dels llits i la seva especialitat.

2. La situació geogràfica dels hospitals privats

Un segon indicador és el que ens descriu els hospitals privats. Entenem per privats els que són propietat d'un metge o grup mèdic, els que depenen d'una mutualitat privada, els de l'Església, els de la beneficència particular, els que depenen d'un patronat privat, els que han estat promoguts i són gestionats per una empresa financera com una Caixa d'Estalvis.

Tindrem compte així mateix de tres extrems: ubicació, dimensionat i especialitat.

3. Els ambulatoris de la Seguretat Social

Té un alt interès llegir la distribució dels ambulatoris d'assistència mèdica de la Seguretat Social. La distribució dels mateixos està feta per zones sanitàries i hi ha uns ambulatoris anomenats urbans que únicament tenen i disposen de metges de medicina general i pediatres, a més d'un servei de practicants i els ambulatoris d'especialitat.

4. Els consultoris de medicina privada

La ubicació dels consultoris de medicina privada té un alt interès. Hem comptabilitzat el nombre global de metges que tenen oberta consulta privada en una àrea determinada. Si a un mateix consultori hi treballen ~~més~~ dos o més metges, han estat comptabilitzats tots els que es troben emplaçats en un mateix despatx.

Ens ha semblat molt interessant distingir les especialitats. Hem operat una classificació que respon més o menys a una separació o diferenciació lògica dels grans grups d'especialització mèdica. Com que els hem agrupat en funció d'uns criteris molt personals, heus aquí les agrupacions operades:

- 1) Medicina general, Pediatria, Medicina interna, Geriatria, Angiologia, Al·lèrgia, Aparell respiratori, Aparell circulatori, Aparell digestiu, Endocrinòleg, Homeòpata, Otorinolaringòleg, Cardióleg, Dermatòleg, Fernosifiliògraf, Estomatòleg, Medicina del treball i Medicina escolar.
- 2) Analista, Genetòleg i Transfusions.
- 3) Anestesista.
- 4) Anatomia patològica.
- 5) Cirujà, Ortopèdic, Traumatòleg, Cancerologia, Nefrologia i Urologia.
- 6) Tocologia, Ginecologia i Obstetrícia.
- 7) Radiòleg, Rehabilitador i Electroencefalografia.
- 8) Odontòleg.
- 9) Oftalmologia.
- 10) Otorinolaringologia.
- 11) Psiquiatria i Neurologia.

Aquests quatre indicadors ens semblen prou significatius per a la determinació inductiva de l'estat real de l'assistència sanitària a la ciutat de Barcelona. Segur que podíem haver tingut compte d'altres indicadors (contaminació, campanyes de vacunació, etc.). De totes ma-

neres, sembla que l'estudi d'aquestes quatre variables, l'accés a la informació de les quals era relativament fàcil, són prou determinants per a arribar a generalitzacions suficientment vàlides.

En l'estudi dels serveis d'assistència sanitària de la ciutat, cal tenir compte de dues variables urbanístiques que hi juguen un paper de primer ordre: l'accessibilitat i les comunicacions o els serveis de transport. Unes institucions sanitàries o uns serveis mèdics que siguin de difícil accessibilitat, són pràcticament inútils o condicionen en gran manera la seva utilitat.

Així, doncs, no n'hi ha prou de considerar l'oferta dels serveis sanitaris i dels seus equipaments de manera objectiva, sinó que cal veure els nivells d'accessibilitat i de comunicacions que poden fer que aquests s'acostin i estiguin a l'abast del poble usuari.

6. Els indicadors d'ensenyament i de l'equipament escolar

Una tercera àrea que s'ens apareixia com a molt interessant d'ésser estudiada era la que afecta directament a la infraestructura escolar. Per a una anàlisi d'aquesta mena necessitem una informació molt àmplia a fi de poder recobrir tots els matins i els aspectes indicatius tan extraordinàriament complexos que poden donar una visió àmplia i adequada de tot el que afecta directament a la vida escolar. És a dir, la nostra intenció era no solament abastar i analitzar el màxim d'aspectes quantitius de l'ensenyament, sinó també la nostra visió pretenia incloure el màxim d'aspectes qualitius que especifiquen i determinen la tònica i els atributs o propietats que distingeixen l'ensenyament.

Gràcies a l'amabilitat del Consorci d'Educació i Ocupació de Catalunya, hem pogut disposar d'un llistat exhaustiu de les escoles de Barcelona amb indicacions sobre el nombre d'alumnes de preescolar a més dels que estan fent la bàsica. La nostra tasca ha consistit en identificar cadascuna de les escoles, segons la seva dependència (estatals, privades i d'església) i segons el nombre respectiu de l'alumnat a preescolar i bàsica, a les diferents unitats urbanes operades urbanísticament a la primera part.

Evidentment, amb aquesta informació de partida, ens era impossible la detecció i anàlisi pertinent dels aspectes qualitius que interessaven a la nostra recerca. És per això, precisament, que la nostra recerca es veu substancialment limitada per la disponibilitat de les fonts informatives esmentades. La nostra anàlisi es manté a un nivell macrosociològic amb una impossibilitat fonamental d'entrar en aspectes que podrien definir ^{el cas} aspectes qualitius de l'ensenyament (alumnes per aula, places de menjador, transport escolar, disponibilitat de personal, etc.).

Malgrat aquestes substancials limitacions, hem pogut treballar amb quatre variables d'ensenyament que ajuden fortament a entreveure dimensions importants de l'ensenyament a la Barcelona actual.

XX Hem aquí la definició específica de cadascuna d'aquestes variables:

1. Població en edat escolar i oferta de places

La primera de les nostres variables pretén respondre a l'interrogant de saber els possibles dèficits físics o la possible manca de places escolars que es puguin donar dintre el territori geogràfic de Barcelona. Es a dir, es tracta simplement de calcular el nombre de nois i noies existent a Barcelona que es troben en l'interval de les edats d'ensenyament obligatori (de sis a catorze anys) al costat de l'oferta de places concretes en el conjunt del municipi. Si hi ha un excedent de places escolars, no es pot parlar de dèficits; si hi ha un excés d'alumnes sobre les places escolars, cal parlar pròpiament d'un real dèficit físic.

La nostra intenció haigés estat d'apurar al màxim la nostra anàlisi distingint entre les àrees on predomina l'estatus social elevat, la classe mitja i la classe social modesta. Això ens ha estat impossible de fer. No és difícil percebre l'extraordinària mobilitat escolar que s'opera a la ciutat de Barcelona. Així, doncs, ens hem limitat a un nivell d'anàlisi descriptiu amb unes valoracions genèriques sobre les zones de la ciutat que manifesten més mobilitat escolar. Considerem que aquesta mobilitat ^{se dona} s'opera amb unes direccions determinades, fruit precisament de l'anàlisi estadística obrada prèviament.

2. Dimensionat de les escoles segons la seva dependència

El segon indicador té compte de l'equilibri global de cadascuna de les escoles i pretén respondre a l'interrogant de saber quina dimensió, atenint-nos únicament al ~~m~~ix nombre mig d'alumnes, tenen les escoles segons la dependència o sector al qual portaven aquestes escoles. Ospitem que es tracta d'un indicador molt important perquè ens permetrà delimitar i quantificar amb certesa en quin sector es presenta l'escola gran, mitjana o petita o, almenys, es pot detectar unes tendències globalitzades.

A part el tractament de conjunt que pensem donar a aquest indicador de l'equilibri, volem posar en relació aquest dimensionat de les escoles, amb les àrees que són habitades predominantment per nivells socio-econòmics diversos. Ospitem que les grans escoles no s'ubiquen pas per casualitat en àrees determinades, sinó que pensem que, com en el que analitzarem posteriorment per a la medicina privada, l'escola s'instal·la predominantment on hi ha una potencial clientela que pot donar sortida i viabilitat a l'entitat escolar.

3. Nombre d'institucions escolars segons la seva dependència

Prescindint ja del dimensionat de la institució, ens sembla interessant cercar la relació del nombre absolut o relatiu d'institucions escolars, tenint compte de la dependència sectorial de les institucions i relacionant també aquesta variable amb els diferents nivells socio-econòmics predominants a la població.

Sospitem que les àrees de classe alta pateixen d'un "déficit" d'escola pública en benefici de la privada i que a les àrees de classe modesta es presenta una relació completament inversa: dependència de l'escola estatal i un relatiu "déficit" d'escola privada.

Els mateixos interessos que dominen el dimensionat d'una institució escolar, regeixen també el que s'ha referència al seu acontentament. Si ha possiblement un trasfons de negoci en la ubicació diferencial de les institucions escolars en un indret determinat per damunt d'un altre.

4. Nombre d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles

La darrera de les nostres variables, vol veure la distribució multivariada del nombre d'alumnes ^{repartits} distribuïts per graus i per sectors d'ensenyament; tot afegint correlacionant les àrees per nivells socio-econòmics de la ciutat de Barcelona.

Ja no és el dimensionat de les institucions que ens interessa, sinó tampoc el nombre d'institucions escolars. El que importa ara és situar l'alumnat que efectivament es troba escolaritzat segons les àrees geogràfiques estratificades per classes socials, en funció dels graus dels que en tenia informació (pre-escolar i bàsica) i també segons el sector d'ensenyament (estatal, privat i Església).

Sospitem també que aquesta relació és del màxim interès del fet de l'escolarització efectiva estatal a les àrees de classe benestant és mínima en contrast amb les àrees de classe modesta on l'escolarització estatal és particularment rellevant.

Aquest fet només seria que confirmar la hipòtesi directiva que pretén que s'opera una real distribució ^{qualitativa} qualitativa de l'ensenyament, de les institucions escolars i de l'escolarització efectiva de l'alumnat en funció de la mateixa distribució i repartiment de l'espai urbà. De definitiva, l'estratificació social s'opera a tots els nivells, des de la constitució demogràfica de la població a l'ensenyament, passant per l'estructura de l'assistència sanitària.

II. Anàlisi de les dades demogràfiques

A l'hora de quantificar les possibilitats que la informació demogràfica ens oferia, ens hem trobat amb una tal abundància de dades que calia i es feia necessari destriar-les i seleccionar-les en funció de la finalitat operativa de la recerca. Així, doncs, el conjunt de les set variables demogràfiques que, hipotèticament, eren suficientment riques, donaven per a tota la ciutat les mitges aritmètiques que segueixen inclouent-hi els intervals superiors i inferiors que feu constar a continuació.

1. Índex de fecunditat

mitja per a Barcelona: 293'7 per mil

intervals inferior i superior: 34'2 i 499'8 per mil

2. Percentatges de població jove o anciana

- / població jove (menys de 15 anys)

mitja per a Barcelona: 22'9 %

intervals inferior i superior: 9'7 i 33'4 %

- / població anciana (més de 60 anys)

mitja per a Barcelona: 16 %

intervals inferior i superior: 7'9 i 34'9 %

3. Índex de masculinitat

mitja per a Barcelona: 92'4 homes per cent dones

intervals inferior i superior: 47'6 i 116'7 homes/100 dones

4. Índex de població no barcelonina

mitja per a Barcelona: 110'1 no barcelonins/100 barcelonins

intervals inferior i superior: 63'1 i 271'3 %

5. Índex de població no catalana

mitja per a Barcelona: 74'9 no catalans/100 catalans

intervals inferior i superior: 63'1 i 185'5 %

6. Índex de població andalusa

mitja per a Barcelona: 31'8 andalusos/no catalans

intervals inferior i superior: 4'6 i 63'4 %

7. Índex dels immigrants en el període 1960-1965

mitja per a Barcelona: 17'4 % (sobre població no ~~barcelonina~~ ^{barcelonina})

intervals inferior i superior: 3'9 i 30'8 %

8. Índex d'estabilitat social (/ persones casades de + de 15 anys)

mitja per a Barcelona: 58'9 %

intervals inferior i superior: 37'2 i 66'9 %

9. Índex de població inactiva

mitja per a Barcelona: 40'9 %

intervals inferior i superior: 33'1 i 64'8 %

10. Estratificació professional de la població activa

- / d'activitats de categoria alta (pobre població total)

mitja per a Barcelona: 5'3 %

intervals inferior i superior: 0'7 i 17'6 %

- d'activitats de categoria mitja
mitja per a Barcelona: 15'2 ,
intervalls inferior i superior: 6'2 i 22'2 ,
 - d'activitats de categoria inferior
mitja per a Barcelona: 27'9 ,
intervalls inferior i superior: 14'9 i 50'2 ,
11. Index d'estatus social o condició socio-econòmica
- de famílies que viuen d'un sou de categoria alta
mitja per a Barcelona: 3'9 ,
intervalls inferior i superior: 0'8 i 19'8 ,
 - de famílies que viuen d'un sou de categoria lliberal
mitja per a Barcelona: 1'6 ,
intervalls inferior i superior: 0 i 13'9 ,
 - de famílies que viuen d'un sou de categoria mitja
mitja per a Barcelona: 23'3 ,
intervalls inferior i superior: 3'8 i 50'2 ,
 - de famílies que viuen d'un sou modest
mitja per a Barcelona: 46'73 ,
intervalls inferior i superior: 20'6 i 75'6 ,

12. Index d'ingresos familiars

mitja per a Barcelona: 1'63 sous/família
intervalls inferior i superior: 1'19 i 2'48 sous/família

13. Index de densitat familiar

mitja per a Barcelona: 3'25 membres/família
intervalls inferior i superior: 2'52 i 4'55 membres/família

...

...

Aquests índexs s'ens apareixien com a molt/ interessants per a la clara determinació de les característiques demogràfiques més rellevants per a tota la ciutat de Barcelona i per a cadascuna de les tipologies a les que hem reduït la sectorització en unitats urbanes de la ciutat.

Però, de fet, una vegada iniciat l'estudi de les correlacions respectives, hem comprovat la inutilitat d'algun d'aquests indicadors, puix que no eren pas un exponent clar d'una tendència demogràfica definida per la seva manca de significació estadística concreta. Així, doncs, amb aquest criteri i després de l'anàlisi pertinent, hem exclòs els índexs següents:

- 3. Index de masculinitat
- 8. Index d'estabilitat social
- 12. Index d'ingresos familiars
- 13. Index de densitat familiar

Malgrat que aquest darrer ens serveixi per a correlacions que més tard posarem en evidència, de fet aquests quatre índexs no els tenim

en compte en l'evaluació global de la nostra anàlisi.

Així, doncs, els indicadors demogràfics que definitivament han estat emprats en l'estudi de les correlacions estadístiques de les diverses tipologies urbanes, són els següents: (seguim la numeració de la taula de la plana següent que ens serveix de pauta global per a tota l'anàlisi que segueix)

1. Index de fecunditat
2. Percentatge de població de menys de 15 anys
3. Percentatge de població de més de 60 anys
4. Població vinguda a la ciutat sobre cent barcelonins
5. Població no catalana sobre cent catalans
6. Població andalusa sobre el total de població no barcelonina
7. Percentatge de població immigrada a Barcelona al període 1960-1965 sobre el total de no barcelonins
8. Percentatge de la població inactiva
9. Percentatge d'actius en professions qualificades sobre la població total
10. Percentatge d'actius en professions de categoria mitja
11. Percentatge d'actius en professions de categoria inferior
12. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de cap de família que professionalment és dirigent
13. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de cap de família que professionalment és lliberal
14. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de cap de família que professionalment és de categoria mitja
15. Percentatge de famílies que viuen d'un sou de cap de família que professionalment és obrer

En el quadre de la plana següent, les tipologies han estat ordenades demogràficament en funció d'una jerarquia d'estatus social que va de més a menys. És a dir, al cap d'aquest del llistat s'hi troben els conjunts que ostenten un status social més elevat i a baix de la taula hi ha les tipologies que presenten un nivell socio-econòmic més modest. Recordem que les variables que defineixen l'estatus social són les darreres, és a dir, les 12, 13, 14 i 15.

Hi ha vuit tipologies que es troben en unes condicions de població on predominen les classes socials més altes i unes altres vuit on s'hi encaixa la població de les classes socials més modestes. Al bell mig, és a dir, la tipologia 12, presenta un clar predomini de les classes mitges. En el quadre que segueix, hem separat aquests tres grans grups per un traçat més groixut que ajuda fàcilment a llegir les diferències.

De totes maneres, aquesta jerarquia d'ordre, no expressa pas plenament les diferències de gradació que hi ha entre l'una i l'altra. Per

a possibilitar i entendre l'escalonatge diferencial en aquesta graduació descendent, hem reduït les quatre variables indicadores de l'estatus social a unes unitats més simples que expressen les dimensions d'aquest escalonament. Com que es tracta de dues distribucions diferents, és per això que les presentem de manera separada segons es tracti d'un predomini de la classe alta o d'una abundància relativa de la classe social modesta. Heus aquí la distribució relativa de cadascuna d'aquestes sèries de tipologies:

<u>Predomini de la classe social alta</u>		<u>Predomini de la classe social modesta</u>	
<u>tipologies</u>	<u>frecüència</u>	<u>tipologies</u>	<u>frecüència</u>
13	32'6	1	10'7
11	24'7	15	11'6
16	18'9	6	13'6
9	17'9	2	13'1
3	15'5	5	10'9
17	12'6	14	11'1
10	10'6	4	9'7
8	9'2	7	8'2

La tipologia 13 (Santanova-Fres Torres) és l'àrea urbana més qualificada demogràficament de la ciutat de Barcelona. A bona distància, la tipologia 11 (Tibidabo, Pedralbes i Sant Lluís) és la que segueix; però mentre la primera arriba quasi a la tercera part, aquesta es manté amb una proporció ~~relativa~~ de la quarta part de diferència relativa favorable a la classe alta.

A continuació, les tipologies 16, 9 i 3 (Sant Antoni, Sagrada Família, Port Pienc, Sant Andreu-Sagrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-Putxet, Collblanc, Sants-Mostafrancs i Vallcarca) ostenten entre una quinta i una sexta part de predomini de la classe alta.

Finalment, les tipologies 17, 10 i 8 (Centre i Esquerra de l'Eixample, Les Corts, Noble Nou-Casac Antic, Clot i Barrià) manifesten un lleuger predomini de l'estatus social més elevat.

A l'altra distribució, s'observa un lleuger desnivell favorable a l'estatus social més modest a les tipologies 7, 4 i 14 (Taulat, Horta, Ciutat Meridiana, Turó de Viver-Milans del Bosch, Guineueta-Canyelles-Sarriena, Vall Hebró-Montbau, Can Figuerola, Casc Antic-Ciutat Vella i districte Quint-Ciutat Nova).

Aquesta proporció diferencial relativa i favorable a les classes modestes, s'augmenta considerablement a les tipologies 5, 2 i 6 (Besós, Trinitat Nova, Turó de la Feira-Santon Albó-Pi i Molist, Congrés Sacarísic, Zona Franca, Can Baró, Montjuic, Ibèria, Trinitat Vella, Roquetes-Verdum, Carmel i Barceloneta).

Però en s'arriba a proporcions força altes és a les tipologies 15 i 1

(l'oble Nou, Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Taixonera, Sant Genís, Els Penitents i Vallvidrera).

De totes maneres, la quantificació d'aquest índex ens permet dir que, dintre cada una d'aquestes distribucions, les diferències són importants i que així com les proporcionalitats de predomini de la classe alta arriben quasi a la tercera part en el seu punt més alt, a les corresponent de la classe social modesta no arriba ni a la quinta part.

Tenim, doncs, pel conjunt de la ciutat de Barcelona unes diferències prou significat^{tives}~~ives~~ com per a establir valors qualitatives que s'ofereixin fàcilment a la comparació.

1. Es partint d'aquest quadre que descobrim una correlació positiva molt forta entre l'estatus social (que respon a la pregunta de saber de quina mena de sou principal depenen les economies familiars) amb l'estratificació social de tota la població habitant una àrea determinada o, més exactament, un conjunt tipològic d'àrees de la ciutat. Es a dir, on hi ha una classe social alta, es dona també una abundància relativa de professions elevades (variables 9, 10, 11) i on hi viu una classe social modesta hi ha també un predomini relatiu de la classe obrera.

Aquesta correlació queda evident en la taula següent:

	<u>estructura socio-professional (.)</u>		
	<u>professions qualificades</u>	<u>semiqualficades</u>	<u>no qualifica.</u>
classe alta	10'3	17'9	20'5
classe mitja	4'1	17'8	27'2
classe modesta	2'6	13'1	31'4
Barcelona	5'3	15'2	27'9

2. Per altra banda, es dona una correlació negativa entre l'estatus social i els percentatges relatius de població immigrada (columnes 4, 5 i 6). Es a dir, a una classe social alta hi correspon una abundant població barcelonina o, almenys, catalana, i a una classe social modesta hi correspon un predomini relatiu de població immigrada.

Aquesta afirmació queda evident en el quadre que segueix:

	<u>% no barcelonins</u>	<u>% no catalans</u>	<u>% població andalusa</u>
classe alta	89'8	49'6	19'5
classe mitja	93	62'6	28'9
classe modesta	118'1	90'9	40'1
Barcelona	110'1	74'9	31'8

Aquí cal satisfer dues notables excepcions. En primer lloc, la tipologia 11 (Tibidabo, Pedralbes i Sant Lluís) que, ostentant un estatus social força alt, presenta un índex de persones no barcelonines de

148 %). Amb tot, la desproporció ve donada per la unitat urbana de Sant Ramon on s'hi troba un important contingent relatiu de població no catalana (66'2 %); però no necessàriament andalusa (4'6 %). Es tracta de persones que habiten edificacions recents de promoció privada que acullen població de professió molt qualificada, refugi d'extrangers i de personal funcionari.

En segon lloc, també cal fer excepció de la tipologia 6 (La Barceloneta) que, amb una població de nivell socio-econòmic notòriament modest, presenta un índex de població no barcelonina molt baix (75'2 %); però on la població no catalana té un dimensionat relatiu força baix (63'5 %) de la que la meitat (44'6 %) són andalusos. Això ens dóna una imatge d'unes característiques demogràfiques molt catalanes per la naturalesa dels seus habitants; però, aprofitant el to modest dels lloguers de La Barceloneta, serveix d'assentament provisional a un bon aïllau de població andalusa que s'hi ha instal·lat.

Referit encara a aquests aspectes migratoris, es pot dir que pràcticament tota la ciutat, sense excepció, s'ha vist afectada per l'efluvi vingut durant el període 1960-1965 (variable 7). De totes maneres, encara aquí, s'hi endevina una correlació negativa respecte a la condició socio-econòmica. Heus aquí aquesta relació:

% immigració a Barcelona 1960-1965

Classe alta	14'6
classe mitja	15'8
classe modesta	<u>17'8</u>
Barcelona	17'4

Les excepcions ara no tenen pas el mateix signe perquè, mentre a les àrees d'estatus social elevat, les més afectades per aquesta immigració són: Valldaroca (19'8 %), Les Corts (18'6 %) i Bonanova-Tres Torres (16'1 %) i les proporcions d'immigració andalusa oscil·len entre 13'6 % i 24'4 %, a les zones d'estatus modest que són: Carmel (28'4 %), Punitat Vella (27'5 %), Roquetes-Verdum (26'6 %), Guineneta-Canuelles-Barcinova (30'8 %), Ciutat Meridiana (26'8 %), Vallbona (32 %), Torre Baró (26'9 %), La Clota (27'7 %) i La Tàxonera (29'6 %), les proporcions d'immigració andalusa oscil·len entre 38'1 % i 63'4 %.

Per tant, sembla que l'efluvi migratori dels anys 1960-1965 ha anat discriminant el tipus d'immigració. A les àrees de classe alta s'hi ha operat l'assentament del funcionariat que Barcelona, centre importantíssim de gestió regional, ha anat acumulant per a les necessàries funcions administratives que comporta la seva centralitat. Aquest funcionariat dóna una imatge de professions qualificades i, per tant, d'un nivell socio-econòmic relativament elevat. Per altra banda, a les àrees d'estatus social predominantment modest, s'hi ha anat concentrant

els efluvis de nou vintuts que han anat incrementant el potencial de mà d'obra acumulada ja en aquestes àrees residencials obreres.

3. Pel que fa referència a la població inactiva, es téna també una correlació negativa entre el percentatge de població inactiva i la classe social, és a dir, als estatus socials més modests l'embal·luc relatiu de població inactiva és més important.

Malgrat que, com ja hem dit més amunt, no volíem tenir compte de la densitat familiar, hi ha una relació directament proporcional entre la població inactiva amb el nombre de membres per família:

	<u>població inactiva</u>	<u>membres/família</u>
classe alta	48'3	2'8
classe mitja	49'3	3'2
classe modesta	<u>53'3</u>	<u>4'7</u>
Barcelona	48'9	3'6

La interpretació d'aquestes correlacions parteix del fet que, a una abundàcia relativa de classes passives (en el nostre cas, estudiants i escolars, jubilats i mestresses de casa) hi correspon perfectament uns índexs elevats de membres per família.

A les classes socials modestes, la jubilació té una data que es correspon amb els 60-65 anys d'edat, mentre que a les classes socials altes, el dirigent reste actiu fins a edats molt tardanes. Això, afegit als components de la immigració i als contextos culturals de la regió d'origen d'aquesta població on la divisió del treball familiar imposa una funcionalitat molt concreta a la dona: la reproducció i les feines de la casa.

4. Finalment, queda evident que hi ha una correlació ~~inversament~~ ~~proporcionant~~ negativa entre la classe social d'una àrea geogràfica determinada i la dinàmica de creixement natalista prenent com a únic indicador l'índex de fecunditat. O sigui que a més proporció relativa de classe social alta es dona menys dinàmica vegetativa de la població.

Però, malgrat la correlació esperable d'aquest índex amb la proporció ~~de~~ de població de menys de 15 anys, no trobem pas indicacions clares al respecte. Sí, en canvi, s'observen aquestes ~~indica~~ ~~significacions~~ significacions en la població de més de 60 anys. A una classe social elevada, es donen proporcions altes d'aquest grup d'edats.

Hem aquí aquestes distribucions:

	<u>Index de fecunditat</u>	<u>menors de 15 anys</u>	<u>més de 60 anys</u>
classe alta	269'7	20	20'1
classe mitja	265	22'9	15'9
classe modesta	<u>306'4</u>	<u>22'3</u>	<u>13'3</u>
Barcelona	295'7	22'9	16

Aquesta llei estadística té la seva explicació en el fet que l'índex de fecunditat té compte únicament de l'interval entre 0 i 5 anys i, en canvi, la població jove està calculada en base als períodes que van de 0 a 15 anys. Pel que fa a la població anciana, la relació inversament proporcional és clara: a un status social modest, que li correspon un índex de fecunditat elevat, la proporció de població de més de 60 anys és relativament petita.

Hi ha excepcions que modifiquen o determinen la variabilitat d'aquesta llei. El quadre següent les fa evidents:

<u>Àrees de status social elevat</u>	<u>Index de fecunditat</u>	<u>% de població anciana</u>
Sant Ramon	416'7	12'9
Sants-Hostafranchs	377'8	17'8
Sant Andreu-Sagrera	358'7	16'2
Collblanc	<u>338'7</u>	<u>16'5</u>
Mitges per a aquesta classe	369'7	20'1
<u>Àrees de status social modest</u>		
Casç Antic-Ciutat Vella	274	24'5
Districte Quint-Ciutat Nova	<u>246'7</u>	<u>24'6</u>
Mitges per a aquesta classe	306'4	13'3

A les unitats d'estatus social elevat i que es troben en un procés de reconversió galopant, el gran allau de gent jove dona un elevat i relatiu índex de fecunditat i, per tant, una proporció relativament baixa d'edats superiors als 60 anys.

Per altra banda, als cascs antics de la primigènia ciutat de Barcelona, que donen proporcions elevades de classe social modesta, presenten una estructura de fecunditat baixa i uns percentatges de població de més de 60 anys extraordinàriament elevats. Es tracta de zones regressives i amb un envelliment extraordinari de la població.

Conclusions

Dintre de l'observació de les dades demogràfiques i després d'una anàlisi exhaustiva de les seves correlacions, podem treure'n, doncs, algunes induccions que, com a lleis estadístiques, creiem que podem generalitzar al conjunt de la ciutat de Barcelona.

1ª/ Tenint compte de les categories socio-professionals dels caps de família, podem diferenciar les tipologies urbanes operades amb les variables urbanístiques segons el predomini del nivell socio-econòmic dels seus habitants. Es així que hem distingit entre tipologies de classe social alta, de classe mitja i de classe modesta. La distribució és la següent per a cadascuna d'elles:

<u>Classe alta</u>	<u>Classe mitja</u>	<u>Classe modesta</u>
Bonanova- Tres Torres	Sta. Eulàlia-Porta	Paulat
Tibidabo	Guinardó	Morta
Pedralbes	Parc de les Aigües	Ciutat Meridiana
Sant Ramon	Poble Sec	N. Viver- N. Bosch
Sant Antoni (Dixample)		Guineueta-Canyelles- Barcinova
Lladrada Família (id)		Vall Pobró-Montbau
Port Pienc (id)		Can Figuerola
Sant Andre-Sagrera		Casc Antic (Ciutat Vella)
Camp de l'Arpa		D.V (Ciutat Nova)
Gràcia		Sesó
Sant Gervasi-Putxet		Trinitat Nova
Collblanc		Baró deira-N.A.-Pi i Molist
Sants-Mostafruchs		Congrés Lucarístic
Vallcarca		Mona Franca
Centre i Esquerra de l'Dixample		Can Baró
Les Corts		Montjuic
Poble Nou (Casc Antic)		Èbèria
Clot		Trinitat Vella
Barrià		Roquetes-Verdum
		Canal
		Barceloneta
		Poble Nou
		Vallbona
		Torre Baró
		La Clota
		La Guixonera
		Sant Genís
		Els Penitents
		Vallvidrera

2ª/ Es dona una correlació positiva entre l'estatus social i l'estratificació professional de la població. A un predomini d'estatus social elevat hi corresponen unes professions qualificades i a un relatiu decreix de classe modesta hi correspon una abundància relativa de classe obrera. Sense excepcions.

3a/ Es dona una correlació inversament proporcional del nivell socio-econòmic i els percentatges relatius de població immigrada. A un status social elevat, la població és sobretot barcelonina o catalana i a una classe social modesta hi correspon un predomini relatiu de població immigrada. Les excepcions només fan que confirmar aquesta regla.

4a/ La immigració dels anys 1960-1965 han anat discriminant el tipus d'immigració, puix que a les àrees de classe alta hi ha augment l'assentament del funcionariat i a les àrees d'estatus social modest s'hi ha anat concentrant progressivament la classe obrera.

5a/ La població inactiva i la densitat familiar també es troben en una proporció inversament proporcional amb la classe social imperant a una àrea determinada. Les classes socials modestes són més inactives i, per tant, presenten índexs de densitat familiar relativament més elevats. A part l'objectivitat de la dada, els contextes culturals de la naturalesa de la població en el que diu referència a certes regions d'origen, juguen aquí un important paper.

6a/ Finalment, descobrim una relació inversament proporcional entre la classe social i la dinàmica vegetativa de la població. A més proporció relativa de classe alta, menys fecunditat i a més classe modesta, més dinamisme de la població. Les excepcions només fan que confirmar aquesta llei estadística.

El quadre que segueix, vol resumir aquestes idees:

<u>Predomini de</u>		<u>Fecunditat + 60 anys</u>		<u>estratificació</u>	<u>no</u>	<u>no</u>
				<u>social</u>	<u>barcelonins</u>	<u>catalans</u>
classe alta	-	-	-	+	-	-
modesta	+	+	+	-	+	+

		<u>andalusos</u>	<u>immigració</u>	<u>inactius</u>	<u>membres/família</u>
			<u>1960-1965</u>		
classe alta	-	-	-	-	-
modesta	+	+	+	+	+

III. Anàlisi de les dades d'equipament sanitari

Les nostres dades d'assistència sanitària han trobat el seu origen en fonts informatives diverses. D'una banda, els llistats oficials de la "Jefatura Provincial de Sanidad" em donava ~~xxxxxxx~~ la globalitat dels hospitals d'Espanya i, per tant, de Barcelona. En aquestes llistes, hi consta el nom de l'establiment, l'adreça, el nombre de llits, la classificació per funcions, el nivell assistencial i la dependència patrimonial. La nostra tasca ha estat únicament d'agrupar-los segons la classificació oportuna, identificant-los en la seva àrea urbana concreta pel nombre de llits i per especialitats.

Del que fa als ambulatoris de la Seguretat Social, amb carta adreçada el tres de febrer d'enguany al subdirector mèdic provincial de l'Institut Nacional de Previsió, obtenim la informació dels ambulatoris per a especialitats que era completada pels ambulatoris urbans obtinguts a través d'informacions directes.

Del que fa als consultoris de medicina privada, han estat comptabilitzats els metges que tenen consulta oberta a la ciutat, partint dels llistats de la publicació Medi-Farma en l'agrupació feta per carrers. La nostra tasca aquí també ha estat la identificació de cadascun dels consultoris en una àrea determinada, agrupant les especialitats segons la distribució que ha estat explicada més avant.

El resultat de la nostra recerca, és la següent:

1. La situació geogràfica dels hospitals públics

Aquesta variable ha estat treballada més a nivell descriptiu que no pas amb la intenció de fer unes generalitzacions inductives que fossin extensibles i aptes a sobredeterminar o definir un estat actual de la sanitat o l'assistència sanitària pública a Barcelona.

El planell de la plana següent, pretén únicament donar una idea de l'emplaçament geogràfic de cadascun d'aquests hospitals de dependència patrimonial i gestió pública a Barcelona. Hem grafiat en el mapa el seu dimensionat (nombre de llits hospitalaris) i les especialitats a les que es dediquen. (tres generals, tres quirúrgics, un psiquiàtric, una maternitat, un neurològic, un geriàtric i un reumàtic).

El quadre següent identifica cada una d'aquestes institucions a l'àrea geogràfica urbana a la que es troba ubicada:

<u>Àrea urbana</u>	<u>Especialitat</u>	<u>nombre de llits</u>
Esquerra Dreta	general	1.028
Vall Hebró-Montbau	general	200 -> 200
Port Llenç	general	293
	neurològic	120

Lorta	psiquiàtric	70
Casa Antic-Ciutat N.	quirúrgic	51
	reumatològic	44
Camp de l'Arpa	quirúrgic	150
Sant Ramon	maternitat	109
Gràcia	geriàtric	304
Vall Hebró-Montbau	quirúrgic	22

En total, doncs, 11 hospitals que compten globalment amb **4.204** llits. La mitja és de **382** llits/hospital, encara que aquesta mitja no ens dóna massa idea de res puix que amb tan poques institucions hospitalàries, es dóna la dispersió dels més de mil llits que hi ha al Hospital Clínic ^{de Sant Martí} a la Ciutat Sanitària de la Seguretat Social, fins als 22 llits hospitalaris de la Casa Provincial de Caritat "Hogars Anna Vironella de Mundet".

Aquest indicador, doncs, resta completament descriptiu.

2. La situació geogràfica dels hospitals privats

Guardem aquí la mateixa estructura d'anàlisi descriptiva que hem fet per a l'indicador precedent. La identificació de cadascuna de les institucions hospitalàries privades a l'àrea urbana on que es troba ubicada, tenint compte així mateix de l'especialitat i del nombre de llits és la següent:

<u>Àrea urbana</u>	<u>especialitat</u>	<u>nombre de llits</u>
Esquerra de l'Eixample	general	1.404
	quirúrgic	48
Vall Hebró-Montbau	quirúrgic	200
Guinardó	general	1.032
	psiquiàtric	34
Tibidabo	general	30
	quirúrgic	49
Lorta	general	70
	quirúrgic	34
	psiquiàtric	45
Gràcia	9 quirúrgies	452
Sagrada Família	3 quirúrgies	870
	infantil	39
Sant Gervasi-Putxet	4 quirúrgies	105
Vivendes Congrés	quirúrgic	13
Fedralbes	quirúrgic	20
	infantil	146
	psiquiàtric	15
	maternitat	14

Domusnova-Tres Torres	13 quirúrgics	530
	infantil	33
	2 maternitats	20
	oftalmològic	84
Barceloneta	quirúrgic	51
Poble Sec	quirúrgic	27
Els Penitents	quirúrgic	22
Sant-Andreu-Sagrera	2 quirúrgics	76
	para clògic	80
Centre Lixample	9 quirúrgics	283
	infantil	44
	maternitat	70
	oftalmològic	9
Vallecarca	2 quirúrgics	150
Collblanc	quirúrgic	11
Sant Ramon	psiquiàtric	200
Casa Antic-Ciutat Vella	quirúrgic	15
Barrià	quirúrgic	70
	psiquiàtric	25
Guineueta-Canyelles-Barcinova	quirúrgic	
	infantil	36
	psiquiàtric	652
Les Corts	antituberculós	34
Carmel	Hospital-asil	134

En el planell de la plana següent, hi hem grafiat també aquests hospitals privats, en funció del dimensionat i de l'especialitat. El conjunt, doncs, és el següent:

- 4 hospitals generals
- 54 quirúrgics
- 5 infants
- 6 psiquiàtrics
- 4 maternitats
- 3 amb una altra especialitat

En total, doncs, són 70 institucions amb un ~~total~~ compteig global de 6.336 llits, a raó de 81 llits/hospital. De totes maneres, donada la dispersió, tampoc és massa significativa aquesta mitja. Per tant, aquest indicador resta completament descriptiu.

...

...

De totes maneres, atenint-nos a la correlació demogràfica amb la que hem agrupat les unitat urbanes en funció de l'estatus social, trobem que a les àrees de nivell socio-econòmic alt de la ciutat, s'hi

tràben ubicats els percentatges de llits següents segons les especialitats i prescindint de la dependència patrimonial dels mateixos hospitals:

- 36 % dels llits d'hospital general (contra 42'8 % a les àrees on predomina l'estatus social modest)
- 84'1 % dels llits quirúrgics (contra 15'1 %)
- 87'9 % dels llits infantils (contra 12'1 %)
- 23'1 % dels llits psiquiàtrics (contra 73'7 %)
- 100 % dels llits de maternitat
- 77'9 % dels llits dels hospitals d'altres especialitats (contra 22 %).

Creiem que aquesta correlació roman encara purament descriptiva del fet que la ubicació determinada d'una institució hospitalària depèn de molts altres factors que la condició socio-econòmica de la població que habita en un sector. ~~Atenent~~ En definitiva, no podem fer generalitzacions prematures que, per la seva manca de base científica, podrien ésser més judicis de valor que induccions veritablement empíriques.

3. Els ambulatoris de la Seguretat Social

La distribució racional dintre l'espai urbà dels diversos ambulatoris de la Seguretat Social, ens semblava un bon indicador de l'encert de la planificació pública de l'assistència ambulatoria en el que diu referència a l'atenció deguda a la població.

La informació obtinguda dels serveis directius de la Seguretat Social, ha estat més limitada del que nosaltres desitjàvem; però ens sembla que en conjunt i malgrat tot ens permeten treure algunes induccions que són força interessants. Aquesta distribució ve expressada en el planell de la plana següent.

Els ambulatoris per especialitats i l'àmbit geogràfic actual de cadascun d'ells, és el següent:

1. Josep Baluquer (Llansó, 19), cobreix les zones 1ª (Fontjuic), 2ª (Gràcia), 3ª (Tallers), 4ª (Urquidiana), 5ª (Mercè), 10ª (Compte de l'Asalto), 11ª (Bonanova), 13ª (Sarrià), 14ª (Barceloneta) i 18ª (Lesseps).

2. Avinguda Sant Antoni 1ª Claret (obra 18 de Julio), cobreix la zona 16ª (la riera Família).

3. Musància (Musància, 23) cobreix les zones 6ª (Hospital Clínic) i 7ª (Sants).

4. Sant Martí (Fluvià, s/n) cobreix la zona 15ª (Lesó)

5. Sant Andreu (Concepció Arcenal, 259) cobreix les zones 8ª (Sant Andreu) i 12ª (Porta).

7. Poble Nou (Llugo de Vega, 132) cobreix les zones 7^a (Poble Nou) i 17^a (Plaça de les Glòries).

7. Guineueta (Lasseig Valldaura, 135) cobreix únicament la toxicologia i odontologia de la zona 12^a (Lerta)

8. Centre de Diagnòstic i Tractament que depèn de la ciutat sanitària del Vall Hebró.

A partir de les dades d'aquesta informació, ja es veu i evidentment que els ambulatoris d'especialitat de la Ciutat Social cobreixen àrees molt importants i no tenen compte ni de l'accessibilitat ni de les comunicacions o transports públics. De fet, la sectorització de l'Institut Nacional de Previsió en zones sanitàries ha estat feta per funcionaris des de Madrid i és per això que l'assistència ambulatoria pública pateix d'aquestes contradiccions de planejament tan evidents.

Aquesta afirmació és la única inducció mínimament vàlida que podem fer a l'anàlisi d'aquesta realitat que, a part aquesta observació, es manté encara a un nivell purament descriptiu.

4. Els consultoris de medicina privada

Com ja hem dit més amunt, hem volgut analitzar la diferent distribució dels consultoris privats dintre la ciutat de Barcelona. En aquesta relació tenim compte exclusivament del nombre de metges que treballen en consulta privada dintre una determinada àrea de la ciutat de Barcelona. L'agrupació és feta seguint una classificació d'especialitats totalment convencional i adaptada a les nostres conveniències. Donc, en definitiva, onze els grups classificatoris que, per a nosaltres, recobren tota l'àmplia gamma de les especialitats en el camp de la pràctica de la medicina.

Hi ha una afirmació que hipotèticament presidia tota la nostra recerca: la medicina privada s'instal·la únicament a les àrees urbanes que poden presentar unes possibilitats de clientela més importants. Partim, doncs, de la hipòtesi que el consultori privat no està directament al servei de la població usuària, sinó que aquesta és la que es troba efectivament al servei del consultori privat. Parlen evidentment de l'ambulatori propietat d'un metge o d'un grup de metges en un context urbà i sense tenir compte de la medicina hospitalària ni tan sols de la medicina mutualitzada.

Les dades ens confirmen plenament la nostra hipòtesi. Ja només es tracta d'avaluar quantitativament la dissenió exacta d'aquesta relació. Aquesta avaluació l'hem operat en una doble vertent: a través de l'estudi comparatiu de les àrees urbanes habitades predominantment pels nivells socio-econòmics alts en relació a les que es troben habitades predominantment pels estats inferiors de la població. La segona ver-

tent, consistirà en veure on es troben les relacions més ponderades quantitativament en cadascuna de les especialitats o en cada un dels grups d'especialitat mèdica operats.

a. Comparació del nombre de metges per àrees de classe alta i àrees de classe modesta.

<u>Grups d'especialitats</u>	<u>Predomini de classe social</u>	
	<u>Classe alta (%)</u>	<u>Classe modesta (%)</u>
1. (Medicina general, pediatria, medicina interna, geriatria, etc.)	88'7	8'3
2. (Analista, Hematòleg, Transfusions)	95'1	9'8
3. (Anestesista)	95'8	2'3
4. (Anatomia patològica)	91'6	8'3
5. (Cirugia, ortopèdic, Traumatòleg...)	93'7	4'5
6. (Tocologia, Ginecologia, obstetres)	94'1	3'9
7. (Radiòleg, Rehabilitador, E.E.G.)	95	1'6
8. (Odontòleg)	89'7	6
9. (Oftalmologia)	96'8	2'4
10. (Otorrinolaringologia)	97'7	1'5
11. (Psiquiatria i neurologia)	94'3	3

No cal massa precisions en el càlcul per a veure que pràcticament la totalitat dels metges es troben a les àrees on el predomini de classe social alta és relativament més important.

b. Les àrees urbanes més superdotades i les més infradotades

A l'estudi comparatiu més pormenoritzat d'aquesta distribució preceudent, trobem que el Centre de l'Eixample i Bonanova-Tres Torres absorbeixen, elles soles, pràcticament la meitat de les consultes privades de tot Barcelona. Aquesta quantificació és la següent:

<u>Grup d'especialitat</u>	<u>centre de l'Eixample</u>	<u>Bonanova-Tres Torres</u>
1:	25'8	11'6
2:	25'9	25'9
3:	15'7	22'2
4:	25	41'7
5:	25'2	20'5
6:	25'2	25'2
7:	37'2	28'1
8:	23'4	1'1
9:	42'5	30'7
10:	35'2	26'5
11:	19'3	28'9

Les més infradotades de serveis mèdics, són les que no tenen ni tan sols la figura del metge de medicina general:

Vallbona
Torre Baró
La Llotja
Can Baró
Sant Genís
Can Figuerola
Vallvidrera
Bonjuic

Després, hi ha també les que tenen només un o, al màxim, dos metges de medicina general:

Ciutat Meridiana
Trinitat Vella
Baró de Viver-Rilans del Bosch
Taulat
Foquetes-Verdum
Trinitat Nova
Guineueta-Cannelles-Barcinova
La Taixonera
Els Penitents

Conclusions

1ª/ Malgrat que la ubicació dels hospitals en cadascuna de les diverses àrees de la ciutat de Barcelona depèn de molts factors alguns dels quals romanen totalment incalculables, la descripció feta de l'emplaçament dels hospitals, tan públics com privats, atenint-nos al nombre de llits per especialitat, roman diversament relacionada segons es tracti de predomini de classe alta o de nivells socio-econòmics-culturals més aviat modestos. La majoria dels llits hospitalaris es troben a les àrees ~~on~~ on hi predomina la classe social alta.

2ª/ La distribució dintre l'espai geogràfic de la ciutat dels ambulatoris de la Seguretat Social, presenta en el seu conjunt contradiccions molt greus. Segurament que la ^{paradoxa} ~~contradicció~~ més clara és que no hi ha cap mena de planificació racional de l'assistència ambulatoria pública. De fet, si hagués existit alguna planificació, s'hagués tingut compte dels desplaçaments i de l'accessibilitat de cadascun d'ells. És una planificació feta des d'instàncies administratives de Madrid que desconeixen totalment la configuració de Barcelona.

3ª/ S'ens confirma plenament la hipòtesi que el consultori privat no està directament en funció de la població usuària, sinó que les pos-

sibilitats econòmiques d'aquesta ~~àrea~~ són les que determinen en darrer terme l'emplaçament de l'assistència ambulatoria privada. En aquest terreny, no hi caben pas excepcions en cap de les capacitats. Realment, la nostra afirmació no admet cap mena de dubte.

IV. Anàlisi de les dades d'equipament escolar

La mobilitat geogràfica infantil per raons d'escolaritat és un fet incontestable. Peró cal observar atentament els carrers de la nostra ciutat les hores d'entrada i sortida de l'escola per a veure el gran trasbalsament que s'opera en la població infantil amb autocars de transport escolar i amb els serveis de transport públic.

Aquesta mobilitat escolar que, en principi, invalidaria tota anàlisi estàtica del problema no impedeix de cap manera establir unes relacions macrosociològiques que en el terreny de l'equipament escolar són relativament fàcils d'anàlitzar i que autoritzen a fer indicacions vàlides, objecte d'interpretacions analítiques posteriors.

Aquest és el nostre objectiu quan procedim a triar els quatre indicadors d'ensenyament que hem criticat més amunt. És la impressió que l'objectivitat científica no queda de cap manera salvesa per les generalitzacions a les que nos condueixen les elaboracions que segueixen.

1. Població en edat escolar i oferta de places

Quan hem cercat les diferències entre la població en edat d'ensenyament obligatori -des de sis als catorze anys- amb l'oferta de places escolars en cadascuna de les tipologies urbanístiques o arades a la ciutat de Barcelona, hem trobat una manca total de punta de referència. Aquella mobilitat escolar de la que parlarem guara, fa que certes tipologies presentin un excendent d'alumnes sobre les places disponibles i que d'altres presenten una relació exactament inversa, és a dir, uns excedents de places escolars sobre la població en edat d'ensenyament obligatori. Les tipologies presentaven aquesta segona d'edat contra les tipologies o conjunt urbans que presentaven la primera.

Heus aquí els llistats respectius de cadascuna d'aquestes distribucions:

<u>Excendent de places escolars/alumnes</u>		
<u>Tipologia</u>	<u>Unitats urbanes</u>	<u>Número absolut</u>
3	Vallcarca	368
6	Barceloneta	1.447
7	Santat i Horta	1.27

8	Poble Nou (C.A.), Clot i Barrià	6.924
11	Tibidabo, Pedralbes i Sant Ramon	7.444
13	Guanyova-Tres Torres	785
15	Poble Nou	<u>11.479</u>
	Total	29.484

Excedent d'alumnes/sobre les places escolars

1	Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Teixonera, Sant Genís, Els Penitents i Vallvidrera	2.568
2	Can Baró, Montjuic, Ebèria, Trinitat Vella, Coquetes-Verdum i Carmel	1.689
4	Ciutat Meridiana, Baró de Viver-Milans del Bosch, Guineueta-Ganyelles-Barcinova, Vall Hebró-Montbau i Can Figuerola	1.358
5	Besós, Trinitat Nova, Baró de la Peira-Lanón Albà-Pi i Molist, Congrés Ducarístic i Zona Franca	12.597
9	Sant Andreu-Sagrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-Putxet, Collblanc, Sants-Mostafrancs	7.374
10	Les Corts	168
12	Santa Eulàlia-Porta, Guinardó, Parc de les Aigües i Poble Sec	6.422
14	Casa Antic (Ciutats Nova i Vella)	1.876
16	Sant Antoni, Sda. Família i Port Pienc	2.788
17	Centre i Esquerra de l'Eixample	<u>2.825</u>
	Total	41.675

De la diferència absoluta de les dues quantitats, ens dona que per a tota la ciutat de Barcelona ^{hi ha} ~~hi ha~~ un dèficit de places escolars que en nombres absoluts és de 12.291 ~~places escolars~~. Totes aquestes dades són referides al curs 1974-1975. Aquesta quantitat ^{relativa} ~~referida~~ a tota la població en edat d'escolaritat obligatòria de Barcelona que per a l'any 1974 era de 234.548 persones entre sis i catorze anys, representa un dèficit físic de 5'5 % d'alumnes d'aquestes edats que no tenien un lloc en una escola de Barcelona.

Aquest dèficit físic afecta principalment a les àrees urbanes habitades pel la classe mitja i la classe modesta. La distribució relativa d'aquests dèficits es presenta de la manera següent:

Classe alta	2.556 (excedent de places/alumnes)
Classe mitja	6.442 (excedent d'alumnes/places escolars)
Classe modesta	3.425 (idem)

Generalitzant la dada estadística i globalitzant el problema, podem dir que són, sobretot, deficitàries les unitats que es troben al centre de Barcelona i a l'Eixample Cordà en la seva globalitat i tota la perifèria de nord, muntanya i sur de Barcelona, quedant pràcticament sobre-equipades les unitats urbanes que es troben al nord-est i al sud-est de la ciutat.

Ens sembla que no podem operar més matisos a la nostra anàlisi del fet que hi ha factors que s'ens escapen en aquests moments i que poden ésser decisius de cara a la valoració d'aquests dèficits globals. Per exemple, tendència a ~~re~~renovelliment de la població, fluxos determinants del trasbalsament de la població escolar, etc.

Es dona evidentment a Barcelona un dèficit físic real que caldria matissar encara pel contingent d'alumnes que es troben en règim d'inter-nat fora de Barcelona i pels alumnes d' fora de Barcelona que ocupen places escolars dintre les institucions de la ciutat.

2. Dimensionat de les escoles segons la seva dependència

On ubiquen les grans escoles a la ciutat de Barcelona? Hi jugu aquí i ara un paper preponderant ~~els factors~~ ^{les forces} predominantment ~~habituds~~ per diferents nivells socio-econòmics? A quin sector ~~pertanyen~~ d'ense-nyament pertanyen les escoles més vulnerables? Hi descobrim aquí diferències en funció de l'estatus socio-econòmic predominant? Es dona a Barcelona un dèficit per obsolescència? On es manifesten principalment aquests dèficits? quin balanç ostenta l'obsolescència a la ciutat de Barcelona?

Tots aquests interrogants volen trobar una resposta adient a l'anàlisi d'aquest indicador, considerant l'equilibri global de les escoles en funció del seu nombre d'alumnes.

Per volgut encarrilar el nostre càlcul a través de la guia i de les lleis pròpies al gran nombre. Això vol dir que no ens veiem pas aptes per a personatitzar massa el nostre raonament, perfilant distincions que, a la llarga, no ens permetrien pas fer induccions que fossin extensibles a tot el municipi de Barcelona.

Fidels a la nostra hipòtesi directiva de la recerca, únicament pre-tenem fer induccions partint del càlcul global de totes i cadascuna de les ~~ti~~ ologies operades urbanísticament. Si entréssim en el detall de l'anàlisi, segurament constataríem que, sovint, una o dues escoles d'una determinada dimensió poden distorsionar seriament una imatge particular-ment alta o baixa.

En el quadre de la pluma següent, hi hem fet constar aquests mitges sectors es tracta de l'escola estatal, privada o d'agregació i jerarquitzant les unitats tipològiques operades en funció de l'estratificació de-ta per classes socials.

Dimensionat mig de les escoles segons la seva denominació

<u>Tipologies i unitats urbanes</u>	<u>Total</u>	<u>Privat</u>	<u>Estàtua</u>
10. Joanova-Tres Torres	200	245	794
11. Sibidabo, Pedralbes, Sant Joan	-	299	468
16. Sant Antoni, Sagla Família, Fort Pienc	467	131	507
9. Sant Andreu-Cabrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Servasi-Lutxet, Collblanc, Sant-Hostafranchs	245	163	506
3. Vallcarca	356	168	455
17. Centre i Esquerra de l'Eixample	203	145	536
10. Les Corts	470	222	1.632
8. Poble Nou (C.A.), Clot, Sarrià	235	197	577
12. Santa Eulàlia-Porta, Guinardó, Parc de les Aigues, Poble Sec	420	221	329
7. Santal, Horta	343	190	446
4. Ciutat Meridiana, R. Viver- Bosch, Guineueta-Sanyelles-Marcinova, Vall Hebró-Montbau, San Figuerola	720	249	422
14. Casc Antic (Ciutats Vella i Nova)	452	202	436
5. Penós, Trinitat Nova, Turó de la Creu-Albó-lli i Lloist, Congrés Eucarístic, Zona Franca	571	122	549
2. Sant Saró, Montjuïc, Plàcia, Trinitat Vella, Roquetes-Verdum, Sarnol	434	221	263
6. Barceloneta	322	251	440
15. Poble Nou	740	253	566
1. Vallbona, Torre Saró, La Clota, La Taronera, Sant Genís, Els Penitents, Vallvidrera	261	157	141
TOTAL	407	267	507

La lectura d'aquest quadre es presenta molt complexa. Malgrat tot i reduint la seva complexitat, podem establir el balanç següent que es presenta fàcil a la comparació:

classe alta	272	196	223
classe mitja	420	221	319
classe no-esta	115	205	407
Barcelona	407	207	507

Aquest índex són el quocient de dividir el nombre d'alumnes pel nombre absolut d'institucions escolars. Què ens revela aquesta relació?

Abastant-nos únicament al dimensionat mig de les escoles, observem pri-

per de tot que les escoles del sector d'Església són generalment l'ensalun molt superior a les dels altres sectors d'ensenyament. Concretament, són 1'24 més grans que l'escola estatal i 2'44 que l'escola privada. De totes maneres, la relació no és pas la mateixa ^{en funció de} ~~en funció de~~ l'ensalun d'aquestes escoles amb la classe social predominant que habita un sector determinat. És així com es veu que les grans escoles de l'Església es troben ubicades a les àrees de la classe social alta i les grans escoles estatals es troben preferentment a les àrees de classe social modesta. Pel que afecta al sector privat, les diferències observades no ens semblen pas prou significatives per a poder fer generalitzacions vàlides en funció de l'estatus socio-econòmic predominant.

En segon lloc, hem considerat aquí la dependència de les escoles prescindint dels nivells d'ensenyament. El minifundi escolar i les grans escoles poden alterar substancialment aquestes mitges. Per tant, cal tenir compte que les nostres generalitzacions es veuen seriosament limitades per la manca o la parcialitat d'aquesta informació.

Si pensem en el dèficit per obsolescència (1), la recerca d'aquesta dada presenta les característiques següents: de 1.036 escoles de la ciutat de Barcelona, 145 tenen ~~més~~ menys de 50 alumnes ~~enllaçats~~ ^{enllaçats} el que vol dir que pateixen d'uns dèficits estructurals i d'equipament greus.

Aquestes 145 escoles deficitàries, representen el 14% de les ~~escoles~~ de la ciutat de Barcelona. La distribució que segueix a tenor de la situació diferencial dels sectors d'ensenyament, ens ajuda a comprendre on es situa particularment l'escola petita:

Escola estatal	20	13'8
Escola privada	119	82'1
Escola d'Església	<u>6</u>	<u>4'1</u>
	145	100

Es, sobretot l'escola privada la que es manté a uns estàndards molt baixos. I aquesta situació deficitària global ens obliga a cercar altres indicadors que ajudin a explicitar i determinar el contingut d'aquests dèficits.

3. Nombre d'institucions escolars segons la seva dependència

L'estudi d'aquest indicador ajudarà definitivament a satisfer les generalitzacions fetes en l'anàlisi precedent. Prescindint del dimensionat de les institucions ~~escolars~~, hem cercat els percentatges absoluts ~~d'institucions escolars~~ ^{d'escoles} segons el sector d'ensenyament i jerarquititzant també la nostra distribució en funció de les àrees o tipologies urbanes a predominància ~~de~~ d'un grup social determinat. Aquesta relació ve explicitada en el quadre de la plana següent:

(1) Dèficit per obsolescència és la institució escolar, no existent i no amb nombre de 50 alumnes, es considera obsoleta i a eliminar.

<u>Tipologies i unitats urbanes</u>	<u>Estatal</u>	<u>Privat</u>	<u>Asistència</u>
13. Bonanova-Tres Torres	2'1	74'4	25'4
11. Tibidabo, Les Frailles, Sant Mamon	-	76	24
16. Sant Antoni, Agla. Família, Fort Lluís	10	74'7	13
9. Sant Andreu-Agrosora, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-Lutxet, Coll- Blanc, Santa-Montañans	18'3	4'5	17'2
3. Vallcarlos	12'5	75	12'5
17. Centre i Esquerra de l'Eixample	16'5	32'9	20'6
10. Les Corts	25	56'7	1'3
8. Poble Nou (C.N.), Clot, Sarrià	3'8	75'8	17'4
12. Santa Eulàlia-Morta, Guinardó, Parc de les Aigües, Poble Sec	7'9	84'1	3'9
7. Sallat, Porta	15'6	31'1	22'2
4. Ciutat Meridiana, El Viver-El Bosch, Guineueta-Caspyelles-Marcinova, Vall Hebró-Montbau, San Lluís	20'6	32'9	21'5
14. Base Antic (Ciutats Vella i Nova)	22'9	33'7	21'3
5. Besòs, Trinitat Nova, Turó Peira-R. Albó-Pi i Lluís, Congrés Eucarís- tic, Zona Franca	26	56'2	17'8
2. Can Baró, Montjuïc, Eixeria, Trinitat Vella, Logrotos-Vendua, Sarmel	25'7	6'13	3'9
6. Barceloneta	3'4	43'5	1'2
15. Poble Nou	30'4	63	6'5
1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Tavernera, Sant Joanís, Els Penitents, Vallvidera	21'1	37'9	21'1
BARCELONA	15'3	67'2	15'5

Amb la intenció de reduir la complexitat del quadre precedent, podem sintetitzar ⁻¹⁰ ~~separat~~ ~~quadre~~ de la manera següent:

classe alta	11'3	71'4	17'3
classe mitja	7'9	84'1	7'9
classe modesta	<u>24'9</u>	<u>37'6</u>	<u>17'4</u>
Barcelona	16'3	67'2	16'5

unicament tenint compte del nombre d'institucions ~~escolars~~, *el que*
és, aquest ~~l'últim~~ centre per una banda es confirma ~~la~~, *per* ~~la~~ *altra* banda,
es manté la polifúncia.

Entre que l'escola privada es troba, sobretot, a les mans de

habidades predominantment per les classes socials mitja i alta, l'escola estatal es troba significativament a les àrees on predomina la classe social modesta. Per altra banda, l'escola d'Església, pel que es refereix al nombre d'institucions escolars, és relativament poc nombrosa a les àrees de classe mitja, mentre que a les altres zones té una representativitat sense significació.

Posant en relació aquest indicador amb el del dimensionat de les escoles, trobem que la promoció pública d'escoles s'ha operat principalment on s'hi descobria un dèficit important de l'ensenyament privat i, per altra banda, pel que fa a l'escola religiosa, havent-hi una proporcionalitat semblant d'institucions a les àrees de classe social alta i modesta, s'accentua en gran manera la dil·lació molt gran de les escoles de l'Església en els nivells socio-econòmics de la població són particularment elevats.

Derriba que es pot afirmar que l'escola privada ha trobat un esmentament relativament important en les disponibilitats d'espai i en els nivells socio-econòmics de la població podrien cobrir a bastament l'ensenyament progressiu de l'escola privada.

Seria interessant poder distingir entre l'escola privada subvencionada i la no subvencionada per a veure esp on dirigeixen els esforços l'administració de cara a la promoció de l'ensenyament privat. L'absència d'aquesta informació ens impossibilita radicalment de portar l'anàlisi més enllà del que aquí hem pogut fer.

6. Nombre d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles

Ja no és el dimensionat de les institucions que ens interessa, ni tampoc el nombre absolut o relatiu d'institucions escolars. La nostra darrera variable posen la nostra atenció sobre l'alumnat. Aquí volem correlacionar els percentatges d'alumnes objectivament escolaritzats en funció dels nivells d'ensenyament preescolar i E.L.E. i segons la dependència de l'escolarització segons els sectors estatal, privat i d'Església.

Com que la nostra hipòtesi directiva es fonamenta i es basa en l'estratificació social de la població, don detallat aquesta distribució seguint la jerarquia de les àrees urbanes en funció del nivell socio-econòmic de la població predominant que habita les diverses tipologies urbanes operades urbanísticament dins del municipi de la ciutat.

El quadre que segueix pretén demostrar aquestes relacions que, globalment, es presten fàcilment a l'anàlisi.

Percentatge d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles

<u>Tipologies i unitats urbanes</u>	<u>Preescolar</u>			<u>S. I. B.</u>		
	<u>Est</u>	<u>Priv</u>	<u>Est</u>	<u>Est</u>	<u>Priv</u>	<u>Est</u>
13. Llorenova-Tres Torres	3'6	54'7	51'6	-	51	51'9
11. Tibidabo, Pedralbes, Sant Vicenç	-	83'9	16	-	50'7	2'13
16. Sant Antoni, Igua. Família, Port Pioner	8'3	62'6	22'1	25'3	32'2	2'15
9. Sant Andreu-Sagrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-Putxet, Collblanc, Sants-Mostafrancs	11'4	61'4	27'2	21'3	31'5	40'2
3. Vallcarca	13'9	67'9	18'1	21'9	30'3	27'7
17. Centre i Esquerra d'Exemple	11'3	25'3	23'4	11'7	30'5	51'6
10. Les Corts	14'2	61'8	23'9	32'6	21'3	26
8. Poble Nou (S.A.), Clot, Sarrià	4'6	10'7	14'7	5'3	1'14	20'3
12. Santa Eulàlia-Porta, Guinardó, Parc de les Aigues, Poble Sec	4'8	14'9	10'1	16'3	72'9	10'8
7. Santal, Norta	15'1	43'4	41'5	22'8	42'4	24'2
4. Ciutat Meridiana, N. Viver-N. Bosch, Rincoleta-Ganyelles- Arcinova, Vall Boró-Montbau, San Lluís	19'1	57'8	23'1	42'9	17'1	20'9
14. Eixc Antic (Ciutats Vella i Nova)	32'6	41'7	23'7	32'7	23'8	23'5
5. Besòs, Trinitat Nova, Turó Peira-N. Albó-Pi i Llist, Congrés Eucarístic, Zona Franca	23'6	41'3	33'1	52'1	17'3	30'6
2. San Saró, Montjuic, Glòria, Trinitat Vella, Roquetes-Verdum, Carmel	19'2	72'1	8'7	44'5	50'5	4'9
6. Barceloneta	27'2	35'8	16'9	41'2	2'19	21'2
13. Poble Nou	4'6	51'4	1'9	15'1	22'5	10'5
1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, La Txiconera, San Genís, Els Penitents, Vallvidrera	20'9	51'3	27'8	34'8	26	13'2
BARCELONA	13'4	52'8	23'8	27'2	1'16	32'2

Per a simplificar aquest enfilat de xifres i amb l'ajuda de ^{Facilitar} ~~representar~~ l'anàlisi, hem sintetitzat el quadre precedent d'aquesta manera:

classe alta	8'4	50'9	24'6	15'1	42'6	41'2
classe mitja	4'8	72'9	10'1	16'3	72'9	10'8
classe modesta	25'8	31'8	22'3	41'5	31'6	22'6
Barcelona	13'4	52'8	23'8	27'2	1'16	32'2

La lectura d'aquestes relacions ens suggereix el següent:

1/ Pel que fa referència al preescolar, la classe alta té una rellevant escolarització a les institucions privades i de l'Església, la classe mitja, sobretot, al sector privat i la classe modesta principalment al sector públic o estatal. Amb tot, ens semblen significati-

ves les absències d'acolarització de les classes socials alta i mitja a l'escola estatal i la de la classe mitja al sector d'ensenyament regentat per l'Església. Al nivell pre-escolar, a Tibidabo, Pedralbes i Sant Lluís l'escola pública és pràcticament inexistent.

2/ I el que fa referència al nivell de bàsica, es repeteix fonamentalment la mateixa estructura d'ensenyament si tenim compte dels sectors d'ensenyança; únicament podem dir que s'accentuen extraordinàriament les mateixes tendències, partint d'ent pel que es refereix al predomini de l'escola privada a les àrees ~~urbanes~~ habilitades particularment per la classe mitja i el de l'escola religiosa a les àrees de nivells socio-econòmics alts.

Conclusions

Dintre el marc concret de l'anàlisi de les dades que defineixen l'estructura de l'ensenyament, podem científicament arribar a les deduccions següents:

1a/ Es dona un dèficit global d'ús de places escolars a tota la ciutat de Barcelona als períodes de l'ensenyament obligatori, és a dir, als intervals d'edat dels sis als set anys, de 5'5%.

Aquest rèstec o saldo negatiu és més destacat, sobretot i únicament, a les àrees geogràfiques de la ciutat habilitades per les classes mitja i ~~urbanes~~ modesta.

Aquest dèficit d'ús nosés revela que es dona una mobilitat escolar important que va de les àrees de classe modesta o mitja a les àrees habilitades preferencialment per la classe benestant. Pel que tot, hi ha una realitat que s'està escapa i és la mobilitat que s'opera amb un constant "feedback" de dintre a fora del municipi de Barcelona i el procés inversa de fora a dintre.

Aquesta primera generalització es fa únicament en un terreny merament descriptiu.

2a/ Les escoles de l'Església són generalment d'un equilibri molt superior a les dels altres sectors d'ensenyament. Les grans escoles de l'Església es troben ubicades a les àrees de la classe social alta i les grans escoles de l'Estat o públiques es troben situades preferentment a les àrees de classe social modesta.

Al 14% de les escoles de la ciutat de Barcelona no atenyen pas els 30 alumnes; això vol dir que pateixen d'un minifundisme escolar tan greu que són deficitàries estructuralment i d'equipaments. Aquest minifundisme -o dèficit per obsolescència- afecta quasi exclusivament

a l'escola privada.

3^a/ L'escola privada s'ubica predominantment a les àrees habilitades sobretot per les classes socials mitja i alta. L'escola estatal, en canvi, es troba significativament a les àrees de classe modesta. Aquesta generalització és semblantment evident tan si tenim compte del nombre relatiu d'institucions com de la distribució de l'alumnat efectivament escolaritzat en els ~~xxxxxxx~~ dos nivells de preescolar i bàsica.

La promoció pública d'escoles s'ha operat tendencialment on s'hi descobria un dèficit important de l'ensenyament privat. L'escola privada s'ha instal·lat allà on les disponibilitats d'espai i els nivells socio-econòmics de la població eren suficientment solvents per a cobrir a bastament l'encariment progressiu de l'escola privada.

EL FENOMEN DE LA URBANITAT

Introducció

No preteníem pas fer un estudi urbanístic, com ja insinuàvem a la nostra introducció. La nostra anàlisi volia únicament incidir sobre la realitat urbana actual de Barcelona intentant de veure, amb una gran fidelitat a la hipòtesi directiva, si a unes determinades àrees urbanes definides i sectoritzades amb criteris i variables urbanístiques, hi corresponien unes característiques sociològiques determinades.

La nostra recerca no pretén pas tenir compte de la infinitat de matisos que pot donar tal o tal unitat. Ens interessa el col·lectiu, la globalitat i les gran línies de conjunt que surten i dibuixen el rostres de Barcelona.

La ciutat és un producte social i, com a tal, fruit i resultat del mode producció dominant en una societat determinada. No hi ha res que sigui fruit de la casualitat, sinó que tot s'explica per la dinàmica mateixa del sistema. És aquesta la premissa que es troba a la base del planteig de la nostra hipòtesi de treball.

En la formació de l'estructura urbana hi juguen tant els factors urbanístics com els sociològics. És fa difícil endevinar realment qui és causa de qui. Nosaltres pensem que la interpretació del fenomen cal cercar-lo més enllà de la dada concreta. És a dir, subjacent als processos de desenvolupament, de successió, de simbiosis, de dominació, de competició, de conflicte, de compromís, d'assimilació, hi ha, no solament la diferenciació de l'espai i dels avantatges i inconvenients que aquest imposa, ni tampoc únicament l'existència d'unes subcultures diferenciades al llarg i ample de la ciutat, com si es tractés de qualsevol ~~fenomenològic~~ fenomenològic que té un interès d'ésser estudiat per si mateix; sinó que hi ha un contingut ideològic que ^{supra} ~~infra~~estructuralment determina totes les coses seguint així no d'una altra manera.

L'estructura ecològica és canviant. Les forces naturals no s'ajugen fatalment sobre l'home independentment de la seva acció o praxis lliure. Àrees urbanes que avui són habitats predominantment per una població amb unes característiques talis, l'any vinent o al terme de cinc anys poden ésser habitats per una població molt diferenciada d'aquella. L'escola de Chicago, quan s'afundia a la ciutat, parlava de la descentralització centralitzada. Es donen en context ambà totes aquestes forces ocultes que, en un breu període de temps, poden determinar

canvis qualitatiu o quantitatiu substancials. Un edifici, l'apertura d'un important vial, el canvi substancial del preu del sòl, la promoció d'un polígon de vivenda o l'apertura d'una nova xarxa de comunicacions, poden facultar canvis radicals en la naturalesa dels habitants d'un sector determinat o variacions substancials en l'estatus socio-econòmic de la població. Urbanisme i sociologia s'interrelacionen tan estretament que és forçós cercar les interpretacions dels canvis socials més enllà de l'aproximació a la dada qualitativa o quantitativa.

Del que hem exposat fins ara, la línia d'aquesta recerca es basa fonamentalment en un conjunt d'aproximacions urbanístiques, demogràfiques i d'equipament que a vegades han estat quantificades, d'altres han estat valorades per una gradació de més a menys i d'altres s'han quedat a un estadi purament descriptiu. Tot plegat constitueix un aplecament d'informació que deixa entendre unes grans línies, unes pinzellades mestres que, en la seva globalitat, donen una mesura de la desorganització social regnant a la ciutat de Barcelona o, més ben dit, dexen endevinar una desorganització "organitzada".

Si ens quedéssim en aquest estadi de l'anàlisi, ja tindria un interès per si mateix; però la nostra fita era posada molt més enllà. No es tractava solament de ponderar els ~~diversos~~ elements urbanístics, demogràfics o d'equipaments com si cadascun tingués una entitat pròpia, sinó que hi ha subjacent un element ideològic que determina que la ciutat de Barcelona sigui d'aquesta manera i no d'una altra. El que dona unitat a la nostra recerca és la hipòtesi interpretativa que la ciutat s'ha anat estructurant i s'ha organitzat en funció dels interessos determinants del sistema capitalista. És a dir, lentament però amb eficàcia, l'organització de la ciutat va reproduint les contradiccions essencials del sistema.

Així, doncs, a l'hora que volem verificar la nostra hipòtesi és quan pretenem donar una unitat al conjunt de les elaboracions fetes més amunt. Aquesta il·lació només és possible cercar-la sobre la via que pretén descobrir fins a quin punt s'opera una distinció social a partir del simple fet de la distribució de l'espai urbà en àrees diferenciades urbanísticament.

No es tracta ni de trobar una relació matemàtica ni de pensar que aquesta coincidència és casual. La interpretació explicativa del fenomen analitzat aquí cal cercar-la més enllà de la dada sociològica o urbanística, sinó que únicament es pot trobar en la superestructura ideològica del sistema.

1. Àrees urbanes i classes socials

Meta la correlació de les variables urbanístiques de la primera part, hem arribat a sintetitzar la nostra anàlisi de tal manera que es creen unes agrupacions tipològiques de les cinquanta tres unitats urbanes amb les que hem dividit la ciutat.

Aquestes tipologies, en nombre de ~~sis~~ disset, eren el resultat de la correlació de les set formes de trama urbana possibles amb les cinc cotes topogràfiques, amb les tres possibles variants d'accessibilitat, amb les tres diferències d'infraestructura urbanística, amb les cinc possibilitats de comunicació, amb les quatre formes tipològiques de la venda i amb els quatre preus diversos del sòl.

La correlació no és pas d'una precisió matemàtica ni tan sols tan estat possibles de quantificar algunes de les set variables que hi entren en joc. Malgrat tot, s'han dibuixat unes constants que permeten establir una certa jerarquia que qualifica cadascuna de les tipologies en una identitat molt pròpia i específica.

Así com les nostres generalitzacions tipològiques poden ésser agrupades urbanísticament segons la qualitat que ostenten. Descriptivament, aquesta qualificació ve definida per una bona comunicació, per una fàcil accessibilitat, per una infraestructura urbanística acondicionada, per uns preus del sòl cars o relativament molt alts i per una orientació topogràficament oberta al centre de la ciutat.

Que reuneixin aquestes condicions, a més hi ha quatre de les nostres tipologies i són:

- 3. Vallcarca
- 10. Les Corts
- 13. Bonanova-Tres Torres
- 17. Centre i Esquerra de l'Eixample

A continuació i amb les mateixes característiques que les precedents, però presentant uns déficits més o menys ostensibles en la infraestructura urbanística i amb uns preus del sòl que ~~no~~ no són tan cars, hi ha dues tipologies:

- 9. Sant-Andreu-Sagrera, Camp de l'Arpa, Gràcia, Sant Gervasi-Putxet, Collblanc i Sants-Montafanchs
- 12. Santa Eulàlia-Porta, Guinardó, Parc de les Aigües i Poble Sec

Amb les mateixes característiques que aquestes; però amb unes comunicacions que, ~~en~~ a vegades, no penetren la unitat habitada, hi ha també dues tipologies:

- 11. Tibidabo, Pedralbes i Sant Lluís
- 16. Sant Antoni, Sagrada Família i Port Pienc

Igual que les precedents; però amb una degradació notable de la vi-

venda pel seu caràcter vetust i arcaic sense la deguda renovació, hi ha només el conjunt

14. Casc antic (Ciutats Nova i Vella)

Variant de l'anterior únicament pels seus preus que són més barats, hi ha una sola tipologia:

6. Barceloneta

Seguidament, arribem a unes tipologies que, ostentant una bona comunicació, tenen una accessibilitat difícil, resten aïllades a la ciutat, ostenten una infraestructura urbanística deteriorada i uns preus del sòl relativament barats. Són les tipologies següents:

7. Taulat i Hosta

8. Poble Nou (Casc Antic), Clot i Barriò

Finalment, en urbanísticament tot són inconvenients i que no presenten cap característica de les que apuntàvem més amunt i, per tant, sofreixen una degradació notable i amb uns preus del sòl relativament els més barats de Barcelona, s'hi agrupen les tipologies següents:

1. Vallbona, Torre Baró, La Clota, Sant Genís dels Agudells, Els Penitents, La Peixonera i Vallvidrera

2. San Maró, Montjuic, Ibèria, Trinitat Vella, Boquetes-Verdum, i El Carmel

4. Ciutat Veribiana, Baró de Viver-Milena del Bosch, Milnoueta-Manyelles-Barcinova, Vall Fobrò-Montbau i San Figuerola

5. Lesó, Trinitat Nova, Baró de la Creu-Lleó Alzó-i i Molist, Sagrós Eucarístic i Zona Franca

15. Poble Nou

Aquesta jerarquització urbanística és la que surt de l'anàlisi de les correlacions de les set variables de referència. Ens permet repetir que seria necessari fer-hi aquí molts matisos que, fins a cert punt, invalidarien o, ^{en alguns casos i aspectes} ^{en altres casos} almenys, ressaltarien certes diferències. Però ens movem en el context d'una anàlisi macrosociològica i, per tant, no volem entrar al detall de certes variacions que, per altra banda, considerem ja fetes sobradament més amunt.

La pregunta ara és: hi ha una diferenciació social en funció d'aquesta jerarquia urbana? És a dir, a l'anàlisi fet més amunt partint de les dades demogràfiques, es dona una correlació entre la jerarquia urbanística i la d'estatus social?

eria interessant no oblidar ara que, quan parlem d'estatus social o de nivell socio-econòmic predominant de la població, ens referim concretament a la jerarquia establerta en funció del seu principal del qual viuen les famílies. Però que aquesta definició de la categoria socio-econòmica predominant en una àrea urbana determinada, ve correlacionada amb bona quantitat de variables demogràfiques que re-

volem d'altres característiques ~~demogràfiques~~ de la població. Així, per exemple, quan parlem de classe social alta, diem també professions qualificades, població sobretot barcelonina o catalana, i percentatges relativa de la població activa, baixos índexs de densitat familiar i fecunditat relativa amb poc dinàmica. A canvi, quan fem al·lusió a un predomini de la classe modesta, volem dir també professions no qualificades, percentatges relativament ~~per~~ importants de població i migrada no catalana, ombres notables de població inactiva, molta densitat familiar i índexs de fecunditat molt dinàmics.

Eus trobem aquí en el punt central de la nostra recerca. Si s'opera una distribució desigual entre ambdues jerarquies, la urbanització i la demografia, vol dir clarament que la repartició del pòl en els seus aspectes qualitius, és resultat de la divisió del treball en la societat i que, per tant, l'estratificació social intervé i actua de manera definitiva en la selectivitat i el desenvolupament de la categorització de les àrees urbanes. Aquesta diferenciació urbana, com dèiem fa un moment, és tant sociològica com urbanística i és difícil dir, donada la seva interrelació, qui és causa de qui des del punt de vista fenomenològic.

Amb tot, trobem l'explicació interpretativa última d'aquesta correlació en els components ideològics del sistema que defineix per la seva mateixa essència les coses segons d'aquesta manera i no d'una altra.

Si Vallcarca, Les Corts, Bonanova i Les Forres i el Centre i l'Esquerra de l'Eixample són les àrees més qualificades i a l'ensau observem un predomini rellevant dels nivells socio-econòmics alts, vol dir únicament que els mecanismes ocults que actuen com element diferenciador, carcat per unes determinades relacions socials, donen a l'espai una forma, una funció i una diferenciació social.

La mateixa ~~existència~~ reflexió és completament vàlida si ens referim a les àrees més degradades de la ciutat des del punt de vista urbanístic on, al mateix temps, s'hi concentren les capes socials més modestes de la ciutat: Vallbona, Torre Baró, La Glòria, Sant Joan de les Abadesses, Els Penitents, La Païssonera, Vallvidrera, Can Baró, L'Entença, Elèria, Trinitat Vella, Lloretes-Verdum, El Carmel, Ciutat Lleidatana, Baró de Niver-Milans del Bosch, Guineueta-Canyelles-Arcinova, Vall debró-Montbau, Can Figuerola, Rosés, Trinitat Nova, Baró de la Boira-Mon Illó-Ri i Folist, Congrés Lucarístic, Zona Franca i Noble Nou.

No es dona una teoria de l'espai al marge d'una teoria ~~general~~ social general, sigui aquesta explícita o implícita.

Ens sembla molt il·lustratiu/ d'evocar aquí la reflexió del gran especialista en sociologia urbana, quan escriu:

"Considerar la ciutat com la projecció de la societat a l'espai és, al mateix temps, un punt de partida indispensable i una afirmació massa elemental. Ara, malgrat que sigui indispensable superar l'empirisme de la simple descripció geogràfica, es corre el gran risc de signar-se l'espai com una plana en blanc sobre la que s'inscriu l'acció dels grups i de les institucions, sense trobar cap més obstacle que el rastre de les generacions passades. Això equival a considerar la naturalesa com quelcom totalment modelat per la cultura, mentre que tota la problemàtica social té el seu origen en la unió indissoluble d'aquests dos termes a través del procés dialèctic a través del qual una espècie particular (particular, perquè està dividida en classes) i "home", es transforma i transforma el seu mitjà ambient en la seva lluita per la vida i per l'apropiació diferencial del producte del seu treball" (1).

Es pot parlar, per tant, d'una estratificació urbana corresponent a un sistema d'estratificació social (o sistema de distribució dels productes entre els individus i els grups) i, en el cas en que la distància social té una certa expressió espacial, es pot parlar també de segregació urbana.

Donem entoncs a conèixer en els catius diferencials que configuren exactament la distància espacial dels diversos grups que componen i integren la morfologia urbano-social de Barcelona, a grans trets, cal dir rotundament que, pel que es refereix a la correlació entre infraestructura urbanística i sociològica és positiva i, per tant, a una qualificació urbana diferencialment i comparativament notable, es corresponen uns nivells socio-econòmics elevats. Així a les tipologies urbanes 3, 10, 13, 14 i 17 que ostenten una infraestructura urbanística molt qualificada, tenen uns predominis de classe alta molt notables.

En canvi, a les tipologies 1, 2, 4, 5 i 15 que presenten una segregació urbana molt definida, presenten uns predominis rellevants de classe modesta.

Les tipologies 9 i 12 que urbanísticament no són tan qualificades com les primeres, així com les 11 i 16, a nivell d'estratificació social, es veuen encara amb predominis relatius de classe social alta i mitja.

Finalment, les tipologies 14, 6, 7 i 8, que quant a l'estratificació urbana són més o menys deficitàries, ostenten nivells diversos d'estratificació social. (2)

(1) Manuel Castells, La cuestión urbana, Siglo XXI, Madrid, 1976, p.129

(2) El gràfic de la plana següent il·lustra aquesta relació:

2. Àrees urbanes i equipaments socials

Dintre la verificació de la nostra hipòtesi, i constatat ja que es dona una correlació entre urbanisme social i divisió en classes, no és encara cal cercar un darrer llinier entre urbanisme i equipaments socials, prenent com a únic indicador dels equipaments socials la infraestructura sanitària i la d'ensenyament.

Per a una adequació perfecta de la nostra hipòtesi directiva, s'hauria de correspondre l'estructura urbana amb el nombre i qualificació dels equipaments. Però, com he estat ja analitzat més amunt, les nostres variables d'equipament no eren tan clares ni, sovint, tan quantificables com les demogràfiques. Moltes vegades ^{es queden} uns estadis purament descriptius i, generalment, mai sobrepassen les fites qualitatives.

Malgrat tot, de les induccions tretes de les interrelacions entre equipaments i estatus social predominant, ja es desprèn que hi ha efectivament unes característiques diferencials que ens condueixen decisivament a la confirmació absoluta de la nostra hipòtesi. I si, ni, a uns nivells d'estratificació urbana qualificada, hi corresponen equipaments d'assistència sanitària i d'ensenyament que, tant des del punt de vista qualitatiu com quantitatiu, ostenten nivells relativament més elevats que a les àrees urbanísticament desenvolupades. Si la hipòtesi es confirma, són completament vàlides les hipòtesis de segregació social que els mecanismes ideològics del sistema dominant disposen a les relacions socials que es formen en sistema urbà.

Mal que fa referència a l'assistència sanitària, ni la ubicació concreta dels hospitals públics, ni la dels hospitals privats, pot ésser de mitjories de cara a la confirmació de la hipòtesi perquè es tracta de dues variables que, com ja s'ha dit en el seu moment, es queden a un estadi purament descriptiu. La ubicació d'una institució hospitalària depèn de molts altres factors que la condició socio-econòmica de la població que habita un sector urbà determinant.

Mal que es refereix a l'assistència ambulatoria de la ciutat social, tant pel que fa a la relació amb els ambulatoris d'especialitat com pels ~~ambulatoris~~ ambulatoris urbans, es tracta d'un indicador purament descriptiu apte únicament per a veure la irracionalitat d'una planificació feta des de Madrid sense tenir compte de la infraestructura ecològica de la ciutat de Barcelona. Ni l'accessibilitat ni les comunicacions per transport públic són ~~ni~~ guiat l'adequació apropiada de l'assistència sanitària d'aquests ambulatoris.

Finalment, la tercera variable de la consultoria de medicina privada, que hem aprofitat per especialitats i que hem pogut correlacio-

œuvre en articulation inséparable amb el conjunt de les institucions de l'estructura social.

...

...

Fel que diu referència a l'ensenyament, l'en dat la nostra anàlisi al cap de quatre variables que ens semblaven prou significatives, ~~per a detectar aspectes diferencials no en la lògica de l'estructura urbana.~~

Una gran dificultat d'aproximació a la dada concreta és la gran mobilitat espacial per causa de l'ocupació de places escolars lluny del lloc de residència. Aquests trasbalsament en una ciutat com Barcelona són d'unes dimensions pràcticament inmesurables per a un estudi de les nostres dimensions. Seria necessari portar l'estudi d'aquesta mobilitat a terrenys realment imponderables del fet que n'hi hauria prou de detectar els alumnes efectivament transportats i veure exactament el seu lloc de residència. La dada podria ésser efectivament objecte d'una anàlisi específica i pròpia d'aquestes dimensions.

Amb tot, la nostra primera variable, o sigui, la del contrast entre la població en edat escolar obligatòria i el nombre efectiu de places escolars ofertes en cadascuna de les unitats urbanes de la ciutat, ens ha fet descobrir que els excedents de places escolars sobre els alumnes o dels alumnes sobre les places escolars, dona la idea d'un dèficit global de places escolars per a tota la ciutat de Barcelona que s'eleva pràcticament al 5 %. La dada és, certament molt grollera perquè hi ha factors que s'ens escapen com són certs aspectes demogràfics (envelliment de la població, fluxes determinants dels trasbalsaments de la població escolar, etc.) i mobilitat escolar que escapa els límits municipals de Barcelona: contingent d'alumnes que es troben en règim d'internat fora de Barcelona i alumnes de ~~XXXX~~ província que ocupen places escolars dintre les institucions de la ciutat.

Malgrat tot, globalitzant la dada, podem dir que aquell dèficit afecta principalment a les àrees on predomina la classe mitja i la classe social modesta. De totes maneres, la nostra afirmació resta tímida i no voldria fer dir allò que les dades no revelen manifestament o que ~~XXXXXX~~ diuen sense tenir compte de tots els extrems que seria interessant d'analitzar en profunditat.

La segona de les nostres variables, la del dimensionat de les escoles segons la seva dependència, s'observa que les escoles de l'Església són d'un cabal molt superior a les dels altres sectors d'ensenyament.

Per altra banda, les grans escoles de l'Església s'ubiquen a

les àrees de classe social alta i les grans escoles estatals es troben preferentment a les tipologies urbanes on les que predomina la classe social modesta, i l'escola privada s'hi dona un mínim d'ensenyament escolar bastant superior que en els altres sectors d'ensenyament.

Aquest esquema diferencial es repeteix constantment a la recerca i el desenvolupament de les altres variables; el nombre d'institucions escolars se'n veu la seva dependència i el nombre d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles. Les relacions constantment s'observen: l'escola privada i l'aglomeració es veu distribuïda ~~preferentment~~ a les tipologies urbanes habitades predominantment per les classes socials mitja i alta i l'escola pública s'ubica sobretot a les ~~àrees~~ àrees urbanes habitades per la classe modesta.

Les conclusions a les que ens condueixen aquestes correlacions de l'ensenyament amb l'estatus social i les àrees geogràfiques determinades urbanísticament, confirma plenament la nostra hipòtesi. En una societat com la de Barcelona on la que impera el mode de producció capitalista, el sistema econòmic és el dominant de l'estructura social i, per consegüent, l'element producció és la base de l'organització de l'espai. Això no vol dir que tota la ciutat es fonamenta en la indústria i que aquesta modela l'espai sense altra lògica que la del sistema econòmic.

El que vol dir això és que el profund del benefici no s'expressa directament en la implantació espacial en termes de preu de compra i de venda; la seva lògica s'ha de reconstruir per mitjà de l'observació de les pràctiques corresponents a les diferents situacions tècniques, econòmiques i socials que defineixen una pluralitat de formes d'unitats productives.

La nostra anàlisi s'ha centrat únicament en alguns elements que s'observen apareixien com importants en la relació espai-societat. Malgrat tot, estem segurs que tota la complexa trama de l'estructura socio-urbanística de la ciutat, ens menaria a les mateixes conclusions.

No ens ~~hem~~ cansarem de repetir que hi ha quelcom més enllà de la dada concreta que dona unitat a tota la complicada interrelació dels elements que integren la xarxa de les relacions socials en el context d'una ciutat ~~com~~ com Barcelona. Cal cercar l'explicació interpretativa última en la ideologia que profundament explica totes les instàncies del sistema.

L'espai urbà està carregat de sentit. Les seves formes i el seu tractat es veuen i s'articulen en una estructura simbòlica l'eficàcia de la qual sobre les pràctiques socials posa de manifest tota l'anàlisi concreta. Hi ha un llenguatge darrera l'organització socio-urbanística de l'urbà. Cal saber llegir aquest llenguatge urbà que es troba implícit tant en les relacions socials com en l'estructura de la trama urbana donada precisament per la dada objecte de la nos-

tra investigació.

Les formes i els ritmes d'una estructura socio-urbanística manifesten i evidencien els integrants culturals que determinen que les coses siguin així.

Considerem que la nostra investigació, fruit d'una ~~investigació~~^{recerca} a vegades carregada de pessimisme, d'altres marcada per la sensació de la incapacitat de portar-la a terme, és només un assaig i una aproximació a l'estudi de la ciutat de Barcelona.

Caldrà poder integrar en una anàlisi semblant, d'altres elements constitutius de l'organització de la ciutat. Pensem, per exemple, amb el fenomen de la implantació industrial, amb la distribució diferencial d'altres sistemes de la distribució dels serveis, com els mercats, ~~amb~~ la vida associativa, l'organització general del consum, etc.

El nostre assaig s'ha limitat a l'anàlisi i la interpretació de les relacions entre estructura urbana, demografia, assistència sanitària i ensenyament. Creiem que amb aquesta aportació ha estat llengueta una idea i un projecte hipotètic per a procedir i avançar per aquest camí de l'anàlisi de la ciutat.

"Les mediacions necessàries per a desbloquejar la investigació concreta en un camp dominat per la ideologia, no han pas d'allunyar de la darrera finalitat de les recerques empreses: trencar els mites tecnocràtics i/o utòpics sobre "l'urbà" i ensenyar els canvis precisos de l'articulació de les pràctiques comunitàries d'aquesta manera amb les relacions socials, o sigui, amb la lluita de classes". (1)

(1) Manuel Castells, op. cit, p.430.

II LEG

Abraham Kaplan ha deïnat escrit el següent:

"In les ciències del comportament es troben investigadors que, en la recerca desesperada d'un puntet de científic, donen la impressió que no donen cap importància al que fan: mentre o facin segons unes regles determinades. El contingut desapareix per la preocupació de la forma.

Aleshores, es dona un cercle viciós: quan el resultat és reconegut com el que és -la buidor, la vacuitat, la superficialitat, la limitat-, aleshores s'interpreta l'esterilitat com un signe de que és necessari encara i sempre més metodologia o una metodologia més perfecta.

Potser si els investigadors en ciències socials no intentessin pas amb totes les seves forces donar-se certs aïres de científicitat, el seu treball no seria sinó molt millor, metodològicament parlant".

La nostra intenció està molt lluny de preocupacions metodològiques d'aquesta mena, malgrat que sovint hem estat temptats sèriament de caure en serioses preocupacions d'aquesta mena.

Podríem dir que la ciutat de Barcelona s'estratifica a tots nivells en elements participants i en elements segregats i, per tant, no participants. No sabem encara si ho hem aconseguit o si metodològicament la nostra feina és ben feta.

De l'única cosa de la que estem plenament convençuts és de que la nostra voluntat era de donar un instrument d'anàlisi i, en definitiva, un element de praxia política que no descuidi els elements ideològics que determinen que les coses siguin així.

Joan COSTA i Raimon BOILL

Fundació Jaume Bofill

Barcelona, abril del 1977

INDEX

Introducció

Metodologia

Primera part: 1. Definició de les variables urbanístiques

La trama urbana

Topografia

Accessibilitat

Infraestructura urbanística

~~Comunicabilitat~~ *Comunicació per transport públic*

Tipologia de la vivenda

Preu del sòl

2. Unitats urbanes

Vallbona

Ciutat Meridiana

Baró Maró

Trinitat Vella

Sant Andreu-Capçera

Baró de Viver- Vilans del Bosch

El Clot

Camp de l'Arpa

Bonós

Poble Nou

Pauulat

Poble Nou (Casc Antic)

Roquetes-Verdum

Trinitat Nova

Santa Eulàlia-Can Porta

Baró de la Creu- Baró Albó-El i Polist

Congrés Lucarístic

Horta

La Clota

Vall debró-Montbau

El Carmel

El Guinardó

Gràcia

Sant Gervasi-Putxet

Barrià

Les Corts

Sants-Mestafrauchs

Poble Nou

Casc Antic- Ciutat Nova

Case antic-Vintat Vella
 Can Baró
 La Teixonera
 Sant Genís dels Audells
 Els Penitents
 Vallvidrera
 Santanyà de Montjoie
 Ibèria
 Lona Franca
 Can Figuerola
 Barceloneta
 Parc de les Aigües
 Valldaroca
 Boanova-Tres Torres
 Tibidabo
 Pedralbes
 Sant Ramon
 Collblanc
 Centre de l'Eixample
 Esquerra de l'Eixample
 Sant Antoni
 Sagrada Família
 Port Llionc

3. Correlació de les variables urbanístiques

Trama irregular anàrquica
 Trama reticular poligonal
 Trama reticular parcel·lació rural
 Trama sense direcció formal
 Trama reticular amb eix de santanyà a mar
 Trama irregular del case antic
 Trama Eixample Cordà

4. Unitats tipològiques. Les generalitzacions de la nostra anàlisi

Segona part: El context sociològic d'aquestes tipologies urbanes

Introducció

1. Els indicadors sociològics

2. Els indicadors demogràfics

1. Índex de fecunditat

2. Composició per edats i sexes

3. Moviments migratoris

4. Estabilitat social

5. Activitats professionals

6. Estatut socio-econòmic

7. Densitat familiar

B. Els indicadors de l'assistència sanitària

1. La situació geogràfica dels hospitals públics
2. La situació geogràfica dels hospitals privats
3. Els ambulatoris de la Seguretat Social
4. Els consultoris de medicina privada

C. Els indicadors d'ensenyament i de l'equipament escolar

1. població en edat escolar i oferta de places
2. Dimensionat de les escoles segons la seva dependència
3. Nombre d'institucions escolars segons la seva dependència
4. Nombre d'alumnes segons nivells i dependència de les escoles

II. Anàlisi de les dades demogràfiques

III. Anàlisi de les dades d'equipament sanitari

IV. Anàlisi de les dades d'equipament escolar

Tercera part: Verificació de la hipòtesi

Introducció

1. Àrees urbanes i classes socials
2. Àrees urbanes i equipaments socials

Epíleg

Index

.

Treballs de la Fundació Jaume Bofill
=====

que poden ésser d'interès pels municipis de Catalunya

1. Sociografia del districte II de Barcelona, desembre 1970.

divu candidat a ls eleccions municipals

pat d'inter

36 plans

Informe realitzat a petició del ~~doctor~~ ~~Blanch~~ que es presentava per a regidor ~~municipal~~ del districte. Recull aspectes demogràfics (evolució de la població, densitat, composició per edat i sexe, migracions, ocupació i categories professionals, nivell sòcio-econòmic), transports, vivenda i elements definitoris de la mateixa, qüestions urbanístiques, assistència mèdica, situació escolar per sectors d'ensenyament i un apèndix descriptiu de cadascuna de les unitats urbanes més característiques.

2. El districte VII de Barcelona. Estudi sociogràfic, febrer

26 plans

1971. Sota demanda del centre social de Sants que ~~amava~~ a iniciar les seves activitats, aquest informe recull i analitza les realitats següents: aspectes demogràfics (densitat, evolució, increments vegetatius i migratoris, sexe i edats, immigració, estructura d'ocupació, status sòcio-econòmic), vivenda i característiques definitòries de la mateixa, assistència mèdica, situació de l'ensenyament, transports, planificació urbanística.

3. L'educació especial a Barcelona i la seva província, novembre, 1971. A suggerència del Centre de Formació d'Educadors

§ 5 plans.

Espacialitzats de Barcelona es va portar a terme aquest treball incidint en la qualitat del personal educador que està treballant en àmbits molt concrets de la inadaptació: la deficiència mental, la minusvalia física i la prevenció delinqüent. Sense oblidar els aspectes teòrics de la problemàtica, es tracta d'una anàlisi del personal educador que treballa a les institucions dedicades als problemes esmentats, incidint en la seva preparació, organització i experiència correlacionant aquesta informació amb la dependència econòmica i de govern de les institucions i el dimensionat i l'àmbit de les mateixes.

L'ensenyament a Olot

4. La enseñanza en Olot, febrer 1972,

113 plans
Estudi portat a terme a requeriment ~~del~~ regidor municipal de cultura de l'Ajuntament de la localitat. Recull i analitza els aspectes demogràfics que incideixen en les dimensions de la població escolar fins els 14 anys i el treball femení com a indicador de les necessitats d'equipaments en guarderies. Olot no és estudiat com una ciutat independent, sinó com a centre comarcal pel que toca a l'ensenyament. A l'ensem, també són analitzades les institucions culturals de lleure i el conjunt ve completat per una consulta feta als mestres en exercici a la ciutat. S'inclou així mateix una anàlisi de la formació professional i de la seva futura demanda a la comarca.

L'alimentació a Badalona

5. La alimentación en Badalona, setembre 1972

94 plans
Recerca portada a terme sota demanda d'un regidor municipal de l'Ajuntament interessat en l'anàlisi de la distribució dels serveis d'alimentació a la ciutat. Després d'un ampli estudi teòric sobre les funcions de l'Estat i de les associacions econòmiques, s'analitza l'increment demogràfic de Badalona i la situació i incidència dels mercats municipals, galeries d'alimentació i detallistes. El conjunt ve completat per un ampli sondeig a les mestresses de casa per barris a fi d'analitzar les seves preferències i motivacions en la compra.

6. El problema de los deficientes mentales y las inadaptaciones escolares en la zona Besós de Barcelona, desembre 1973

200 plans
Sota demanda del Centre Vivarium de Pedagogia Terapèutica dedicat aleshores a nens psicòtics i amb lesions cerebrals recuperables, fou portat a terme aquest treball que té dues parts ben diferenciades: els problemes socio-familiars que planteja la deficiència mental a la família i la situació de les inadaptacions escolars en una àrea con la dels barris del Besós (Maresma, Sodoest del Besós i La pau de Barcelona; Cobassa, La Mina i La Catalana de Sant Adrià del Besós). Les situacions estudiades vénen emmarcades per l'estudi demogràfic de la població (dimensions i evolució) i els aspectes migratoris més rellevants. Cal notar la importància i relleu que adquireix en aquest treball tot el que afecta a l'equipament escolar.

7. Mataró 1974. Les Guarderies, La Sanitat, Els avis, maig 1974

104 pàgs

La càritas Interparroquial de Mataró (C.I.M.) veia la necessitat de portar a terme una investigació en els barris de creixement recent de la ciutat per a establir prioritats obligades de dedicació i assistència. Les àrees més deficitàries eren aquelles tres que consten en l'enunciat de l'estudi. La recerca inclou la definició ecològica, demogràfica i social de les àrees suburbanes de la ciutat i l'anàlisi interpretatiu de la situació real de les tres àrees que presidien les preocupacions dels qui van demanar l'estudi.

8. Collblanc i La Torrassa 1974: les raons d'una lluita urbana, novembre 1974

179 pàgs

Sota l'expressa petició de l'Associació de Veïns del barri fou realitzat aquest informe immediatament després d'una àmplia lluita en resposta a un Pla Parcial que els veïns havien impugnat amb una dinàmica molt significativa. Després d'una anàlisi exhaustiva d'aquesta conflictivitat, es passa revista a la història del barri dintre el context de l'Hospitalet de Llobregat, per a acabar amb l'estudi demogràfic, urbanístic, escolar, sanitari i associatiu de Collblanc-La Torrassa.

9. Anàlisi sociològica de Sant Narcís i Santa Eugènia: unes col·lectivitats en procés de canvi, juny 1975

135 pàgs

Recerca feta a petició del Centre Social La Cavorca. Recull aspectes demogràfics, la dinàmica constructiva en funció de les immobiliàries, la conducta d'estalvi com a indicador econòmic i els equipaments escolars i sanitaris. Hi ha una particular i àmplia referència a l'estructura sanitària de la ciutat de Girona com a element determinant de l'assistència mèdico-sanitària al barri de referència.

10. El Poble Nou l'any 1975. Recibir enmig de les pressions històriques, desembre 1975

145 pàgs

L'Associació de Veïns del barri sol·licitava un diagnòstic de la seva pròpia realitat. L'anàlisi inclou elements històrics, demogràfics, de vivenda, una àmplia exposició de les activitats industrials i productives, l'equipament escolar, la vida associativa i la sanitat. Cal notar que aquest estudi

estudia únicament el barri del Taulat i la seva prolongació pel passeig Triomf fins a trobar la Gran Via, és a dir, estudia el que correntment s'entén pel Poble Nou.

11. Apunts per a una alternativa: Reflexions crítiques sobre l'estructura i els equipaments socials al Guinardó, maig 1976,

169 pàgs

Sota demanda de l'Associació de Veïns Joan Maragall fou realitzat aquest estudi que recull la història, la demografia, les activitats industrials i productives, la vivenda, el transport, la sanitat, l'ensenyament i la vida associativa. De totes maneres, la recerca abarca àrees urbanes molt més àmplies que el pròpiament dit Guinardó i es manté una anàlisi sectoritzada de les dades que donen també una idea comparativa del que són en realitat els seus barris veïns.

12. Els Barris de la Zona Franca el 1977: un exèrcit industrial de reserva, juny 1977

138 pàgs

La petició explícita provenia del Centre Social La Vinya; però l'àrea estudiada abarca tots els nuclis habitats que es troben a ponent de la Muntanya de Montjuïc. L'anàlisi és portat sobre un ampli ventall d'aspectes: la història i evolució de cada nucli, la seva demografia, els problemes de la vivenda, el nivell socio-econòmic dels seus habitants, la vida associativa, l'equipament escolar i la situació sanitària.

- Els banys*
13. Un producte del Nacional Catolicisme: el ghetto de Sant Roc i el Congrés de Badalona, novembre 1977

126 planes

L'Associació de Veïns del Congrés Eucarístic de Badalona havia fet, ja des de bastant temps, seriosos esforços pel coneixement i anàlisi de la seva pròpia realitat de barri. ~~Aquests intents no prosperaven per manca de competència i de mitjans.~~ La Fundació va prestar el seu ajut a aquesta tasca i l'informe analitza ^{divers} aspectes tan interessants ~~com~~ la demografia, l'urbanisme i la vivenda, els equipaments socials (sanitat, ensenyament i comerç), la vida associativa i les conseqüències de la marginació ~~d'aquesta~~ ^{d'aquesta} àrea urbana tan ~~característica~~.

Sant Andreu de Palomar. Del poble independent al barri actual.
14. ~~Si està portant a terme una~~ Recerca al barri de Sant Andreu

de Palomar a petició de l'Associació de Veïns. L'anàlisi incideix sobre la història, la demografia, l'urbanisme, els equipaments i la vida associativa d'una entitat urbana tan carregada d'elements propis i diferencials. ~~El plaç previst d'entrega serà el final del mes de gener o principis de febrer del 1978.~~

La delinqüència juvenil als barris de Mataró:
15. Hi ha ~~encara~~ un projecte d'estudi sobre les causes que incideixen i faculden el fenomen de la delinqüència juvenil en una ciutat industrial catalana: Mataró. La demanda prové del Centre Social Cirera que ja fa temps que treballen ardidament ~~de~~ ~~manera totalment vocacionada i heroica~~ en aquesta ~~manera~~ tasca. L'anàlisi incidirà en els factors estructurals que determinen o són causa de delinqüència i en un estudi monogràfic de casos. El termini d'aquesta recerca està previst pel mes de juny o juliol del 1978.

Bibliografia i organismes consultats

- Banca Catalana, publicacions del Servei d'Estudis
- Banco de Expansión Comercial, publicacions
- Banco Urquijo, publicacions del Servei d'Estudis
- Biblioteca de dades estadístiques de l'Institut Nacional d'Estadística
- Cáritas Española, Plan CCB, Euramérica, Madrid, 1965
- CEDEC, publicacions
- Círculo de Economía, Gestión o caos: el área metropolitana de Barcelona, Ariel, Barcelona, 1973
- Carreras Candi, La ciutat de Barcelona, A. Martín, Barcelona, 1914
- Col·legis Oficials de Metges, Matrones, Practicants i Aparelladors
- Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvi, publicacions
- Congresos nacionals i internacionals, actes
- Comissió d'Urbanisme del Patronat Municipal de la Vivenda
- Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, publicacions (abans, Comissió Mixta de Coordinació Estadística).
- C.T.E.H. (Centre Tècnic d'Estudis Hospitalaris), publicacions
- Data, publicacions
- Estadística Municipal, Anuaris i censos
- Fundación Foessa, publicacions
- GATT, publicacions
- ISPA, publicacions
- Jefatura Provincial de Sanitat
- La población de Cataluña: su distribución territorial y su evolución, Barcelona, abril 1970
- A. Duran Sanpere, Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat, Curial, Barcelona, 1972
- Ernest Lluch i Joan Gaspar, Preus del sòl a Catalunya, Barcelona 1972
- Pierre Vilar, Catalunya dins l'Espanya moderna, Edicions 62, Barcelona, 1966
- OMS, publicacions
- Plans generals i parcials d'ordenació del territori de les poblacions estudiades
- Servei del Planell dels Ajuntaments
- Servei de Planificació dels Ajuntaments

Hi ha elements d'interès a les revistes següents:

CAU

Cuadernos de Arquitectura

Cuadernos para el diálogo

Cambio 16

Ciudadano

Presència

4 Cantons (en general totes les revistes de barri
són a consultar)

Els diaris també contenen elements d'actualitat històrica o
ja més recent. Els més substanciosos són:

El Correo Catalan

La Vanguardia

Tele/Expres

Noticiere Universal

Mundo Diario

Nota: A la bibliografia que precedeix només hi hem fet constar
la que conté elements i dades d'anàlisi general. Hi ha
encara tot un material bibliogràfic que afecta o la teo-
ria urbana o a àmbits específics tractats en cadascun
d'aquests treballs. Seria extraordinàriament laboriosa
la seva enumeració i, a més, per causa de la seva es-
pecialització, no tenen pas un interès general. Per al-
tra banda, tots els informes citats precedentment por-
ten els elements bibliogràfics corresponents a les con-
sultes realitzades en cadascun d'aquests estudis.